

8. 16 47. 21

525: H. eccl. 983 7

319

~~Handwritten scribbles~~
W

Duplicat. revisum T.

<36619474700013

S

<36619474700013

Bayer. Staatsbibliothek

[Faint, illegible handwritten text visible through the parchment.]

J. Haid fecit
 Excell.^{mus} Illus.^{mus} ac Rdm.^{us} D.D.
 Martinus Biro de Padány Eppus.
 Vespri. Lociq. et Cōtus Nominis Eiusd.
 Perpetuus Supremus Comes, utriusq. S. C.
 et R. A. Mattis Actual. Intim. Consil.
 et Regius Aulæ Apostol. Reginae Hung. Cancellarius
 nat. 15 April 1696 in Padány mortuo Aug. 1762. Vespri.

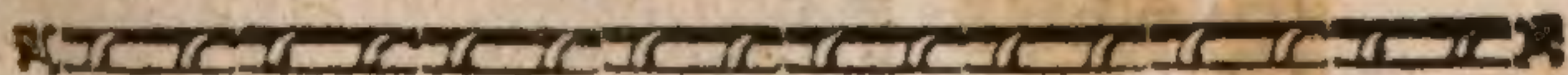
VITÆ
VESPRIMIENSIIUM
PRÆSULUM,

SCRIPTORE

JOANNE RÓKA,

CATHEDRALIS ECCLESIAE BOSNENSIS

CANONICO.

POSONII,

SUMPTIBUS FRANC. AUGUSTINI PATZKO. 1779.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

POSTHUMÆ MEMORIÆ
PANNONICÆ ECCLESIAE
LUMINIS
MARTINI BIRONII
DE PADANY,
E CITUORUM INSULA

AD
VESPRONIANAS INFULAS
POST BITSKENSEM PAROECIAM
DIOECESANI COLLEGII
SUBSELLIUM & PRÆFECTURAM,
PESTANA JUDICIA,
PISONIENSII COMITIA,

UBI REM
ECCLESIAE & REGNI

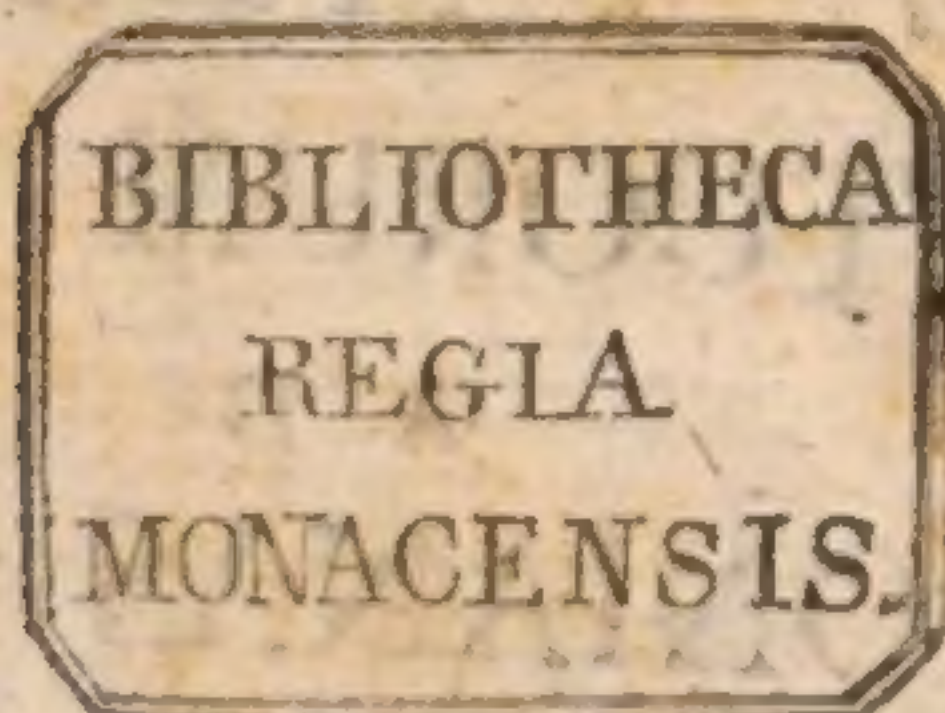
INSIGNITER GESSIT,
COMMUNI ADMURMURATIONE
ELECTI,

DICTIONUM & SCRIPTIONUM
POLEMICARUM, HOMILETICARUM^{que}
NERVO, PAUCIS,

STUDIO & OPERA PROFERENDÆ
CUM INTRA TUM EXTRA DIOECESIM
DIVINÆ TRIADIS
LATRIÆ NULLI SECUNDI

D. D. D.

EJUS
DECESSORUMQVE & SUCCESSORIS EJUSDEM
BIOGRAPHUS.

BIBLIOTHECA

REGIA

MONACENSIS

PRÆLOCUTIO.

Agitanti mihi; quid usque ita
fine vate Vesprimienses? Sub-
iit extemplo quidem communis il-
la temporum querimonia: Tarta-
rus, Mohacsia, civium intempe-
ries. Verum ecquos porro inquie-
bam, ecquos tandem præ Agrianis,
Scepusiis, Varcianis, Colosseisque
feu prius, five magis afflixit, Ma-
lum ille, Bathus? Videri tamen,
ut jam singulorum exsplendescant
Antistites. Quantum Zagrabiis,
superabat profecto collimitaneis ad

convasandum temporis Vespronia-
 nis, (1) quorum illi hodie volumi-
 na, dum hi ne volam quidem. Ar-
 ferit dehinc & alter ad Sárvizium
 Ucalegon, quæ non tamen historiæ
 seges (2) inde propediem promi-
 cat, ne manipulum, spondente in-
 terea volcæo (3) confinio. Eruderati
 adeo feliciter, ut tanquam in spe-
 culo cernantur, Arabonenses: Istro-
 granii autem iterum, ac sæpius re-
 censiti auspiciatissime, dum squallor,
 situs, caligo nostros obtinet. Stre-
 pentibus demum nefandis Quatuor-
 virum (4) armis obmutuerant per-
 inde

(1) Sunt, qui a Vespronio repetant Vespri-
 mium.

(2) Nempe, a non ita multum Sárvizio dis-
 sitis Quinque - Ecclesiis.

(3) Balaton lacus apud plurimos Volcæa pa-
 lus audit, cui tamen citans Dionem Cas-
 sium Martinierus adversatur, asserens Vol-
 cæas paludes Mæsiam versus sitas esse.

(4) Botskaii, Betlenii, Tökölíi, Ragoczii.

inde ubivis, quæ jam crebro omnino, ac fere undique, modo non jugo (5) Fontis Candidi audiuntur Musæ. Situs, nitorque loci, quod si non aliud, revocare ad cantum Deas poterat. Et vero prope erat, ut Pindum illic, cujus heic in Bironis, Kollerique scena paret ungula, cursu signaret Pegasus, ni nervi conscius carceres præhabuisset stadii angustis. Vicit contra apud meum, quæ illius adhuc animum tenuit, præsentium crisis formidinem cura posterorum. Sed & illud menti obversabatur: *est aliquid prodire tenus, cum non datur ultra.* Szentiványii proinde (6) fylloge aream occupet, super-

in-

(5) A Weisbrunn, Albofontum quibusdam Vesprium.

(6) Catalogus XVI. Episcoporum Vespriensium in Miscell. Mart. Szentiványi. Decad.

incubet codex ignotæ (7) manus, explente fastigii vices gemini postremi Præfulis (8) Biographo. (9) Nostra, sin minus, ut apum mel, ceraque Delphis auctarium, Infulis peniculamentum Vulpis sint pulverum vindiciæ.

III. pag. 74. recenset cum Paulo Szecsfényio triginta tres duntaxat Episcopos.

(7) Reliquerat moriens desideratissimus Antistes Kollerus Anonymi manu exaratum Codicem Vindobonæ, trium & sexaginta decessorum suorum acta ordine prominentem, rupto in Acfádii rebus narrationis filo. Hic codex nomine Manuscripti Vespriensis a nobis deinceps appellabitur.

(8) Inde Consilium mihi opus pertexere, & Biro- nis, Kollerique, quæ Clarissimo Norberto Conradi S. P. debeo, gesta, juxta exequi.

(9) Forte duodenos MSpto. Vespriensi indictos inter adversaria mea reperi, quorum adjunctione fit, ut tres de octoginta Præfules jam exeant, quibus dissertando de origine Vespriensis Ecclesiæ proludimus.

DISSERTATIO
DE
ORIGINE
VESPRIMIENSIS ECCLESIAE.

Speciosa præ veris habent, qui Urbium nostrarum ortus, & nomenclaturam passim ad Romanos referunt. Lacrymæ ipsæ rideant condita trans Istrum a Pisone Posonium, aque Terentio Trenesium. Neque ita dispar citimorum Sopronii a Sempronio, & Vesprimii a Vespronio derivatio. Quo tamen non item Syrmium, Bregetium, Petovium, Sabariam, Vindobonam, & Carnuntum traxeris, quod isthæc plurimis, sicut illa nullis, Historiæ, Antoninique itinerarii (1.) monumentis nituntur; Quid? quod & Cluverianæ dimensiononi multum consentiunt.

a

Plus

(1.) Antonini itinerarium curante Wesselingio habet: Petovionem Vindobonam CLXXXIV. Passuum Millia, nempe: Aquis XXVIII. Scarabantia XXXI. Sabaria XXXIV. Arabone XX. Alicano XL. In medio Curta. Petovione XXXI. Petovione autem Carnuntum CLXXXIV. nempe Petovione XXXI. Alicano XL. Salle XXX. Sabaria XXXIV. Scarabantia usque Carnuntum XXXIX.

Plus adeo ad eruendam Vesprimii Originem subsidii apud medii ævi Scriptores, nominatim apud Authorem Anonymum (2.) Historiæ Conversionis Carantanorum & inferioris Pannoniæ reperias.

Nonagesimus octavus supra septingentesimum annus volvebatur, cum ita jubente Carolo Magno omnis ille a Petovio ad Dravi in Danubium se exonerantis ostium terrarum tractus Salisburgensium (eapropter Archi-Episcopali dignitate tum primum auctorum) jurisdictioni accessit. Citima Muræ, Arabonis, & Szalæ amnium arctata triquetro Bribini Ducis (quem alii Privinyam vocant) fiduciæ Ludovicus Pius Cæsar commiserat. Dux excitis Salisburgo operis, illustrandam D. Adriani Martyris exuviis Basilicam, nedum insigne Castellum, Szalæ palude struxit; jam Mosburgi, jam Szalaburgi compellatum nomine. Ipse Salisburgensium Archi-Episcopus Adelvinus Servatoris Nostri Natalem Anno DCCCLXV. ibidem exegit solenniter; Calendis vero Januarii DCCCLXVI. Wezilsburgi D. Michaelis Archangeli Ecclesiam sacravit.

Quis non cedro, vel auro signet terfaustas illas (non minus noni seculi anni
sexti

(2.) Extat Anonymus hic Author jam passim typis vulgatus, nempe apud Freherum, Dubravium, Duchesnium, Basnagium in Editione novissima Henrici Canisii antiquarum Lectionum, item apud Josephum Assemanum & Hanschitzium; Viennæ vero in Cæsarea Bibliotheca in duplici Exemplari inter MSta Hist. Eccles. N. 73. & N. 148.

sexti & sexagesimi, quam sacri Vesprimii exordium) Calendas? Is sane, cui mos patrius seu transponendi, seu absorbendi peregrinarum vocum literas notus est, enatum Wezilsburgo Vesprimium (ut Oedenburgo Sopronium, aut Brecislaonisburgo Posonium) abs negotio conjiciet.

Fervebat mox omni late vicinia Christi Religio, surrexerantque illic (*) tricenis plures sacræ ædes: ternæ intra Szalæ castrum (Deiparæ videlicet, D. Ruperti, & D. Joannis Baptistæ) extra illud duo de triginta, quarum nonnullæ nomen ex integro, ut Petovium, Lendva, Bessenye & Quinque-Ecclesiæ, multo plures autem parum mutatum in autographo cum Szaladiensis Virorum, tum Vallis Vesprimien-

a 2

mien-

(*) Luiprammus Archi-Episcopus, qui sedit ab DCCCXXXVI. usque DCCCLIX. consecravit in inferiori Pannonia Ecclesias XIV. nempe Tobleipa, Ustin, Busincza, Petovia, Stepilebert, Lendovelskirchen, Reizi (aliis Keizi, aut Ghelfi) Wiedereskirchen, Beatuskirchen, Quinque Basilicas, Ecclesiam Sandrati, Ecclesiam Erenberti, Ottacherskirchen, Palmunteskirchen.

Adelvinus Archi-Episcopus, qui sedit ab DCCCLIX. usque DCCCLXXIII. consecravit ibidem Ecclesias XII. nempe: in Proprietate Wezilonis (seu Wezilsburgi) S. Michaelis Archangeli, in Witemar S. Stephani Martyris, in Werde S. Pauli, in Spizzum S. Margarethæ V. & M., in Tremperch S. Laurentii M., in Werde S. Petri, Ztradachi S. Stephani M., Unzatonis S. Petri, Quartinachæ S. Joannis Evang. item in Fiskere, in Miziliskirchen, in Ablanza.

Dietmarus Archi-Episcopus, qui sedit DCCCLXXIV. consecravit Ecclesiam Goezvici Comitæ ad Petoviam.

(*)

mienſis Virginum cænobii diplomate ho-
peditum obtinent. (*)

Eminebat tamen ceteris cum Archipre-
byteri ſubſellio, & Presbyterorum, Dia-
conorumque, ac Clericorum miniſterio,
tum etiam D. Adriani Martyris eo e Ma-
ja Scotiæ inſula poſt annum DCCCLXX.
illatis exuviis caſtrenſis illa Deiparæ Ba-
ſilica. (**)

(*) In ſeculi XI. Fun-
dationalibus Abbatiae Sza-
ladienſis occurrunt ſequen-
tium locorum nomina:

Salapingi Piſcina

Beſſenien

Gheſſen

Kerhen

Geſztreh

Fyki

Stelcz

Karus

Wrygh

Reyk

Steiger

In ſeculi XI. Fundatio-
nalibus Vallis Veſprimien-
ſis ſequentium locorum no-
mina:

Sandron

Grinzari

Sagarbreyen

In ſeculi IX. Hiſtoria
Conversionis Carantanor-
um & Pannoniæ inferioris
& Diplomatiſ. homonyma:

Salapingiti

Buſincza

Gheſſi

Beatuskirchen

Ztradaſthi

Fiskere

Stelcz

Karſche

Werde

Hrabagiſreit

Stepelibert

In ſeculi IX. Hiſt. Con-
verſionis & Diplomatiſ.
homonyma:

Sandrati

Iſanigramirskirchen

Salapingiti

(**) En verba ipſa Hiſtor. Convers. Carant. & in-
ferioris Pannoniæ: Poſtquam præſatum munimen
(Mosburgum, ſeu Szalavár Bribinus) ædificavit, con-
ſtruxit intra primitus Eccleſiam, quam Luipramus
Archi-Epiſcopus, quum in illa regione miniſterium
ſacerdotale poteſtative exercuit, in illud veniens ca-
ſtrum in honore Sanctæ Dei Genitricis Mariæ conſe-
cravit Anno videlicet DCCCL. ibi fuerunt præſentes --
-- ipſi viderunt & audierunt complacitationem illo
die inter Luipramum, & Bribinum, quando illa de-
dicata eſt Eccleſia, id eſt IX. Calendas Februarii. Tunc
dedit Bribinus Presbyterum ſuum Dominicum nomi-
ne in manus & poteſtatem Luiprami Archi-Epiſcopi

Florebant eo ævo, haud abnuo,
plura a palustri loco Mosburg dicta
Castella; at nullum perinde Szalæ pa-
lude structum, perindeque D. Adriani

a 3

Re-

& Luipramus illi Presbytero licentiam concessit in
sua Diœcesi Missam canendi, commendans illi Eccle-
siam illam, & populum procurandum, sicut ordo ex-
poscit Presbyteratus.

Eadem Historia Convers. in alio loco ita habet: Post
obitum Dominici Presbyteri, Svarnagel Presbyter mis-
sus est cum Diacono & Clericis; dein Luipramus mi-
sit Altfridum, quem Luiprami successor Adelvinus
Archipresbyterum constituit -- -- -- defuncto Altfri-
do Richipaldum constituit Adelvinus Archipresbyterum,
qui multum tempus fuit ibi demoratus, exercens po-
testative suum Officium, sicut illi injunxit Archiepi-
scopus suus; usque dum quidam græcus Methodius
nomine noviter inventis sclavinis literis linguam la-
tinam, doctrinamque Romanam, atque literas actor-
biles latinas philosophice superinducens, vilescere fe-
cit cuncto populo ex parte Missas & Evangelia, Eccle-
siasticumque illorum Officium, qui hoc latine celebra-
verunt, quod ferre non valens sedem repetivit Juva-
vensen, (seu Salisburgensem.)

Eadem Historia Convers. alio loco: Transactis ita-
que fere duorum, aut trium spatiis annorum (nempe
DCCCLIII.) ad Szalaburgin consecravit in honorem
S. Ruperti Ecclesiam, quam Bribinus cum omni su-
perposito tradidit Deo & S. Petro & S. Ruperto per-
petuo in usumfructum viris Dei Salisburgensium ha-
bendi. Postmodum vero roganti Bribino misit Lui-
pramus Archiepiscopus Magistros de Saltzburg mu-
rarios, & pictores & fabros & lignarios, qui intra
Civitatem Bribini honorabilem Ecclesiam construxe-
runt, quam ipse Luipramus ædificari fecit, Officium-
que Ecclesiasticum ibidem colere peregit, in qua Ec-
clesia Adrianus modo humatus pausat. Item in ea-
dem Civitate S. Joannis Baptistæ Ecclesia constat dedi-
cata, & foris Civitatem in Dudleipin, Ufitin, Busin-
cza, Betobia, Steipelebert, Lindovelskirchen, ad V.
Basilicas temporibus Luiprami Ecclesiæ dedicatæ sunt,
& ad Ottacherskirchen & ad Palmunteskirchen. -- --
consecravit Ecclesiam Sandrati Presbyteri -- -- Eccle-
siam Erenberti Presbyteri, quam memoratus Præsul (Lui-
pramus) consecravit.

Reliquiis inclytum; & quantumvis in Historia Conversionis Carantanorum & inferioris Pannoniæ Castro illi circumpositæ regionis Ecclesiæ omnes recenseantur, haud alia tamen, præterquam Wezils-burgensis, S. Michaelis Archangeli tum
au-

Item eadem Historia Convers. Anno ergo DCCCLXV. Venerabilis Archiepiscopus Juvavensium Adelvinus Nativitatem Christi celebravit in Castro Hezilonis noviter Mosburen vocato, quod illi successit moriente Patre suo Bribino, quem Moravi (circa DCCCLXI.) occiderunt, illoque die ibi officium celebravit Ecclesiasticum, sequentique die in proprietate Witemari dedicavit Ecclesiam in honore S. Stephani Protomartyris, die vero Calendas Januarii ad Orcabu consecravit Ecclesiam in honore S. Michaelis Archangeli in proprietate Hezilonis. Item eodem anno ad Werde in honore S. Pauli Apostoli Idus Januarii dedicavit Ecclesiam. Item in eodem anno XIX. Calendas Febr. ad Spizzum in honore S. Margarethæ Virginis Ecclesiam dedicavit. Ad Tremperch dedicavit Ecclesiam in honore S. Laurentii. Ad Fiskere eodem anno dedicavit Ecclesiam, & singulis proprium dedit Presbyterum Ecclesiis; sequenti quoque tempore veniens iterum in illam partem a causa confirmationis & prædicationis contigit illum venisse in locum, qui dicitur Cella, proprium videlicet Unzatonis, ibique apta fuit Ecclesia consecrandi, quam dedicavit in honore S. Petri Principis Apostolorum, constituitque ibi proprium Sacerdotem, Ecclesiam Ztradachi dedicavit in honore S. Stephani. Item in Werde floret Ecclesia dedicata in honore S. Petri Principis Apostolorum. Postea vero tres Ecclesias consecravit, unam ad Martinacha in honore S. Ioannis Evangelistæ, alteram ad Miziliskirchen, tertiam ad Ablanza, quibus constituit proprios Sacerdotes. Audin' supra: singulis proprium dedit Presbyterum Ecclesiis, atque hic: quibus constituit proprios Sacerdotes.

Pergit deinde Historia: Tempore ergo quo dato & præcepto Domini Caroli Imperatoris Orientalis Pannoniæ populus a Juvavensibus regi cæpit Præsulibus usque in præens tempus sunt anni LXXV. En tempus, quo Author Anonymus Historiam Conversionis Caran-

audiit. Quo etiam factum est, ut D. Protorex Stephanus, cum majorum suorum impietate defecratas deinde resecrari faceret,

in Pannonia a 4 &

rantanorum & inferioris Pannoniæ scripsit. Præceptum Caroli ut Juvavenſes orientalem Pannoniam regerent, incidit in annum DCCLXXXVIII.; Historiæ autem scriptæ tempus in DCCCLXXIII. Quocirca idem author supra ita habet: in qua Ecclesia Adrianus modo humatus pausat. Nam, ut critici observant, Adrianus ante DCCCLXX. in Scotia martyrio non potuit affici, recens ergo Szalavarinum tum adveſtus est.

Denique ex eodem Authore Synchroſe ſequentia ad Chronotaxin facientia adferimus, Rex (Ludovicus Pius) Bribino (ſeu Privinyæ circa DCCCXXVIII. Trayzmæ baptizato) præſtitit aliquam inferioris Pannoniæ in beneficium partem circa fluvium, qui dicitur Sava. (quod alii Sana male legunt) Tunc cœpit ille (Bribinus) ibi habitare, & munimentum ædificare in quodam nemore & paluſſellede fluminis. Ubi primo obtutu ſe prodit Metatheſis, ſeu tranſpoſitio literarum in voce paluſſelede, cui rectius palude ſelle (ſeu ſalle juxta Antonini itinerarium, ſeu hodiernum Szala) ſubſtitueris. Nam Ludovicus Bribino eam Pannoniæ partem in feudum dedit, qua Avars expulſi erant, & quæ Salisburgenſi Diœceſi tum acceſſerat; atqui neutra ad Cilejam, & Sanam fluvium (utpote Aquilejenſis ſemper, nunquam Salisburgenſis Diœceſis) quaerenda eſt, ſed trans Arabonem ad Lacum Peliffa (ſeu hic Peiſo ſuperior & Fertö, ſeu inferior & Balaton, aut hodierna Peleſkenſium aquarum aut paludum congeries intelligatur) juxta Historiam Convers. ſtatueda eſt, cujus verba ita habent: Qui inde revertens (Pipinus Caroli filius ab everſo Hringo) partem inferioris circa lacum Peliffa Pannoniæ ultra fluvium, qui dicitur Rapa, & ſic uſque ad Dravum fluvium, & eo uſque Dravus fluit in Danubium, prout poteſtatem habuit, prænominaſcit cum doctrina, & Eccleſiaſtico officio procurare populum, qui remanſit de hunnis & ſclavis de illis partibus, Arnoni Juvavenſi Epifcopo. Ibi ille (Bribinus) cœpit habitare, & munimentum ædificare in quodam nemore & palude Szalæ fluminis, quod munimentum Historia Convers. Szalaburgin, in quo Adrianus modo humatus paſſat, & Diplomata ſeculi IX. & X. Mosburch, in quo S. Adrianus requieſcit, indigitant.

& Szaladiensi S. Adriani, & Vesprimien-
fi S. Michaelis factam, tectamque servaret
epigraphen.

Denique illa Authoris Anonymi Hist.
Convers. Carant. in infer. Pannon. verba;
Calendas Januarii ad Orcabu consecravit
(Adelvinus) Ecclesiam in honore S. Mi-
chaelis Archangeli in proprietate Hezi-
lonis ita nullo negotio emollias: loco,
antequam per Carolum M. inde submoti
Avares, fuisse nomen Orcabu, dictum
deinde (ubi ille Hezilonis juris factus,
ac muniri cæptus) Hezilsburgum, aut,
quod perinde est, Wezilsburgum. (****)

Neque te candide Lector in W. lite-
ram conversus aspirationis sonus H. more-
tur.

(****) Proprietatem Ezilonis, in qua Calendis Ja-
nuarii DCCCLXVI. S. Michaelis Archangeli Ecclesia
consecrata fuit, revera in Burgi, seu Castellii modum
munitam appellentes eo fine seculi IX. aut principio
X. Majores nostri offenderant, testante id Anonymo
Belæ Secretario cap. 48. de Civitate Bezprem in hæc
verba:

In secunda parte exercitus missus est Usubu pater
Zelocu, & Eufet, qui iret versus Civitatem Bezprem,
& subjugaret omnes habitatores terræ usque ad Ca-
strum ferreum. Tunc Usubu princeps, & ductor illius
Exercitus, licentiatus a Duce elevato vexillo egres-
sus est, & castra metatus est juxta montem Pacoztu.
Hinc vero equitantes in castro Peytu castra metati
sunt, & per tres dies ibi permanserunt, quarto autem
usque ad castrum Bezprem pervenerunt. Tunc Usu-
bu & Eufet ordinato Exercitu contra Romanos (Teu-
tones Arnulphi aut Ludovici Infantis Imperatoris)
milites, qui castrum Bezprem custodiebant, pugnare
acriter ceperunt, & pugnatum est inter eos per heb-
domadam unam; in secunda autem hebdomada, feria
quarta, cum utraque pars exercitus labore belli ni-
mis fatigata esset, tunc Usubu & Eufet plures milites
Romanorum (Teutonum) in ore gladii consumpserunt,

tur. Ezilo universim diminutivum vocis Erici, aut Ermanerici est, unde Hellenismum affectantibus Hezilo; vulgi autem (in his tum terris Bojici) oris sonum sectantibus Wezilo exiit. Quemadmodum seu Ladislai, seu Hladislai, seu Wladislai idem nomen enuncias. Ita illud Eginardi Huetagoe Regino apud Pistorium Tom. I. pag. 42. Wizagau interpretatus. Atque isthoc Catone. interea contenti sumus, dum se quis in foro constituat, qui, quod aucupatum est, melius præbere occipiat.

& quosdam ictibus sagittarum interfecerunt; reliqui vero Romanorum (Teutonum) videntes audaciam Hungarorum, dimisso Castro Bezprem fuga lapsi sunt, & pro remedio vitæ in terram Teutonicorum properaverunt, quos Usubu & Eufet usque ad Confinium Teutonicorum persecuti sunt,

V I T Æ

VESPRIMIENSIUM PRÆSULUM.

I. PRÆSUL STEPHANUS I.

1009 **H**oc ei literis, quibus a Divo Pro-
torege Episcopo constituta, in-
ditum nomen. Frustra sunt, qui
in ejus cognomen pariter inquirunt, quod
nullius omnino ante annum MCCXLV.
quo Zelandus de Tatika apud nos sedit,
quod sciam, editum. En verba Stephanæi
Diplomatis:

„ In Nomine Sanctæ & individuæ Tri-
„ nitatis Stephanus Dei gratia Hungaro-
„ rum Rex. Si propter pietatis magni-
„ tudinem non solum domesticis, verum
„ etiam advenientibus fidelibus digne po-
„ stulata largimur, præcipue convenit,
„ ut animi Culmen ad supernas anhelan-
„ tes devotiones, sanctarum Ecclesiarum
„ postulationibus acclinemus, ipsasque
„ prædiis, atque possessionibus sublevan-
„ do procurare flagitemus. Proinde om-
„ nium sanctæ Dei Ecclesiæ fidelium no-
„ strorum, præsentium scilicet & fu-
„ turorum noverit industria, quod nos
„ pro animæ nostræ remedio quatuor
„ Ci-

„ Civitates nempe Vesprimi, in qua ipsius
 „ Episcopatus Sedes est constructa, atque
 „ Albam Civitatem, Corteu, & Villegrad
 „ Civitates, S. Michaelis Vesprimiensi
 „ subicimus Ecclesiæ, cum omnibus Ec-
 „ clesiis, capellis, atque titulis & ter-
 „ minis atque finibus: nec non concedi-
 „ mus, donamus, atque largimur e regali
 „ nutu, atque donatione prælibatæ S. Ec-
 „ clesiæ Vesprimiensi villam unam nomi-
 „ ne Can in Vesprimiensi Comitatu, in
 „ quo Episcopalis, ut prædictum est, con-
 „ structa est sedes, atque tres villas no-
 „ mine Oli, Cari, ac Beren in Comitatu
 „ Albeni sitas, & Marzalfi in pago Cor-
 „ toensis Civitatis unam villam, nec non
 „ in Comitatu Villegradiensis Civitatis vil-
 „ lam unam sitam supra Danubium, ex
 „ cuius dextro latere rivus, qui Aprik
 „ nuncupatur, decurrit, pariterque vil-
 „ lam unam Fyki nomine sitam in com-
 „ parte Urhida Civitatis cum omnibus
 „ utensilibus, cunctisque pertinentiis, sci-
 „ licet famulis famulabusque, pratis, vi-
 „ neis, areis, ædificiis, campis, terris
 „ agris, cultis & incultis, piscationibus,
 „ venationibus, aquis, aquarumque de-
 „ cursibus, molendinis, viis & inviis tam
 „ exitibus, quam inexitibus, ut habeat
 „ firmitatem perpetuam, sicut est donatum,
 „ omnium possidendorum. Habeat etiam
 „ prælibata S. Michaelis Vesprimiensis Ec-
 „ clesia, quam Stephanus sanctæ illius
 „ Ecclesiæ Episcopus regit, prædictarum
 „ Ci-

„ Civitatum atque villarum, ut prædixi-
„ mus, potestatem habendi, atque usque
„ in perpetuum possidendi, nec non præ-
„ libato Episcopo, cujus est ipsa regimini
„ commissa, suis successoribus perpetuo
„ subjiciendi, omnium hominum contra-
„ dictione funditus remota. Regali deni-
„ que jubemus potestate, ut nullus Dux,
„ Marchio, Comes, Episcopus, Archiepi-
„ scopus, Vicecomes, Judex, vel Ex-
„ actor, aut aliqua magna persona, vel
„ parva Regni nostri audeat contrasta-
„ tuere prænominatæ S. Michaelis Vespri-
„ mienſi Ecclesiæ, aut surripere de omni-
„ bus rebus suis mobilibus, vel immobi-
„ libus, quæſitis vel acquirendis, cum
„ omnibus, quæ illi in prælocutis Civi-
„ tatibus, earumque pertinentiis, & juri-
„ bus, nec non in villis pertinentibus,
„ vel in aliquibus locis subjiciuntur, aut
„ Stephano illius sanctæ Ecclesiæ Episco-
„ po, suisque successoribus aliquid mole-
„ stia inferre præsumant. Si quis igitur
„ hujus nostri præcepti paginam frangere
„ tentaverit, aut prælibatæ S. Michaelis
„ Vespriemensis Ecclesiæ almificum Epi-
„ scopum, suosque successores ex cunctis
„ prænotatis rebus, Ecclesiisque, nec non
„ dotibus molestare conaverit, octo millia
„ librarum auri cocti sciat se compositu-
„ rum, medietatem cameræ nostræ, &
„ medietatem prælocutæ S. Michaelis Vef-
„ primienſis Ecclesiæ, nec non Stephano
„ suisque successoribus, trecentenorum,
„ &

„ & octo Patrum anathemate feriendum,
 „ atque perpetuali supplicio traden-
 „ dum, jugiterque barathri pœna perpe-
 „ tuo fore concremandum. Quod ut ve-
 „ rius credatur, diligenterque ab omni-
 „ bus observetur, paginam hanc manu
 „ propria corroborantes, annuli nostri im-
 „ pressione subter consignari curavimus.
 „ Datum in Sól apud Capellam S. Stephe-
 „ ni Protomartyris Anno ab Incarnatio-
 „ ne Domini millesimo nono. „ (1)

Reor quidem Stephanum ante Episco-
 patum, ut fere reliquos, e D. Benedicti
 instituto monasticen professum; Romam
 tamen Astrico comitem ivisse nolim, quod
 istud Authores magis ex se ipsis, quam
 ex Sylvestri II. Epistola prodant. Con-
 tendenti vero verba diplomatis nostri cum
 illis S. Martini de sacro monte Pannoniæ:
 „ & ne adhuc Ecclesia S. Michaelis vacua
 „ esse videretur, vel Episcopus Parochianus
 „ injurias, querimoniasque in collectione
 „ Decimarum pateretur, ei Curtem, quæ
 „ vocatur Carteu, cum hominibus eodem
 „ pertinentibus tradidi, velut suapte pate-
 bit, hunc ipsum Stephanum jam primo ejus
 seculi (nempe XI.) anno ut minimum de-
 signatum & electum S. Michaelis Parochia-
 num, seu Vesprimiensem Episcopum ex-
 titisse, huicque tempori congruere, quæ
 illic de farciendis (largitione novi fundi
 Car-

(1.) Sol pagus est uno milliari Vesprimio distans,
 pertinens ad Abbatiam Cziricensem in sylva Ba-
 con.

Carteu) decumis interferuntur. (1.) Multo etiam propius vero est, eum intra regnum Pontificis nomine moderante caerimonias Azzone, (vel Annone) quam extra illud (Romæ ut quidam volunt) cum Astrico Præsulem sacratum fuisse. Si cui, illi certe a Strigoniensi, & Agriensi maxime inclyta, & geminis, quæ tum raræ admodum, Præposituris, totidemque Abbatiis, quin & monialium Cænobio præfulgens, ac quaternas celebriorum regni urbium complexa sedes obtigit. (2.) Quid ni præclare tam splendidam Spartam exornârit?

Flexit, aut refecuit cervices Cupanis partibus lauriger Divi Protoregis ensis; præcordia vero, atque animos emolliit Antistitis nostri de hunnica superstitione triumphans facundia, qua is illud effectum dedit, ut volceæ paludis, & Simegii nominatim Castelli accolæ jam non in unius Pannoniæ, verum universæ terræ, ac totius Cæli Regis ac Domini verba jurarent. Quodsi Diæcesis tum haud perinde Mura, Dravoque ad meridiem, sicut istro ad Septemtrionem erat coercita, fuit sane Stephano Antistiti in ea sacerdotum paucitate foris laborum, vigiliarumque assatim; domi quietis & otii parum. Neque
sa-

(1.) Curtes illa, seu curia nomine Carteu, aut Curteu quibusdam Simeginum est; quid si autem vetus illa, quam Antonini Itinerarium inter Petovione & Alicano (aliis Raclitano seu Rakelsburg) collocat, Curta fuit?

(2.) Præposituris Albenſi B. M. V. quæ circa MIII. & Budenſi SS. Petri & Pauli Apostolorum, quæ MXXII. fundata est. Ab-

facer hic viri ardor Reginarum piissimæ Giselæ ita clam esse quiverit, quod illa frequens prope, & si quæ Vesprimii ruderibus fides, coram in eadem rupe agebat. Inde suspicere illa, ac prædicare ipsius laborum copiam, commendare infessam in animarum negotio industriam, & ipsum Præsulem, ac omnia ejus habere eximia, adeo ut is regias conjuges ungendi, ac diademate insigniendi (quam ad successores transmisit) prærogativa jam inde polleret, earumque scribis præficeretur. (1.) Quo etiam factum est, ut Gisela sin minus etiam fundamentis eduxisset D. Michaelis Basilicam, amplis tamen eam superstructionibus ornaverit, & perquam liberali (in quo scriptores fere consentiunt) dote instruxerit. Tantum est, ut eum Insulas nostras tricenis (quod illo ævo haud ita insolens) annis tenuisse ponas, atque illi præ D. Gerardo (cui id abs fide tribuitur (2.)) S. Emerici, qui fere Vesprimii adole-

ve-

Abbatii Szaladiensi, quæ MXXII. & Bakonbeliensi quæ MXXXVII. fundata est; ac Monialium Vallis Vesprimiensis quæ circa MXXVIII. fundata est.

Urbium nomina: Vesprimium, Albaregalis, Vilsgrad & Carteu.

(1.) Mos ita fert, ut dum Reginae humeros Stephanæ Corona contingit Archiepiscopus Strigoniensis, Capiti Coronam, quam vocant domesticam, interat Episcopus Vesprimiensis, nisi Regis in modum (ut Mariæ I. & Mariæ II. THEKESIÆ factum) ipse vertex per Archiepiscopum Strigoniensem Stephanæo Diademate redimiatur.

(2.) D. Emerici Sponsalia passim ad MXXVI. affiguntur; Divi vero Gerardi in Hungariam adventus paucis ante fundatam Bakonbeliensem Abbatiam annis,

seu

verat, morum institutio in acceptis ferenda erit; quin omini locus fiet, eum in Regni Comitibus & Giselianæ inaugurationi actorem, ministrumque (1.), & Stephanæ Legum lationi (2.) consultorem testemque intervenisse. Quamquam si cui prætermittam in literis erectarum, cum D. Adriani in Szalavár, tum D. Mauriti in Bakonbél Abbatiarum memoriam Stephani nostri (in cuius tamen Diœcesi utrumque istud Sacerdotium situm est) advertere libeat, is cogitare posset, sub ea tempora aut jam vita functum Antistitem nostrum, aut eo aliorum translato, vacuam sedem nostram extitisse, nisi jure per quemcunque Episcopum inaugurandi, quo per D. Protoregis indulgentiam gaudebat, statim usus. uterque loci illius Abbas se per alios (ut Petrus latinus Szalavariensis per Bonipertum Quinquæ-Ecclesiensem & Modestum Jaurinensem) Episcopos inaugurari procurasset. (3.) Nos quo faciamus Lectori fidem Virum primi Vespri-

seu ante MXXXVII. contigit, adeoque temporis ratio haud suadet ab eo D. Emericum educatum fuisse. Altera autem sententia, quæ S. Ducem nostrum ab Engelberto Frisingensi Episcopo educatum ponit, confundit Henricum III. Conradi II. Imperatoris filium, quem Antistes ille educavit, cum S. Emerico S. Stephani filio.

(1.) Nuptiæ & Coronatio Gisellæ passim anno MIII.

(2.) & Comitibus, in quibus primæ leges conditæ, MXVI. statuuntur.

(3.) Diploma Stephanæum S. Martini de S. monte Pannoniæ diserte habet: habeantque Monachi post transitum sui cujusque Abbatis alium Abbatem secum

cli-

mienſis Præſulis meſuram omnino imple-
ville, eum non tam de cognomine ſanctiſ-
ſimo Protorege, ejusque Conjuge, ac
Sobole, quam de omni ſacra, Veſprimien-
ſi præſertim (1.) Ditione optime fuiſſe me-
ritum, aſſertum imus.

II. BENEDICTUS I.

Quamcunque autem pronum dictu nomen 1047
primi, tanto magis arduum profiteri
ſecundi. Haud nos latet obtrudi cum Be-
netha ſeu Benedicto nubem pro Junone,
malumus tamen, præut nullus, locum
quispiam occupet. Viſitur hodiedum in
Tyhanienſis (ordine jam tertiæ, quippe anno
MLV. fundatæ) Diæceſis noſtræ Abbatæ
autographo: „ Signum Benedicti Archiepi-
ſcopi „ (Strigoniienſis); unde is tamen
(ſi ex alia Cathedra, & non recta) ad
metropolitanum ſolum evaſerit, nondum
liquet. Qua vero de cauſa eum ſcripto-
rum quidam ex alterius (fortaſſis Colo-
cenſis, aut Agrienſis) eadem nos illum
ex Eccleſiæ Veſprimienſis ſede illuc trans-
la-

eligendi, & a quocunque velint Epifcopo conſecrandi eum
jus. Pari prærogativa gaviſæ fuerint Szaladienſis & Ba-
konbelienſis Abbatia. Ipſum quoque Vallis Veſprimienſis
Ord. S. Baſilii monialium Cænobium a jurisdictione Diæ-
ceſani exemptum, & ſoli Strigoniienſi Archiepiſcopo ſub-
jectum fuiſſe videtur, ſi verba ſpectes, quæ relatum apud
quosdam earundem Diploma exhibet: & eadem dominæ
in conſecratione Chriſmatis & Olei, Eccleſiæ ſanctæ
Strigoniienſi pertineant.

(1.) Uſubunus primus Veſprimienſis Comitatus Co-
mes legitur, qui honos haud ante annum MCCCXIII.
ad Epifcopos tranſiit.

latum contendimus Parum aberat, ut idem vita, sicut Peto per scelestos Vathæ asseclas A. Ch. (MXLVII. privaretur, fugiendo tamen (instar D. Athanasii) per undas se Christi gregi servavit, ac tum quidem alteram Istri ripam, mox autem (nempe MLV.) Srigonienſe pallium haud ita diu tamen (quia illico Nehemiæ ſucceſſori traditum) incolumis tenuit. Aucta ſub id tempus Veſprimienſis Diœceſis in cognomine Budenſi jugo D. Gerardi Paræcia, de cujus Eccleſia ita Paulus Jovius fatur: in eo Templum erat D. Gerardo, a quo nomen ducit, dedicatum, cujus Numen peſtilentia infectis rite invocantibus ſalutare eſſe pictæ imagines, & perſolutis votis appenſa donaria cumulate teſtantur. Cl. Xierius vero in poſthumo ſuo; Buda ſacra inſcripto, opere ejus his verbis meminit: „ ſunt qui ejus conditor, „ rem Andream I. Regem exiſtiment, & „ mea opinione hand longe a vero, tum „ quod veterum Hungarorum pietatem „ conſideranti vix credibile videatur, ut „ locum Martyrio ſancti viri illuſtratum „ diu abs honore reliquiſſent, præſertim „ Andreas admiſſi pœnitens, & in aliis „ reſtituendis religioſus; tum quod ipſa „ (nova videlicet) Buda videatur eſſe „ antiquior, & Parochia ejus continuo „ fuerit libera ſoli ordinario ſubjecta, ne „ que unquam in juribus Eccleſiæ Mariæ „ næ „ (Arcis novæ Budæ) „ recenſita. „ Viguit ad MDLXXI. teſtante id Iſtvanſio

fo Dec. II. Lib. II. pag. 153. ea Paræcia;
 „ nam Rectori ejusdem Ecclesiæ cum al-
 „ tero de Szentfalva eo anno commissum
 „ fuit, ut novum Rectorem Capellæ B.
 „ Michaelis Pestini inducerent. „

Resorbuit infandi illius temporis turbo
 eam, quæ cum Petovio ad nos hætenus
 pertinuerat, Salisburgensis postliminio ju-
 ris effectam, terræ portionem. Nam uno
 fere Styri tempore vacillantes in Ortho-
 doxa religione Majores nostros ultra Mu-
 ram submovere, quo ultra Vianam, &
 Phischam Austrii; utque his oris Ham-
 burgi, ita illis Petovii arcendis populari-
 bus nostris structa est moles, nec inde
 desiderium veterum fundorum in postero-
 rum unquam animis, nisi brevi possessione
 Styriæ sub Stephano III. & Austriæ sub
 Mathia I. Regibus delinitum.

III. NICOLAUS I.

Ne videri queam magnum cum Nicolao 1055
 isthoc gigantem, aut informem som-
 nialle planetam, verba ipsa Manuscripti
 Vesprimiensis recito: „ Mauritium, Clemen-
 „ tem & Nicolaum tradunt historici in Hun-
 „ garia solummodo fuisse Episcopos, & ex
 „ his Nicolaus putatur fuisse Episcopus
 „ Vesprimiensis. „ E duobus minus pro-
 babilibus, confit tertium minime proba-
 bile. Primo ajunt: trium tantummodo
 ad Annum MXLVII. Mauri videlicet
 Quinque-Ecclesiensis, Modesti Jaurinen-
 sis

sis, & Nehemiæ incertæ sedis Episcoporum nomina memorari. At Benedictus ante Nehemiam Metropolim insedit, præ isthoc itaque sacris illis Triumviris accensendus, Nehemias vero ad Quatuorviratum rejiciendus. Iterum: præter Benedictum Archiepiscopum legi in Tyhanyienfi Anni MLV. autographo ternos Episcopos Cosmam, Clementem, & Nicolaum. Sat recte adhuc. At sedisse eorum primum Colocæ, secundum Vacix (*) ac tertium Jaurini, hoc jam pro lubitu. Dum enim alius ad alium se refert, palam est incautis scriptoribus sublestæ fidei apographum imposuisse. Mirum deinde? si Vesprimiense Manuscriptum pariter habeat: „ ex istis Nicolaus putatur „ fuisse Episcopus Vesprimiensis. „ Nempe hausta illi unda eodem lutulento fonte. Æquo interea jure, quo per alios Jaurinensem, per me Vesprimiensem sedem Nicolaus iste teneat, quin eum anni MLVII. Comitibus Regni adfuisse facile patiar, dum meum de re sensum pluribus infra edissero.

IV. LAZARUS.

1075 **Q**uartum huic assignat locum MS. Vesprimiense, etsi multum de eo mox illud ipsum addubitet. Nam ita inquit: „ Aaron, Franco, Geticus, & Lazarus legun-

(*) Potius Bacsix; quod Vacienfis Episcopatus initia verosimilius ad annum MLXXIV. retrahenda sint.

„ guntur fuisse in Hungaria Episcopi.
 „ Sed quis ex istis Vesprimiensi Ecclesiæ
 „ præfuerit, minime constat. „ Pro Ge-
 tico alii passim Georgium legunt in apo-
 grapho Abbatiae S. Benedicti ad Granum.
 Ast Sphynge ad eruendas singulorum se-
 des opus. Quamquam ut in Aaron Mau-
 rus Quinque-Ecclesiensis, sic in Franco
 Franciscus Jaurinensis Episcopus cubare
 videri possit. Georgius, cognomento Ni-
 ger (quod nobis Fekete sonat) sacellani
 apud Geyzam functus munere, acceleran-
 do subsidiarias D. Ladislai Copias, ma-
 gnum victoriæ ad Vaciam monumentum
 Anno MLXXIV. attulit, meritis præ cæ-
 teris, seu recens vacantis, seu tum pri-
 mum erectæ ejus sedis Infulas locatæ operæ
 ferre pretium. Lazarum parum moror, seu
 quis Vesprimiensem, seu Varadiensem
 (vix tamen (*) verosimilius ab his diver-
 sum) fecerit; quod eo tempore Nehemiam
 Strigoniensem, Petrum Agriensem, ac De-
 siderium Colocensem (qui quorundam sen-
 tentia tum simul Csanadiensis esse solitus)
 scriptores memorent. Tenui meo Calcu-
 lo tres ordines hæcenus recensiti: Laza-
 rus, Nicolaus, Benedictus serie Vespri-
 mienfium nullo negotio eximi quirent,
 b 3. præ-

(*) Potius tamen Vesprimiensem; nam Varadinen-
 sis, & Zagrabiensis teste MS. Corfendone haud ante
 MLXXXIII. a D. Ladislao fundati sunt; inter decem
 vero teste Carthuitio a D. Stephano fundatos verosi-
 milius recensendi: Strigoniensis, Bacsensis, Colocen-
 sis, Quinque-Ecclesiensis, Vesprimiensis, Jaurinensis,
 Agriensis, Transilvaniensis, Nitriensis, & Csanadien-
 sis Episcopatus.

præsertim quod neque MS. Vesprimiense illos ita diserte, sed cum formidine quadam, & velut inter dubitandum sibi vindicer. At palpandum in tenebris, quoad rei affundere lucem aliunde detur. Ist-huc tamen fundata MLXXV. a Julia Palatino S. Jacobi de Silisio, & Szentigis seu S. Ægidii de Simigio (incerto cum fundatoris nomine, tum foundationis anno) Abbatia referenda est; etsi illam quidam cum altera S. Jacobi in Comitatu Simegiensi, hanc vero cum S. Ladislai de Simigio Præpositura confundant.

V. MATHÆUS I.

1079 **E**merginus e deviis, & aviis ad plana. De hoc MS. Vesprimiense omnino asseveranter loquitur: „ quod circa annum „ MLXXIX. Mathæus Episcopus Vesprimiensis fuerit, ex quodam antiquo Manuscripto Cathalogo indubium evadit; „ incertum tamen est, quamdiu, qualiter- „ ve Ecclesiam gubernarit. „ Quem itaque in gubernatione Ecclesiæ se Mathæus gesserit, & ad quem annum sedes ejus affigenda sit, deinde videro, modo prius de Cathalogis interloqui liceat.

Libet aliquantum gratulari mihi, quod fervente sub principium crisi ternos illos: Lazarum, Nicolaum, & Benedictum haud, ut jam volebam, serie nostrorum expunxerim, ob natum sub manu argumentum prioribus validius. Recens MS. Vesprimien-

mienſe, quo poſt fata Kolleri utimur, ſe
 revocat ad vetuſtius aliud: quodſi autem
 inducti vetuſtate unius Mathæum I. tan-
 quam certum, & indubitatum recipimus,
 MS. utriusque conſenſus (Nam novum
 ſane ex veteri plurimum ſumptum eſt)
 id præſtare poterit, ut duorum MS. Veſ-
 primienſium opinio de ternis illis: Laza-
 ro, Nicolao. & Benedicto credulitatis
 quandam ſpeciem nobis ingeneret.

Jam quod ad annos, quos idem Ma-
 thæus I. apud nos exegit, attinet, haud
 ita multum ſupra triennium id fuerit;
 nam ultra MLXXIX. abs re ſacrum ejus
 regimen retrahitur; anno vero MLXXXII.
 jam alter ſedit. Eum autem Eccleſiæ ſuæ rem
 pro viribus curallſe, id probat, quod au-
 xerit, nedum minuerit. Ladislaianæ no-
 væ donationis literæ, quas infra produ-
 cturus ſum, rem ita exhibent: „ in prædio
 „ Morus habet Eccleſia (Veſprimienſis)
 „ tertiam partem tam in aratoria terra,
 „ quam in campeſtri, & in aquis, ac in
 „ ceteris cum villanis communiter, &
 „ præter hoc ex gratia Mathæi Epilcopi
 „ terram ad unum aratrum, & unum
 „ ſervum. „ Nempe ſeſſionem unam (ut
 loquendi mos) Colonicalem jobagjonem
 itidem unum Cathedrali ſuæ Mathæus I.
 tranſcripſit.

VI. JOANNES I.

1082 Cui tristissimam rerum ab obitu D. Proto-
regis ad regni Ladislajani aditum inter-
currentium imaginem apud se refugendi,
vel tantilla vis est animi, ejus mentis ob-
tutui sistent se ocyus infanda orci mon-
stra Wathus & Leventha: Petro Ovus,
Andreæ Bela, Salamoni Geyfa oppositi
principes, ac infausti totidem Antireges.
Gentis nostræ morum pertæsus exterus:
superstitionis conniventia reditum in Pa-
triam, ac diadema mercatus regno exul:
quinquennis Rex, atque ea inter nunc
fratrum, alias patruelium cruore maden-
tes acinaces, quin cohortes integræ: a
relapsis ad vesanum Herculis, & Martis
cultum popularibus enecti, nisi fugam
capeffissent, sacrorum Antistites. Resti-
tutis deinde seu iisdem, seu aliis, quo-
rumcunque eorum flagrantem media in pa-
tria factiones per quietem, aut otium
Christi gregis, Dei Ecclesiæ, aut rerum
suarum sivere satagere? Armis autem
strepentibus, quid magis proclive, quam
filere jura? & omnia obtinente vi, æ-
quitatem opprimi omnino necesse fuit.

In ea tēpora Joannis nostri Episcopa-
tus incidit. Luxit Præsul direptum Chri-
sti patrimonium, & susque deque versa
Ecclesiæ suæ Latifundia piissimo Ladislao
questus, nova mox largitione (donatio-
nem & consensum Jurisconsulti vocant)
in

in integrum a Rege restitui obtinuit. En
ipsum Diploma regium :

„ Ladislaus Dei gratia Rex Ungaro-
 „ rum Belæ Regis filius omnibus Christi
 „ devotis quicunque sunt , & erunt in
 „ sempiternum salutem in filio Dei glo-
 „ riosam. Notum fiat universis , quod
 „ venerabilis Pater Joannes Præsul sedis
 „ de Vesprim cum duobus Canonicis suis,
 „ scilicet cum Stephano Archidiacono,
 „ & cum Ondurnik Decano venit ad nos,
 „ & postulavit coram jobagionibus nostris
 „ a nobis, quod nos pro remedio animæ
 „ nostræ mitteremus tales nuncios nostros,
 „ qui omnes terras , & possessiones S.
 „ Michaelis de Vesprim circuissent , &
 „ scirent, & dicerent nobis, & nos postea
 „ scribi faceremus ad literas nostras, ut
 „ Ecclesia semper teneret, & possideret.
 „ Nos enim pro Beato Michaele , quia
 „ nobis fuit adiutor in multis causis re-
 „ gni, destinavimus Barnabam Notarium
 „ nostrum cum Sug Comite de Bukon, qui
 „ iverunt, & perambulaverunt, & sicut
 „ invenerunt, nobis in pagina sua man-
 „ daverunt, & nos fecimus huc scribi
 „ omnia recte coram nostris jobagionibus,
 „ cujus paginæ forma talis est: circa Ba-
 „ silicam S. Michaelis prima meta ponitur
 „ juxta molendinum Thomæ ultra aquam,
 „ secunda juxta Basilicam S. Margarethæ,
 „ tertia juxta sylvam nomine Ziman, de-
 „ hinc venit ad magnum lapidem , &
 „ transeundo ad sylvam Beu insidet ad

„ lævam partem, dehinc venit ad lo-
 „ cum, qui dicitur Kristyeg: exhinc ad
 „ magnam viam, quæ adjacet protensa
 „ versus Albam, & descendit ad locum,
 „ qui dicitur Puteus Leprosinorum, dein-
 „ de ad monticulos descendens transit ad
 „ molendinum Mysca, & ad superficiem
 „ rupium in longitudine: deinde ad pra-
 „ tum Abbatis, transitoque flumine poni-
 „ tur meta juxta villam Thofeas, & ve-
 „ nitur ad Domum Petri & Dominici, in-
 „ fra quos nemo habet quidpiam juris,
 „ nisi Ecclesia. Exceptis his habet Ec-
 „ clesia inter terram udvarnicorum & sub-
 „ urbanorum, ceterorumque terram ad
 „ octo aratra, & novem prata; habet
 „ quoque jobbagiones multos valde; ha-
 „ bet etiam Ecclesia sex molendina, &
 „ quatuor loca vacua. In villa Juthos
 „ habet Ecclesia terram ad unum aratrum,
 „ & undecim prata, unum cubicularium
 „ nomine Mona cum curru, alium vero
 „ nomine Paulum sine curru, & unum
 „ molendinum. Item in prædio Mester
 „ habet Ecclesia terram ad sex aratra,
 „ & currigeros multos in eadem, ac alios
 „ servitores. In villa Endesed habet Ec-
 „ clesia terram in duobus locis circum-
 „ quaque munitam regalibus signis. In
 „ loco qui dicitur Seseu habet Ecclesia
 „ silvam sine participatione cujusquam,
 „ quam circuit via directa a villa Chatar
 „ usque ad villam Meneca, & villam En-
 „ dred, & revertitur ad Chatar, excepta
 „ ter-

„ terra aratoria infra aquam secus silvam.
„ In villa Faisch habet Ecclesia terram sa-
„ tis magnam, signatamque circumqua-
„ que, & silvam nomine Souloma, ha-
„ bet currigeros, jobagiones, præposita-
„ les, & præter hoc terram in quatuor
„ locis. In libera villa S. Regis (nunc
„ szent Király szabadgya) habet etiam
„ terram ad unum aratrum cum servito-
„ ribus. In villa Urfi habet Ecclesia sil-
„ vam & terram magnam communiter,
„ habet pullatores, & etiam vinitores.
„ In villa Bereny habet Ecclesia terram
„ ad tria aratra, duas vineas, silvam bo-
„ nam, piscatores in Balaton, conditio-
„ narios, & ancillas valde plures. In
„ alia Urfi habet Ecclesia terram ad unum
„ aratrum, silvam communem, octo vi-
„ neas, jobagiones, conditionales, & an-
„ cillas. In prædio Berchen, quod con-
„ cessit Bela Rex magnus, prima meta
„ ponitur in Choas, exinde protenditur
„ usque ad terram Ecclesiæ de Sothar,
„ dehinc ad terram Alan, & ad metam
„ Peremartony, & protenditur in magna
„ via usque ad fructus Berocum, & hinc
„ usque ad medium aquæ, & in eodem
„ prædio sunt vinitores, custodesque sil-
„ varum, sex vineæ, & duo molendina,
„ In prædio nomine Peremartony habet
„ Ecclesia terram, & pratum amplum ni-
„ mis, sex vineas, septem aratores, duo
„ molendina, dimidiam partem de ponte,
„ tres vinitores, quatuor currigeros, quin-
„ que

„ que pastores, tres exequias facientes
 „ annuatim, & jobagiones multos, ac
 „ unum pullatorem Senec nuncupatum.
 „ In villa Kalusdy habet Ecclesia terram
 „ ad septem aratra, jobagiones tres, ac
 „ servos duodecim, ac ancillas. In præ-
 „ dio Thusuk prima meta ponitur in por-
 „ tu Beys, scilicet in via gregum, quæ
 „ ducit ad locum, qui dicitur Thususte-
 „ lek, dehinc ad bifidam pyrum, dehinc
 „ ad montem Mama, deinde ad quadru-
 „ vium, quod est juxta metam Bercen,
 „ & hinc ad terminos villæ Lukasy; hinc
 „ venit ad arborem Sorborum, & iterum
 „ ad primam viam, & habet tres jobagio-
 „ nes, tria molendina, & unum vacuum
 „ locum molendini, prata etiam, atque
 „ silvam. In prædio Bosue habet Eccle-
 „ sia ex gratia S. Regis Stephani terram
 „ ad sex aratra, quam vulgus vocat Te-
 „ lek, & in agresti terra communiter,
 „ & ibidem ex gratia Comitis Chucus
 „ terram ad unum aratrum, & ex gratia
 „ Comitis Phousol terram ad unum ara-
 „ trum, & ex gratia Comitis Blaszy ter-
 „ ram ad unum aratrum, & ex gratia
 „ Elaus ad unum aratrum, & ex gratia
 „ Bula ad unum aratrum duos aratores,
 „ tres servos, triginta currigeros, se-
 „ ptem artifices, & tredecim jobagy vo-
 „ catos. In prædio, scilicet Nigra Villa
 „ vocata habet Ecclesia terram magnam,
 „ & pratum multum sine participatione
 „ cujusquam, quæ circumquaque munita
 „ est,

„ est, regalibus metis, in qua sunt vi-
 „ ginti hospites, jobagiones, quadraginta
 „ currigeri, & sex pulsatores. In præ-
 „ dio Morus habet Ecclesia tertiam par-
 „ tem tam in aratoria terra, quam in
 „ campestri, & in aquis, ac in ceteris
 „ cum villanis communiter, & præter hoc
 „ ex gratia Mathæi Episcopi terram ad
 „ unum aratrum, unum servum; ex gra-
 „ tia Comitum Pirrhazy terram ad unum
 „ aratrum, tres servos, & quatuor an-
 „ cillas, octo currigeros, & quatuor cu-
 „ bicularios. Prædium Kezeöy (fortassis
 „ Papkefz non longe a Peremartony,
 „ qua ad Zár Bereny aditus est) concessit
 „ S. Rex Stephanus, & est munitum re-
 „ galibus signis, uti habet Ecclesia -- --
 „ decem hospites, jobagy viginti duos,
 „ currigeros quinquaginta, artifices sex,
 „ coquos septem, pastores tres, cubicu-
 „ larios præpositales duos, molendina tria
 „ etiam prata, ac silvas in septem locis
 „ manifestis. In prædio Poloprah, & Cso-
 „ pah habet Ecclesia terram ad sex ara-
 „ tra, vineas ad quadraginta sex, vinito-
 „ res viginti duos, jobagiones sedecim;
 „ habet etiam pratum continens currus
 „ quadraginta, vel plus, tria molendina,
 „ cubicularios quatuor, & exequias dan-
 „ tes, magistrales etiam vinitores duo
 „ sunt. In prædio iterato Bercen est vi-
 „ nea præpositalis magna cum vinitore
 „ uno nomine Kech, & Ecclesia etiam
 „ habet ibi magistralem vineam cum vi-
 „ ni-

„ nitore uno nomine Terök. In villa
 „ Kis habet Ecclesia duas vineas, unum
 „ vinitorem nomine Petyr, terram qua-
 „ draginta jugerum, habet etiam præposi-
 „ talem vineam cum sedecim jugeribus
 „ terræ. In villa Scelleus habet Eccle-
 „ sia novem vineas, & septem vinitores,
 „ terram unius aratri, ac silvam, ac pra-
 „ tum communiter cum villanis. In villa
 „ Kued habet Ecclesia unam vineam, &
 „ tria jugera terræ. In villa Valschul,
 „ habet Ecclesia terram ad novem aratra
 „ vineas decem, servos octo, jobagj pri-
 „ mos duos hospites, & jobagj septem
 „ aratores quatuor, molendina tria, &
 „ unum locum molendini. In prædio Lán,
 „ quod concessit S. Stephanus Rex habet
 „ Ecclesia terram ad decem, & octo ara-
 „ tra, & silvam magnam, & circumqua-
 „ que munita est regalibus terminis. Pri-
 „ ma enim meta adjacet a parte Balaton
 „ circa viam, ubi separatur Parochia de
 „ Zala a Besprem, & sunt metæ interpo-
 „ sitæ, & sic tenditur ad locum, quem
 „ vulgus Simegfalv vocat; dehinc satis
 „ diu eundo descendit in superficiem mon-
 „ tis ad vallem circa Vigand & signando
 „ per silvas, & Vepres in iisdem termi-
 „ nis regalibus ad primam metam de jux-
 „ ta Varay fit reversio. Habet etiam
 „ jobagiones quatuor, pulsatores viginti
 „ octo, coquos sex, præpositales cubicu-
 „ larios octo, & ancillas quam plures.
 „ In villa Káll habet Ecclesia terram ad
 „ tria

„ tria aratra, duodecim vineas, quinque
 „ servos, prata quatuor, virgultum ma-
 „ gnum, hospites jobagj novem, exequias
 „ facientes tres. In villa Echér habet
 „ Ecclesia quadraginta jugera terræ, sex
 „ vineas, quatuor servos in silvis, & in
 „ agris communiter cum villanis. In vil-
 „ la Hegymagas habet Ecclesia terram
 „ ad tria aratra, octo vineas, pratum ma-
 „ gnum, silvam largam, sex vinitores,
 „ sedecim jobagj hospites, unum molen-
 „ dinum, habetque Ecclesiam in hono-
 „ rem S. Georgii in monte, quæ pro se
 „ habet terram, pratum & silvam. In
 „ villa Ketsen habet Ecclesia terram ad
 „ duo aratra, silvam bonam, jobagj se-
 „ ptem, exequiatores duos, molendina
 „ tria, vineas duas. In prædiò Merena
 „ quod uxor nostra concessit Ecclesiæ S.
 „ Michaelis de nostra voluntate, habet
 „ Ecclesia magnam terram, bonam sil-
 „ vam, plures vineas, certis metis cir-
 „ cumdando, jobagiones hospites octo-
 „ ginta, aratores undecim, piscatores sex,
 „ custodes silvæ duos, & ancillas septem.
 „ In villa Apathy habet Ecclesia terram
 „ ad duo aratra, duas vineas, servos sex
 „ hospites jobagj octo. In villa Seerente
 „ habet Ecclesia terram ad septem aratra,
 „ novem vineas, tres servos, hospites jo-
 „ bagj septem, calefactores Stubæ quatuor,
 „ coquos quinque. In villa Dyák habet
 „ Ecclesia terram latam circumquaque re-
 „ galibus signis mensuratam, & habet
 „ curri-

„ corrigeros sedecim, præpositales cubicu-
 „ larios quatuor, magistrales coquos
 „ quinque, hospites jobagiones tres. In
 „ villa Vigand habet Ecclesia terram ad
 „ duo aratra, silvam communem, cum
 „ uno molendino de Kapultz, ubi sunt
 „ novem pulsatores, Seheerne, Mys,
 „ Chryspim cum cognatis suis. In villa
 „ Dergnehy habet Ecclesia unum jobagio-
 „ nem, duas vineas, septuaginta jugera
 „ terræ, pratum & silvam communiter. In
 „ villa Berlo habet Ecclesia terram ad
 „ duo aratra, quatuor prata, silvam com-
 „ munem, sex pulsatores. In villa Tot-
 „ vásony habet Ecclesia terram ad unum
 „ aratrum, jobagj sex. In villa Seleus
 „ habet Ecclesia ad duo aratra, silvam
 „ propriam in duobus locis, exequiatores
 „ quatuor, pulsatores duos. In villa Lin-
 „ ther habet Ecclesia quatuor jobagiones
 „ magistrales, qui tenent terram, &
 „ silvam communiter. In villa Euse jo-
 „ bagiones præpositales habet Ecclesia
 „ quinque, qui habent terram & silvam
 „ communiter cum villanis. In prædio
 „ Veyth nomine habet Ecclesia duo mo-
 „ lendina bona. In villa Dulosd habet
 „ Ecclesia terram ad quatuor aratra, sil-
 „ vam in tribus locis, prata multa, ser-
 „ vos septem, pulsatores quatuor. In vil-
 „ la Beth, habet Ecclesia terram ad quin-
 „ que aratra, & prata, servos Mohit,
 „ & Petyr, jobagiones novem. In villa
 „ Ecs habet Ecclesia quadraginta jugera
 „ ter-

„ terræ, tres vineas, silvam, pratum
„ communiter, servos Petyr, & Mikad.
„ In villa Man habet Ecclesia terram ad
„ unum aratrum, tres servos Pentuk,
„ Stephanum, & Heme, silvam & pra-
„ tum communiter. In magno monte ha-
„ bet Ecclesia terram circumquaque signa-
„ tam regalibus signis, & quatuor insu-
„ las sine participatione cuiuspiam, curri-
„ geros Laha, Seeny, Bathe, Hada, &
„ alios servos arantes Pentuk & Stephe-
„ num: Pastores ovium datarum per Re-
„ ginam Keyzla, Zumbet, Fohos, Lato-
„ mas, & Senyd, pratum communiter in
„ partibus Tolva. In prædio Tohud ha-
„ bet Ecclesia piscinam latam cum octo
„ mansionibus piscatorum, & terram ad
„ unum aratrum. In villa Fekety habet
„ Ecclesia terram & sylvam communiter,
„ & tres jobagj magistratuales. In villa
„ Kamasd habet Ecclesia terram septua-
„ ginta jugerum, sex vineas, tres vini-
„ tores Pechte, Kapa, & Myfus, habet
„ Ecclesia etiam partem in aquis, in her-
„ bis, & in stagno, & in silvis. In villa
„ Endered habet Ecclesia terram quadra-
„ ginta jugerum, quatuor vineas, vinito-
„ rem Cohan nomine, cum tribus filiis
„ suis. In altera Endered habet Ecclesia
„ tres pulsatores, quinquaginta jugera
„ terræ, sex vineas, & prata. In prædio
„ Luba habet Ecclesia quadraginta jugera
„ terræ, tres vineas, & totidem vinito-
„ res, Munha cum fratribus suis, silvam
„ &

„ & pratum. In prædio Zeleus habet Ec-
 „ clesia octoginta jugera terræ, quatuor
 „ prata, silvam bonam, duodecim vineas,
 „ vinitores Latalmas, Reveha, & alios.
 „ In villa Kopul habet Ecclesia sexaginta
 „ jugera terræ, quatuor vineas, & vini-
 „ tores, scilicet Fabian, Segen, Sana,
 „ & alios, & jobagj nomine Lean, tria
 „ prata & duas silvas. In prædio Lau-
 „ cson habet Ecclesia duos cubicularios
 „ Solon, & Prenef, terram ad tria ara-
 „ tra, vineas undecim, servos sedecim,
 „ Seryl, Ither, Cytha, Ehe, & alios,
 „ silvam in quatuor locis. In prædio Gu-
 „ tsud habet Ecclesia tres vineas, duos
 „ vinitores Falud & Benke, terram ad
 „ unum aratrum. In prædio Keuristlhyg
 „ duas vineas, unum vinitorem nomine
 „ Pap, & sedecim jugera terræ. In præ-
 „ dio Thur habet Ecclesia duas vineas,
 „ unum vinitorem, Eliam cum uxore &
 „ filiis, terram septuaginta jugerum. In
 „ prædio Táth habet Ecclesia tres vineas,
 „ totidem vinitores, & duo prata & octo-
 „ ginta jugera terræ. In prædio Berchen
 „ habet Ecclesia terram ad duo aratra,
 „ quatuor prata, tres hortos cumulorum.
 „ In villa Graszy habet Ecclesia terram
 „ unius aratri, tres vineas, duos vinito-
 „ res, Sumlam & Joannem, duo prata
 „ & octo hortos cumulorum. In prædio
 „ Irugh habet Ecclesia terram ad quatuor
 „ aratra regalibus signis circumdata, pra-
 „ ta & silvam, quatuor servos, & unum
 „ jo-

„ jobagionem nomine Sebes. In prædio
 „ Esmen habet Ecclesia servos tres Merc-
 „ dek, & alios, quatuor vineas, quin-
 „ quaginta jugera terræ, silvam latam,
 „ tria prata, duos exequiatores bonos,
 „ jobagiones sex, qui habent quatuor
 „ vineas, & terram jugerum triginta, &
 „ pratum. In prædio Kalety habet Ec-
 „ clesia terram ad unum aratrum, prata
 „ decem, vineas sex, vinitores sex Bes-
 „ sen — — & alios in agresti terra, aquis,
 „ & aliis communiter. In alio prædio
 „ Kelety habet Ecclesia terram ad duo
 „ aratra, quatuor servos, Senyd, Neha,
 „ & alios, duas vineas, vinitorem nomi-
 „ ne Fend, sex ancillas, & unum jobagj
 „ nomine Laurenz. In prædio Berecs ha-
 „ bet Ecclesia quinquaginta jugera terræ,
 „ tres vineas, duos vinitores, Buchten
 „ & Carvas, silvam in duobus locis, &
 „ prata. In prædio Suen habet Ecclesia
 „ terram ad unum aratrum, sex cubicu-
 „ larios, unum molendinum, & alia com-
 „ muniter cum villa. Habet etiam Ec-
 „ clesia alia prædia, quæ non sunt in hac
 „ pagina adnotata. Nos igitur ob reve-
 „ rentiam Omnipotentis Dei, & Beati
 „ Michaelis huic scripto nostrum regale
 „ sigillum fecimus apponi per manus Ma-
 „ gistri Fabiani Vicecancellarii nostri fi-
 „ delis post incarnationem Domini nostri
 „ Jesu Christi MLXXXII. Kalendis Maji.
 „ Quicumque autem huic paginæ contra-
 „ dixerit, vel aliquid inde nefanda præ-

„ sumptione minuere voluerit, ab excel-
 „ so Deo, & Beato Michaelē Archange-
 „ lo anathema sit, insatiabilisque gehē-
 „ næ ignibus perpetuis feriat, ac in-
 „ super pro temporali pœna ad Fiscum
 „ Regium centum aureos solidos persol-
 „ vere teneatur. † in Christo Dei filio
 „ pax, & Amen. „

Quo quidem confit, Vesprimiensem E-
 piscopen fundos suos ut plurimum D. Ste-
 phano, quadam parte etiam D. Ladislao,
 ac utriusque Coniugi, item Belæ I. ac
 nonnullis stirpitibus emortuis Comitibus in
 acceptis ferre. Promicant indidem velut
 primæ sacerdotum Collegii (seu Capituli)
 linæ, dum Stephani Archidiaconi, & (*)
 Ondurnik Diaconi mentio injicitur, quod
 sub id tempus communionē bonorum cum
 Episcopo fruitum fuisse vel inde licet
 conjicere, quod velut communem causam
 acturi Canonici cum Episcopo Regem
 adierint. Denique promiscue in Ladis-
 laiano Diplomate recensitorum fundorum,
 ac personarum summam ex ordine damus.
 Episcopatu tum accensebantur: villæ 40.
 Prædia 31. jugera terræ supra 800. Ara-
 tra 136. Vineæ 212. Molendina 28. Pra-
 ta 59. silvæ præter communes distinctæ
 19. Terræ præter communes distinctæ 10.
 Hortorum cumuli 11. Deserta & vacua
 loca 9. Insulæ 4. item Piscinæ. Servi
 101. Ancillæ 12. Hospites supra 100. Vi-
 nitores 82. Aratores 92. Jobagiones 157.
 Pul-

(*) Fortassis Andronicus vocabatur.

Pulfatores 63. Exequiatores 17. Currigeri 155. Cubicularii 31. Præpositales 19. Piscatores 14. Pastores 12. Cocci 13. artifices 13. Calefactores 4. Fabri duo.

Joannis Antistitis unum istud opus ad nos transmissum est; sin is vitam tamen a Calendis Maji, quo insigne illud a Rege beneficium consecutus est, ad XIII. Calendas Septembris anni ejusdem produxit, eum Albæ cum ceteris Apotheosi D. Stephani intervenisse credibile est.

VII. COSMAS.

Sunt, qui anno, quo D. Ladislaus Zagrabiensem Episcopum instituit, Acham Strigoniensem, Fabianum Bacsiensem, Cosmam vero Vesprieniensem obtinuisse memorent, in quo Authoribus hisce refragari haud est animus, falsos tamen in eo fuisse illos existimo, quod eam institutionem ipsi ad annum MLXXXV. anticipent, quam ex monumentorum fide ad annum MXCI. par sit retrahere. Id liquet Cosmam nostrum MXCII. cum universis Hungariæ Pontificibus Szabolczeni synodo interfuisse; sequenti autem MXCIII (*) datum fuisse cum Seraphino Stri-

(*) Diploma regium ita habet: Anno igitur Dominicæ Incarnationis MXCIII. Epacta XX. concurrentibus quinque, indictione prima Dominicæ Resurrectionis XV. Kalendas Maji in ipso Episcopatu Fente Ecclesiasticæ sedis, authorizantibus Episcopis: Fabiano, Cosma, Stephano -- -- (nulla mentione Seraphini Strigon. Archi-Ep.

Strigonienſi, & Fabiano Baſienſi dividundis inter Deſiderium Colocenſem, & Stephanum Quinque-Eccleſienſem fundis arbitrum, quin in Jadreuſium Monialium anni MCII. apographo poſt Procopii (Agrienſis) ſubjunctum legas Cosmæ nomen, cui properans manus axioma Comitſ, in vicem Epſcopi, ſuperinduxerit.

Reor autem ſedente apud nos Cosma Diæceſin noſtram aliquantum Muram, & Dravum verſus arctatam fuiſſe, quod Hiſtoria Eccleſiæ Zagrabiensis primum ſuorum Antitiſtitum nomine Duhum per ſacellanos regios, diſertim per Cupam in poſſeſſionem Dombroenſium, per Francicam vero in poſſeſſionem Simegienſium & Szaladienſium fundorum immiſſum habeat. Vigebant illic, teſte eadem Hiſtoria, felicioribus temporibus quatuor ſupra triginta Paræciæ, ex quibus Archidiaconatus de Vaska, perpetuum inde Canonici Zagrabiensis munus, conflatum eſt.

Cosmæ Carthuitius obtigillet ſucceſſor, ſi hic noſtras unquam (ut exteris lubet allerere) attrectaſſet inſulas. (*)

VIII.

(*) Cl. Hanſchitz Tom. I. Germ. ſacr. pag. 227. inquit: verba ſunt Carthuitii Veſprimienſis Epſcopi; ex quo Cl. Pubitska in ſerie ſua Chronologica rerum Slavobohemicarum Tom. III. pag. 71. ſuum illud mutuatus: Carthuitius der Biſchof v. Weſprim. Sunt & ſcriptores domeſtici, qui eundem Carthuitium (in vita licet minerva) Boſnienſem Epſcopum faciant.

VIII. MATHÆUS. II.

Ineuntis seculi XII. anno tertio nescio 1103
 quid litis inter Matthæum II. Vespri-
 mensem Antistitem, & Petrum S. Marti-
 ni de sacro Monte Pannoniæ Abbatem ex-
 ortum est; dati a Paschali II. Pontifice
 Strigoniensis Metropolitæ Laurentius, ac
 Colocentis Præsul Hugolinus in eam rem
 iudices. Redibit de hoc ipso magis infra
 iterum, ac fortassis sapius dicendi locus,
 ubi eadem partes ad Alexandri & Hono-
 ri (utriusque hoc nomine tertii) tribunal
 provolaverint. Indultas monasterio a D.
 Protorege prærogativas Abbas (ni fallor)
 laxatas, Episcopus contra adductas volebat;
 hic juri: alter privilegio inhærebat. Ma-
 thæo nostro relata caus. 12. quæst. cap. 20.
 S. Gregorii Papæ ad Augustinum Angliæ
 Episcopum verba in rem suam alleganti:
 „ mos est apostolicæ Sedis ordinatis Epi-
 „ scopis præceptum tradere, ut de omni
 „ stipendio, quod acceperint, quatuor
 „ fieri debeant portiones, una videlicet
 „ Episcopo & familiæ ejus propter hospi-
 „ talitatem ejus, & susceptionem; alia
 „ Clero; tertia vero pauperibus; quarta
 „ Ecclesiis reparandis; atque adeo quar-
 tam Simegientium decimarum partem re-
 parationi Ecclesiarum ejus Provinciæ vin-
 dicanti, Petrus Abbas rubente simul, &
 atro colore exaratum Colomani Regis
 Lib. I. Caput I. obvertisse visus: De Dote
 „ cujuslibet Ecclesiæ per beatum Stepha-
 „ num

„ num dispositæ. Placuit Regi & com-
 „ muni Concilio, ut dotes cujuslibet pos-
 „ sessionis Monasteriis seu Ecclesiis a
 „ B. Stephano dispositæ inconvulsæ rema-
 „ neant. Denique Colophonis instar de-
 „ promi illæ ex Stephanæo diplomate voces
 „ poterant: „ Et ne adhuc Ecclesia S. Mi-
 „ chaelis vacua esse videretur; vel Epi-
 „ scopus parochianus injurias, querimo-
 „ niasque in collectione decimationis pa-
 „ teretur, ei Curten, quæ vocatur Car-
 „ teu, cum omnibus eidem pertinentibus
 „ tradidi; quandoquidem autem curialium
 „ istorum fundorum universitas vim, natu-
 „ ramque stipendii episcopalis induillet,
 „ quartam ejus partem oneri Ecclesiarum fa-
 „ bricæ pariter successisse videri.

Colomani, aspera a minoris Ruffiæ po-
 pulis perpeffi, prospera contra in Dalma-
 tia experti latus Episcopi quoque stipare
 soliti: alterum ex memorata apud Turo-
 czium incertæ sedis Cupani, & Laurentii
 Præsulum ad Lodomeriam cæde; alterum
 e regiis per Episcopos subscriptis diplo-
 matibus confit, quale illud Arbenſe est
 hujus clausulæ: MCXI. datum est hoc pri-
 vilegium dictæ Arbenſi Ecclesiæ per ma-
 nus venerabilis Laurentii Archiepiscopi
 Strigoniensis perpetuo ex concessione Co-
 lomani Regis Hungariæ Dalmatiæ, Croa-
 tiæque in præſentia suorum Episcoporum,
 ac Comitum, quorum nomina hæc sunt:
 Marcelli Vaciensis Episcopi, Simonis Quin-
 que-Ecclesiensis Episcopi, Mathæi Vespri-
 mien-

mienſis Epifcopi, Georgii Geörienſis Epifcopi, Sixti Varadienſis Epifcopi, Tulberti Colocenſis Epifcopi; Comitum vero Joannis Palatini Comitſ, Claodini, Marci, Sauli, Saunici, Ugareni, Theobaldi, Jandini, & quamplurium aliorum Dalmatinorum Epifcoporum aſſerentium, & teſtificantium.

Biennio ante (nempe MCIX.) Simon Quinque-Eccleſienſis Præſul degentium in Veſprimienſi valle religioſarum Virginum autographum, e græco, quo illud D. Stephanus MXXVIII. exarari curarat, fermone in latinum tranſtulit. Sunt, qui peregrino idiomate inducti Moniales illas e Græcia ad nos delatas e D. Baſilii primum, poſtea vero quam diploma in latinum verſum fuit, e D. Benedicti inſtituto vixiſſe velint. Id memini, dum illæ ſe his oris ob metum Turcæ ſeculo XVI. Körmendinum ſubducerent, Bernardinas, quaſi Ciſterciienſis Ordinis, communiter appellatas, unde ſeu Poſonium ſeu Tyrnaviam deinde dilapſas aſſeras, perinde eſt.

Colomanus haud ita majoris momenti, quam ſacris illis Virginibus ipſarum fundos, filioque ſuo Stephano Regni diadema affirmando, deinceps patravit opus, quod ei per ſuperos eodem prope tempore vitæ lumen, quo per ipſum Almo fratri, Belæque fratrueli oculorum ademptum eſt. Sedis Apoſtolicæ Legatus Guido Regni Procerum, nedum Præſulum animorum ab inhumano Rege averſione
in

in rem Ecclesiæ ufurus, Strigoniensi Metropolitæ Laurentio convocandæ ad annum MCXIV. synodi, cui Antistes quoque noster interfuit, author extitit. Cum Præfulum, qui frequentes ad Concilium convenerant, nomina, tum quæ illic ordine acta, accurate apud Cl. Peterfium consignata reperias. Lubet tantum velut in transsena vergentes ejus seculi mores deplorare, quo gentium Apostolo (*) contemptibile judicandi munus in Proto-diaconorum, quibus viduorum mensæ principio creditæ, reclinatum est humeros. Simplicia, ita inquit Lib. I. Colomani Regis caput 18. alias 50. simplicia vero hujusmodi homicidia ab Archidiacono, & judice sæculari judicentur, de quibus & ipsi nonam & decimam partem inter se dispartiant. Quamquam id necessitate potius, quam delectu aliquo factum fuisse videri queat; laicis usque armis solum vacantibus, quemadmodum fine seculi XV. plures e nostris Patritiis scribere ignorabant, ita principio seculi XII. rari ex ordine equestri literas, nedum leges XII. Tabularum, noverint. Amabant propterea obtrudi sibi, nondum ægré ferebant, literatos analphabeti.

Illud tamen salubriter prorsus ea tempestate constitutum, ut quo sæpius conventus celebrari possent, eos abiente quoque quo-

(*) 1. Cor. 6. Sæcularia igitur judicia si habueritis: contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad judicandum.

quoque Rege haberi fas esset, quibus tamen Ecclesiarum æque, ac Provinciarum Præsides intervenirent, quo ita sacrum, profanumque jus celerius, solertiusque administraretur. Et ipsa Lib. I. Colomani Regis cap. II. verba: „ De synodo in unoquoque Episcopatu Comitibus & Magistratibus celebranda: quia populus noster sæpe tam viæ, quam inopiæ laboribus prægravatus pro qualibet necessitate curiam regalem adire non potest, bis in anno id est, in festivitate Apostolorum Philippi & Jacobi, & in octavis Michaelis synodum in unoquoque Episcopatu celebrari constituimus: in qua tam Comes, & Comites, quam aliorum Magistratuum dignitates & potestates ad suum Episcopum conveniant, ad quam quicumque etiam sine sigillo vocatus non venerit, reus iudicio erit.

Desiit abhinc Mathæi II. Præsulis audiri nomen; an is vivere etiam, dicere haud pariter ausim.

IX. FULBERTUS.

Patris vitia virtute sua correxit filius, & Colomani in vivum Almu inhumanum facinus, pietate in exanimem Patrum pensavit Stephani II. Antistitis nostri ad id operam deligere, mitissimo Regi placuit, quod MS. Vesprimiense ita refert: „ Fulbertus hujus nominis Antistes „ Anno MCXVIII. a' Stephano II. Hunga-

1118

„ ga-

„ garix Rege ablegatur in Græciam pro
 „ corpore Almi Ducis ibidem defuncti in
 „ Hungariam advehendo. Post hujus fa-
 „ ta vacavit Ecclesia Vesprimiensis usque
 ad annum MCLVI. „ Ut græcanicum iter,
 ac præstitum Almi Ducis offibus supre-
 mum officium lubenter plane largior, ita
 non possum non abnuere id, quod de
 diuturna sedis viduitate subjungitur. Bre-
 ve, & haud ultra seculi illius annum de-
 cimum nonum protensum regimen, & ipse
 idoneo, quod mox pandam, testimonio
 suffultus Fulberto tribuo.

X. CALANDA.

1119 **E**ffugerat Episcopi hujus nomen oculos
 Authoris MS. Vesprimiensis; Nam
 illius prorsus non meminit; eruit id ta-
 men Cl. Schmidtus in suis Agriensibus
 Episcopis, dum nomina eorum, qui A.
 MCXIX. rem sacram in Hungaria procu-
 rarunt, ita recenset: „ Marcellus Archi-
 „ episcopus Strigonienfis, Gregorius Ba-
 „ cliensis, Calanda Vesprimiensis, Gerva-
 „ sius Jaurinensis, Marcellinus Vaciensis,
 „ Simon Quinque-Ecclesiensis, Fulbertus
 „ Collocensis, Villarius Ultrafilvanus,
 „ Valterius Frahak Varadiensis, Francita,
 „ Zagrabiensis, Betskens Csanadiensis Epi-
 „ scopi. Calandæ nostro haud ita diu-
 turna sessio obtigerit; quia mox successo-
 rem accepit.

XI. AMBROSIUS.

Semel ac iterum apparet in regiis literis hujus Præfulis nomen; primum sine epigraphe Vesprimienfis, in quibus Stephanus II. Abbatiae S. Benedicti juxta Granum, fundos stabilitum ivit, quarum hæc clausula: „ Ne igitur hujus privilegii „ renovationem & corroborationem quis- „ quam imposterum impugnare præsumat, „ præsentibus Domino Marcello Archiepi- „ copo Strigonienfi, & Episcopis Gre- „ gorio, Gervasio, Feliciano, Na- „ ma, Ambrosio, Simone, Waltero, „ Francsuka: Comitibus Lamberto, Ma- „ gnoldo, cum Paulo, Nicolao, præ- „ sentem paginam per Petrum Præ- „ positum Budensem sigillo nostro pro- „ prio jussimus communiri Anno ab In- „ carnatione Domini MCXXIV; Deinde expressa sedis mentione a Cl Schmidtio in Strigonienfibus Archiepiscopis ad An- num MCXXIII. cum reliquis ita profer- tur: „ Felicianus Archiepiscopus Strigo- „ nienfis, Francita Colocensis, Andreas „ Agriensis, Gualterus Ultrafilvanus, Val- „ terius Frachak Varadiensis, Bernardus „ Zagrabiensis, Simon Quinque-Ecclesien- „ sis, Gervasius Jaurinensis, Marcellinus „ Vacienfis, Ambrosius Vesprimienfis, „ Beskeus Csanadiensis Episcopi.

Uberrimis lacrymis parentarit hic Præ- ful MCXXI. longiori vita dignissimo Ste- phano II., multumque ceu inferias immo- dica

dica Helenæ Belæ II. Conjugis vindicta
maçtatos Aradini octo supra sexaginta Pro-
ceres doluerit. Res Vesprimienses pro-
pius attingere ob documentorum inopiam
haud licet.

XII. PETRUS I.

1138 **M**onasteria hætenus tantum Benedicti-
nis, jam etiam Præmonstratensibus
cum Viris tum Virginibus (disertim Va-
sárhelyini in Diæcesi Vesprimiensi) fre-
quentari cœpta. Ut Demesiense Sacer-
dotium ante annum MCXVIII. ab Almo
Duce inchoatum præclarissimus Rex Bela
II. anno MCXXXVIII. ad apicem perduxit,
ita versum vivente Stephano II. in Cæno-
bium, honorique D. Regis Stephani anno
MCXXXV. a Lamberto Comite dicatum
Prædium Bozok idem Bela II. MCXXXIX.
suo diplomate roboravit. Si non utraque,
certe alterutra istarum Præpositurarum D.
Norbertum tanquam ordinis sui Instituto-
rem venerata. Ad quæ nos non tam ar-
gumenti Vesprimiensi Ecclesiæ proprii pau-
perie, quam firmandæ Præsulis nostri regi-
minis Chronotaxis gratia delabimur. Deme-
siense diploma ita finit: „ Igitur hæ sunt
„ metales, quas Almus Dux suæ dilectis-
„ simæ Demesiensi donavit Ecclesiæ. In vil-
„ la Koppan &c. &c. Ex ore Belæ Regis &
„ Helenæ Reginae, & omnium Episcoporum,
„ scilicet Feliciani Archiepiscopi Strigoni-
„ ensis Pauli Episcopi Jaurinensis, Petri E-
„ pisco-

„ piscopi Vesprimiensis, Macarii Episcopi
 „ Quinque-Ecclesiensis, Marcellini Epi-
 „ scopi Vacienfis, Beskei Episcopi Csana-
 „ diensis, Walterii Episcopi Varadiensis,
 „ Katapani Præpositi Albenfis, & omnium
 „ Comitum, quos tunc adesse contigit,
 „ scilicet Foufol Præfecti Arcis Comitis
 „ Bihariensis, Mathæi Comitis novæ Ci-
 „ vitatis, Martini Comitis Szaladiensis,
 „ & aliorum plurimorum nobilium &c.
 „ Datum Albæ tertia Septembris MCXXX-
 „ VIII. Indictione I. Epacta XVIII. Bo-
 zokiense autem velut Testes subscribere:
 Felicianus Archiepiscopus Strigoniensis,
 Marcellinus Vacienfis, Petrus Vespri-
 miensis, Baranus Ultrafilvanus Episcopi
 anno MCXXXIX. Indictione II. Vacie
 VI. Calendas Augusti. Anno superiori
 Albæ (nisi una Regni Conventus illic
 agitatus fuisset) haud ita universi, qui
 subscripti leguntur, Episcopi adfuerint;
 Nam illud: „ Quos tunc adesse contigit,
 „ subjungitur solummodo ad ea verba: &
 „ omnium Comitum, non item supra ad
 verba: „ omnium Episcoporum. „ Vacie
 contra, quod quaterni tantum subscripti,
 facilius omnino Orbi Regis oculos, ac
 manum iidem coram suppleverint. Pe-
 trus noster suam utrobique Regi operam,
 illic quidem in Vesprimii vicinia, hic ve-
 ro in Diæceseos suæ limite abs negotio
 notare potuit.

Verum & alias Belæ ejusdem lateri,
 seu in D. Martini jugo, dum is contro-
 ver-

versam Szala possessionem eidem Monasterio iterum addiceret, seu in Insula Abbatiae Monialium B. M. V. dum idem Martino Comiti liberam testandi facultatem concederet, Antistitem Nostrum hæsisse Comitem, e gemino ejusdem prope temporis diplomate confit.

Prioris verba hæc sunt: Bela secundum
 „ Divinam dispositionem Hungariæ Croa-
 „ tiæ, & Dalmatiæ Rex in perpetuum.
 „ Quamvis omnes Ecclesias per omne si-
 „ gnum nostrum constitutas diligere, &
 „ honorare, earumque curas gerere Ca-
 „ tholicæ religionis debito teneamur,
 „ Monasterium tamen S. Martini super
 „ Monte Pannoniæ situm specialius dili-
 „ gere, ac venerari, ejusque sollicitudi-
 „ ni devotius invigilare, tota mentis in-
 „ tentione proposuimus propter illam exi-
 „ miam reverentiam, quam prædecessores
 „ nostri S. Stephanus & alii reges eidem
 „ pro statu Regni exhibere consueverant,
 „ ut & nos per interventum S. Martini
 „ in præsentī seculo prosperari, & in fu-
 „ turo mercedem æternam consequi me-
 „ reamur. Quapropter tam præsentibus,
 „ quam futuris notum fieri volumus, quod
 „ cum quadam die ad præfatum monaste-
 „ rium more solito gratia orationis ve-
 „ nissemus, ab Abbate Davide, & omni-
 „ bus Fratribus ejusdem Monasterii co-
 „ ram nobis talis proposita est querela
 „ -- -- Nos autem in his, & in aliis per
 „ fidelem nostrum Capellanum Laurentium
 coram

coram nobis declaratis, justitiam S. Marti-
 ni satis intendentes, eundem Laurentium
 misimus, ut illam terram fideliter cir-
 cumspiceret, et metis undique erectis
 secundum donationem prædecessorum no-
 strorum Regum S. Stephani & Ladislai
 Monasterio S. Martini assignaret; ordo
 autem illius terræ talis est — — Ne
 quando hæc, temporum successu, e poste-
 rorum memoria elabantur, super char-
 tam præsentem nostræ regalis imaginis
 impressionem per Joannem Notarium
 apposuvimus, assignatis testibus veritatis
 nostris principibus, quorum nomina sunt
 hæc: Felicianus Archiepiscopus, Petrus
 Vespriemensis Episcopus, Paulus Geu-
 riensis Episcopus. Fauhal Palatinus Co-
 mes, Czegius Comes, Vernold Comes,
 & alii plurimi nobiles aulæ nostræ mini-
 stri. Si quis vero huic chartæ contrave-
 nire tentaverit, maledictioni perpetuæ
 subiaceat, & B. Martinum ultorem suæ
 injuriæ hic & in æternum sentiat. Da-
 tum est hoc anno Dominicæ Incarnatio-
 nis MCXXXVIII. corrente.

„Posterioris autem diplomatis verba
 „sunt sequentia: In nomine Sanctæ & Indi-
 „viduæ Trinitatis. Notum sit omnibus
 „sanctæ Ecclesiæ Dei cultoribus tam cle-
 „ricis, quam laicis, quod Rex Bela In-
 „clytus in conventu Strigoniensi, ubi fi-
 „lio suo Ladislao, communi Regni consilio,
 „Boznensem Ducatum dedit, in insula
 „Abbatæ monialium, ubi est Ecclesia
 „san-

„ sanctæ Mariæ, Archiepiscopo Felicia-
 „ no præfidente, & cæteris Episcopis
 „ præsentibus, scilicet, Macario, Saulo,
 „ Martyrio, Petro, Waltero, Zachæo,
 „ Macellino, & curiali Comite Franzello,
 „ Matthæo Comite; Acus, Dominico,
 „ Philippo Teutonico, Dionysio, Mifea,
 „ Nicolao, Anprud, Georgio Colaënsi,
 „ & advocatis fratribus cum patribus,
 „ quorum omnem hæreditatem Martinus
 „ Come diviserat, præfente germano suo
 „ Micula Comite, & Alpræto Comite,
 „ etiam Amando adoptivo filio suo, Mer-
 „ curio, Alprado, Rothardo, Joanne.
 „ His nihil contradicentibus, Bela Rex
 „ concessit Martino Comiti ad placitum
 „ sua ordinare. Gratiam, quam pater
 „ concesserat, concessit succedens filius in
 „ Regnum Geyza, præfente Belos Du-
 „ ce, & Hitelano Præposito, Quuchino
 „ Præposito, & Calixto, & Juliano Co-
 „ mite, & Rolando, Prædium Chibary,
 „ in quo Monasterium est ædificatum,
 „ quod erat cum fratribus suis commune,
 „ cambivit mutando a filiis Andreæ cum
 „ parte de terra, quam habebat in Beschen
 „ non ultra aquam Muram; sed citra
 „ pars Alexii data est. Sed, eo vivente,
 „ pars Nicolai data est sibi pro restaura-
 „ tione cujusdam hominis sui interfecti
 „ nomine Pliss. Interfeutor Stephanus
 „ partem Hippolithi cambivit cum terra,
 „ quam habebat in Nyir; curiam vero
 „ illius loci tantummodo dedit uxori suæ
 „ cum.

„ cum quatuor aratris, & quatuor vineis,
 „ unam in Boc, aliam in Bache, tertiam
 „ Andree, quartam in Deuchar, ea vero
 „ conditione, ut quamdiu viveret, hæc
 „ omnia sub potestate haberet; si autem
 „ matrimonio ducta fuerit, vel morietur,
 „ supradicto Monasterio remaneant. In
 „ eodem prædio dedit Monasterio quatuor
 „ aratra cum duodecim mansionibus, in-
 „ super dedit homines, qui serviant Ab-
 „ bati, qualiter præceperit, quorum no-
 „ mina hæc sunt. — — Libertos vero,
 „ quos emit, Martinus Comes a Bodro-
 „ gioensibus, qui vocantur Grab, & Od-
 „ mat, quinque domos ad idem officium,
 „ quo prius utebantur. In hebdomade
 „ tribus diebus fenum falcant tempore
 „ messis, tribus diebus metunt, equum
 „ tenent Abbati, in via serviunt, cur-
 „ rum ducunt, equos custodiunt, herbas
 „ afferunt, ligna incidunt, ignem fa-
 „ ciunt. Coram quibus empti sunt, no-
 „ mina hæc sunt: Joannes Præpositus,
 „ Sydimer, Mosy, Ilys Elias, Macha-
 „ bæus filius Lamberti, Bas filius Endræ,
 „ Opus iudex Czaldensis, Gregorius filius
 „ Gabrielis, Apa filius Sydimer, Ipold
 „ filius Gara, Bolozlon filius Chama, We-
 „ tech Servius Hippolithi, Wapussa Wa-
 „ fardus Pater hæc scripserat. Hos dedit
 „ Martinus Monasterio. Alios etiam de-
 „ dit libertos, qui evenerunt sibi de in-
 „ terfectione Joannis. Officium illorum
 „ tale est: per se ipsos tenent equum, quo-

„ cunque eat dominus eorum. Currum
 „ dant cum equo, & copertorio. Caca-
 „ bum dant, equos fervant, herbas affe-
 „ runt, ignem faciunt, ligna incidunt,
 „ pecora ad vescendum ducunt. Simul
 „ in festo S. Michaelis cubulum mellis
 „ dant, & unam ovem, sex cubulos bra-
 „ sy, sex annonæ, sex currus fæni. A
 „ festo S. Martini morantur apud domi-
 „ num suum cum securi usque Sabathum
 „ Paschæ. Domino suo domos parant.
 „ Unus eorum semper est hebdomadarius
 „ & sic per ordinem ad quodcunque præ-
 „ dium mittantur cum equo, & curru,
 „ quidquid dominus præceperit, asserunt.
 „ Istorum mansiones sunt novem. Item
 „ dedit prædium de Szala, quod sibi de-
 „ dit Rex, quæsitore a Rege Dominicus
 „ Præstaldus, Seraphim frater ejus. Ubi
 „ datum est sibi prædium illud, interfuerunt
 „ hi procures: Julia, Salomon Centurio, San-
 „ Centurio, Kuenetz, Petrus. Istis dati sunt
 „ nummi in recordationem. Prædium
 „ Ferteii cum uno aratro, & tribus man-
 „ sionibus. Prædium Galavi, quod de-
 „ dit Rex pro prædio suo, scilicet Sár,
 „ quod datum est Episcopo Macellino,
 „ dedit Monasterio cum decem mansioni-
 „ bus, quorum nomina hæc sunt: Giz-
 „ nond, Symon, Sduba, Musla cum fra-
 „ tre, Deda, Isaac, Abram, omnes cum
 „ filiis, & filiabus. Dator hujus prædii a
 „ Rege fuit Acus Præstaldus Urianus.
 „ Prædium Ilon, quod emit a Czalaensi-
 „ bus

„ bus XC. pensis, & XVI. Bobus, &
 „ duobus equis, dedit Monasterio cum
 „ uno aratro & tribus mansionibus, &
 „ uno molendino. Terram vero, quam
 „ emit a Joanne filio Zlaust. soror, quo-
 „ rum posuit servos suos, habitatores
 „ scilicet Tolkaz cum fratribus suis. Ter-
 „ ram Czernitz, quam Apa Comes acqui-
 „ sivit gratia Regis, Finto mortuo, filio
 „ Finti, Rex dedit Martino Comiti. Quæ-
 „ sitor, Zah Comes illam dedit Monaste-
 „ rio. Terram, quam emit a Symeone,
 „ filio Nicolai Comitis ultra Dravum cen-
 „ tum pensis, & duobus dextrariis, dedit
 „ Monasterio. Terram, quam habuit gra-
 „ tia Stephani Regis in Zagrabiensi Paro-
 „ chia, scilicet Szemeza. Quæsitior
 „ Georgius filius Saul, Præstaldus We-
 „ ny filius Rodoan. Illam Neteg, quam
 „ fecit fodi pretio DCC. pensis in Zaccam
 „ cum duobus piscatoribus, & cum terra
 „ unius aratri, scilicet terram Siroe de-
 „ dit Monasterio. In Chitar duas vineas,
 „ unam Zoën, alteram S. Petri cum vi-
 „ nitoribus dedit Monasterio. In Bezdrad
 „ quinque vineas cum vinitoribus, in
 „ Treipin unam vineam cum vinitore.
 „ Aliam quam dedit Zcabislaus, unam in
 „ Racolen, unam quam dedit Sarlat. De-
 „ dit Monasterio CC. equos, & CC.
 „ boves, porcos CC. & oves MD. Hæc
 „ omnia cum pastoribus. Dedit duos
 „ Scyphos argenteos — — Præterea de-

„ dit uxori suæ homines — — Majori
 „ filia suæ dedit duo prædia — —

Martini Comitis traditioni (ut vocat
 Bernardus Pez Tom. VI. in suo Codice
 diplomático historico epistolari) factæ
 Monasterio Chitariensi, seu Kathariensi,
 adnectimus Magdalene Comitissæ (Mar-
 tini conjugis) traditionem factam eidem
 Monasterio sequentis tenoris: „Notum
 „ sit omnibus, tam futuris, quam præsentibus,
 „ quatenus ego, Magdalena Martini
 „ Comitis uxor, pro animæ meæ domini-
 „ que mei Martini remedio, proque
 „ omnium meorum salute propinquorum
 „ S. Petri Monasterio, quod in Katha-
 „ rienfi construximus prædio, prædium
 „ Mura, quod dominus meus, Martinus,
 „ pro dotalibus vestibus mihi concesserat,
 „ ordinavimus cum duobus aratris,
 „ & novem mansionibus, quorum nomi-
 „ na hæc sunt — — In eodem prædio
 „ dedi IX. filvestres equos, & XX. por-
 „ cos, & X. vasa Apum. In prædio Fer-
 „ de dedi CLX. oves cum pastoribus.
 „ Insuper aliud prædium dedi in Sagan,
 „ quod emi XXX. pensis de filio Petus
 „ Centurionis. Præterea concessi duos
 „ cubicularios, unum textorem, unum
 „ cocum & IV. puellas. In Bogota V.
 „ vineas cum V. vinitoribus, quorum
 „ duo servi sunt, sine uxoribus, tres ve-
 „ ro debitores. In Racolian I. vineam
 „ cum vinitore, aliam in Colos cum vi-
 „ nitore. Altamano filio meo dedi II.
 „ puel-

„ puellas Feina, Finta majori filiæ meæ
 „ III. puellas: Pfiacham, Annam & Ura-
 „ neiam, griseas pelles, binas inaures
 „ electrinas, duo aurea monilia. Minori
 „ filiæ IV. puellas: Maina, Menda,
 „ Szerelines, Gunte, I. Textorem Gun-
 „ vata, armellinas pelles, electrinas in-
 „ aures, duo aurea monilia, VII. equos,
 „ octavum Palefridum cum Sambuca &
 „ fræno, & lectica, & una cortina de
 „ Sindone, uxori filii mei Altomani
 „ unum monile aureum, & armellinas
 „ pelles. Hanc autem dispositionem,
 „ quam de meis propriis, non de rebus
 „ alienis, non pro me tantum, verum
 „ etiam pro supra memoratis supradictæ
 „ S. Petri Ecclesiæ ordinavi; si quis vio-
 „ lenter avertere conatus fuerit, in com-
 „ muni, tremendoque judicio ante Domi-
 „ num, coram sanctis omnibus rationem,
 „ pertimescat, anathema redditurus.

Quis jam dubitet, Petrum nostrum Be-
 læ II, cui ita Albæ Vaciae in Monte Pan-
 noniæ, inque Strigoniensi Insula præsto
 fuit, fidum, carumque præ cæteris existi-
 tisse; sed neque a Diæcesi, ut id loco-
 rum, in quibus is cum Rege agebat, fi-
 tis indicat, longiuscule, aut diutule An-
 tistes noster abesse solitus. Quo quidem
 pacto Aulæ cum Ecclesiæ Negotiis us-
 quequaque congruebat.

XIII. PAULUS I.

1143 **E**jus nomen, ac Dalmaticum iter insigni scriptori Illyrici sacri debemus, qui ad annum MCXLIII. impertitum a Geyza II. Spalatenfibus talis clausulae diploma recitat: Sacramentum hoc a Rege, & Archiepiscopo Muchia confirmatum est. Ego Bácsiensis Archiepiscopus laudo. Ego Martinus Agriensis. Ego Paulus Vesprieniensis. Ego Verblen Zagrabienfis, Ego Zachæus Jaurinensis, Ego Joannes Quinque Ecclesiensis, Ego Paulus Csanadiensis laudo, & confirmo. Contendenti superius illud anni MCXXXVIII; de Possessione Szala cum præfenti isthoc anni MCXLIII. diplomate credibile fiet, Paulum nostrum Jaurienses antea, quam Zachæus illas consecutus sit, Insulas gestasse.

XIV. PETRUS II.

1156 **O**rdine hætenus dicti quaterni Calanda I. Ambrosius, Petrus I. ac Paulus I. nostra potissimum opera in Vespriensium seriem illati sunt, expleto prægrandi (quo transfiliens a Fulberto ad Petam, qui nobis Petrus II. est, MS. Vespriensiense laborat) hiatu. Res Petæ idem MS. ita exequitur: „De hoc Episcopo „nihil præter nomen, idque corruptum „pro more illius seculi similiter reperiri „potest.“ Ita omnino se res habet. Nam
pro

pro Petro in ævi illius monumentis, modo Peta, & Petus, interdum etiam Petentus, aut Petertus comparet. Præter nomen tamen anni quoque regiminis ex diplomatibus, quæ statim allaturi sumus, indicari poterunt.

Geyzæ II. literas, quibus Metropolitæ Martyrii dono obtingentes Strigoniensi Capitulo septuaginta villarum decimas anno MCLVI. ratas habet, sequentes subscribunt: Martyrius Archiepiscopus Strigoniensis, Miko Archiepiscopus Colocensis, Antimius Quinque Ecclesiensis, Hypolithus Vaciensis, Gualterus Ultrafilvanus, Lucas Agriensis electus, Stephanus Csanadiensis electus, Peta Vespriensis electus, Gervasius Jaurinensis electus, Michael Varadiensis electus, Goteschalcus Zagabriensis Episcopi. Belus Palatinus, Henricus Curialis Comes, Raphael Budensis Præpositus, Macarius Demesienis Præpositus, Petrus Titulensis Præpositus, Appa Bodrogiensis Comes, Barnabas Regis Notarius Albenis Canonicus, Sigillator Regis Nicolaus.

Haud ita diu Vesprii Peta seu Petrus federit, quod electus hoc anno audiebat; sequenti autem, si tamen vitam eo usque adduxit, confirmationem a Curia Romana indeptus fuerit, quod alterum eidem Strigoniensi Ecclesiæ Indictione V. Epacta I. Die VII. Mensis Martii, anni MCLVII. concessum a Rege privilegium ita concluditur: „hujus facti conscii sunt:

„ Miko Archiepiscopus, Lucas Episcopus,
 „ Hypolithus Episcopus, Gualterus Episco-
 pus“ nulla quidem Petri nostri fortassis (si
 etiam vixit) absentis mentione; quia tamen
 prioris anni collegæ jam ita pure, præter-
 missa electi formula, Episcopi nominantur,
 ejus quoque electionem ratam fuisse
 interea habitam par est credere.

Cessæ vero anno superiore septuaginta
 villarum decimæ iudicant res suas jam fuis-
 se Strigoniensi Capitulo, cujus Sigillum
 cum epigraphe anni MCXXI. Cl. Peterius
 exhibet. Metropolis exemplum secuta re-
 liqua sacerdotum collegia; Vaciense sub
 finem hujus, Zagrabienſe autem sub se-
 quentis XIII. seculi principium. Quan-
 do Vespriſienſe foco, tectoſque ſeorſim
 ab episcopali uti cœperit; etſi, quod rei
 veſtigia deſunt; haud ita affirmare auſim,
 nec tamen etiam aſſerenti id, hoc ipſo
 tempore, factum refragatus fuero.

XV. ABSOLON.

1157 **U**tcunque diuturnum Ecclesiæ modera-
 men Absolon nactus; nam ab anno
 MCLVII. usque MCLXIX. regiæ volunta-
 tis testis legitur.

En primum Diploma: „ In nomine San-
 „ ctissimæ Trinitatis, et Individuæ Unita-
 „ tis. Notum sit omnibus Christianis, tam
 „ modernis, quam successoribus, quod
 „ Ego Geyza II. Hungarorum Rex piis-
 „ simi Belæ Regis filius Gaufredo Abba-
 „ tes. Benedicti de radice ferrei montis
 „ ad-

„ adhuc superstitie maximum periculum
 „ Ecclesiæ S. Benedicti perversitate ho-
 „ minum exigente, ex divino contigisse
 „ iudicio, compatienter perfero. Nam
 „ Capella S. Benedicti in honorem S.
 „ Joannis Baptistæ consecrata, ipsa vide-
 „ licet camera est incensa, & sanctissimi
 „ Stephani Regis aliud privilegium ma-
 „ gnum, Sigilli sui munimine roboratum,
 „ & apostolica auctoritate confirmatum.
 „ secundum quoque privilegium Ducis
 „ Damoslavi. Tertium privilegium pii
 „ Ladislai Regis. Quartum privilegium se-
 „ cundi Belæ Regis, Almi Ducis filii, cum
 „ aliis rebus ecclesiasticis, scilicet cru-
 „ cibus, calicibus plenariis auro & la-
 „ pidibus pretiosis adornatis, in eadem
 „ camera sunt combusta. Horum vero
 „ privilegiorum exemplaria pro diversis
 „ negotiis scilicet, quæ solent emerge-
 „ re, absque sigillaris impressionis fir-
 „ mamento in camera ejusdem Abbatiæ
 „ Monasterii ab horrendo combustionis
 „ infortunio, divina sic volente clemen-
 „ tia, sunt servata. Ex quorum testimo-
 „ nio hæc in præsentis privilegio sunt
 „ redacta. Tanta igitur clade facta,
 „ prædictus Abbas Gaufredus mortis de-
 „ bitum persolvit. Successor ejus scili-
 „ cet Petrus Abbas, filius Comitis Tu-
 „ rocæ, præmemorata privilegiorum exem-
 „ plaria, meo, omniumque Primatum con-
 „ spectui restauranda deportavit. Proin-
 „ de ego Geyza Ecclesiarum Dei profe-
 „ ctui

„ Etui congratulans, dilapidationi vero
„ atque detrimento compatiens, consilio
„ & consensu nostrorum Principum scili-
„ cet Martyrii Archiepiscopi, Mikonis,
„ Lucæ, Absolonis, Anthimii, Walte-
„ rii, & cæterorum Episcoporum existen-
„ tium; Beli, Appæ, Henrici, & cæte-
„ rorum Principum virtute radiantium,
„ hoc restaurari feci privilegium Pascha-
„ te Baachii celebrato per Barnabam no-
„ strum Cancellarium ad prædicta certa
„ exemplaria. Nam proximæ præterito
„ anno causam prædicti Abbatis Gaufre-
„ di, & Quinque Ecclesiensis Episcopi
„ Anthimii, ejusque Capituli, ob ca-
„ pellas in honorem S. Petri & omnium
„ Sanctorum consecratas, decimarumque
„ duodecim villarum: scilicet, Hete — —
„ insuper & decimas hospitum, aliorum-
„ que nobilium, sed & ignobilium intra
„ metas prædicti Monasterii Possessiones
„ habentium, ex consensu partis utriusque
„ distinguere, & definire rogantis cum
„ Archiepiscopo Strigonienfi, qui iudex
„ est utriusque Ecclesiæ ordinarius, &
„ cum eisdem supra memoratis illustri-
„ bus Episcopis, & Principibus, æquani-
„ miter juri consentanee determinavimus.
„ Tum supradicta privilegia diligenter
„ inspecta dictis exemplaribus concord-
„ verunt. Quapropter hoc ipsius privi-
„ legium Sigilli proprii munimine manu
„ propria roboravimus. Præterea non
„ solum privilegium renovavimus, sed
„ etiam

„ etiam ecclesiastica ornamenta renova-
„ ri, ecclesiasticum excidium debita Pa-
„ troni condolentia restauramus. Anno
„ incarnationis Dominicæ MCLVIII. Hu-
„ jus renovationis privilegii testes sunt
„ prædicti Episcopi & Principes, insuper
„ canonici Baachienfes: Obfa Decanus,
„ Esau Cantor, Cseke, Benjamin, Sacer-
„ dotes, Azarinus, latinus & ceteri Ca-
„ nonici. Jobagjones ejusdem castri,
„ Sampa, Suga, Sokron, Sermes, & cæ-
„ teri quam plurimi. “

Quæ Regis literæ etsi die Paschatis, an-
ni duntaxat MCLVIII. exaratae sint, sat
tamen iis verbis: proxime præterito anno
causam cum Archiepiscopo Strigoniensi,
& cum eisdem supra memoratis illustri-
bus Episcopis determinavimus, produnt
easdem omnino ab illis, atque Vespri-
mienes quoque ab Absolone Infulas jam
anno MCLVII. gestatas fuisse.

Scrutanti demum, quæ de jure duode-
cim villarum eadem literæ habent, haud
obscurum fit, ut monti Pannoniæ ab uni-
versis cum nobilibus tum ignobilibus Si-
mighiensis ditionis incolis, ita Ferreo il-
li a duodenis villis decumas deberi;
quam ceu singularem rem cursim attingi-
mus, factò ad Præsulem nostrum Absalo-
nem regressi.

Creato MCLIX. pro more Ecclesiæ
summo Pontifici Alexandro III. oppositus
instigante Imperatore, Friderico Aenobar-
ba, a Papiensi Conciliabulo MCLX. Victor
VI.

IV. cui Paschalis III. anno MCLXIV. huic
rursum Calixtus III. MCLXX. terni uni-
versim Antipapæ ita sibi invicem succes-
ferant. Gloriabantur Antipatres de tracto
in dissensionis rete Geyza II. ut verba
ipsorum Baronius refert: „Rex Hungaro-
rum per literas & legatos consensit.
Haud diutinum tamen Papiensium gaudium
fuit, quod idem Rex meliora per duos
Sanctos Archiepiscopos, Eberhardum Sa-
lisburgensem, & Lucam Strigoniensem
doctus, in Alexandri III. partibus pridie
Calendas Junii MCLXI. mortuus sit. Lu-
cas fane non minus Fridericianis illis
mercenariis, qui non per ostium legitimæ
electionis, sed per, robore brachii secu-
laris revulsas parietinas in caulam Christi
ad tempus penetrarant, quam Stephani III.
Regis, ac quorundam aliorum sacri auri
fami, se velut clypeum, & murum pro
Domo Israel opponebat. Absalonem suo
Metropolitæ utrinque suffragatum fuisse,
mihi facile persuadeo, quin reor Dalma-
tiæ res anno MCLXXII. stabilientis Re-
gis lateri; licet fortassis non jam Vespri-
miensem Episcopum, verum Spalatensem
Archiepiscopum cum Luca Strigonienfi
Metropolita adhæsisse. Nam ad ea fere
tempora Cl. Farlatius in suo sacro Illy-
rico Absalonis Archiepiscopatum affigit,
quem, quia is Hungarum fuisse scribit,
autumari omnino liceat a nostra Tiara ad
pallium illud translatum fuisse. Quod ta-
men haud ante annum ejus seculi septua-
gesi-

gessimum contigerit, quod de Absalone
 Cl. Schmidtus in suis Agriensibus Episco-
 pis talia ad annum MCLXI. adnotarit:
 „Nactus est“ (Lucas Strigoniensis Ar-
 chiepiscopus) „indefessos locios in re-
 „purgandis sentibus, quæ ea tempestate
 „agrum Domini divexarunt: Miconem
 „Colocensem Archiepiscopum, Nico-
 „laum Agriensem, Anthimium quinque
 „Ecclesiensem, Gervasium Jaurinensem,
 „Gualterum Ultrasilvanum, Michaellem
 „Varadiensem, Eduardum Nitriensem,
 „Gothardum Zagrabiensem, Hypolithum
 „Valiensem, Absalonem Vesprimiensem,
 „Stephanum Csanadiensem Episcopos;
 Cl. Prayus vero in specimine Hierar-
 chiæ Strigoniensis ad annum MCLXIX.
 Absalonem adhuc Vesprimiensem nomi-
 net. Provinciale anni hujus Synodum
 contra Ortokccsum, Szörenyium, Peter-
 fyum, Schmidtum cum Illustrissimo Kol-
 lario ad annum MCLXXIX. rejicimus,
 strictim, quæ interea acciderant, perse-
 cuturi.

Ex Pazmanianis adversariis in sacra sua
 Concilia Cl. Peterfius fundatam MCLXIV.
 in Comitatu Albeni, Diæcesis Vespri-
 mienfis, Ordinis S. Benedicti a Laurentio
 Duce de Ujlak Jánosy, alias Jászt Abba-
 tiam retulit; pace utriusque tanti viri
 dixerim ignotum eo adhuc ævo Ujlakio-
 rum fuisse nomen; item pauciora jam in-
 de veteranis D. Benedicti, plurima con-
 tra recentibus seu Hospitalariis S. Joan-
 nis

nis Baptistæ (vulgo Templariis) seu S. Brunonis Carthusianis fratribus, Monasteria tradita. Lubet rem altius repetere.

Celebre illud Ordinis S. Benedicti, Aurana dictum, Cænobium jam anno MLXXVI. ejusmodi religionis destitutum Suonimirus Croatarum Rex Pontifici, hic iterum fratribus Ierosolymitanis S. Joannis Baptistæ, seu Templariis donarat, quod Cl. Farlatus talibus refert: „Suonimirus Rex „ Croatiæ MLXXVI. coronatus Grego- „ rio (VII.) Papæ Cænobium S. Gregorii, „ cui ab Urana cognomen fuit, cum „ omni sacra suppellectile aurea, atque „ argentea, & annexis prædiis Ecclesiæ „ Romanæ in perpetuum donavit, ut ef- „ set hospitium et diverforium, quo le- „ gati Pontificii in Dalmatiam missi ute- „ rentur. Illic hospitatus videtur Calixtû „ II. Legatus, de quo hæc apud eundem „ Cl. Farlatum leguntur: anno ab Incar- „ natione MCIII. Ego Augustinus S. „ Romanæ Sedis Cardinalis missus a Do- „ mino Papa Paschali beatissimis in Dal- „ matiam & Hungariam Apoerisarius ad- „ jutorio omnipotentis adjutus, & defen- „ sione Apostolorum Petri & Pauli cir- „ cūventus, & zelo justitiæ accinctus.

Surrexerat (ut supra vidimus) regnan- te Geyza II. suprema Martini Szaladien- sis Comitis voluntate Cathariense, aliis Kithariense opibus, & nominatim prædiis Mura, Szala, & Fertö, vineisque in Rakolyam, & Colos ab Jesus vidua Mag- dale-

dalena adauctum D. Petri Monaste-
 rium D. Benedicti (verosimiliter) or-
 dinis; quod filius ejus Stephanus III.
 Rex, sequenti affirmarat diplomate: „ In
 „; nomine Sanctissimæ, & in dividuæ Tri-
 „ nitatis. Notum sit omnibus tam
 „ præsentibus, quam futuris, quod Ego
 „ Stephanus, Dei gratia Hungariæ, Dal-
 „ matiae, Croatiae, Ramæque Rex, fi-
 „ lius victoriosissimi Geyzæ, Vidoni filio
 „ Dobica sua, & multorum meorum No-
 „ bilium petitioni concessi, quod fratri-
 „ bus Ierosolymitanis (seu Templariis)
 „ pro remedio animæ meæ, atque suæ
 „ hoc daret donum, videlicet: prædium
 „ Szala, & Monasterium in honorem B:
 „ Petri dedicatum, ut aliud prædium ex
 „ alia parte Szalá, tertium vero, quod
 „ vocatur, Cuchinius cum omnibus ap-
 „ pendicibus eorum, sine omni contradi-
 „ ctione suorum parentum, supradicti fra-
 „ tres, & socii pauperes hospitales Do-
 „ mus ad honorem, laudemque Dei in
 „ perpetuum tenerent. Ut autem hæc
 „ institutio firma, stabilisque permaneat,
 „ coram multis mei Regni Primatibus,
 „ scilicet: Vilcina Ultrasilvano Episcopo,
 „ Chemma Agrienfi, Macario Quinque-
 „ ecclesiensi, Stephano Csanadiensi, &
 „ Ampudino Palatino Comite, Laurentio
 „ Comite, Rubek Comite, Vidone Co-
 „ mite, Smaragdo Comite privilegium
 „ scribi, & Sigillo regali muniri feci.
 „ Si quis igitur prædictæ institutioni im-

„ posterum contradicere voluerit, ana-
 „ thematis sententia feriat, & regiae
 „ Majestatis reus judicetur. Data autem
 „ hæc Chartula nono Calendas Novem-
 „ bris Anno Dominicæ Incarnationis
 „ MCLXVI. Absolon noster, quod sub-
 „ scriptus non sit, rei gestæ haud inter-
 „ fuerit.

Auranæ & Kathariensi tertium Caëtense
 jungimus, quod Dux Belus post Seculi
 XII. medium condiderat. Baluziana Pon-
 tificiarum epistolarum collectio, Monaste-
 rii, a Monachis ad Templarios Equites de-
 volutionem ita narrat: „Dux Belus Mo-
 „ nasterium S. Stephani Protomartyris in
 „ fundo suo proprio Caët (fortassis kö
 „ aut keve) „ in Archiepiscopatu Colocen-
 „ si fundavit, in quo triginta Benedictini
 „ fundati erant. Colocenus Metropolitæ,
 Andreas id Cænobium fratribus S. Abra-
 hæ de valle Hebron tradidit, quos reli-
 giosos hospitalis Domus Dei in Jerusalem,
 seu Templarios fuisse, vel allatum e Pa-
 læstina nomen Hebron comprobat. Qui
 postquam, nescio qua de causa inde exesse
 jussi fuissent, Innocentius III. ad Saulum
 Andreæ Archiepiscopi Colocensis succes-
 sorem XI. Calendis Februarii, Pontifica-
 tus sui anno primo, seu Christi MCXCVII.
 • dedit literas, quibus in ea Ecclesia re-
 gulares Canonicos institui mandat, qui
 secundum regulam S. Augustini in Domi-
 no famulatum impenderent.

XVI. JOANNES II.

Quodsi mea de Vesprimio Spalatum
 anno MCLXXII. (aut etiam aliquan-¹¹⁷²
 to prius nempe MCLXIX.) translato, Ab-
 falone opinio valet, ita rerum nexus
 suadet, ut Joanni II. seu a Stephano III.
 eo ipso anno, seu a Stephano IV. sequen-
 ti MCLXXIII, aut, si cita mors utrumque
 Regum in eo impediisset, a Bela III. an-
 no MCLXXIV. Insulas nostras concedi-
 tas fuisse arbitrer, sin autem quispiam ex
 clausula, concessi a Bela III. anno
 MCLXXI. Strigoniensi Ecclesiæ privile-
 gii nodum intendat necere, quæ ita ha-
 bet: „Jobo Strigoniensi Archiepiscopo,
 „ Paulo Colocensi electo, Petro Agrien-
 „ si, Boleslao Vaciensi Episcopis, Ugri-
 „ no Jaurinensi, Joanne Vesprimiensi
 „ electis. Mogh Palatino Comite, Do-
 „ minico curiali Comite, Stephano Bo-
 „ drogieni Comite existentibus. Saul
 „ Csanadiensis electus, hanc Chartam
 „ adnotavit; inductusque vocula electus
 arguat Joannem haud ita diutule apud
 nos sedere potuisse, verum tum recens a
 Rege nobis Præsulem datum fuisse, id ego
 quidem tali ratione expedio: nempe, præ-
 stolatos fuisse Præsules, exitum vigentis
 Calixtum inter, et Alexandrum Schisma-
 tis, quod ubi a Patribus, Concilii Latera-
 nensis IV. anno MCLXXIX. compositum
 audiissent, petiisse eo ipso, aut sequenti
 MCLXXX. anno Romanæ Confirmationis
 tabulas, quas etsi non ita statim, sub
 e 2 quod

quod fortassis Belæ III. privilegium illud exaratum est, anni MCLXXXI. principium, tamen tardius aliquanto sub medium, aut finem anni ejusdem, acceperint.

Iam ad annum MCLXIII. litis quidpiam inter Simegienses laicos, & Bernaldum Zagrabiensem Præsulem, ob Dombrensez fundos intercesserat. Crevit tempore, atque MCLXXVI. Prodanum, Bernaldi successorem cum Antistite nostro ad ipsos Diæcesium fines commisit malum; re tandem, ut refert Cl. Kerchelichius coram Gualterio Albanensi Episcopo, ac Alexandri III. Papæ legato, præsentibus Andrea Colocensi, Miculino Jaurinensi Episcopis, Gregorio Albeni Præposito, & Rudolpho Abbatis S. Martini de Pannonia hac ratione composita; ut Rinja annis utriusque Ecclesiæ terras deinceps discerneret.

MCLXXVIII, ut scribit Romualdus Salernitanus, in Festo Decollationis S. Joannis Baptistæ, Joannes de Struma, posito Calixti III. nomine apud Tusculanum se, suæque Alexandri III. Pontificis arbitrio permittit, Beneventanæ Metropolis Pallio inde exornatus. Idem ejusdem anni II. Calendis Septembris coram Petro de Bono Cardinali a Conrado Salisburgensi, & Hermano Gurcensi Præsulibus factum.

Cum Regibus abhinc super institutione, depositione, ac translatione Episcoporum a Curia Romana transactum, unde pronovelut

velut alveo ad annum MCLXXIX. cum Concilium Lateranense IV. tum provincia-
lis Strigoniensis Synodus, susceptaque a
Bela III. in favorem sedis Apostolicæ
cessio jurium, ac renumeratio, confluere
videntur.

Cum Romana reliquæ per orbem Eccle-
siæ (quidni Vesprimiensis nostra quoque?)
quiete tantisper fruitæ; Religione, ac
moribus undique efflorescentibus, nisi
quod se Patarena pestis in Bosniam, ac
Serviam infundere cæperit.

Fratres Cistercii jure Diæcesis apud nos
donati: Pilisientes jam ante MCLXXIV.
Boconientes sub hoc (nempe anni
MCLXXXII.) tempus; tardius Zirczen-
ses ad annum videlicet MCXCVIII.

Incidit in hæc ipsa (anni MCXCII.)
tempora Apotheosis D. Ladislai Regis,
quæ quam exquisitis in Vesprimiensi D.
Michaelis Basilica ritibus, ac cerimoniis
peracta sit, is facile allequatur, qui sin-
gularem sancti viri, dum is viveret, in
Ecclesiam nostram benevolentiam, piam-
que largitatem apud animum recogitave-
rit. Joannes II. Antistes noster nihil a
se omnino, quod ad augendam recens in-
dulti publici cultus celebritatem quoquo-
modo posset facere, desiderari passus.

MCXCV. subscripsit idem Antistes
Crucigerorum S. Stephani de Alba privi-
legium; testante autem MS. Vesprimien-
si, Infulas, ac vitam haud ante tertium
ineuntis seculi XIII. annum dimisit. „Hic

„ Joannes, ita inquit MS. hujus nominis
 „ II. Ecclesiam Vespriemensem gubernas-
 „ se legitur usque MCCIII.

XVII. PAULUS II.

1203 **S**ilent de isthoc reliqua litterarum mo-
 numenta, unum MS. nostrum de illo
 sic fatur: „ qui Paulus vix annum in
 „ Ecclesia Vespriemensi explevisse legi-
 „ tur, ideoque nihil de hoc etiam me-
 „ morabile inveniri potuit.

XVIII. CALANDA II.

1203 **E**x fide MS. domestici idem annus
 MCCIII. inter tres ordine Episcopos
 ita repartendus, ut quædam ejus pars
 huic quoque, cujus nomen jam Calucle,
 jam Calusde a quibusdam exprimitur,
 obtingat. Nam ita de illo MS. nostrum
 loquitur: „ Hic anno MCCIII. ab Emeri-
 „ co Rege obtinet privilegium super ex-
 „ emptione populorum suorum, a solutio-
 „ ne Mardurinarum, cujus perceptio ca-
 „ meræ regiæ competeat. Addit idem
 MS bene norandum, „ quod ex hoc pri-
 „ vilegio probari posset, hanc Diæcesim
 „ Vespriemensem se debere usque ad Dra-
 „ vum, & Muram fluvios extendere.
 Simile privilegium exemptionis a Mar-
 durinis, idem Rex anno MCXCIX. Zagra-
 biensi Episcopo dederat, qui favor indi-
 cio est utrumque hunc Episcopum con-
 stanti

stanti erga Regem fide adversus ejus fratris Andreæ partes perstitisse. Sunt, qui cum Aldobrando Mardurinarum vocabulo non tam maritimum, aut flumentanum quoddam, quam pellium, aliarumque mercium vectigal comprehendi velint. Quod Martes seu Mustela ex hispanico Martus, Italis autem & Germanis; Martar, Marturo, Martaro, & Martorello, nominatim Bononiensibus Pellionibus Martire, denique gallis Marte aut Martre dicatur. Generatim, quodcunque vectigal, Emericus Rex intellexerit; nam ejus frater Andreas II. inter confirmandum Zagrabiensis Ecclesiæ exemptionem a Mardurinis, ita inquit: „ut de cetero nullus præsumat „ prædictos Ecclesiæ populos — — aut „ etiam Marturinas, seu quamcunque „ collectam quocunque nomine nuncupatam exigere. Eodem sensu Andreæ II. Decreti MCCXXII. art. 27. accipitur; omnium autem clarissimus locus in Alberti Decreti MCCCCXXXIX. art. 7. occurrit: „Lucrum cameræ in Regno Hungariæ quinquagesimam in partibus Transilvaniensibus, ac Marturinas in Regno Slavoniæ exigi solitas, more alias ab antiquo consueto, exigi faciemus.

Allambebat procul dubio limitem Diæceseos nostræ, antequam Zagrabiensis Episcopatus institutus fuisset, uterque ille, cujus MS. meminit, fluvius, unde ille tamen, insurgente nova Diæcesi pedetentim removeri cepit. Cl. Kercselichius hor-

rere hodie peregrinarum opinionum vepribus, oras illas memorat. Sane statores Hungaricæ Ecclesiæ Divi, Stephanus, atque Ladislaus, bonum illic semen seminaverant, nescio utrum citrinæ, an ulterioris Ecclesiæ Præpositis dormientibus, Helvetæ Zizania illa intersperferint; quodsi non Mahumetanorum, aut inquietorum Patriæ civium gratiis, quorum atris nominibus Pannoniæ Fasti aspersi sunt, tenebrarum filii eo irrepsent.

MCCIV. gravia inter Emericum Regem, & Innocentium hujus nominis tertium Pontificem jurgia exarsere, cujus ille ad Bulgaros legatum, Cardinalem Leonem in arce S. Severini (seu kewe castro:) detentum transire Istrum minime passus. Joannicius, seu Calojoannes se Bulgariæ, quam Emericus sororis suæ, Byzantino Cæsari nuptæ dotem agebat, Regem ferens, coronam a Papa petebat, ita simul questus: „quod quinque Episcopatus „Bulgariæ pertinent ad imperium meum, „quod invasit & detinet Rex Hungariæ „cum Justitiis Ecclesiarum, & ipsi Episcopatus sunt annihilati. Magnum hic concitur historicis negotium, ut quinque hos Episcopatus edant. Nam in Joannicii literis solius Basilii Archiepiscopi Trinovitani, & Blasii Brandizubensis Episcopi fit mentio, ut adeo, nisi Scopiansem, Bosnensem, Syrmiensemque illis addas, vix aliter his salebris evadas. Dedit ergo ponderis, ac nervi plenas, Pon-

Pontifex ad Strigoniensem Metropolitam, ejusque suffraganeos literas, quorum consiliis, ac precibus persuasus Rex, Cardinalem liberum abire, Joanniciumque additis conditionibus Regem inungi, coronarique permisit. In quo quidem, quemadmodum & in altero regii Principis Ladislai, inaugurationis, negotio, magnas Calandæ nostro partes fuisse existimo.

Nam Metropolitæ Hungaris addicere suam ad id operam, seu quod Emericus Pater adhuc viveret, non volentibus, seu quod electi tantum, non item confirmati in suis sedibus forent, non valentibus, Dalmata Bernardus Archiepiscopus Spalato accitus, ut regię unctionis, atque coronationis solennia XXVIta Augusti anni MCCV. perageret. Seu concepti inde gaudii impos, seu alterius morbi generi succumbens, Emericus, pridie Calendas Decembris ejusdem anni mortem optulit, quem recens inauguratus Rex Ladislaus filius, alterius anni MCCVI. 2da Maji secutus. Andreas II. Emerici frater XXIX. ejusdem mensis, & anni, verosimiliter per eundem Bernardum inunctus, incinctusque Rex. Calandæ nostri nomen cum in eo, quo Sagniensis, Nonensis, Scardonensis, Traguriensis, Corbaviensis, Tinniniensis, Farenfis & Brazenfis Antistites Spalatenſi Metropolitæ subiecti, per Andream II. anno MCCVII. affirmantur, tum in Lebeniensis Ord. S. Be-

nedicti Abbatiae anni MCCVIII. diploma-
te legitur.

XIX. ROBERTUS.

1209 **H**ic propterea (ut mox ex Alberico Mo-
nacho pluribus demonstraturi sumus)
quod Leodii in Belgio natus esset, passim
pro Anglo habitus, & quod una rerum
humanarum divinarumque scientia prædi-
tus foret, pro ejus Seculi more, Magister
communiter nuncupatus. Tali is epithe-
to, in Innocentii III. ad Episcopum Jau-
rinensem, & Abbatem Boconiensem litte-
ris indicatur, quas Baluzius ad annum
MCXCVII. his verbis recitat: „ R. Præ-
„ positus Colocensis, & Magister J. Ar-
„ chidiaconus Szeghedienensis detulit, quod
„ Magister L. Tarvisinus, quatuor folia
„ de Regeſtro Alexandri Papæ Prædeceſ-
„ ſoris Innocentii III. Romæ ſuffuratus
„ ſit, committitur Episcopo Jaurinensi,
„ & Abbati Boconienſi, ut in P. Strigo-
„ nienſem Præpoſitum, & Magiſtrum Ro-
„ bertum Anglicum, & Azonem presby-
„ terum, veluti iniquitatis conſcios in-
„ quirant. Datum III. Calendas Februa-
„ rii anno Pontificatus (Innocentii III.)
„ primo. Ejus criminis ſuſpicionem ſe
Robertus purgaverit; ſecus ab Andrea II.
ſecretorum fiducia, nedum Cancellorum
dignitate, aut Albenſis Eccleſiæ Sacerdo-
tio, haud unquam fuiſſet dignatus,

In

In regiis literis, quibus oborta sub annum MCVII. inter Tragurienses, & Spalatenfes lis componitur, sic lego:
 „ Datum per manus Roberti Albenfis Præ-
 „ pofiti, Aulæ noſtræ Cancellarii. Haud
 abſimiliter in aliis quoque, quibus Andreas II. Libenienſem Abbatiam anno MCCVIII. confirmat: „ Datum per manus
 „ Roberti Albenfis Præpoſiti, in aula regia
 „ Cancellarii Regni noſtri anno quarto.

Quem ab ea Præpoſitura ad Episcopatum noſtrum anno MCCIX. translatum fuiſſe, indicat impertita illi ab Innocentio III. Juris Patronatus, fundatæ per Raguelem mulierem S. Joannis Eccleſiæ confirmatio, de qua MS. Veſprimienſe ita loquitur: „ Hic Robertus anno MCCIX.
 „ impetrat ab Innocentio III. confirmatio-
 „ nem, ſuper jure Patronatus Eccleſiæ S.
 „ Joannis per Raguelem quandam mulie-
 rem, ſed ignoratur, ubi fundatæ.

Floruit anno MCCX. Simeghini Templariorum Familia. Exhibet Baluzius Laterano VII. Februarii ab Innocentio III. (Pontificatus ejus anno XIII.) ad Abbatem, & Conventum Simigienſem, fratrum militiæ Templi, in Hungaria datam Epistolam, qua Pontifex ita ſcribit: „ ad indicium
 „ autem hujus noſtræ protectionis & con-
 „ firmationis perceptæ, Fertorem auri
 „ gratis oblatum, nobis, & ſucceſſoribus
 „ noſtris annis ſingulis perſolvetis.

Uſque pronum tum erat modica penſio-
 ne annua tueri immunitatem a decimis,
 quam

quam seculo XII. personis (ut Alexander) III. in extravag. d. 3. Tit. 30, c. 10. innuit) seculo vero XIII. etiam locis religiosi Romana curia largiri solita. Lege sis in hanc rem apud Baluzium datas Laterano ab Innocentio III. XV. Calendis Julii, Pontificatus ejus XIII. ad Archiepiscopum Strigoniensem literas, quibus significat Comitem Muchia de Simighione, velle in fundo Csanadiensis Diacesis ædificare Ecclesiam, ac construendæ Ecclesiæ assignare decimas, & Archiepiscopo, Papa committit: „ ut Episcopus Csanadiensis ab eodem comite moderatam recompensationem recipiat, & superabundantem gratiam recognoscat, quam ei „ facinus in hac parte, cum in hujusmodi fundo, absque omni recompensatione „ libera ab eo posset Ecclesia fabricari, „ sicut Hospitalariis, aliisque nonnullis „ per privilegia est concessum. Pari ratione pensari sibi a Simigiensibus Templariis decimas, Robertus noster flagitaverit, præsertim quod earum partium universas, ut infra dicturi sumus, tanquam contra jus commune, & Clementis III. in collatione IV. declarationem avversas redhibere studuerit.

Verum quoniam commissam illam Strigonienſi Metropolitæ in aliena provincia rem intrivi, exedendam mihi sumo. Electus Colocensis Bertholdus, seu studiorum causa in Italia, seu coercendorum Patarenorum gratia in Bosnia absens agebat;

bat; ejus itaque ut in Csanadiensi Diœcesi
vices Strigoniensis suppleret, voluerit
Pontifex. Sunt etenim, qui eidem Bert-
holdo Slavoniæ Bani, quod tamen tar-
dius gesserit, munus simul tribuant;
quantumvis propius vero sit, illum seu
ætatis, seu doctrinæ defectu, moderanda
Colocensi Metropoli ad tempus fuisse ab-
stentum. Tantum est, ut data XII. Ca-
lendas Februarii, Pontificatus anno XI.
epistola (ne pariter anni X. ejusdem In-
nocentii III. memoretur, qua hic illum in
Colocensem eligi ob defectum literaturæ
renuerat) observetur oculis, qua Inno-
centius III. inquebat: „ pœnitet me se-
„ cisse hominem, & se a Rege, quod
„ Bertholdum in Colocensem eligi con-
„ senserit, circumventum queritur, ac
„ una ipsum Bertholdum monet, ut Vi-
„ centia urbe relicta, Colocæ privatim
„ studiis vacet. Idem Colocensis seu sa-
gacitate mentis, seu calliditate ingenii
intra paucum tempus ita profecit, ut cum
Strigoniensi, de jure coronandi Regem sit
ausus contendere. *) Semel accidit, ut
Belam

*) Innocentius III. ad Emericum Regem: speciali-
ter tamen Claræ memoriæ, Patrem tuum (Belam III.)
apostolica sedes foto conamine promovere curavit,
ita quod cum propter quasdam causas, sicut credi-
mus, tibi notas, regalem non posset obtinere coro-
nam, fel. Record. Alexander Papa Prædecessor noster
post multas exhortationes & commonitiones Strigo-
niensi Archiepiscopo factas, ut eidem regium diade-
ma conferret; cum ipse non posset, ad hoc aliqua-
tenus inclinari, tandem Colocensi Archiepiscopo distri-
cte

Belam III. Colocensis, iterum vero, ut non Strigoniensis, verum Spalatenfis, Ladislaum III. incinxerit, talia pro se Bertholdus allegabat, Strigoniensem longissimi temporis possessione exuere paratus pluribus rem refero, quia in ea ipsa componenda multum negotii Roberto nostro subnatum.

Bela IV. (ita existimo) maluerit, vivo etiamnum Andrea II. Patre coronam habere, quam post ejus mortem expectare. Rem inter juvenes, (qualis tum Bertholdus, ac quidem alii, quibus regius princeps aures præbebat) pronum erat confieri. Quid, si suam Colocensis Belæ IV. ad id operam addixisset etiam? Strigoniensis autem contra nifus, & Pontificem (quod Innocentii III. Laterano Idibus Maji, Pontificatus anno XIII. ad ejusdem literas responsum indicat) interpellare haud veritus. Suadere inde Papa exaratis Andreæ II. Regi literis, ut fatagante ipso, Metropolitæ negotium transfigerent. Coalescunt hi (ad secundas Idus Februarii Innocentii III. Pontificatus anno XIV.) Roberti nostri

de præcepit, ut ipse illum absque præjudicio Strigoniensis Ecclesiæ coronaret in Regem, & sic ad mandatum apostolicæ sedis obtinet coronam.

Qua occasione Bela III. sequentes reversales Laurentio Strigoniensi Archiepiscopo clargitus: Ego Bela Dei gratia Hung. Dalm. Croat. Ramæque Rcx, divina disponente Clementia, suscipio coronam de manu Colocensis Archiepiscopi, sed non in præjudicium Strigoniensis Ecclesiæ, quo minus Hungarici Reges ab ejusdem Ecclesiæ Archiepiscopis semper debeant imposterum coronari.

stri potissimum opera. Gratulatur idem Pontifex de re eadem feliciter peracta III..Nonas Februarii, Pontificatus sui anno XV. ita inquit: „ inter venerabiles au-
 „ tem fratres nostros Strigoniensem &
 „ Colocensem concordia grata nobis exi-
 „ stit, ac una sacrum iter triennio differen-
 di, potestatem Regi facit. Andreas II. exadversum, tristes ejus (MCCXII.) anni rerum eventus Pontifici perscribit; pri-
 mum quidem ivisse in partes Regnum, fi-
 lii sui Belæ IV. (vivente se) molitum co-
 ronationem, cecidisse denique factioso-
 rum furoris victimam, conjugem suam, ac
 Colocensem, prætextu proficiscendi pere-
 gre miseræ Reginae thesauros clam sustu-
 lisse. Integras ejus argumenti literas ex
 Baluzio adferimus, quo rei plurimum per
 Robertum nostrum gestæ series uberius
 elucescat.

Primas teneant Innocentianæ litteræ,
 quibus recens electus Pontifex (IV. Calen-
 das Februarii MCXCVII.) Andream II. exol-
 vendi voti Ierosolymitani admonet., No-
 „ bili viro Andreæ Duci. Licet universis li-
 „ berum sit arbitrium in votendo, nec
 „ necessitas in votis locum habeat, sed
 „ voluntas; usque adeo tamen solutio
 „ necessaria est post votum, ut sine pro-
 „ priæ salutis dispendio alicui resilire
 „ non liceat ab his, quæ sponte ac so-
 „ lenniter repromisit. Accepimus siqui-
 „ dem, quod cum inclytæ recordationis,
 „ Bela, quondam Rex Hungariæ, Pater
 „ tuus

„ tuus ageret in extremis, & de sua pe-
„ nitus convalescentia desperaret, votum
„ quo voverat domino, Ierosolymitanam
„ Provinciam in forti manu & brachio
„ extento, corde tamen humili, & humi-
„ liato spiritu visitare, sub interminatio-
„ ne maledictionis paternæ, commisit tuæ
„ fidei exequendum, et Tu, intellecta
„ pia voluntate parentis, assumpto cru-
„ cis signaculo, te id impleturum sine di-
„ latione qualibet promisisti. Verum eo-
„ dem Patre tuo sublato de medio, cum
„ Ierosolymitanum iter te accipere simu-
„ lasses, assumptæ peregrinationis oblitus,
„ quam contra inimicos crucis dirigere
„ debueras, in fratrem tuum, & Regnum
„ Hungariæ convertisti aciem bellatorum,
„ & multa contra serenitatem Regiam,
„ malignorum ulus consilio, commisisti.
„ Nos autem, quos diebus istis ad Ponti-
„ ficatus officium, licet immeritos, Do-
„ minus evocavit, tam paci Regni Hun-
„ gariæ, quam tuæ volentes saluti con-
„ sulere, nobilitatem tuam rogamus, mo-
„ nemus, & exhortamur in Domino, ac
„ per apostolica Tibi scripta præciipendo
„ mandamus, quatenus postpositis cæteris
„ sollicitudinibus usque ad festum exalta-
„ tionis S. Crucis proxime venturum, de-
„ bitum acceptæ Crucis exolvens, propo-
„ situm iter arripias, & humiliter profe-
„ quaris, ne si onus Tibi a Patre injun-
„ ctum, & a te sponte susceptum, occa-
„ sione qualibet detrectaris, paterna te
red-

„ reddas successione indignum & here-
 „ ditatis emolumento priveris, cujus re-
 „ cusaveris onera supportare. Sciturus,
 „ extunc anathematis te vinculo subja-
 „ cere, & jure quod tibi, si dictus Rex
 „ sine prole decedat, in regno Hungariæ
 „ competeat, ordine genituræ privan-
 „ dum, & regnum ipsum ad minorem
 „ fratrem tuum appellatione postposita
 „ devolvendum. Datum Laterani IV.
 „ Cal. Febr. Pontificatus I.

Alterarum Innocentii III. literarum ar-
 gumentum est inita inter Metropolitam, Stri-
 goniensem & Colocensem, super jure coro-
 nandi Regem, concordia: „ Illustri Regi
 „ Hungariæ. Illa te, fili carissime, caritatis
 „ prærogativa diligimus, cum inter alios
 „ mundi principes erga personam nostram,
 „ & sacrosanctam romanam Ecclesiam, do-
 „ ctissimum te sciamus, quod preces & pe-
 „ titiones ex parte tua nobis oblatas in-
 „ tendimus libenter admittere, quantum
 „ cum nostra possumus honestate. Inde
 „ siquidem fuit, quod venerabilem fra-
 „ trem nostrum, Vespriensem Episco-
 „ pum, ad sedem apostolicam accedentem,
 „ paterna benignitate suscepimus, & quæ
 „ tam per eum, quam per tuas nobis li-
 „ teras intimasti, pleno cognovimus in-
 „ tellectu. Qui denique inter cetera
 „ proposuit coram nobis, quod cum de
 „ pace perpetuo statuenda inter Strigo-
 „ niensem, & Colocensem Ecclesias diu
 „ fuerit te mediante transactum, tandem

„ venerabilis frater, noster Strigoniensis
„ Archiepiscopus de consensu, & volun-
„ tate suffraganeorum Strigoniensis Ec-
„ clesiae, videlicet Agriensis, Geöriensis
„ & praefati Vesprimiensis, Episcoporum
„ ex parte una & dilectus filius Colo-
„ censis electus de voluntate suffraga-
„ neorum Episcoporum ex altera, in cer-
„ tam formam concordiae devenerint,
„ quam per praefatos Geöriensem & Ve-
„ sprimensem Episcopos redigi mandave-
„ runt in scriptis; cum illam in scriptis
„ redactam in medium produxissent, &
„ super ea fuisset diutius disputatum, tan-
„ dem ita correctae extitit, & conscriptae,
„ quod eam pars approbavit utraque, &
„ tam Strigoniensis Archiepiscopus, quam
„ Colocensis electus cum Ecclesiarum
„ suarum suffraganeis ad Sancta Dei Evan-
„ gelia juraverunt, quod formam pacis,
„ quae continebatur in illo scripto posito
„ coram eis, firmiter observarent, & la-
„ borarent ad hoc nihilominus bona fide, ut
„ nos compositionem confirmaremus ean-
„ dem. P. quoque Quinque Ecclesiensis Prae-
„ positus ab Episcopo suo missus pro eo,
„ & Benedictus Praepositus S. Thomae,
„ nec non & Jacobus scholasticus pro
„ Capitulo ejusdem Ecclesiae, a quo sub
„ debito juramenti se asseruerunt habere
„ mandatum, & Hubaldus Praepositus Po-
„ soniensis, juraverunt etiam illud idem.
„ Pro Colocensi vero Ecclesia, Jacobus
„ Colocensis, & Hosmundus S. Laurentii
„ Prae-

„ Præpositi, præstiterunt consimile jura-
 „ mentum. Unde præfatus Episcopus ex
 „ parte tua nobis humiliter supplicavit,
 „ ut compositionem eandem, quam Si-
 „ gillorum prædictorum electi, & Va-
 „ radiensis, Csanadiensis, Ultrafilvani,
 „ Agriensis, & ipsius Velsprimiensis Epi-
 „ scoporum, nec non Capitulum Colo-
 „ censis & Bácsiensis nobis exhibuit mu-
 „ nimine roboratum, autoritate dignare-
 „ mur apostolica confirmare, cujus tenor
 „ talis est: In Nomine Patris & Filii &
 „ Spiritus S. Amen. Hæc est forma pa-
 „ cis, inter Strigoniensem & Colocensem
 „ Archiepiscopos. Prima Coronatio Re-
 „ gum Hungariæ, specialiter spectat, ad
 „ solam Strigoniensem Ecclesiam; ve-
 „ rumtamen, si Strigoniensis Archiepisco-
 „ pus non posset, vel malitiose nollet,
 „ Regem coronare, vel Strigoniensis Ec-
 „ clesia vacaret, coronet Regem Colo-
 „ censis, nullum ex tali coronatione jus
 „ sibi vindicando in prima coronatione.
 „ Secunda coronatio ei deinceps æquali-
 „ ter pertineat ad utramque. De pro-
 „ ventu Monetæ Decima pertineat ad Ec-
 „ clesiam Strigoniensem, ubicunque in
 „ Regno Hungariæ cudatur. Quodsi cudi
 „ desierit generalis moneta totius Hun-
 „ gariæ, quidquid loco generalis mone-
 „ tæ succellerit, Idemam habeat Strigo-
 „ niensis Ecclesia. Strigoniensis Archie-
 „ piscopus renunciat omni jurisdictioni,
 „ & juri spirituali, quod habebat, vel

„ habere videbatur in Provincia Colocen-
„ si, præter decimam monetæ, si ibi con-
„ tingeret fabricari. Judicium Officia-
„ lium Domus regiæ, quilibet Episcopus
„ habeat in sua Parochia. Exhibitio Sa-
„ cramentorum Regibus, & Reginis &
„ eorum liberis, tam ad ipsos Archie-
„ piscopos, quam ad alios Episcopos in
„ suis Parochiis pertineat pro Voluntate
„ Regis. In omnibus aliis, utrique Eccle-
„ siæ jura sua conserventur illæsa, & con-
„ suetudines antiquæ. Si qua autem pri-
„ vilegia, vel rescripta quandocunque,
„ probata fuerint contra hanc formam,
„ vires non habeant, salva in omnibus
„ auctoritate Apostolica. Quodsi Papa
„ non approbaverit, res sit in eo statu,
„ in quo nunc est. Juraverunt ambo
„ Archiepiscopi, et eorum suffraganei,
„ qui præsentés erant, nec non & Præ-
„ positus Quinque Ecclesiensis, qui vi-
„ ce Domini sui Episcopi intererat, nec
„ non & Procuratores Capitulorum utrius-
„ que Ecclesiæ, quod secundum formam
„ præscriptam bona fide pacem præscri-
„ ptam observabunt, & sine fraude ad
„ confirmationem laborabunt. Cumque
„ super his cum fratribus nostris delibe-
„ rare vellemus, dilecti filii, Jacobus
„ Scholasticus, & Nicolaus Canonicus
„ præfati Archiepiscopi Nuncii, & M.
„ Thesaurarius, & Joannes Archidiacono
„ nus Strigoniensis, Procuratores ejusdem
„ Capituli petierunt a nobis, audientiam
sibi

„ sibi dari; qua ipsis de more concessa
 „ Nuncii proposuere prædicti, quod inter
 „ præfatos Archiepiscopum, & Colocen-
 „ sem electum, & eorum suffraganeos
 „ talis compositio intervenit, ut prima
 „ coronatio Regum Hungariæ, ubicunque
 „ in ipso Regno eos primum contingeret
 „ coronari, solius Strigoniensis Ecclesiæ
 „ Juris esset, & monetæ ubicunque cu-
 „ derentur in regno, vel illius quod lo-
 „ co colligeretur monetæ, decima ad
 „ eandem Ecclesiam pertineret, & Tu,
 „ & carissima in Christo filia, Hungaro-
 „ rum Regina per vestras a nobis literas
 „ peteretis, quatenus primam sedem, pri-
 „ mamque vocem cum juribus supradictis,
 „ quæ tu, & dicta Regina, nec non &
 „ pars Colocensis publice præfatæ Strigo-
 „ niensi Ecclesiæ recognovistis, ipsi per-
 „ petui dignaremur privilegii munimine
 „ roborare; super aliis vero, de quibus
 „ inter eos esse videbatur contentio,
 „ propter bonum pacis sic exstitit ordina-
 „ tum, ut nec Colocensis in Strigoniensi
 „ Provincia, nec Strigoniensis in Colo-
 „ censi, præter prædicta sibi juris aliquid
 „ vindicaret, autoritate in omnibus
 „ apostolicæ sedis salva, ita quodsi hæc
 „ non approbarentur a nobis, res in eo
 „ statu, in quo tunc fuerat, remaneret.
 „ Unde quidquid sit scriptum, vel jura-
 „ tum esse dicatur, hoc actum & intel-
 „ lectum esse a partibus asseriebant, &
 „ illud ex parte Archiepiscopi confir-

„ mari a nobis suppliciter postulabant, af-
„ ferentes sic actum, & intellectum fuiſ-
„ ſe, idem Archiepiſcopus, & præfati,
„ Agrienſis & Geörienſis Epifcopi ſuis
„ literis declararant. Procuratores vero
„ Strigoniensis Capituli propoſuere con-
„ ſtanter, quod tum illa compoſitio,
„ quam redactam in ſcriptis præfatus Epi-
„ ſcopus nobis exhibuit, quam illa, in
„ quam præfati nuncii dixerunt Archie-
„ piſcopum conſenſiſſe, inita fuerit ſine
„ aſſenſu Capituli, & in enorme diſpen-
„ dium Strigoniensis Eccleſiæ redunda-
„ bat. Unde contradicentes, utrique no-
„ bis humiliter ſupplicarunt, ut auctori-
„ tate apoſtolica caſſaremus utramque.
„ Nos igitur attendentes, quod olim
„ nobis multa precum instantia ſupplica-
„ ras, ut ſuper jure coronandi, Reges
„ Hungariæ, Strigoniensi Eccleſiæ privile-
„ gium concedere dignaremur, Nosque
„ tuis precibus inclinati, ei ſuper hoc
„ privilegium conceſſerimus, fratrum no-
„ ſtrorum ſubſcriptionibus roboratum;
„ conſiderantes etiam, quodſi poteſtas
„ coronandi Reges Hungariæ penes diver-
„ ſas Eccleſias reſideret, toti regno gra-
„ ve periculum, & hæredibus tuis gran-
„ de poſſet diſpendium generare; cum
„ ſicut plenius ipſe noſti, frequenter in-
„ ter Regum Hungariæ cohæredes ſuper
„ obtinenda Regni corona ſcandalum fit
„ exortum, quod utique poſſet facilius
„ ſuboriri, ſi eos diverſos coronatores

„ coll-

„ contingeret invenire. Propter Contra-
 „ dictiones, & rationes præscriptas, com-
 „ positionem hujusmodi non potuimus,
 „ sicut nec debuimus, confirmare. Super
 „ Episcopatu quoque de novo creando
 „ apud Cibiniensem Ecclesiam in Ultrafil-
 „ vana Diæcesi, qui Metropoli Colocen-
 „ si subdatur, petitionem regiam nequi-
 „ vimus exaudire; quoniam, sive aposto-
 „ licæ sedi, sicut tu ipse firmiter prote-
 „ staris, sive Strigoniensi Metropoli, sicut
 „ procuratores ipsius fortiter asseriebant,
 „ Cibiniensis Præpositura sit in spiritua-
 „ libus immediate subjecta, id absque du-
 „ bio in alterutrius præjudicium redun-
 „ daret. Sed & quidam, qui se nuncium
 „ venerabilis fratris nostri, Ultrafilvani
 „ Episcopi faciebat, contradicebat omni-
 „ no gravem, & enormem Ultrafilvani
 „ Episcopatus diminutionem allegans.
 „ Serenitatem igitur regiam rogamus, mo-
 „ nemus, & exhortamur attentius, qua-
 „ tenus ad duritiam nobis non imputes,
 „ quod compositioni prædictæ, robur non
 „ attribuimus firmitatis, sed, tam provi-
 „ dentiae, quam justitiæ id adscribas,
 „ quibus Regni, & hæredum tuorum in-
 „ demnitatibus duximus præcavendum, &
 „ juris ordinem observandum, cum omni-
 „ bus facti simus in justitia debitores;
 „ sciturus pro certo, quod in nullo un-
 „ quam patieris a nobis repulsam, in quo
 „ quisquam principum debeat exaudiri.
 „ Datum Laterani II. Idus Februarii,

„ Pontificatus nostri anno XIV. (seu
 „ MCCXI.)
 „ Tertiæ ipsius Andreæ II. Regis sunt:
 „ Sanctissimo in Christo Patri Innocentio,
 „ Dei gratia sacrosanctæ Romanæ Eccle-
 „ siæ summo Pontifici, Andreas, eadem
 „ gratia Dei Hungariæ, Dalmatiæ, Croa-
 „ tiæ, Ramæ, Serviæ, Galiciæ, Lodome-
 „ riæque Rex salutem, & fidelem filia-
 „ lem devotionem. Consuevit sedes apo-
 „ stolica, se justa expetentibus exhibere
 „ facilem, & in explendis honestis pe-
 „ tentium desideriis non minus efficacem.
 „ Hinc est, quod super negotiis nostris
 „ justis, apud paternitatis vestræ mansue-
 „ tudinem promovendis, non immerito fi-
 „ duciam nobis repromittimus. Noverit
 „ igitur Sanctitas vestra, quod Galliciæ
 „ Principes, & Populus nostræ ditioni
 „ subjecti, humiliter a nobis postulavit,
 „ ut filium nostrum Colomanum ipsis in
 „ Regem præficeremus, in unitate &
 „ obedientia sacrosanctæ Romanæ Eccle-
 „ siæ perseveraturis in posterum; salvo
 „ tamen eo, quod fas illis sit alias a ritu
 „ proprio non recedere. Verum, ne tam
 „ expediens nobis, & vobis illorum pro-
 „ positum ex dilatione sustineat impedi-
 „ mentum, quod quidem multis causis
 „ accidere posse constat, si legatum ad
 „ hoc exequendum a latere vestro desti-
 „ natum præstolamur: a Sanctitate vestra
 „ postulamus, quatenus venerabili in
 „ Christo Patri nostro Joanni Strigonien-
 „ si

„ si Archiepiscopo detis in mandatis, ut
 „ apostolica fretus auctoritate dictum fi-
 „ lium nostrum eis in regem inungat, &
 „ Sacramentum, super obedientia sacrosan-
 „ ctæ Romanæ Ecclesiæ exhibenda ab eo-
 „ dem recipiat. Præterea innotescere
 „ volumus vestræ paternitati, nos ad pro-
 „ ficiscendum Ierosolymas sicut & tene-
 „ mur, studiose intendere, & omni dili-
 „ gentia festinare. Ideoque regni nostri
 „ curam, cujus principes ad dissentien-
 „ dum proni sunt, & filiorum nostrorum
 „ tutelam, quorum ætas paterno indiget
 „ adiutorio, Patri nostro in Christo, Joan-
 „ ni Strigoniensi Archiepiscopo, qui &
 „ dignitate ceteris præeminet, & fidei
 „ constantia probatus est, cum aliis qui-
 „ busdam, quorum providentia & in re-
 „ cessu, & post recessum nostrum credi-
 „ mus, regnum plena tranquillitate potiri,
 „ immutabiliter possumus commendare.
 „ Quapropter rogamus paternitatem ve-
 „ stram, quatenus compatiendo nostris
 „ necessitatibus, ipsum ab onere acceden-
 „ di ad vos habeatis excusatum. Vene-
 „ rables autem viros Quinque Ecclesien-
 „ sem, & Geöriensem Episcopos, nec
 „ non Præpositum Albensem, Cancellarium nostrum, dudum voto alligatos, &
 „ signo Crucis insignitos, ut nobis itine-
 „ ris focii sint, utpote ex quorum socie-
 „ tate non modicas vires constat nobis
 „ accedere, a vocatione vestra diligenter
 „ imploramus absolvi. Deprecamur insu-

„ per paternitatem vestram, ut omnes
„ conspiratores, & infidelitatis machina-
„ tores, qui propter regni scissuram
„ filium nostrum, nobis viventibus
„ & nolentibus in Regem tibi præ-
„ fici, vel coronare attentaverint, tam
„ clericos, quam laicos sententia excom-
„ municationis percellatis. Meminerit
„ etiam sanctitas vestra, anno ante præ-
„ terito, super jure coronationis, ad Ec-
„ clesiam Strigoniensem pertinentis per
„ venerabilem Robertum Episcopum Ve-
„ sprimiensem, Nuncium nostrum, vos no-
„ bis literas direxisse, continentes lauda-
„ bile vestrum consilium, & rationem
„ efficacem, quodsi coronatio ad plures
„ pertineret, materiam dissensionis, &
„ schismata facile excitaret, dum unus,
„ unum, alius alterum in Regem coro-
„ naret; quas cum quibusdam aliis a sede
„ apostolica nobis directis, & continen-
„ tibus solam Strigoniensem Ecclesiam in
„ officiales domus regie jurisdictionem
„ habere; in occasione felicitis recordatio-
„ nis uxoris nostre perurrectionem ami-
„ sere. Quarum continentiam, quia cre-
„ dimus in registro contineri, petimus a
„ sanctitate vestra nobis rescribi. Nec
„ diffiteri possumus, nec volumus, quin
„ decima monetæ, ubicunque cudatur in
„ regno, vel quidquid loco monetæ suc-
„ cedat, ad jus Strigoniensis Ecclesiæ per-
„ tineat. Quod etiam in formatione pa-
„ cis, anno ante præterito a parte adver-
„ sa

„ fa publice fuit recognitum, licet ini-
 „ nus plene fuit scriptum, quam intelle-
 „ ctum. Præstatio quoque Sacramento-
 „ rum Regibus, & Reginis Hungariæ,
 „ eorundemque hæredibus cum ceteris ju-
 „ ribus, sicut in confirmationibus vestris,
 „ & Antecessorum vestrorum Apostolico-
 „ rum virorum continetur. Amplius
 „ quod admirari non sufficimus, & a no-
 „ titia vestra alienum fore nequaquam
 „ volumus Colocensem scilicet Archie-
 „ piscopum, hominem pacis nostræ, in
 „ quo sperabamus, ob cujus vehementem
 „ affectionem, & promotionem super
 „ alios, fere totius Regni nostri majorum,
 „ & minorum odium incurrimus, quem
 „ etiam nuper a nobis licentiatum pere-
 „ grinationis causa, supra honorem ei de-
 „ bitum extra Regnum cum comitatu duo-
 „ rum Episcoporum, Geöriensis, & Vespri-
 „ mienfis conduci fecimus, pecuniam,
 „ quam bonæ memoriæ, uxor nostra ad
 „ opus, et usum filiorum, & filiarum no-
 „strarum congesserat, & apud quendam
 „ civem nostrum deposuerat, in auro &
 „ argento in massa, vasis, & utensilibus
 „ aureis & argenteis ad æstimationem se-
 „ ptem millium marcarum, nobis injuste
 „ sublatum est, apostolicam commonitio-
 „ nem præmitti, quæ interposita, & sa-
 „ tisfactione non secuta in tempore, non
 „ indigne feret sanctitas vestra, si de
 „ ipsius proventibus damnum nobis illa-
 „ tum refarcire studuerimus. Ceteris au-
 „ tem

„ tem, quæ verbotenus lator præsentium
 „ vobis explicaverit, non minus quam li-
 „ teris fidem indubitatam adhibeat san-
 „ ctitas vestra. Hæ Andreæ II. literæ
 „ videntur MCCXII. exaratæ.

Vix duplici itinere, seu oratoris mu-
 nus Romæ sustinendo, seu Colocensem
 Archiepiscopum ad exteras oras comitan-
 do, perfunctus Noster erat, cum Inno-
 centii III. (VII. Idus Januarii Pontifica-
 tus ejus XVI. id est MCCXIII. datæ) Ro-
 ma perferuntur literæ, quibus ipse, utpo-
 te cui res omnis optime comperta foret,
 cum universis Regni Antistibus jubetur,
 eos palam ferire anathemate, qui recens
 in Colocensem Metropolitam manus inje-
 cissent. Ominor hujus criminis reos, quod
 si non alia, certe suscepta in Palæstinam,
 quæ tum vigebat, navigatione expialle
 facinus: Bertholdum vero, qui culpa pa-
 riter non omnino vacabat, sequiora facta,
 præclare dein gestis cum Polegæ in Scla-
 vonia, tum Aquilejæ in Foro Julio re-
 bus, abunde farsisse.

Ecclesiæ jurium studioso, Roberto An-
 tistiti, lis eo adhuc anno, ut id quidem
 Innocentii III. Pontificatus ejusdem XVI.
 ad Varadiensem, Nitriensemque Episco-
 pos, & Abbatem de Egress Csanadiensis
 Diæcesis epistola palam facit, cum Strigo-
 nienfi Sacerdotum collegio decumarum
 ergo, quæ ex adfitis Strigonio vineis
 redibant, oborta; quam gravior cum D.
 Martini de monte Pannoniæ Monasterio

anteceffit; illam Triumvirum tum statim arbitrio definitam fuisse existimo; isthanc autem, quemadmodum ipsa Romana Curia composuerit, nos Baluzius, qui sequentem epistolam recitat, docuit.

„ Colocensi electo, & Széksardiensi,
 „ Abbatibus, Quinque Ecclesiensis Diæ-
 „ cesis.

„ Veniens ad præsentiam nostram dile-
 „ ctus filius G. Abbas S. Martini de Pan-
 „ nonia sua nobis conquestione monstra-
 „ vit, quod venerabilis frater noster Ve-
 „ sprimienſis Episcopus conditionales ho-
 „ mines, qui certa ei servitia exhibent,
 „ eximit a præstatione integra decimarum,
 „ & eos, cum jurisdictionem in ipsos ha-
 „ beat, ad solvendas integre sibi prædi-
 „ ctas decimas, & ad satisfaciendum
 „ congrue, de subtractis, Pontificali aucto-
 „ ritate non cogit, præstare sibi recusans
 „ consilium, & auxilium in expensis, &
 „ aliis contra silvestres homines in extre-
 „ mis prædictæ Parochiæ finibus commo-
 „ rantes, qui se a solutione subtrahunt
 „ decimarum. Quare humiliter postulat
 „ ut, ne id de cetero idem Episcopus at-
 „ tentaret, injungere sibi auctoritate
 „ apostolica dignaremur. Petebat insu-
 „ per, quod idem Episcopus Sacerdoti-
 „ bus illius Provinciæ inhiheret, ne quos-
 „ dam homines sibi, prout tenentur, de-
 „ cimas non solventes, servili conditione
 „ falso ad suam excusationem objecta, &
 „ ne pullatores, & exequiatores in eo-
 dem

„ dem articulo delinquentes recipiant ad
 „ divina, vel ab eis percipiant partem
 „ aliquam decimarum, ipsi de subtractis
 „ satisfactionem congruam impendentes
 „ humiliter supplicans, ut hoc per dele-
 „ gatos a nobis iudices fieri mandaremus,
 „ si dictus Episcopus id efficere non cu-
 „ raret compellentes eundem ad satisfa-
 „ ctionem congruam prædictorum, si au-
 „ ctoritate sua dicti Capellani hoc præsu-
 „ merent attentare. Postulabat præterea,
 „ quod idem Episcopus Parochianos Ca-
 „ pellarum suarum in jure spirituali, &
 „ quarta decimarum, recipi ad Capellas
 „ alias non permittat, satisfaciens de sub-
 „ tractis eidem, si aliquid est in hoc ha-
 „ ctenus ipsius auctoritate præsumptum,
 „ alioquin a suis sibi faciat capellanis su-
 „ per his, satisfactionem congruam exhi-
 „ beri. Et ne de parochianis dubitatio
 „ aliqua oriatur, sic petiit distinguendo,
 „ ut Parochianos de villis Fayz, & de
 „ Gurbei a Capella Thapey non subtra-
 „ hat Episcopus memoratus; parochia-
 „ nos autem de prædio Dominici de
 „ Mogh, & de vdvornicis Regis, & de
 „ villa illorum, qui dant Regi martium
 „ a Capella de custodia porcorum non
 „ subducat, inhibens Sacerdotibus, ne re-
 „ cipiant Capetias aliquas, vel cubulos
 „ vini a Regis, vel Reginae conditionali-
 „ bus, qui vulgo regales servi vocantur,
 „ ab ipso ea recipi permittentes; cogens
 „ insuper Regis sagittarios, & bissenos
 „ ad

„ ad decimas integre persolvendas. Pe-
 „ tiit etiam postmodum & humiliter po-
 „ stulavit, ut memoratus Episcopus non
 „ impediat, vel faciat impediri, quo mi-
 „ nus omnes, qui in Simigiensi Parochia
 „ vel Comitatu consistunt, de omnibus
 „ quæ possident, decimas integras sibi
 „ solvant, sicut in privilegiis felicis me-
 „ moriæ Paschalis Papæ, & S. Regis Ste-
 „ phani plenius continetur. Præfatus ve-
 „ ro Episcopus in nostra præsentia consti-
 „ tutus e contrario postulavit, ut deci-
 „ mas Simigiensis Comitatus infra suæ
 „ Diæcesis terminos consistentis, quas de-
 „ tinet idem Abbas, sibi restitui facere-
 „ mus, nisi dictus Abbas aliquo speciali
 „ jure seipsas juste possidere monstraret,
 „ mandantes ipsum per eundem Abbatem,
 „ cum dictum Comitatum visitat, in suis
 „ Ecclesiis procurari. Petebat insuper
 „ deputatam quartam fabricæ sibi restitui,
 „ ad Ecclesias reparandas; capellas in
 „ villa subulcorum, & S. Ladislai de
 „ Fizgoi destrui postulans, tanquam sine
 „ auctoritate, ac consensu Episcopi Diæ-
 „ cesani constructas, & petens Ecclesiam
 „ de Keurisbyg, in qua sibi dictus Abbas
 „ spirituales jurisdictionem usurpat, Ec-
 „ clesiam etiam de Thapeii, in cujus
 „ Possessione ipsum fuisse idem Abbas
 „ confessus fuerat, repetebat, Reconci-
 „ liationes pœnitentium, & ordinationes
 „ Clericorum ad se asserens pertinere,
 „ humiliter postulabat, ut Chrisma, oleum
 „ san-

„ sanctum, & alia Ecclesiastica Sacra-
„ menta Capellani, & homines S. Marti-
„ ni in Vespriensi Diœcesi constituti ab
„ eo, tanquam Diœcesano suo perciperent,
„ sibi cognitiones causarum spiritualium
„ relinquendo. Nos autem intellectis
„ per venerabilem fratrem nostrum Hu-
„ golinum, Hostiensem Episcopum, quem
„ partibus concessimus auditorem, quæ
„ proposita fuerant coram eo, objectio-
„ nes propositas ab Episcopo contra pri-
„ vilegia prædictorum Paschalis Papæ, ac
„ S. Regis Stephani, quibus Abbas suffi-
„ cienter respondet, invalidas esse decre-
„ vimus, ut eis non obstantibus, privile-
„ gia ipsa valida reputentur, si authen-
„ ticum prædicti Regis tale repertum
„ fuerit, quale nobis rescriptum ipsius
„ sub bulla carissimi in Christo filii nostri
„ Hungarorum Regis illustris extitit, præ-
„ sentatum. Quantum tamen ad fundan-
„ dam Intentionem Abbatis proficiat, op-
„ portuno tempore decernemus. In-
„ terim autem nihil circa statum Mona-
„ sterii secundum perceptionem decima-
„ rum, quam idem Monasterium possidet,
„ immutetur. Chrisma vero, oleum san-
„ ctum, consecrationes altarium, seu Ba-
„ silicarum, Ordinationes Clericorum,
„ qui ad sacros ordines fuerint promoven-
„ di, Clerici Ecclesiarum, vel capella-
„ rum ipsius Monasterii, quæ sunt in Ve-
„ spriensi Diœcesi constitutæ, a Vespri-
„ mensi Episcopo postulabunt, siquidem
„ catho-

„ catholicus fuerit, & gratiam, atque
 „ communionem apostolicæ sedis habue-
 „ rit, & ea gratis, & sine pravitate ali-
 „ qua voluerit exhibere. Alioquin ab
 „ alio, quem maluerint, catholico præ-
 „ fule suscipiendi ea, liberam habeant fa-
 „ cultatem, sicut in privilegiis prædicti
 „ Patris, & bonæ memoriæ Alexandri
 „ Papæ, Prædecessorum nostrorum peripe-
 „ ximus contineri; non obstante privile-
 „ gio Clementis Papæ, qui mentionem
 „ non fecit de prædictis prædecessorum
 „ suorum privilegiis, sed de privilegio
 „ S. Regis Stephani, cui quantum ad hoc
 „ Capitulum per suprafatos Romanos Pon-
 „ tifices extitit derogatum, præsertim
 „ cum ipse Clemens privilegium illud
 „ concesserit, salvis institutionibus non
 „ solum Romanæ Ecclesiæ, sed ipsius
 „ etiam legatorum. Nec obstante præ-
 „ scriptione, quam idem Abbas in suum
 „ subsidium opponebat; quia si consum-
 „ mata erat præscriptio, quando Abbas
 „ S. Martini, ab Alexandro Papa privile-
 „ gium impetravit, juri præscriptionis
 „ renunciasse videtur, præsertim cum
 „ coram nobis privilegio illo sit usus,
 „ quod suæ intentioni, quantum ad hunc
 „ articulum, contradicit. Si vero non-
 „ dum consummaverat præscriptionem,
 „ sed erat in præscribendo, post impetra-
 „ tum hujusmodi privilegium, bonam
 „ fidem non habuit, & ideo secundum
 „ canones non præscripsit. Cæterum inter-

dictos, vel excommunicatos Vespri-
 mienſis Epifcopi, prædicti Clerici ſtu-
 deant evitare, ac Parochianos Eccleſia-
 rum ad eundem Epifcopum pertinentes,
 contra voluntatem ipſius ad divina offi-
 cia non recipiant, nec illis impendant
 Eccleſiaſtica Sacramenta. Super cete-
 ris autem, quia nobis non potuit plena
 fides fieri, per apoſtolica vobis ſcripta
 mandamus, quatenus recipiatis teſtes,
 quos partes duxerint producendos, &
 tam atteſtationes, quam alias prolation-
 es earum fideliter redigatis in Scri-
 ptis, easque nobis ſub veſtris figillis
 dirigere procuretis, præfigentes eis ter-
 minum competentem, quo cum ipſis
 noſtro ſe conſpectui repreſentent, ſen-
 tentiam auctore Domino recepturæ.
 Teſtes autem, qui ab utraque parte
 fuerint nominati, ſi ſe gratia, odio,
 vel timore ſubtraxerint, per cenſuram
 Eccleſiaſticam, ceſſante appellatione co-
 gatis veritati teſtimonium perhibere.
 Nullis litteris obſtantibus, præter aſſen-
 ſum partium a ſede apoſtolica impetra-
 tis. Quodſi non omnes &c. duo ve-
 ſtrum ea &c. Datum Laterani V. No-
 nas Martii, Pontificatus noſtri anno XV.
 id eſt MCCXII.

Graves, moleſtique hac ætate Hunga-
 ricæ Eccleſiæ eſſe cæperant ſeu ab Hoſpi-
 tali, ſeu a Templo, quin a Ciftercio
 quoque nuncupati Fratres. En rei In-
 dicia.

„ Mo-

Monachis Cisterciensis Ordinis, & hospitalariis Quinque Ecclesiensis Diæcesis, venerabilis frater noster Quinque Ecclesiensis Episcopus, nobis intimari curavit, quod vos extendentes ad lucra turpia manus vestras, multitudinem emitis vinearum, de quibus sibi, vel Ecclesiis suæ Diæcesis decimæ solvi debent; quarum vinum, licet nequaquam in vius proprios expendatis, sed vendendum ad alias faciatis provincias deportari, decimas tamen sibi, vel ipsis Ecclesiis subtrahitis ex iisdem. Cum igitur ex hoc ordini vestro plurimum detrahatur, universitati vestræ per apostolica Scripta mandamus, quatenus ab iis de cetero taliter desistatis, quod materia scandali auferatur, & super hoc de vobis, clamor ad nos ulterius non ascendat; scientes vobis esse merito formidandum, ne propter clamores huiusmodi, sacrum Concilium auctore Domino in proximo celebrandum, privilegia vestra coarctanda provideat, vel etiam revocanda, cum privilegium mereatur amittere, qui concessa sibi abutitur libertate. Datum Laterani XII. Calendas Julii Pontificatus nostri XVI. id est MCCXIII.

Adnectimus & alias, etsi prius, aut posterius datas, ejusdem tamen argumenti, Pontificias literas.

Vaciensi Episcopo (Boleslao).

„Eo libentius tuis inquisitionibus respondemus, quo devotius sedem apostolicam veneraris. Sane proponere curavi-

„ſti, quod cum ſuper decimis Crucigero-
rum, quibus a ſede apoſtolica eſt indul-
tum, ne novalibus, vel illis fundis, quos
propriis manibus, vel ſumptibus excolunt,
decimas exolvere teneantur, ſuſtineas non
modicam læſionem; dubitas utrum præ-
dia, vel poſſeſſiones, a quibus proventus
conſueveras recipere decimales, ipsis in
Elemoſynam conferantur, vel per con-
tractum aquiſierint emptionis, ex iisdem
poſſeſſionibus propriis eorum manibus,
aut ſumptibus non excultis, decimas ſo-
litas exigendo, contra privilegia Sedis
Apoſtolicæ agere videaris. Unde ſuper
hoc certificari per reſcriptum Apoſtoli-
cum poſtulasti; adjiciens aliam quæſtionem,
an illorum filii, qui Eccleſiæ ſervili con-
ditione tenentur, traditi a parentibus mi-
litæ clericali cum ſuorum conniventia Do-
minorum, ut Deo in ea, cujus ſunt Eccleſia,
debeant deſervire, aſſequentes propterea
libertatem, poſt tempus eadem relicta
poſſint ad aliam ſe transferre. Nos ve-
ro in utroque articulo fraternitati tuæ ſa-
tisfacere cupientes, taliter reſpondemus:
quod cum iidem Crucigeri ex tenore
privilegiorum noſtrorum, decimas de la-
boribus, quos ſuis manibus, aut ſumpti-
bus excolunt, ſolvere non cogantur, ſi
alii propriis ſumptibus eorum excolunt
prædia, præſtare tenentur decimas de
laboribus alienis. In alio vero Capitulo
credimus diſtinguendum: utrum eo teno-
re fuerint manumiſſi & oblati ordini cle-
riculi

„riculi, quod manumittenti Ecclesiæ, dum vixerint, debent impendere famulatum in obsequiis divinorum, & tunc transferendi se ad aliam est eis licentia deneganda; vel manumissi extiterint, absolute, sicque libertatem habeant ad aliam trans-eundi. Datum Viterbii V. Idus Junii Pontificatus anno X. id est MCCVI.“

Similem materiam complectitur Hono-rii III. ad Archidiaconum Nitriensem, & Scholasticum Albensensem rescriptum, quo Pontifex jubet exequi sententiam sui de-cessoris Innocentii III. adversus Procura-torem Hospitalis Jerosolymitani super de-cimis Uriæ Abbati S. Martini de monte Pannoniæ consignandis &c. Datum Fe-rentini VI. Calendas Septembris, Pontifi-catus anno II. id est MCCXVIII.

Medius inter Quinque Ecclesiensem, ac Vacientem, Præsul noster Robertus, quid ni operam pariter dederit, ne seu recens Simeginum inducti: seu veteres Pilisensis Monasterii (in cujus Ecclesia miseranda Regina Gertrudis sæculi ejus anno XII. tumulum reperit) incolæ ad si-milia aulâ prorumperent.

Oecumenicus IV. Lateranicæ, anno MCCXV. coierat, cui, ut scriptores memo-rant, Hungariæ Regis Legatus juxta inter-erat; Primates vero, & Metropolitæ ex reli-quis christiani Orbis partibus supra se-ptuaginta, Episcopi quadringenti duode-cim, Abbates & Priores octingentis plu-res. Facile adducor in eam sententiam,

ut Antistitem quoque nostrum Robertum, cum Strigoniensi Metropolita ei Concilio interfuisse existinem; propterea quod ambos, sub idem fere tempus Ecclesiarum suarum jura, illic coram persecutos fuisse, apud Baluzium legam.

„Pelagius miseratione divina Episcopus Albanensis, & Stephanus Basilicæ duodecim Apostolorum Presbyter Cardinalis, universis præsentem paginam inspecturis, salutem in omnium salvatore. Ad notitiam vestram volumus pervenire, quod venerabilis in Christo Pater, Vesprimien- sis Episcopus, olim apud sedem Apostoli- cam institutus, reverendum in Christo Pa- trem, Strigoniensem Archiepiscopum per literas Apostolicas citari obtinuit sibi, su- per coronatione, & inunctione Regina- rum Hungariæ, Abbatis & Præposituris legalibus suæ Diæcesis, & aliis injuriis respondurum; utrique igitur termino præ- fixo comparente, ad communem petitionem eorum dedit nos, summus Pontifex super- positis articulis cognitores; coram nobis itaque posuit præfatus Episcopus, præsentem Archiepiscopo contra eum, quod jure & possessione coronandi, & inungendi Re- ginas, eundem auctoritate propria spolia- rat, Chrisma, oleum S. & alia Eccle- siastica Sacramenta Præposituris, & Ab- batis regalibus intra Vesprimiensem Diæ- cesim in ipsius præjudicium conferendo, & alia sibi jura episcopalia usurpando, in ejusdem Episcopi gravissimam læsio- nem

„nem; demum post altercationes multiplic-
ces, unanimi voluntate consensum est ab
utroque, quod nos juxta Domini Papæ
mandatum, quæstiones propositas amicabi-
li si possemus concordia, vel judicio so-
piremus. Unde nos fere de partium vo-
luntate sic duximus statuendum: Quod si
Rex, & Regina simul coronari debeant,
& inungi, Strigoniensis coronet, & in-
ungat Regem, & Vesprimiensis Reginam:
Si vero sola Regina debeat coronari &
inungi, Strigoniensis inungat eam, Ve-
sprimiensis autem Coronam imponat ei-
dem. Quodsi contingat Strigoniensem in
Coronatione Reginae abesse, Vesprimien-
sis nihilominus inungat, & coronet eam;
si autem contingit Strigoniensem in Bu-
densi Ecclesia celebrare ordines, ex per-
missione Vesprimiensis utatur, & non or-
dinet Clericos Vesprimiensis Ecclesiæ, sed
tantum Diæcesis suæ; quod si idem confi-
cit Chrisma Budæ, ab ipso oleum infirmo-
rum, & pro baptizandis pueris non reci-
pian, quos constat ad Vesprimiensem
Diæcesim pertinere, sed a Vesprimiensi
Ecclesia, aut ejusdem Episcopo, & non
ab alio omnes Budenses pueri confir-
mentur, a quo & præstentur eisdem
omnia Ecclesiastica Sacramenta. De Dö-
mösiensi Præpositura intelligimus, illud
idem de Abbatiis, & Præposituris regali-
bus observetur, sicut & hæcenus obser-
vatum. Adjicimus quoque, ut Abbates
Monachi, Abbatiarum Cisterciensis Ordi-

nis secundum suorum privilegiorum tenorem, recipiant omnia Ecclesiastica Sacramenta, super quod Strigoniensis nullatenus opponat. Ceterum Ecclesiam de Szegusd, idem Strigoniensis Vesprimiensi dimittat in pace. Denique omnia supra scripta, salvo jure Romanæ Ecclesiæ, quod in Abbatiis & Præposituris regalibus se dicit habere, ac Domini Papæ mandato sententialiter præcipimus observari. Ad hujus itaque sententiæ perpetuam firmitatem, præsentem paginam Sigillis nostris fecimus communiri. Datum Calendis Februarii, Pontificatus Domini Papæ III. anno XIX, id est MCCXVI. (cui XVI. Calendis Augusti, anni ejus defuncto, Honorius itidem III. successit).

Confirmatio prærogativæ, coronandi regias conjuges, ac jurium generatim in Præposituras, & Abbacias regales, nominatim autem in veteris Budæ, ac Szegusdiensem Ecclesias, Roberti indefessæ operæ, ac longinqui itineris fructus erat. Solers cum Diæcesis, tum Regni Negotiorum iterata Romæ gestio, eam de Antistite nostro apud universam Romanam Curiam opinionem concivit, ut si quæpiam magis ardua res intra Regnum emergeret, ejus potissimum dexteritatî componenda committeretur.

„MCCXVII. Andreas II. altero cum Jole, Petri Byzantini Cæsaris filia conjugio illigatus, se ad exequendum, ut ipse in anni ejus Zagrabiensi Diplomate loquitur,

tur, iter assumptæ crucis accinxit, atque injuriam Crucifixi ulturus, Dalmatia solvens, ad partes Tripolitanas transiit, inque Dei servitio in Syriæ partibus pro virili militavit; verba sunt ipsius Regis in anni MCCXVIII. Hospitaliorum privilegio. „Ad partes Tripolitanas, inquit Andreas II, transeuntes vidimus castellum Krati magno labore, & sumptu tanquam Clavim terræ Christianæ retineri, & quia ibi benigne, & magnifice, ut nostram decuit regiam Celsitudinem, ab ejusdem Castri Castellano, Fratre Raymundo de Pignano & aliis fratribus (domus hospitalis Jerosolymitani) ibidem commorantibus recepti fuimus — — communi consilio Principum nostrorum, qui tunc in Dei servitio nobiscum in partibus Syriæ (in Damiatæ, aut montis Thabor oppugnatione) militabant, fecimus quingentas marcas argenti, de Saloch salinis iisdem fratribus quot annis exolvi.

Haud ultra annum, sacrum iter tenuit; nam Rex tam morbo, quam seditione procerum, ut in suis ad Pontificem literis inquit, domum revocatus. „Noverit etiam, ait Andreas II, Sanctitas vestra, quod cum in Hungariam pervenimus, modo Hungariam, sed tantum angariatam, atque dissipatam, & cunctis Fisci proventibus spoliatam reperimus, ita videlicet, quod nec debita, quibus in nostræ peregrinationis itinere fuimus obligati, persolvere, nec usque ad quindecim annorum spa-

„tium regnum nostrum pristino statui poterimus reformare — — a Sanctitate vestra modis omnibus postulamus, quatenus in auctores tanti sceleris, & eorum complices tam personas ecclesiasticas, quam etiam laicales censuram vestræ sedis, & rigorem ita plenarie exercere dignemini, quatenus in nullo Christianismi Climate, quo confugerunt, vel aufugerint, valeant occultari. Verum quia filii nostri, quem in Armeniam transmittimus, immatura teneritas, ad debitæ circumspectionis commoda non sufficit, vestræ Paternitatis profugis genibus a vobis postulamus, quatenus memoratum puerum cum uxore, & sibi assistentibus in vestræ protectionis suscipientes gremium, ut spirituale in Christo filium, ad tuendum, & fovendum sacratissimis domibus militiæ templi, nec non hospitalis vice nostra, & mandato commendetis. “

Destinavit tamen idem Rex altero statim (nempe MCCXVIII.) anno, filium in Armeniamne tantum, an etiam Syriam, seu Palæstina peregrinatione thalamum auspicatorum, seu Mariam, Lascaris græcorum Regis filiam, sponsam in Hungariam advecturum.

Inter viæ Comites numerabat Andreas II. Petrum Jaurinensem, & Thomam Agriensem Episcopos, absentis in regno vices, cum Joanne Strigoniensi Archiepiscopo, Robertus noster functus. Contentissimus rerum, (ut Juliano verbo „ utar)

uar) idem Antistes habitus. Forte tramite episcopalis muneris deflexerat, Jacobus Vaciensium Episcopus, hujus in viam revocandi, provincia eidem data potissimum.

„Honorius, venerabili fratri Episcopo Velprimiensi, & dilectis filiis de Boncon, & de Pilis, Abbatibus Velprimiensis Diæcesis Salutem.

„Utinam venerabilis frater noster (Jacobus) Waciensis Episcopus non esset frontis attritæ, ut sollicita meditatione pensando, quæ de se discussa fuerunt apud sedem Apostolicam e vicino pontificalem modestiam non prorsus abjiceret, ac a tot, & tantis, quæ de ipso audivimus, abstineret, dum ex antea actis præsumeret, quid sibi essent talia paritura. Sane dilecti filii E. & B. Archidiaconi Ecclesiæ Waciensis pro se, ac Capitulo ejusdem Ecclesiæ in nostra proposuerunt præsentia constituti, quod cum eorum Episcopus, tanquam lucerna super candelabrum posita, in domo Domini lucere deberet, informando doctrina subditos, & præstando eis per opera honestatis exemplum: idem tanquam lumen extinctum, nec exemplo proficit, nec doctrina; sed persequendo justitiam, & commellationibus, & ebrietatibus intendendo, delectatur in dolo, & in malitia gloriatur. Cum enim jura, & approbatas consuetudines Ecclesiæ Waciensis defendere, ac opponere se pro ipsis, sub juramenti debito

bito teneretur, ipse tam in hoc, quam in alienando, distrahendo, ac dilapidando possessiones, & redditus Ecclesiæ supradictæ, præstitum transgreditur juramentum, qui Parochianis suis interdum spiritualia sic ministrat, quod nonnulli existiment, ipsum Otthodoxæ fidei non sapere puritatem, Clericos quoque Wacienses terris, silvis, pratis, redditibus, & rebus aliis per violentiam spoliat, & excommunicationis vinculo contra statuta Concilii generalis adstringit, ac quosdam ex eisdem per incompositam familiam, quam habere ipse incompositus delectatur, sic fecit inhoneste tractari, quod quidam illorum rebus omnibus spoliati ex inflicto vulneribus perierunt. Et cum dicti Archidiaconi quosdam de familia ipsius Episcopi, qui eos aggressi fuerunt, coram sæculari iudice convenirent, ipse ut ab actione eos excluderet, nunciavit eosdem per literas suas excommunicationis vinculo innodatos, cum nullam adhuc in ipsos excommunicationis sententiam protulisset, ac violenter eorum usurpavit pecuniam, quam ipsi disposuerunt in terræ sanctæ subsidium destinare. Præterea cum minentur ædificia Ecclesiæ ejusdem suæ ruinam, ipse hoc penitus non advertit, & excommunicationis sententiam fulminat, monitione contra statuta generalis Concilii non præmissa, Ecclesiastica beneficia simoniace confert, prætermisiss idoneis, minus dignis; ac illos,

„ los, qui in canonem incidunt sententiæ promulgatæ, absolvere auctoritate propria non veretur. Cum autem & his, & aliis enormibus, quæ committit Episcopus supradictus, & Pontificalis denigretur honestas, & in populo scandalum generetur, & nonnulli ejus exemplo ad scelera prolabantur, ac Dei Ecclesia ibidem contemnatur, ac multis ipsi diligenter monuerunt eundem, ut super his corrigeret semet ipsum, sed in nullo apud eum suis monitionibus profecerunt. Volentes igitur descendere, ac videre, an dictus Episcopus facto compleverit, quæ dicuntur, Discretionis vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus ad Wacensem Ecclesiam personaliter accedentes, & habentes præ oculis solum Deum, inquiratis super præmissis, & aliis diligentius veritatem, & quæ inveneritis, fideliter redigentes in scriptis, vestris inclusa sigillis, ad nostram præsentiam transmittatis, præfigendo dicto Episcopo terminum competentem, quo vel per se, vel per procuratorem idoneum nostro se conspectui repræsentet, quod canonicum fuerit, auctore Domino recepturus. Quod si non omnes his exequendis &c. Tu, frater Episcopo, cum eorum altero ea nihilominus exequaris.“
Datum Romæ apud S. Petrum Idibus Maji, Pontificatus Anno II, id est MCCXVIII.

Optatum Robertiano labori successum respondisse, vel inde licet conjicere, quod querimoniæ adversus Jacobum Episcopum, exaudiri desierint. Bertholdus contra, Colocensium Metropolita, melius ad hunc annum apud scriptores audire cæpit. Is Poslegam, quo Patarenorum tela Slavonia arceret, dudum castello, jam etiam Colocza submissorum, qui bellum fanaticis hominibus inferrent, sacerdotum collegio instruxit. *) Ratum habuit piæ opus Honorius III. Idibus Januarii Pontificatus sui anno II. id est MCCXVIII; paruitque in sacris, translato etiam Aquilejam Bertholdo sub annum MCCXXIX. ea ditio Colocensibus, ut id ex Gregorii IX. ad Ugolinum Colocensem Archiepiscopum Epistola patet, serius duntaxat jubente Andrea II, Zagrabiensibus cella.

MCCXXIX. accidit, ut in tum admodum demortui suffraganei sui Calani locum, Joannes Strigonienſis Metropolita, Bartholomæum quendam Quinque-Ecclesiensem Epi-

*) Bertholdus Banus Slavoniæ existens, circa annum MCCXI. Poslegam munierat; in fundando autem circa MCCXVIII. Capitulo Poslegano, socium habuit Colomanum, Andree II. secundogenitum, tum Duces Slavoniæ.

Bertholdus circa id tempus in Colocensi Metropoli jam confirmatus fuerit, quod nomini ejus in Spalatensi Privilegio anni MCCXVII. particula electus haud addita: Datum per manus Magistri Ugolini, Aulae Regiæ Cancellarii, venerabili Joanne, Archiepiscopo Strigonienſi, & reverendo Bertholdo Archiepiscopo Colocensi existentibus &c.

Episcopum sacraverit, Romana Curia nondum id juris in consecrante, verum consecrandi duntaxat annos frustra, ut mox patuit, cavillante. Honorius ergo Metropolitam sacris interdicere, ac vertendorum in commodum Strigoniensis Ecclesiæ annuorum ejus reddituum, curam Roberto nostro credere; verum certiora per Antistitem nostrum doctus Pontifex, ex templo mentis suæ propositum (ut ejus verba ostendunt) demutavit: „ depositio- nibus testium receptorum super eo, quod venerabilis frater noster, Quinque Ecclesiensis Episcopus, dicebatur ætatis sustinere defectum, quando fuit Ecclesiæ Quinque Ecclesiensis electus, diligenter inspectis, quia invenimus sufficienter probatum, illum ipsius electionis tempore fuisse sufficientis ætatis, ipsum (nempe Joannem Archiepiscopum) super hoc de fratrum nostrorum Consilio duximus absolvendum. Ideoque fraternitati vestræ per Apostolica Scripta mandamus, quatenus illos, quibus Episcopatus sui cura noscatur esse commissa, non permittatis super ejusdem Episcopatus justitiis ab aliquibus temere molestari; molestatores si qui fuerint, monentes præcipimus per censuras ecclesiasticas, appellatione postposita, ratione prævia compescentes. Datum Laterani XV. Calendis Januarii, Pontificatus nostri anno V. (id est XVIII. Decembris MCCXX.) “

Renunciavit sub ea Andreas II. Gunz-
zellum quendam, Spalatensem Archiepi-
scopum, cui Robertus noster post Epi-
scopalis consecrationis solennia IX. De-
cembriis MCCXXI. Archiepiscopale pat-
lium imposuit.

Aliud rursum anno sequenti (MCCXXII.)
a Pontifice, Antistiti nostro datum nego-
tium reperio, placandi videlicet, incen-
sum in Regis animo, adversus Orodien-
sem Præpositum odium, cujus quidem rei
eventus etsi literis haud ita mandatus
sit, pro perpetua tamen Præsulis nostri
in agendis rebus felicitate, eum pariter
secundum extitisse, arbitrari licet.

Adscribo huc anno MCCXXIII. ab An-
drea II. roboratum D. Ladislai Archiab-
batiale Montis Pannoniæ diploma, quo
nostris fortassis rebus lux affundi po-
terit.

Quintarum vero sancti Ladislai Hun-
gariæ Regis privilegialium, & in aliqua
sui parte, circa prædium videlicet deci-
mum, Fizeg nuncupatum, ipsam Abba-
tiam S. Petri concernentium; & per
quamplurimos Reges Hungariæ confirma-
tarum, tenor legitur in hæc verba:
„ Quamvis homo omnia, quæ possidet
a Deo habeat, tamen id quod habet
„ Deo præbere, non dubitat; etenim
si Christo, a quo vita multa habet, pau-
ca porrigere dubitat, tamen id quod possi-
det, perdit, & ejus remuneratione, ut ab-
sconfor unius talenti, carebit; quia qui
in

in his delectantur, quæ huius mundi sunt, semper mendicant, & in egestate permanent. Qua vero remuneratione ne privaretur beatissimus Rex Stephanus, successores Reges, Duces, Pontifices, Comites, ceterique religiosi homines, & ego Ladislaus Monasterium S. Martini supra montem Pannoniæ situm, prout regia vis concessit, multis condonavimus opibus: unde vero ne per negligentiam aliquid depereat, ego Rex Ladislaus consilio omnium Regni mei Primatum, curavi dinumerari, & commendari huic chartæ, & ut propter antiquitatem negligentia non daretur, iussimus, ut ad memoriam in posteris, per succedentia tempora observaretur. Quæ autem tradita sunt, quæque acquisita eidem Sanctæ Dei Ecclesiæ ab his privatis hominibus, cum ceteris redditibus in terra, in aqua, & in tributo, & in omni substantia, & facultate continentur sub hac denotatione. Hæc sunt autem prædia, & mansiones, cæteraque mobilia ejusdem sanctæ Dei Ecclesiæ. Primum prædium est Pannonia, ubi Monasterium situm est. Secundum prædium est Ruhoti, quod dedit Rex Ladislaus pro redemptione animæ suæ, & filii sui unam quæ vocatur Hasag. Tertium prædium est Hinudy, nomine villæ appellatum. Quartum prædium est, quod vocatur Laky. Quintum prædium est, quod vocatur Bosian, eodem etiam nomine villæ appellatum. Sextum prædium est

h Wech-

„ Wechna, eodem etiam nomine villæ appellatum. Septimum prædium est, quod dedit Kercoy, eodem etiam nomine, cujus appellatur locus. Octavum prædium est, quod a Colono accepit nomen Wönik, & quoniam ibi piscatorum copię sunt, ad auxilium eorum dedit Rex Ladislaus lacum unum, qui vocatur Erecu, & terram parvulam ad pasturam boum, regalis Præstaldus, quorum iudex Peter Calvus. Nonum prædium est, quod dedit Gyurcu licentia Regis, & partem prati, quod est intra terminum alterius villæ. Decimum prædium est, quod vocatur Tizegh super ripam Danubii in condescensu ipsius fluminis in Danubium, a quo sibi locus, suum sumpsit vocabulum; juxta quod prædium, Insula una & huzonale, de quo huzonali tertia pars contingit Ecclesiam beatissimi Martini, duæ vero partes conferuntur ad Monasterium B. Petri. Ita fragmentum Ladislaiani privilegii, clausula vero Andreæ II. confirmationis sic sonat: „ ut autem donationes Antecessorum nostrorum, & nostræ, quæ in hoc privilegio confirmatæ sunt, sacre semper, & inconcussæ permaneant, præsentem concedentes paginam, secretioris sigilli nostri, videlicet aureæ bullæ caractere, fecimus in perpetuum roborari. Datum per manus Cleti Aulæ nostræ Cancellarii, & Agriensis Præpositi. Anno Verbi incarnati MCCXXIII. “

Chronotaxi item omnino consentaneum iudico, Mariæ Nurus regię coronationem (quæ Episcopi nostræ procul dubio manibus peracta sit) ad tempus celeberrimorum anni ejus (scilicet MCCXXII. seu insequentis MCCXXIII.) Comitiorum affigere.

Anno, hæc ipsa Comitia excipiente, dissensionis Scintilla (novis conjugibus unde unde afflata) Belæ IV. animum corripuerit, quæ in apertam anno MCCXXIV. flammam, ut hujus anni, unanime Regni Præsulum testimonium fert, erupit.

„ Sanctissimo in Christo Patri ac Domino Honorio, Dei gratia sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici, Ugolinus Colocensis Ecclesiæ Minister humilis, Desiderius Csanadiensis, Robertus Vespriemensis, Stephanus Zagrabienensis, Thomas Agriensis, Bartholomæus Quinquæ Ecclesiensis, Alexander Varadiensis, Briceius Nitriensis, Jacobus Nitriensis, Episcopi cum omni humilitate, reverentia, ac devotione seipso. Ad hoc divina dispensatione vocati estis in plenitudinem potestatis, ut ea, quæ salutem desiderant animarum, nec alias possunt corrigi, per subiectos auctoritate sedis Apostolicæ corrigantur. Inde est, quod vestræ significandum duximus sanctitati, quod cum Dominus noster, Rex Hungarorum, de partibus ultramarinis rediens, per terram nobilis viri Lascaris transitum faceret, filiam ejusdem, filio suo primogenito Be-

„ læ illustri, jam in Regem coronato, & in Regni gubernacula post se, Deo propitio, successuro desponsavit uxorem; præstito ab ipso Rege, & Nobilibus suis, qui tunc præsentés erant publice juramento, ut ad consummationem matrimonii inter personas memoratas fideliter laborarent. Eandem etiam nobilem, ut Nukum decet regiam, secum in terram adducens, filio suo memorato tradidit in uxorem, ipsam nihilominus omni solennitate adhibita, in Reginam Hungariæ coronari faciens, & inungi. Cui supradictus Bela illustris, cum omni dilectione, & tranquillitate in ætate legitima jam existens, cohabitavit per totum biennium, & amplius, sicut maritus; nunc autem, diabolo seminante Zizania, & quorundam malevolis suggestionibus perversorum, vir legitimam, cui postquam ad legitimam ætatem uterque pervenerat, per biennium & amplius cohabitarat, ut diximus, in totius Regni scandalum, & subversionem Religionis christianæ, dimisit uxorem — Quapropter sanctitas vestra taliter in hac parte providere dignetur, ne inferiores quique, qui majorum debent informari exemplo, perditione simili corrumpantur, nobis & legato vestro mandantes, quid super hoc nobis exstiterit faciendum: parati enim sumus, tanquam obedientiæ filii in omnibus, sacris vestris obedire mandatis.”

Satagente cum Pontifice, Leopoldo Duce Austriæ, cujus hospitio perfuga utebatur, & adnitentibus Regni Præsulibus, ad quos hac super re Honorii. III. extant literæ, haud ita multo post in gratiam cum Andrea patre, ac Maria conjugē, Bela redierit. Sed & Strigoniensium Metropolitā Joannes sub idem prope tempus obiit, quod ejus in supra recitatis literis nulla jam mentio; diplomata autem, & datum per manus Cleti Agriensis Ecclesiæ Præpositi, Aulæ Regiæ Cancellarii Anno ab Incarnatione MCCXXIV. vacante sede Strigoniensi, reverendo Ugolino Colocensi Archiepiscopo existente, Desiderio Csanadiensi, Roberto Vesprimiensi &c. & datum per manus Magistri Stephani, Domini Papæ Subdiaconi, Zagrabienfis electi, Aulæ nostræ Cancellarii, anno ab Incarnatione MCCXXV. vacante venerabili sede Strigoniensi, reverendo Ugolino Colocensi Archiepiscopo existente, Desiderio Csanadiensi, Roberto Vesprimiensi, Cleto Agriensi &c. diserte vacante asserunt Strigoniensem Metropolim.

Robertum principio anni MCCXXVI. nostras Insulas nondum liquisse, testimonio est sigillum, quod Cl. Peterius in suis sacris Conciliis exhibet, in quo imago Episcopi dextra benedicentis, læva ferulam Episcopalem tenentis cum epigraphe: Rolandus (Robertus) Dei gratia Vesprimiensis Episcopus apparet. Quo autem

paſto Strigoniense Pallium hoc ipſo anno idem obtinuerit, pluribus jam eloquar.

Suadentibus tum ita regnandi artibus connivebat electionem, aut poſtulationem Antiftitum ſuſcipere auſis Sacerdotum Collegiis Rex, præſertim ſi vota in eum, quem ipſe quoque electum, aut poſtulat-um vellet, aut ſaltem non palam nollet, conſluerent. Id in comperto eſt, vacante in præſens Strigoniensi Metropoli haud perinde, ut nuper Spalati, jure ſuo Andream II. uſum. Geminam ſuffragatores Strigonienses cum electionis, tum poſtulationis viam inierant, neutra tamen exire poterant. Iuſſit Pontifex, ut ejus literæ habent, iterari vota.

„ Honorius ſervus ſervorum, Dei dilectis filiis Vaciensi & Agriensi Episcopis, Salutem & Apoſtolicam Benedictionem. Duabus poſtulationibus, una videlicet de venerabilis fratris noſtri Deſiderii Csana- diensis, reliqua vero de venerabilis fratris noſtri Jacobi Nitriensis Episcoporum, in Strigoniensi Eccleſia celebratis, cum nullam earum invenerimus eſſe canonicam, & in tanta contradictione, non conſueverit poſtulatione, quæ ſi etiam concorditer fieret, plus gratiam quam jus requirit, ad- mitti, neutram, de fratrum noſtrorum conſilio duximus admittendam. Nos au- tem facientes Capitulo Strigoniensi hac vice gratiam, licet de juris rigore a nobis aliter fieri potuiſſet, univerſitatem eorum monemus, noſtras eis dantes lite-

„ras in mandatis, ut infra mensem post
 susceptionem earum, Deum habendo præ
 oculis in personam idoneam, quæ tanto
 congruat oneri, & honori per electionem,
 seu postulationem liberam, & canonicam,
 juramento quolibet hinc inde præstito,
 per quod libera impediatur electio, non
 obstante, curent invocata Spiritus S. gra-
 tia convenire, ita quod non videamur
 eis in præjudicium Strigoniensis Ecclesiæ
 detulisse, neque providere cogamur ei-
 dem Ecclesiæ per nos ipsos. Quocirca
 fraternitatem vestram monemus, quate-
 nus personaliter accedentes ad locum, eos
 ad id diligentius monere, ac inducere
 procuretis. Datum Laterani XVI. Calen-
 das Aprilis, Pontificatus nostri anno IX,
 id est MCCXXV.“

His quoque incassum recidentibus, ubi
 quaternos ex illo Sacerdotio, Romam ad
 se accitos prius audiit Honorius III, Ro-
 bertum nostrum Metropolitam, Strigonien-
 sibus (datis hac super re III. Idus Martii
 Pontificatus anno X.) seu XIII. Martii
 MCCXXVI.) cum ad Regem, tum ad
 Archicapitulum literis, imposuit. Atque
 ita (ipsius summi Pontificis judicio) multi-
 plicis cum Regno tum Ecclesiæ navatæ
 operæ, tulit noster pretium, ac virtutis,
 scientiæque præmium; licet ejus neque
 apud eligentes, neque apud postulantes
 (quia partium studio laborantes) ante ha-
 bita ratio.

Ardorem recens inaugurati Metropolitæ cum visendi sacram terram, tum prædicandi gentibus Evangelium, talibus verbis author Synchronus, Albericus Monachus in suo ad annum MCCXXVII. Chronico narrat: „In Hungaria, Magister Robertus Vesprimiensis Vir bonus, & religiosus de Leodiensi Diœcesi natus, factus fuit Episcopus Strigoniensis. Eo igitur Cruce signato, & in procinctu itineris constituto, occurrit illi filius Principis de Cumania, & ait: Domine, baptiza me cum duodecim istis, & pater meus ad te veniet ultra silvas in tali loco cum duobus milibus viris, qui omnes desiderant de manu tua baptizari; quo facto abiit Archiepiscopus ultra silvas, in occursum patris illius cum Bartholomæo Episcopo Quinque Ecclesiensi, & Guilielmo (Bartholomæo) Vesprimiensi, & Guilielmo (Rajnaldo) Ultrasilvano Episcopis, & ibi baptizati sunt ultra quindecim millia hominum.“

Idem Chronicum Alberici ad annum MCCXXVIII. sic continuat: „Archiepiscopus Robertus Strigoniensis de Hungaria, novum fecit Episcopum in Cumania Theodoricum nomine. Ut Daciam etsi citeriorem, hodie Transilvaniam appellandi mos est: ita tum ulteriores Provinciae, quas inter Cumania, Ultrasilvanæ dicebantur. Fratribus crucigeris hospitalis S. Mariæ de Accaron; quæ quondam fuit in Jerusalem, qui in præsens Equi-

Equites Teutonici audiunt, jam anno MCCXXVII, terram cognomento Borza ultra silvam, versus Cumanos licet desertam, & inhabitatam, contulerat Andreas II. „ Prima (ait Rex in fratrum illorum diplomate) meta hujus terræ incipit de indagibus castri Almage (Almás) & procedit usque ad indagines castri Noilgiant usque ad effluxum aquæ Borza &c.“ Idem Rex in alio anni MCCVIII, iisdem impertito privilegio ait : „ ultra silvas ipsi in confinio illo, tanquam novella plantatio sunt positi, & contra assiduos Cumanorum assultus, se pro Regno tanquam firmum propugnaculum, de die in diem morti opponere non formidant.“ Gregorius vero IX. in data Laterani VI. Calendas Maji, Pontificatus sui anno V. (scilicet MCCXXI.) Bulla, recens cujusdam illius ab Hospitalariis constructi, fortassis S. Crucis munimenti, his verbis meminit : „ Castrum quod Cræpurg nominatur, quod Cruciferi de Borza — —.“ Denique Odorius Rajnaldus perhibet, Clericos regionis Borzæ a decessore Gregorii IX. Honorio videlicet III. jurisdictione Ultrafilvani Episcopi exemptos fuisse, quibus ab Agriensi Episcopo Archipresbyterum, aut Decanum præfici, idem Honorius anno MCCXXIII, ut sequitur, præceperat.

„ Honorius Papa III. Episcopo Agriensi, dilecto Filio salutem, & apostolicam Benedictionem. Magister & Fratres Do-

„mus S. Mariæ Teutonicorum, sua nobis petitione monstrarunt, quod in terra, quæ dicitur Borza, quam noviter inhabitare ceperunt, impetu paganorum, per quos hæctenus vasta, & deserta permansit, non sine ipsorum multo discrimine refrænato, est jam non parvus numerus Clericorum. Unde cum terra ipsa, juxta indulgentias eorum ordini ab Apostolica sede concessas, præter Romanum Pontificem non habeat Episcopum, vel Prælatum, supplicarunt, ut præfatis Clericis provideremus Archipresbyterum vel Decanum, ad quem possint habere recursum super quæstionibus emergentibus inter eos, donec ipsius terræ populus, in tantum annuente Domino, augmentetur, quod eis de proprio possit Episcopo provideri. Ideoque fraternitati tuæ per Apostolica Scripta mandamus, quatenus idoneam personam, tibi ab ipsis fratribus præsentatam vice nostra in Archipresbyterum, vel Decanum præficias Clericis antedictis. Datum Laterani kl. Idus Januarii, Pontificatus nostri anno VII. (id est MCCXXIII.)“

Quo sit, ut ominer Theodoricum Borzensi primum Clero Archipresbyteri nomine Moderatorem ab Agriensi datum, quem ipsum dein Strigoniensis, volente ita Pontifice, Præsulem sacraverit. Nam exaratas tardius a Gregorio IX. ad Belam IV. literas expendenti, occurret in illis gemini Antistitis mentio; Latini Cumano-
rum,

rum, cui Papa Cathedralem Ecclesiam, respondentesque eidem redditus a Rege assignari cupierat, & Græci Valachorum, Latino tamen parentem, quem sibi constituendum Romana Curia reservaverat. *)

Exercuit mox, ut ex Pontificiis literis apparet, Roberti curas præclarum aliud facinus, quo decessori suo Lucæ Banfio, Cælitum honores a Romana sede constitui flagitabat.

„ Gregorius Papa Episcopo Csanadienfi, Abbati de Csikador Cisterciensis ordinis Quinque Ecclesiensis Diæcesis, & Magistro hospitalis S. Regis in Strigonia.

Inscrutabilis omnium sapientia Creatoris, attingens a fine usque ad finem fortiter, disponensque suaviter universa, perfectam habet sola notitiam actionum, quæ quo fiant animo, non ignorans, opera quantumcunque videantur ab hominibus grata, reprobat, nisi ea de radice procellerint charitatis. Hac igitur ratione cum ex parte venerabilium fratrum nostrorum (Roberti) Strigoniensis Archiepiscopi, & suffraganeorum suorum fuisset no-

„ bis

*) Græci ritus, Romanæ tamen Ecclesiæ consentientium numerus, vivente adhuc Emerico rege, annq MCCIV. invaluerat, ut Simoni Varadiensi Antistiti negotium Innocentius III. dederit, inquirendi, perscribendique, utrum e re regni, Ecclesiæque foret, proprium iis, uni tamen sedi apostolicæ obnoxium, dare Præsulem. Nec Lodomeria, Colomano Andree II. secundogenito, se alia conditione MCCXIII. submiserat, quam ut ipsis deinceps quoque fas esset a ritu proprio non discedere.

„bis saepius intimatum, quam iuste, sobrie, atque pie felicitis recordationis, Lucas Strigoniensis Archiepiscopus, praedecessor Archiepiscopi memorati vixerit in hoc mundo, quantaque Deus operetur miracula per eundem, languorem multorum, qui devore auxilium implorant ejusdem, relegando ab ipsis, nobisque fuisse & devotissime supplicatum, ut & canonizaremus eundem, & Sanctorum adnumerari catalogo faceremus; tanto maturiori Consilio circa ea censuimus procedendum, quanto in his citius, quam in aliis, mole carnis gravatus humanae considerationis intuitus potest falli. Ideoque sinceritati vestrae, de qua fiduciam gerimus plenior, per apostolica scripta mandamus, quatenus inquiratis perjuratos testes idoneos tam de vita, & conversatione ipsius Archiepiscopi, quam de miraculis supradictis, & circumstantiis universis diligenter, & perspicaciter veritatem, & eorum dicta fideliter redigentes in scriptis, ea sub vestris sigillis ad nostram praesentiam transmittatis, ut per vestram relationem instructi procedamus in negotio, prout viderimus procedendum. Quod si non omnes &c. Datum Reate V. Calendas Septembris, Pontificatus nostri anno V. (scilicet MCCXXXI.)“

Illatus haec inter divorum Dominici, ac Francisci in Regnum ordo, prioris filii Hyacinthus Odroransius, & primus Provinciae Hungariae Praeses, Paulus egregiam, pra-

præsertim pulsus nescio ob quam causam
e Borzeusi illa ditione, per Andream II.
Teutonicis Equitibus operam, postremus
etiam sanguinem impendit. *)

Patriæ autem nostræ Res susque deque
ibant, seu ob ruptam iterum inter An-
dream Patrem, & Belam filium animorum
consensionem, seu meliore incolarum par-
te sub Saracenorum, & Judæorum, qui
Regni vectigalia exigebant, iugo oppres-
sa. Tempori utrumque Robertus monuit;
mali vero fomitem, Dionysium Palatii re-
gii Præfectum etiam diris devovit. Spon-
dere adhæc Rex stipulantibus binis, Bela
ac Colomano filiis, sibi curæ cordique fore
deinceps mutuam concordiam, subditique
christiani populi incommoda, ac Reli-
gionis orthodoxæ dedecus, denique Ju-
dæos, ac Saracenos ab administrandis pu-
blicis, ærarii præsertim muniis, submo-
tum iri. Nihil erat, quod ad promissi
Præsulum, ac Procerum syngraphis firma-
ti, Romanæque Curiae per Jacobum Car-
dinalem & Episcopum Prænestinum trans-
missi

*) Teutonici MCXC. in Palæstina exorti. MCCXXX.
Friderici II. beneficio, Borussia obtinuerunt. Ho-
spitalarii B. M. V. Fratres primum dicti.

Templarii MCXVIII. in Palæstina exorti, MCCXCI.
occupata per Saracenos Ptolomaide, in Europam
redeunt, ubi dein MCCCXIV. sublati.

Melitenses ab Insula Melita, aut Malta, dono Ca-
roli V. MDXXX. obtenta nuncupati, prius Rho-
dii Equites dicti, quod pulsæ MCCCVI. Palæstina ad
Rhodum insulam se receperint, primum eorum no-
men erat Hospitalariorum Fratrum S. Ioannis Ba-
ptistæ.

missi solennitatem requiri posset; etiam ad
ejus effectum deessent omnia. Summa
igitur, quam cum Rex, tum Pontifex de-
cessori suo Joanni recens stabilissent po-
testate, utendum Robertus ratus, omnem
Curiam Regiam sacris interdixit. An-
dr as II. rem ad Gregorii IX. aures per-
ferri facere ocys; hic vero Metropoli-
t  commendare per literas lenitatem in
peccantem Regem; Andr ae autem per
eundem Pr nestinum, promissi exolu-
tionem.

Lugubria Domus, & haustus ex obitu
secund e conjugis *) in eror in causa erant,
ut Rex tandem ad frugem cor rediret, ac
suam, Regniq e sui sortem serio respice-
ret, cui annus se culi hujus quintus &
trigesimus, quemadmodum conjugii tertii
(ex quo Nepos Andreas III. Venetus pro-
genitus) primus; ita vit e supremus ex-
stitit.

Gregorius IX. totus sub ea in id incu-
buit, ut Byzantium pro Balduino II. gu-
bernantis Joannis Bryennii **) in pejus
lapsas

*) Albericus Monachus in suo ad annum MCCXXXIII.
Chronico ita inquit: Regina Hyolenz de Hunga-
ria, in pr sentia Cardinalis (Pr nestini) & Episco-
porum moritur, & in Abbatia de Egress sepelitur.
Qui Cardinalis hoc anno per Hungariam Concilia
habuit.

**) Quinque suscept e sunt recuperand e terr e sanct e
ergo, Expeditiones:

I. MXCVI. a Godefredo Buillonio, qui captis
Ierosolymis ab anno MXCLX. usque MCLXXXVII.
in eo regno hos Successores habuit: Balduinum I.
Bal-

lapsas res erigeret. Binas in hanc rem ad Robertum nostrum literas dedit, alteras quibus voto recuperandæ terræ sanctæ obstrictorum Hungariæ Præsulum, ac Procerum operam, magis fore utilem inquebat, si Byzantii obsessis latinis quacunque demum ratione opem ferrent, quam si recta contra Saracenos in Syriam iidem moverent; alteras, quibus Assanem, a societate Byzantinorum insensissimi hostis Vatacii, inflicto per ipsos Anathemate revocandum volebat. Res Præsulis nostri ornandi potius animo, quam præsens opusculum onerandi, utramque Pontificis epistolam huc infero.

„ Cum Imperium Romanum adeo ab hostibus sit arctatum, quod nisi succurratur eidem, extremum de ipso periculum fore-
„ inde-

Balduinum II. Fulconem, Balduinum III. Almericum, Balduinum IV. Balduinum V. & Guidonem, quo per Saladinum, Aegypti Sultatum capto, regnum intercidit. Guidonis tamen Privigna, nomine Iolantha, derivatum in se per Isabellam matrem, quæ filia Almerici erat, successionis jus marito suo Ioanni Bryennio cessit, qui sumpto regis titulo e Tyro in Italiam rediit. Fridericus vero II. Imperator ducta in conjugem Ioannis huius filia nomine Iolantha II. post receptam MCCXXIX. Ierosolymorum urbem, quæ tamen mox iterum per dissensionem reliquorum Christianorum Principum amissa fuit, Ierosolymorum regis axioma propagavit.

II. MCXLVII. per Conradum III. suscepta.

III. MCLXXXVIII. per Fridericum I.

IV. MCCXXVIII. per Fridericum II.

V. MCCXLVIII. per Ludovicum VII. Regem Galliarum suscepta, ac tandem MCCXCI. post amissam Damiatam intermissa fuit.

„ midetur. Quo circa fraternitatem tuam monemus attente, per Apostolica Scripta mandantes, quatenus singulos mon eas efficaciter, & inducas, ut ne sit eorum labor vacuus a mercede, gratum præstantes Domino famulatum, cum carissimo in Christo filio nostro Joanni illustri Rege Ierosolymitano in Imperatorem Constantinopolitanum electo, memorato imperio succurrant magnanimitè, & potenter. Quodsi forte ad succurrendum personaliter induci nequirent, ut juxta facultates proprias pensatis laboribus, & expensis, quas facturi essent, si transfretarent in subsidium terræ sanctæ, redimant vota sua, præfato Regi, secundum tuæ dispositionis arbitrium subventiones congruas exhibendo, interponas, modis quibus poteris, partes tuas, ita quod Deo gratum, & nobis possit esse acceptum.“ Datum Laterani VII. Idus Maji Pontificatus nostri anno V. (seu MCCXXXI.) Ob argumenti nexum, eodem cum sequenti epistola loco, isthanc inferuimus.

„ Gregorius servus servorum Dei, Strigoniensi & Colocensi Archiepiscopis, & eorum suffraganeis, salutem & Apostolicam Benedictionem.“

„ Cum Nobilem virum Assaem literis nostris monuerimus diligenter, ut a societate Vatacii excommunicati omnino recedens, ab infestatione desisteret latinorum, mandamus, quatenus si dictus nobilis monitis nostris acquiescere non

„ cu-

„ curaverit in hac parte, ipsum & omnes in hoc adjuutores, ac fautores ipsius excommunicare curetis, ac eos excommunicatos publice nunciantes, faciatis usque ad satisfactionem condignam, appellatione remota, ab omnibus arctius evitari. Datum Interamni IX. Calendis Junii, Pontificatus nostri anno X. (seu MCCXXXVI.)“

Ecclesiae gladio regium Bela IV. sociavit MCCXXXVIII, cui optatum precari a Deo eventum cum Roberto Metropolitae, Regni Antistites iussit idem Gregorius IX. „ Quia in tanto negotio, inquit Pontifex, arduo itaque & implicito, tam nos, quam ipse, indigemus meritis & orationibus adjuvari, universitatem vestram, rogamus, monemus, & hortamur attentius, ac per apostolica vobis scripta mandamus, obsecramus per viscera misericordiae Dei nostri, in quibus visitavit nos oriens ex alto, quatenus eidem Regi in huiusmodi certamine laboranti, charitatis vestrae suffragium impendatis, & postquam idem Rex cum exercitu suo Allanis terram intraverit, facientes processionem solemnem qualibet feria sexta, singulis septimanis devotione sedula illum, qui ventis, & mari imperat, suppliciter exoretis, ut per suam misericordiam infinitam super eundem Regem, & suos, illuminans vultum suum, ipsorum progressum dignetur misericorditer prosperare, ac singuli Sacerdotes semel qualibet septimana, pro felici statu exercitus, munda conscientia,

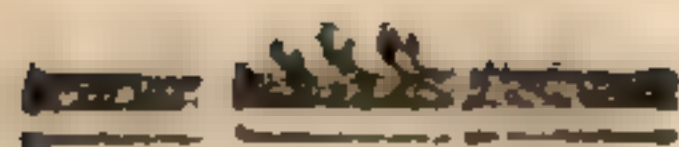
& puris manibus offerant sacrificium Domino Deo nostro, & commissos sibi populos, ad supplicandum Deo pro ipso exercitu, crebris exhortationibus moneant efficaciter, & inducant. Et ut fideles Christi fortius animentur ad prælium Domini præliandum, universis Archiepiscopis & Episcopis, qui intererunt exercitui prædicto, concedimus, ut in solemnibus prædicationibus suis, moderatam aliquot dierum indulgentiam, auctoritate nostra vere penitentibus, & confessis, prout expedire viderint, largiantur. Datum Anagninæ VI. Idus Augusti, Pontificatus nostri anno XII. (seu MCCXXXVIII.)

Repulso a Tartaris populo Cumano-
rum, receptui his annis serviebat Hungaria; cavebatur tamen, ne promiscue cum his Christiani agerent, jussis Diæcesium Præsidibus cum Provinciarum Comitibus, suas primum quotannis, deinde altero quovis anno, ut ex Gregorii IX. literis patet, ditiones lustrare: ita decreta ejus temporis Hungariæ Conciliorum statuerint, quæ Albericus Monachus, præsentente Prænestino Cardinale, (moderante tamen Provinciales ejusmodi Synodos Roberto nostro) vult habita.

„ Idem Author, antequam ad narrandum Præfulis nostri obitum delabatur, res anni MCCXXXIX. ita orditur: “ Cæterum de istis Tartaris prædictis fama publica ita terruit Regem Hungariæ, quod duo castra (fortassis Almage & Noilgiant)

„ con-

„ Contra eos firmavit ultra silvas, & nemora in partibus illis fecit indaginari, id est in placeta redigi. Postea intellexit, quod Romani sub specie Tartarorum ipsum terrere voluerunt, sed de iis viriliter triumphavit ex magna parte, & cepit unum Regem eorum, nomine Catanum (Kuthænum) & unam Reginam, & multa millia ex eis pervenerunt ad Baptismum, dolose tamen. Contra Tartaros tamen misit Comitem Ultrafilvanum (Wajvodam) qui in quodam angusto transitu paludum Mæotidarum ita confregit primum cornu eorum, quod alteris retro respicientibus, jam in illis partibus periisse putabatur, memoria illorum cum sonitu.“ Quibus quidem verbis scriptor synchronus, Cumania versus Mæotidem, & Pontum Euxinum positionem, egregie illustrat. Deum Roberti nostri mortem ita exequitur: „ Natus est (MCCXXXIX.) Regi Hungariae filius masculus, pro quo multae factae sunt supplicationes, de cuius pueri nativitate, factum est festum congratulationis mirabile in festo B. Lucae, & Rex in maxima quantitate pecunias expendit, & absque numero denarios seminavit, & sparsit. Archiepiscopus autem Robertus Strigoniensis, puerum baptizavit, qui Stephanum nominavit in memoriam S. Stephani primi, in partibus illis a B. Alberto baptizati, qui Archiepiscopus fenex, & emeritus peracta quindenā nempe III. die Novembris MCCXXXIX.)

„ mortuus est, & ad cœlestia translatus.“ Atque ita præclarissimi Roberti res cum Alberico concludimus, verso ad ejus in sede Vesprimiensi successoris stylo.

XX. BARTHOLOMÆUS.

1227 **M**S. Vesprimiense de isthoc ita habet: „ Ex Præposito Vesprimiensi factus Episcopus, de quo quidem præter id, quod usque ad annum MCCXL. Vesprimiensi præfuerit Ecclesiæ, nihil notabile legitur. Ab hujus obitu: ex quo Bela IV. quinque annis, legitimo Pastore vacantem permisisset, & Ecclesiam Vesprimiensem, ideo per Capitulum eligitur Zelandus. “

Plura hic menda eodem loco cubant. A Roberto traditum Bartholomæo, Ecclesiæ nostræ Clavum, nullus dubitat, ni cum Synchrono Alberico, cujus supra memini, sibi rem idem esse velit; quod autem Bartholomæus usque ad MCCXL. federit, pugnat cum pluribus regiis diplomatibus, quæ Budinum, Vesprimiensem Episcopum ad id tempus habent. Quos ita quidem inter se concilies, si Budinum cum Bartholomæo eundem esse dixeris. Imo sunt, qui Briccium, cujus nominis Præfulem Vaciensis, aut Csanadiensis, non autem nostra sedes circa ea tempora novit, anno MCCXXXVIII. apud nos sedisse asserant;
in

in re usque dubia ad literarum monumenta provocamus.

Bartholomæus cum Tiara Vesprimiensi, ardorem quoque terram sanctam recuperandi, aut retinendi, gignendique plurimos Ecclesiæ filios, a Decessore suo, velut per manum accepisse visus, si Alberici Chronico fides; quin, si proprium ei seculo augendæ pietatis, ac promovendi divini cultus studium, quo cruce signati maria trajiciebant, attendo, in eo quoque nostros cum reliquis Præsulibus congruisse censeo, ut veterem vivendi in communi, simulque psallendi morem, apud sua Sacerdotia reductum & ipsi velent. Stephanus certe, Zagrabiensium Præsul id ad Canonicos suos dare effectui, pro virili, anno MCCXXVII. nisus, ut ii ad veteris Ecclesiæ institutum iisdem ædibus, dapibus, atque canonibus uterentur.

Ecclesiæ nostræ, anno adhuc MCCXXX. præfuisse Bartholomæum, evincit Zatmár Némethiensium hujus Clausulæ privilegium. Datum per manus Ugolini Colocensis Archiepiscopi, & aulæ regię Cancellarii Anno Dominicæ Incarnationis MCCXXX. venerab. Roberto Strigonienfi Archiepiscopo, Gregorio Jaurinensi, Cleto Agrienfi, Alexandro Varadiensi, Bulchu Csanadiensi, Rajnaldo Ultrafilvano, Benedicto Vacienfi, Stephano Zagrabiensi, Bartholomæo Quinque Ecclesiensi,

8, Bartholomæo Vesprimiensi Episcopo
existentibus.

Ut vero ultra Istrum possitis Antistiti-
bus, plurimum negotii hac tempestate Cu-
mani facessierant, ita cis idem flumen Pa-
tarenj. Gregorius (hujus cognomen in-
ter Pontifices novus) nullum dilaudandi
Colomani Regis Haliciæ, Lodomeriæque,
ac Ducis Slavoniæ, in reducendis ad Chri-
sti gregem, intra Savum, & Dravum con-
clusis Ovibus, studij MCCXXXIV. finem
fecit: Quid ni socias pio Principi manus,
cum circumpositis Præsulibus Bartholo-
mæus noster junxerit? quem in rei usque
salubris cum destinatione, tum executione
seu vivere, seu sedere apud nos de-
fuisse puto, quod mox alterum eidem suc-
cessisse legam.

XXI. BUDINUS.

1239 Jurisconsultum sine lege, Historicum
abs diplomate (cum illud præsto est)
loqui pudet. In manu exaratis Vaticanis
codicibus, unde sua illi potissimum hau-
fere, qui vetustis Regum Decretis circa
finem XVI. aut principium XVII. seculi,
nomina Præsulum indiderant, fere tantum
initiales nominum literas reperias; quo
factum, ut quemadmodum prioribus an-
nis, in locum Bartholomæi nonnulli Budini,
ita sequentibus, in locum hujus ipsius Bu-
dini, nomen Briccii substituerint, quod ea-
dem B. litera singulorum nomina inchoet.

MS.

MS. Vespriemiense de hoc Præsule fileet, etsi Szentiványius in suo (ex adversariis Romani Pœnitentiarii Martini Cselles multum confecto) Catalogo vicissim, nulla mentione Bartholomœi, solum Budinum memoret. In re, si non dubia, profecto laud usque quaque certa, ad diplomata recurrendum est; ea ad annum MCCXXXIX, sequentes exhibent: Matthiam Archiepiscopum Strigoniensem, Ugolinum Archiepiscopum Colocensem, Cletum Agriensem, Rajnaldum Ultrafilvanum, Benedictum Varadiensem, Adamum Nitriensem, Stephanum Zagrabiensem, Stephanum Vaciensem, Budinum Vespriemiensem, Bulchu Csanadiensem, Joannem Bosniensem Episcopos.

XXII. ZELANDUS de TATIKA.

Sane non video, quo pacto quinque, ut ¹²⁴³ MS. Vespriemiense inquit, annis sedes vacaverit; Budinum recens ad annum MCCXXXIX. protuli, ac Zelandum statim ad MCCXLIII. repræsentaturus sum. Remittendum de summa aliquid, & in trieride coaluerimus. In hanc rem legis, Clausulam privilegii Crucigerorum S. Joannis Jerosolymitani, ac Frangeponiorum, qui reduci e Dalmatia in Hungariam Belæ IV. egregiam navarunt operam: datum per manus Reverendi Patris Benedicti, Archiepiscopi Colocensis, Aulæ nostræ Cancellarii anno Domini MCCXLIII.

Regni autem nostri anno VIII. Venerab. Patre Stephano, Archiepiscopo Strigonien- si, Bartholomæo Quinque Ecclesiensi, Ste- phano Zagrabienfi, Zelando Vespermien- si, Haymone Valiensi, Gallo Transilva- niensi, Lamberto Agriensi Episcopis.

Haud me clam est, hunc haud illico re- cognitum a Rege Episcopum; etsi non- dum mirari desinam, qua de causa Bela IV. factæ per Strigonienfes postulationi Stephani de Vancsa, non item factæ per Vespermienses electioni Zelandi de Tatî- ka, sibi connivendum duxerit? Id mihi ta- men, in statim recitandis Innocentii IV. Literis deprehendisse videor, Zelandum invito licet Rege electum, a recens po- stulato Strigonienfi Vancsajo confirma- tum tamen, solitisque inauguratum fuisse cærimoniis.

Innocentius Episcopus servus servorum, venerabili in Christo fratri Benedicto Colocensi Archiepiscopo, salutem, & apo- stolicam benedictionem.

„Ex parte carissimi in Christo filii no- stri Regis Hungariæ, illustris nobis est oblata querela. Quod cum de antiqua & approbata Regni sui consuetudine, ha- ctenus pacifice observata, in electioni- bus Pontificum, assensus regius debeat postulari, Canonici Vespermienses contra consuetudinem hujus temere venientes, assensu ejus, sicut debuit, minime requi- sito, qui commode requiri poterat, & de iure debebat, Magistrum Zelandum, eo-

„rum

rum Canonicum in Vesprimiensem Episcopum elegerunt, quam electionem, venerabilis frater noster (Stephanus) Archiepiscopus Sirigoniensis, loci Metropolitanus, post appellationem ad nos legitime interpositam, confirmavit. *) Alias quoque tam ipse, quam alii Prælati, & Clerici ejusdem Regni, post vastitatem datam a Tartaris, jura & libertates ipsius Regis, pro sua diminuunt voluntate, in ejus non modicum præjudicium, & gravamen. Quia vero ejusdem Regis gravamina, quem speciali prærogativa prosequimur, sustinere nolumus, nec debemus, cui potius ex tanto discrimine, quod pertulisse dignoscitur, paterno compatientes affectu, adesse in suis opportunitatibus proponimus, & prodesse; fraternitati tuæ mandamus, quatenus inquisita super præmissis omnibus diligentius veritate, nobis quæ inveneris, fideliter rescribere non postponas, ut exinde, quod expedire viderimus, disponamus. Testes autem &c. Datum Lugduni II. Calendas Martii, Pontificatus nostri anno II. (id est MCCXLV).

Quamcunque autem rationem reponendi Zelandi in Belæ IV. gratiam Colocensis Archiepiscopus iniret, impetrare tamen is ab irato Rege non potuit, ut illi, semel adempti Vesprimiensis Ecclesiæ fundi, deinceps restituerentur. MS. Vesprimien-

i 5

mien-

*) En Epocham vigentis apud nos Metropolitanis, respectu suffraganei sui, Confirmationis.

miente *) nominatim Budenses decimas averſas, atque ejusdem urbis Eccleſiam, Zelandi jurisdictione exemptam fuiſſe memorat; In veteris Budæ (Præpoſitura SS. Petri & Pauli, videtur jam inde a tempore foundationis exempta exſtiſſe) Parœciam tum primum Strigoniensis Metropolitæ Regis annutu, ac mox etiam in novæ Budæ B. V. M. Baſilicam, ac pedentim in D. Georgii, D. Petri, ac reliquas Budenses Eccleſias manum extenderit, una, quæ in D. Gerardi jugo ſita eſt, Veſprimienſibus Episcopis relicta.

E binis ſupra viginti, recensitis hætenus Præſulibus, hic primus eſt, de cujus cognomine, ac genere conſtet. Nobili Tatikaidum, Provinciæ Szoladienſis **) ſanguine, ortum ducebat, utque tutior, quæ ſe deinceps Episcopii, ſi hoſtis ruſſum ingrueret, reciperent, locus præſto foret, monenti Innocentio IV. hac in re obſecutus, in Erek dicto Episcopali fundo, inſigne a familiæ ſuæ nomine Tatika nuncupatum, munimen ſtruxit. MS. Veſprimienſe duplici

*) Hic Zelandus, ut primum per Capitulum invito, Rege eligitur, illico quam plurimis bonis, & juribus ſuis, per Regem, Eccleſia ſpoliatur, notanter autem decimis Budenſibus, & jurisdictione ſpirituuali Eccleſiæ Budenſis. MS. Veſpr.

**) Iſte ortum ducit de genere Tatika, a quo arx Tatika in Comitatu Szaladienſi, in terra Episcopali Erek vocata, olim conſtructa erat. Idem Episcopus memoratam tam inferiorem, quam ſuperiorem arcem Tatika, ex theſauro Eccleſiæ reedificari curavit, ibidemque vitam terminavit. MS. Veſpr.

plici castella constitisse id opus refert
(uno in vertice, altero in radice, ad
modum Visegradiensis, Montis).

„Innocentius Episcopus, servus servorum
Dei (Stephano) Strigoniensi, & (Benedi-
cto) Colocensi Archiepiscopis, salutem &
Apostolicam Benedictionem. Cum, sicut
ex parte carissimi in Christo filii nostri
(Belæ) Regis Hungariæ illustris, nobis est
intimatum, adventus Tartarorum ex parte
Hungariæ timeatur; quia tutius est ante
tempus occurrere, quam post causam vul-
neratum remedium invenire, mandamus,
quatenus de suffraganeorum vestrorum
consilio, ad voluntatem, & beneplacitum
ipsius Regis loca quærat is idonea, in qui-
bus vos, & ipsi suffraganei, & populi
vobis commissi possitis vos necessitatis
tempore receptare, ad quorum locorum
ædificationem, & munitionem vos, & ipsi
suffraganei, ac vestri subditi detis Consi-
lium, auxilium, & favorem, ita quod in
eis personæ vestrarum provinciarum sal-
vari valeant, si necessitatis articulus im-
mineret. Datum Lugduni pridie Nonas
Februarii, Pontificatus nostri anno IV. (id
est MCCXLVI.)“

Habitu sub ea tempora Lugduni in
Galliis Concilium, cui tamen e nostris,
quod se a Tartarorum clade nondum satis
recollegerant, præter Uriam Abbatem S.
Martini de Monte Pannoniæ, ac Berthol-
dum, qui multis antea annis Colocensi
Metro-

Metropoli, tum vero Patriarchali Aquilejensi Ecclesiæ præfederat, nullus omnino interfuisse legitur.

MCCLV. a Bela IV. in Insula leporum, religiosarum virginum ordinis S. Domini-
ci, strui cæptum Monasterium, Vespri-
miensis Ecclesiæ jurisdictione, seu ut
Rex Antisliti nostro eatenus quoque ægre
faceret, seu ut cœnobium eodem, quo ve-
tus illud Vespriemiensis Vallis gaudet,
prærogativa exornaret, exemptum. *) Si
etenim loci positionem spectes, insula
citeriori, quæ omnis Vespri-
mio paret, ripæ, quam ulteriori, quæ Vaciam spe-
ctat, multo est vicinior. Regium tamen
diploma ne verbo quidem Diæcesis, aut
Episcopi Vespriemiensis, sed Strigoniensis
duntaxat his verbis meminit: „Cui Stri-
goniensis Archiepiscopi consensus acces-
sit.“

Indicta ad annum MCCLVI. per Bene-
dictum, Strigoniensem Metropolitam Syn-
odus, cui admodum frequentes, Ordinis
D. Benedicti Abbates, Favus, nempe, de
monte Pannoniæ, Georgius S. Benedicti
ad Granum, Joannes de Pilis, Stephanus
de Lumbrekha, Nicolaus de Aracha,
Jacobus S. Mauriti de Beel, aucturi
fortassis suffragiorum, in causa ipsorum
Collegæ, Blasii, Abbatis de Szala, contra Ve-
spriemiensem Diæcesim numerum, aderant.
Latet

*) In privilegio Monialium B. M. V. de valle Ve-
spriemiensi quidam hæc verba legunt: ut oleum a
solo Archiepiscopo Strigoniensi accipere possint.

Latet & litis argumentum, & Episcopi, jure coram Synodo conventi, nomen. Si autem hariolari licet, eadem prope, nempe quartæ decimarum, fabricis Ecclesiarum applicandæ partis ratio, quæ anno MCCXVI. cum Abbate S. Martini, præsentis anni cum Abbate de Szala, litigandi materia exstiterit. Etsi enim, datum a Divo Prorege Szaladiensibus diploma, diserte pariter habeat: Et ne Episcopus Parochianus injurias, querimoniasque in Collectione denunciationis prædictarum villarum pateretur, sibi alios terminos decimationis assignando contulimus; recrudit tamen identidem lis, seu quod Episcopus privilegio, per posteriores constitutiones Pontificias (quas inter illa Clementis III.) derogatum fuisse assereret, seu quod Abbas privilegii, quod tamen ejus intentioni contradiceret, usum allegando, juri præscriptionis, quam in subsidium opponebat, renunciasse, quin si præscriptionem (allegatam) nondum consummasset, sed erat in præscribendo post impetratum hujusmodi privilegium, bonam fidem non habuisse, & ideo secundum canones non præscripsisse, videretur. Verba sunt Innocentii III. supra MCCXVI. in pari causa relata, quæ hic repetimus. Quod ad Episcopi (cum quo Abbati Szaladiensi res) nomen attinet, variant manuscripta exteriorum, modo incogniti cujusdam Ladislai, jam Zelandi, alias Pauli, quin utriusque copulando, Pauli Zelandi ad hunc annum

annum edentium. Nos testimonium MS. domestici in re propria Diacesis præhabentes, Zelandi retinemus, quem anno MCCLVII. in Tatikensi arce, mortem optetisse ponimus.

XXIII. PAULUS III.

1257 **R**estituit hic Ecclesiæ, quæ sub decessore re labi cœperat, rem. De illo MS. Vesperimienſe ita habet: „propter eximias dotes ingenii, apud Belam IV. & præclara de Republica Christiana, Regi & Regno bene merita gratus, & acceptus, bona & jura Ecclesiæ, quibus memoratus Bela Rex, hujus prædeceſſorem Zelandum, ex indignatione, propter electionem ejusdem, contra eundem concepta, spoliaverat, ab eodem Bela Rege recuperavit, revocatis in irritum, tempore illius factis, superinde donationibus regiis. Buda tamen seu vetus, seu nova, præguſtato ſemel exemptionis jure, ægre ſe exui deinceps paſſa eſt.

Paulus III. primum epiſcopalis muneris ſui annum, peculiari illo Regis favore, quo D. Protoregis privilegium ſtabiliri obtinuit, inſignem reddidit.

„Bela Dei gratia Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramiæ, Serviæ, Galiciæ, Lodomeriæ, Cumanique Rex; univerſis Chriſti fidelibus præſentium notiſſimam habituris, ſalutem in eo, qui Regibus dat ſalutem. Cum a nobis petitur, quod eſt
juſtum,

„justum, assensu grato debet occurrere intentionis regiae rectitudo, maxime, cum diversa petentis merita coaccedunt. Proinde ad universorum tam praesentium, quam futurorum notitiam, harum serie volumus pervenire, quod dilectus ac fidelis noster, venerabilis in Christo Pater Paulus, Episcopus Vespriemiensis personam ad nostram accedens praesentiam, exhibuit nobis quoddam privilegium S. Regis Stephani, petens nos cum instantia, ut tenorem ejusdem privilegii nostris literis inferendo, Sigillo nostro confirmare dignaremur, cujus quidem privilegii tenor talis est: In nomine Sanctae & individuae Trinitatis. Stephanus Dei gratia Hungarorum Rex. Si propter pietatis magnitudinem &c. Datum in Sol, apud capellam B. Stephani Protomartyris anno ab Incarnatione Domini MIX. Nos vero justis, ac dignis petitionibus, ipsius venerabilis Patris, Domini Pauli Episcopi Vespriemiensis favorabiliter inclinati, tenorem ejusdem privilegii de verbo ad verbum inferi faciendo, duplicis Sigilli nostri munimine fecimus roborari. Datum per manus Smaragdi Albenfis Praepositi, & Colocensis electi, aulae nostrae Vicecancellarii, dilecti & fidelis nostri. Anno Domini MCCLVII. XII. Calendis Decembris, Regni autem nostri, anno vigesimo tertio. “

Mox, reliqua Ecclesiae suae jura persecutus, arces Tatika, ubi ære Vespriemiensis

mienſis Eccleſiæ, nequaquam, autem ſa-
milie Tatikajanæ, extructas docuit, poſt
exantlatas diuturnæ litis moleſtias, ſeu ab
ærarîi regîi adminiſtratoribus, ſeu a de-
ceſſoris ſui hæredibus, Paulus revindicat.
Irrumpenti ſub ea in Regnum Sectæ Fla-
gellantium, ſe pro viribus cum cæteris op-
ponit Præſulibus. Fragmen Panis, corvi
Protoëremitici cap. III. exlegibus hæcte-
nus D. Pauli filiis, certas a Paulo Antiſti-
te noſtro vivendi regulas (poſcente id
Ordinis fundatore B. Eufebio) præſcriptas
ſuiſſe, ad annum MCCLXIII. memorat.

Idem Præſul exurgentes cum antea,
tum poſtea inter Belam, & Stephanum
(utrumque ejus nominis IV.) animorum
diſſenſiones, ſi non extinguere, certe fo-
pire modis omnibus adniſus. Gratus ea
propter iſtorum hæredi Ladislao IV. alias
Cuno appellato, ut ſcribis primum Regi-
næ (teſte, citato fragmine Panis Corvi
Protoëremitici) eo ipſo MCCLXIII.; dein
Regis ab anno MCCLXXII. uſque
MCCLXXV. (ex fide publicorum monu-
mentorum) præponi meruerit.

Vaſkenſium (Veſprimienſis antehac Diæ-
ceſis) fundorum poſſeſſionem, ſeu nunc
primum iniere, ſeu emptionis titulo latius
protulere, Zagrabiennes.

„ Stephanus Dei gratia Hung. Dalmat.
Croat. Ram. Serv. Galic. Lodom. Cuman.
Bulgaricæque Rex. Omnibus Chriſti fide-
libus, præſentes literas inſpecturis, ſalutem
in omnium Salvatore. Ad univerſorum

„ noti-

notitiam tenore præsentium volumus pervenire, quod cum Deo propitio adepti totius Regni gubernaculum, & Regimen fuisset, venerabilis Pater Timothæus Episcopus Zagrabiensis dilectus, & fidelis noster per idoneum procuratorem suum ad nostram destinavit præsentiam patentes literas Domini Belæ Regis, Carissimi Patris nostri, super emptione terræ S. Martini juxta Vaskam, habitas & confectas, supplicans nobis humiliter, & attente, ut easdem literas ratificare, & nostro dignaremur privilegio confirmare, quarum tenor talis est. Nos Bela &c. sequitur privilegium Belæ Regis: deinde Clausula diplomatis Regis Stephani. Nos itaque attendentes Ecclesiam Zagrabiensem in Possessione dictæ terræ, justo emptionis titulo ab antiquo pacifice permanisse, easdem literas carissimi Patris nostri ratas habere, & acceptas, precibus ejusdem venerabilis Patris liberaliter inclinati, de verbo ad verbum præsentibus insertas duximus confirmandas, duplicis Sigilli nostri munimine. Datum per manus venerabilis Magistri Benedicti, Orodienſis Præpositi, aulæ nostræ Vicecancellarii dilecti & fidelis nostri. Anno ab Incarnatione Domini MCCLXXIV. Calendis Augusti, Regni autem nostri primo."

Terram Opor, seu numerato pro ea ære, seu alio quodam pacto, a Blasio Abbate (S. Martini de monte Pannoniæ, an S. Adriani de Szala) eadem Zagrabiensis

Ecclesia dudum ante obtinuerat, dicere tamen haud ausim, utrum isthæc Vaskensi portioni deinceps accesserit; sat insinualle fuerit, quando, et quos fundos, quove jure, a nostra Diæcesi, Zagrabienfes Antistites averterint.

Ea demum, quæ MS. Vesprimiense de Paulo nostro addit, eum videlicet vitam, ad Seculi illius octavum supra septuagesimum annum produxisse, ac Isabellam Ladislai IV. Conjugem, in Comitibus cum inunxisse, tum coronasse, Chronotaxi haud congruunt. Nam id bina anni MCCLXXV. diplomata inficiantur, quorum unum, additis Paulo nostro piæ memoriæ oculis, eum decessisse; alterum vero, Petrum (vocando hunc electum Vesprimiensem) eidem successisse perhibet. Illius verba, hujus autem tantum Clausulam adnectimus.

„ Andreas, miseratione divina, Episcopus Agriensis, universis Christi fidelibus tam præsentibus, quam futuris, ad quos præsentibus pervenerint, Salutem in vero Salvatore. Cum principum seu Prælatorum gloria sit non modica, subditos habere locupletes, sic ipsorum famam denigrat, rubiginosa caligo egestatis subditorum. Hinc est, quod cum Dei ineffabilis Clementia, omnia disponens suaviter, nos Ecclesiæ Agriensi præfecisset in pastorem, & ex suscepti officii debito perlustrassemus, omnia ipsius Ecclesiæ diruta, alienata, seu distracta, invenimus inter

„ cæte-

„ cætera, capitulum dictæ Ecclesiæ, quibusdam suis juribus spoliatum indebite, ac privatum; per cujus egestatem oracellant Deo canentium, & organa suavis canoris diei, ac noctis conquiescunt. Invenimus etiam dictum capitulum, decimis vini, quod ipsorum est per totam Diæcesim Agriensem, spoliatum, præter decimas vini — — quas dum capituli fuisse, alias nobis constitisset, tamen certo certius docti sumus, & liquidius nobis patuit, per literas venerabilis Patris, Domini Pauli Episcopi Vespermiensis piæ memoriæ, cui hæc vera fide patebant, cum educatus, seu nutritus fuerit a pueritiæ suæ temporibus in Ecclesia, & per Ecclesiam de decimis, & ipsius Capituli juxta Harnad, invenimus — retractas quasdam villas, per venerabilem Patrem, Dominum Lambertum bonæ memoriæ prædecessorum nostrum &c. Ut autem hæc nostra restitutio perpetuam capiat firmitatem, præsentibus concessimus literas, Sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini MCCLXXV. “

Clausula roborati a Ladislao IV. Vaskensis diplomatis, sic habet: *) „ Datum
„ per

*) Pro dilucidatione Vaskensis terræ Belæ IV. diploma huc addimus: Bela Dei gratia Rex Hungariæ, significamus universis præsentium per tenorem, quod ad supplicationem vener. P. Philippi, Episcopi Zagrabienensis dilecti & fidelis nostri, concessimus & statuimus, ut jobbagiones & populi sui

„per manus venerabilis viri Benedicti, sanctæ Strigoniensis Ecclesiæ electi, ejusdemque loci Comitis perpetui, Præpositi Budensis, aulæ nostræ Vicecancellarii, & fidelis nostri. Anno Domini MCCLXXV. VI. Calendas Novembris, regni autem nostri anno quarto. Venerabilibus Patribus, Stephano Colocensi, & Joanne Spalatensi Archiepiscopis, Jobo Quinque Ecclesiensi, Philippo Vaciensi, aulæ Domine Reginæ Cancellario, Lodomerio Varadiensi, Andrea Agriensi, Petro Transylvaniensi, Gregorio Csanadiensi Episcopis, Petro Vesprimiensi electo & confirmato, Ecclesias Dei feliciter gubernantibus.“

Quo fit, ut Isabellæ inauguratio ultra triennium retrahenda, & obitus Pauli III. intra VI. Idus Septembris, quibus is ad fidem statim recitandæ, ex privilegio Vermessiano Clausulæ, adhuc superstes erat, & ad VI. Calendas Novembris, anni MCCLXXV. affigendus sit. Datum per
„manus :

juxta Dravum in terra St. Martini, prope Vaska constituti, eodem jure, & libertate utantur, tam in judiciis, quam in cæteris, quo jure alii jobbagiones, & populi ipsius Episcopatus, & specialiter ad Vaska pertinentes, utuntur, juxta consuetudinem approbatum, cum & illi sint uniti eidem, & ad suprædictum Vaska pertineant, sicut illi, qui sunt ultra hoc adjuncti. Quodsi præfatus Episcopus missus fuerit, cuique de eisdem in justitia facienda, non ille contra quem agitur, sed Episcopus memoratus, vel ejus officialis, ad nostram præsentiam debent evocari. In ejusdem rei memoriam, & firmitatem, præsentibus concessimus literas, duplicis Sigilli nostri munimine roboratas. Datum apud Vaskam, Anno Domini MCCLV. XVI. Calendas Aprilis, regni autem nostri anno vigesimo.

manus discreti viri Benedicti S. Strigoniensis Ecclesiæ electi, ejusdemque loci perpetui Comitis, Præpositi Budensis, Aulæ nostræ Vicecancellarii VI. Idus Septembris. Anno Domini MCCLXXV. Stephano Colocensi, & Joanne Spalateni Archiepiscopis, Lamperto Agriensi, Briccio Csanadiensi, Job Quinque Ecclesiensi, Paulo Vespriemiensi Aulæ nostræ Cancellario, Philippo Vaciensi Aulæ Dominae Reginae Cancellario, Lodomerico Varadiensi Timotheo Zagrabiensi, Dionysio Jaurinensi, Petro Transilvaniensi, Episcopis.

Perhibente autem supra allato Agriensi diplomate: Paulus III. Antistes noster, si non etiam ortus, profecto educatus, alitusque ab Agriensibus fuit, horumque liberali institutioni ipse summum, ad quem in Republica sacra pertigit, felicitatis gradum, illi vero decimarum Hernadi redhibitionem, posthumo ejusdem testimonio debuere.

XXIV. PETRUS III.

Intra VI. Idus Septembris, & VI. Calendas Novembris, ut dixi, anni MCCLXXV. is federe cœpit. Anno vero MCCLXXVI. nescio quam specioso titulo, binas Diæcesis nostræ, Sermen nuncupatas villas, abalienavit, ac cum Tychonienfi Ordinis S. Benedicti Abbatia permutavit. Sane nondum video, quo pacto

Strigoniensis Metropolitæ, rem non suam Vespriensi suffraganeo suo tradere, atque hic ab illo accipere potuerit. „Paupertati (inquit permutationis scriptum) subiecta Tychoniensi Ecclesia, jam laudis divinæ sere omnino organa sunt suspensa.“ Qui pauper? si duarum villarum pretium æquavit. Sed nempe, causâ mutandæ regularis in secularem, (ut vocant) Ecclesiam quærebatur; quamobrem jam Seculo XII. dica, Cosinæ Colocensi Metropolitæ, a Romana Curia scripta erat. Verum quo Lector de tota re pluribus arbitrari possit, ipsas permutationis, seu cambii literas, in medium proferimus.

„Petrus Dei gratia Episcopus Vespriensis, & Magister Paulus Præpositus, ac Capitulum ejusdem loci, omnibus Christi fidelibus præsentis literas inspecturis salutem, in auctore salutis. Ad notitiam universitatis vestræ harum serie cupimus pervenire. Quod cum honorabilis Ecclesia Strigoniensis, nostra Metropolis, bonis spiritualibus, ac temporalibus florisset, jugiter ab antiquo gaudens in Hungariæ partibus excellentia, & prærogativa privilegii specialis, demum exigente diri temporis pravitate, Ecclesia ipsa adversitatum procellis sævius concussa, ad exinanitionem virtutis eximiae, & quasi ad irreparabilis desolationis discrimen, malignorum incurfibus, miserabiliter est perducta. Propter quod nos eidem Ecclesiæ, tanquam capiti nostro præcipuo caritative,

„tīve, ut debuimus, condolentes, & ipsius excidium, nostrum proprium reputantes, prædictæ Strigoniensi Ecclesiæ, duas villas nostras, Sermen vocatas, ad nos, & Ecclesiam nostram in spiritualibus, & temporalibus pertinentes, cum omnibus decimis, juribus, possessionibus, vineis, pertinentiis, & aliis utilitatibus, item cum decimis etiam omnibus duarum Parochiarum, scilicet de Wylle, & de Tholnuk Vesprimiensis Diæcesis, ac capellis ipsarum villarum, a lege jurisdictionis, & Diæcesana, prorsus exemptis, & in jus Strigoniensis Ecclesiæ pleno jure transfusis; quas quidem villas, & jura, quæ ipsi Ecclesiæ Strigoniensi sunt in proximo continua, & vicina cessimus, dedimus, tradidimus, & assignavimus ab ea irrefragabiliter possidenda in perpetuum, mero jure. Dominus autem reverendissimus, Dei gratia Sanctæ Strigoniensis Ecclesiæ electus, ejusdemque loci Comes perpetuus, de Præpositi & Capituli sui Strigoniensis beneplacito, consilio & assensu afflictioni & desolationi nostræ, & Ecclesiæ Vesprimiensis condolentes, & e converso eidem Ecclesiæ nostræ, Tychoniensem Ecclesiam, Vesprimiensis Diæcesis, ad Strigoniensem Ecclesiam, immediate in spiritualibus, & temporalibus pertinentem, ac Ecclesiæ nostræ Vesprimiensi contiguam, continuam e proximo, & vicinam, cum omnibus suis juribus, possessionibus, vineis, lacubus, pallagiis, seu

„tributis ipsi Ecclesiae Vesprimiensi, ut
præmissimus, afflictæ in consolationem
tam nostræ, quam ipsius Tychoniensis
Ecclesiarum, cum potissime in Tycho-
niensi Ecclesia, memorata subiecta novis-
sime, paupertati jam laudis divinæ fere
omnino Organa sunt suspensâ, realiter
cessit, dedit, assignavit, & tradidit, nul-
lo sibi jure alio ibidem penitus reservato,
nisi quod in aliis Ecclesiis Collegiatis,
Vesprimiensi sedi immediate subiectis, sibi
jure metropolitico dignoscitur vendica-
re, perpetuo possidendam: ita quod Præ-
latus dictæ Ecclesiae Tychoniensis, qui
pro tempore in ipsa Ecclesia per nos fue-
rit institutus, in signum subjectionis, ad
synodum Archiepiscopi Strigoniensis una
nobiscum accedere teneatur, recepturus
ibidem cum reverentia ipsius Archiepisco-
pi statuta salubria, & mandata. Et quod
tunc in Signum subjectionis pristinae, ce-
reum, decem marcas ceræ ponderantem, ad
honorem majoris altaris Ecclesiae Strigo-
niensis dare debeat, & offerre. Et
tam idem Dominus electus, & Strigo-
niense Capitulum, quam nos, & Eccle-
sias nostras, Strigoniensem & Vesprimien-
sem in possessionem omnium prædictorum
vicissim, & mutuo induximus, & induci
fecimus pacifice, & quiete. In cujus
rei testimonium, & memoriam sempiter-
nam, præsentibus concessimus literas, Sigil-
lorum nostrorum munimine roboratas.

Anno

„Anno Domini MCCLXXVI. III. Nonas
Septembris.“

Profecto haud ita aliud statim liquet,
quid in Petro Præsule, Sacerdotum suo-
rum Collegio displicuerit, utque illa
iplorum Ecclesiæ juribus, si non noxia,
certe parum utilis alienatio. Nondum
duos in Vesprimiense sede annos Anti-
stes exegit, & jam ejus tædium cano-
nicis venerat. Eo itaque abdicato, ipsi
Nicolaum Transilvaniæ (an Cibiniensis,
aut Albenfis Ecclesiæ) Præpositum sibi
Episcopum deligunt. Vesprimio tum ab-
fuerit, atque concinnandis publicis scri-
ptis in Reginae aula, Petrus intenderit.
Quod (Cancellarii Reginalis vocant)
munus novo ille per Regem diplomate
tam pro se, quam suis etiam successoribus,
ipso abdicationis suæ anno (nempe
MCCLXXVIII.) stabiliri procuravit. Duo,
insuper MS. Vesprimiense addit: jus il-
lud, Reginarum res in scripta redigendi,
jam inde ab Episcopatus exordio, ad no-
stros Præsules pertinuisse, hosque ex
Jaurinensibus Tricesimis, quotannis solitos
quingentarum (argenti puto) marcarum
stipendium percipere. „Qui (ita de il-
lo MS. inquit) a Ladislao IV. Rege, Can-
cellariatum Reginalem reobtinuit, alias,
uti privilegium hoc anno superinde ema-
natum testatur, a primo foundationis tem-
pore, ad Episcopatum hunc pertinentem
cum annuo quingentarum Marcarum sti-

pendio ex Tricesima Jaurinensi, annuatim solvendo. “

MCCLXXIX. adfuit, missus a Nicolao III. Pontifice Legatus, Philippus Firmianus, qui repudiato utroque (nam & Strigonienses quendam in defuncti Benedicti locum, Metropolitam intrudere connisi) illegitimo Præsule, Lodomerium, Csana-diensem antehac Antistitem, Archiepiscopali pallio, consentiente Rege ornavit; Petrum vero nostrum in sedem restituit, jussu Nicolao Præposito inde facessere, ac Romæ jus, si quod ei ad nostras Insulas foret, prosequi. Coiit Idibus Septembris ejus anni, præsentem Firmano Cardinale, Synodus, cujus acta ita apud Cl. Peterfium in sacris Conciliis inscripta legas: Constitutiones Hungariæ, Philippi quondam Legati, circa reformationes Prælatorum & Cleri XIV. Septembris MCCLXXIX. terminatæ. *) Sessio ejus dici ita terminata, non item Synodus. Nam Rex ad intemperiem morum relapsus, ut collectos Budæ Patres, Concilium interrumpere, atque ex urbe recedere cogeret, venundarii iis vitæ alimenta

*) MCCLXXIX. Viennæ Austriæ in Concilio, salubres Clero, & Ecclesiæ sanctiones tulerat Guido, Legatus Pontificius; an eo Præsules nostri accesserint, aut idem legatus, Regnum ingressus, similes constitutiones pro Hungaria tulerit, haud constat. Verba illa tamen, quæ apud Cl. Harduinum T. VII. Concil. Edit. Parisinæ reperias: Hæc sunt decreta Hungarorum, quæ de Guidone Cardinale susceperunt; arguunt eosdem Canones Hungaris quoque præscriptos fuisse.

menta vetuit, & Isabellam Caroli Siciliae Regis filiam thoro depulit.

Odoricus Rajnaldus, rem omnem in binos Episcopos conjicit: „Episcopi duo, inquit, vitae improbae socii potius, quam censores, per Philippum dignitate exuti, in novum odium Regem impulerunt; proferebant hi censum pene longum injuriarum, quas, jura per Romanam sedem in nominandis Episcopis, & Ecclesiarum procuratione, Regibus Hungariae concessa paterentur. Videret ne dissimulata Legati autoritas eo sensum procederet, ut neglecto principe, pro lubitu Episcopos damnaret, institueretque; sic Primatem nominatum, synodum collectam, vestium rationem dictatam Hungaris, denique anathematis fulmen in personam principis, totamque rempublicam jactum; quæ cum longe abessent a potestate Nuncii Apostolici, futurum tandem, ut insularum partitio, & quidquid privilegiorum haberet Hungaria, Romanam, unde per Silvestrum Papam ad S. Stephanum profecta est, rediret.“

B. Augustinus Gazzottus Zagrabiensis ejus temporis Episcopus, in fine, habiti in Synodo sua Diocesana Sermonis, adstipulatur Rajnaldo, tantum quod perverforum illorum Præsulorum numerum augeat, adductoque Judæ, Tertulliani, Sergii, quin Hugonis Magdeburgensis impuri Archiepiscopi exemplo, ita ingemiscat: „Et quod non absque lacrymis experimur, va-
stita-

„ſtatem nuperrimam Hungariæ, divi-
næ providentiæ rigor, ex fæto-
re trium impuriſſimorum Præſulum, maturavit.“ Bea-
tiſſimo viro terni illi coram fuerint co-
gniti: de duobus Strigoniensi videlicet,
& Veſprimienſi, Rajnaldi eſt teſtimonium;
de tertio, Thoma Vaciensi MCCLXXXIX.
(præſente Rege) in Inſula Leporum con-
ſoſſo, conjectura eſt, quod nulli ploratus,
nec in autores necis per Curiam Roma-
nam inquiri juſſum.

Sarſit tamen Hungariæ Præſulum famam
Odoricus Rajnaldus, dum alio loco ita
inquit: „occurrit, hic divi-
næ providentiæ conſilia mirari, quæ certis temporibus, vi-
ros, Sanctitate conſpicuos, in variis terra-
rum partibus excitat, ac prodigiis, tum
ad Chriſtianam fidem confirmandam, tum
ad gloriam ſuam amplificandam illuſtrat.
Non enim modo Eliſabethæ viduæ ſancti-
tate, ſed etiam Lu-
cæ Strigoniensis Ar-
chiepiſcopi miraculis, his temporibus Hun-
garia effulſit. Is antea morum inſigni
probitate eſſloruerat, atque e vivis ere-
ptus, plures variis morbis implicitos, &
calamitatibus involutos, liberarat.“

Cui Strigoniensi, ſi Saulum Colocen-
ſem, ac iplum, cujus ſupra verba retuli-
mus, Auguſtinum Zagrabiensem, ejus ævi
a ſanctimonia commendatos Præſules ad-
jicias, fragranti, puriſſimæ horum Præſu-
lum vitæ odore, impuriſſimorum illorum
Pſeudopræſulum, fæto-
rem feliciter reſtin-
ctum fuiſſe, cognoſces. Pro uno Ladis-
laq

lao Cuno, cujus juvenilia errata, scriptores usque exaggerant, ternos ejusdem Regis sanctissimos majores, Stephanum I. Emericum, & Ladislaum I. aut totidem ejusdem XIII. Seculi, piissimas regias agnatas, affinesve: Elisabetham, Hedwigem, & Salomeam, quin ejus ipsius temporis, piissimam Ladislai Cuni Amitam, Margaretham, ac germanam ejusdem Regis sororem Elisabetham, Monasterii B. M. V. in Insula Leporum Præsidentem, ambas D. Dominici filias, sistere possumus. Sed Regum, ac reliquorum Præsulum res, nisi quatenus cum Vespriemiensibus cohærent, delibandas nobis sumimus.

Incubuerit Legato Pontificio Philippo Firmano, quem Ladislaus Cunus jam carcere, jam exilio multabat, ac Andreæ Agriensium Antistiti, quem idem Rex fundis spoliarat, atra regii odii, & indignationis tempestas; Petrus III. Antistes noster, de quo nil tale accepimus, secunda aulæ aura interea fruitus; quod Philippum Legatum, suspicio actorum in arma adversus Regem Procerum, Agriensem vero Episcopum habiti cum Regis hostibus colloquii premebat; Petrus contra noster, ex monitu cognominis Apostoli, „discolis quoque Dominis parendum est“ sibi statuerit, & aliis suaserit. *)

Regi iterum, ac sæpius lapsò, vertentique divina ac humana jura (etsi ejus, illum
fere

*) 1 Petr. 2. cap. 13 vers.

fere statim semper pœnituit) peccandi modum posaturi Regni Primores coalescunt, ut (quemadmodum id pœservido Boheino per Marczalium seculo XV. factum videbimus,) Palatii regii Præfectus Pintha, mollem Cunum carceri dedat. Isabella conjux juxta inclusa, quo turpes cumanos amores oblitus Rex, castis ejus amplexibus, solitudinis molestias falleret. Ita clausis nihil præter libertatem deerat, manente quotidiano Principum, ac frequentiori Cancellariorum ministerio, quo Antislitem nostrum tum quoque apud Reginam, ut apud Regem, Scepusiensem Præpositum Bartholomæum functum fuisse, par est credere. Laxari inde quidem Regi custodia (ut Oldamirum, Cumanorum Regulum pollet vincere) at simul frænum etiam indomitæ ejus indoli. Omnibus, nisi sibi, dictare leges gnarus Ladislaus IV. ipsam genitricem suam Elisabetham, „ & seniore, ut tunc vocabant Reginam, & affectione qua potuit, — — & ex regalis debito officii admonebat, ut possessionem Ecclesiæ, sanctissimi Regis Stephani de Zagrabiâ, Vaska vocatam, contra Deum, & justitiam occupatam relinqueret, ac restitueret, commendabatque, quod totius Comitatus de Veröcze tam frugum vini, quam marturinarum, tributorum, fororum, portuum, ac aliorum jurium Episcopaliū pertinentias, in manus Zagrabiensis Episcopi simpliciter, & sine omni conditione resignasset, & resti-

„ restituiſſet; “ licet ipſe Matris Eccleſiæ parum obſervans filius, neque Martini IV. neque Nicolai III. & IV. Pontificum, minarum plenis motus literis ad frugem rediret.

Parabat medicinam malo, quod per Diæceſes ſerpebat, indiſta Strigonium Synodo, Lodomerius, utinam non ſero, quod mora uſque diuturna jam invaluerit; ſuffragatum illic Metropolitæ ſuo haud dubito Petrum noſtrum, modo Reginae Cancellis abeſſe eidem licuerit. Ingraveſcere adhæc turbulentæ Hungariæ procella, præſertim quod ſeu dimiſſis, ſon ereptis infelici Palinuro regio gubernaculis, Reipublicæ navis præquam alias fluctuaret. Miſertus ſummus Chriſtiadum Pater, Nicolaus IV. afflicte Pannoniæ ſortem, ut ne illa, ſuperſtitionis ethniciæ fluctuum victima caderet, convocari a Metropolitâ Lodomerio contra Cumanos, quin pro ejus ſeculi more ſacrari pugiles jubet. Ita cum Archiepiſcopo Strigoniensi, Petrum noſtrum (ſi hic tamen vitam eo uſque prorogavit, nam MS. Veſprimienſe eum MCCLXXXVIII. mortuum allerit) apud Odoricum Rajnaldum hortatus: ut idem Archiepiſcopus, tanquam Chriſti operarius utilis, proficere valeat, univerſitatem veſtram rogamus, & hortamur, quatenus attendentes, quod per hoc poſſet catholica fides deperire, contra Tartaros, Saracenos, Neugerios, paganos, & alios, prædicto Archiepiſcopo

ad

ad requisitionem suam sic favorabiliter assistere studeatis, quod hujusmodi repres-
sis erroribus, vobis cedat ad laudis titu-
lum, & salutem.

In Andreæ Ducis (Regis dein hoc no-
mine tertii) Vesprimiensi Diplomate nulla
jam Petri Episcopi fit mentio; quo indu-
cor, ut eum ante VI. Calendas Junii an-
ni ejus (nempe MCCLXXXVIII.) omnino
obiisse existimem.

„ Andreas Dei gratia Dux totius Scla-
voniae, Dalmatiae & Croatiae, omnibus
Christi fidelibus praesentem paginam in-
specturis, salutem in salutis largitore.
Apud universorum notitiam, tenore prae-
sentium volumus pervenire, quod cum
per fideles nostros, venerabile Capitu-
lum Ecclesiae Vesprimiensis, vehemens
ejusdem destructio, eidem Ecclesiae, & no-
toria nobis exstiterit, medullitus declara-
ta, cordis nostri praecordia non sine in-
genti molestia penetravit, & quasi no-
strae mentis intentionem subtilius demul-
cendo, coelestis principe militiae Michae-
le, scilicet, Archangelo gubernante, ad ea
solicite perduxit, per quae eadem Eccle-
sia, suae reparationis antidota recipiat op-
portuna. Inter illa namque omnia nostrae
largitionis donativa, quibus dictam Ec-
clesiam affectuose ditare volumus, & do-
tare, principaliter hanc specialem ipsi
Ecclesiae Vesprimiensi, nostrorum ducti
Baronum consilio salubri, gratiam duxi-
mus faciendam. Quod praefatae Ecclesiae
„ popu-

„populi universi, in ambitu Comitatus Simeghienfis, Vefprimienfis, & Szaladienfis, in quibuscunque locis constituti, ab omni jurisdictione, & iudicio Comitum, seu Curialium Comitatum: Simeghienfis, Vefprimienfis, & Szaladienfis constitutorum, per eosdem habeantur prorsus expediti, & liberaliter sint exempti &c. Datum apud Kedhida circa festum Ascensionis Domini VI. Calendas Junii anno MCCLXXXVIII.

Obtemperantes habuit Romana Curia, quoad Ladislaus IV. misere ad Köröszeg Cumanorum manibus periit, Hungaros, quod ita haftenus, res Ecclesiae iuxta, ac Regni poscebat, adversari sibi eosdem diutule dein experta, quod invitis Regem obtruderet.

XXV. BENEDICTUS II.

Vacante apud nos Regno, Rudolphus Habsburgicus pro Alberto filio nitebatur, quod Regnum nostrum, nescio, quibus inter Belam IV. & Fridericum II. Caesarem pactis, fiduciarium erga Germaniam juris evasisse contenderet; Nicolaus IV. vero Pontifex pro Carolo Martello, quo is Regem sibi, ob vetus Siciliae Regnum jam obnoxium ob recens Hungariae arctius obstringeret; at Regni nostri Praesulibus, ac Proceribus, Andream III. praeter illis deligere placuit, quod hic unus ex Arpadiae domus agnatis (Carolo, Wenceslao, Otto-

Ottoneque cognatis tantum) reliquus, ac Andreæ II. Nepos, Hungarisque, vivo adhuc decessore Ladislao IV. Dux Sclavoniæ cognitus, probatusque. Albæ hunc promore, Lodomerius Metropolita, una cum Euphemia Coniuge (quod Vespriensis, cui Regina inaugurationi competit, sedes vacabat) fine Julii, aut principio Augusti, anni MCCXC. inunxit, coronavitque. Martellum, Papa eo ipso anno Romæ (juxta quosdam Neapoli) Hungarorum in Italia Regem inaugurari facit, qualem se & Albertus in Austria ferebat, quoad bello per Andream III. petitus, per Köpessini, in Regni finibus initæ pacis conditiones, titulum posuit. *)

Liber ab æmulis Rex, vacare regno, ac ejus cum primis Ecclesiæ. Forte is, fessore nondum repletam D. Michaelis Archangeli Basilicam reperit, hanc ille Benedicti nostri moribus eo libentius concredere, quod ejus Ecclesiæ Sacerdotum votis (quod MCCXCI. factum MS. Vespriensiense narrat) delectum intellexerit.

Trans Istrum, qua Cumani habebant, fundi ac jura Diæcesium, magna parte per ethnicas harpyas perierant; cis vero Albenfes, Hospitalarii nostras avertabant decimas. Parabat Benedictus noster, pactis negotium transigere, verum ea illi abnuere;

*) Wenceslaus senior, e Cunegunde Belæ IV. filia, Otto Bavarus ex Elisabetha pariter Belæ IV. filia; Carolus Martellus autem e Maria Stephani IV. filia prognatus.

nuere; suum ergo ipse jus coram Romana Curia persecutus, Lodomerium Metropolitanam causæ accepit cognitorem, ac arbitrum. Cecidere illi causa, & inflicto anathemate, damnum præstare jussi.

Commendat MS. Vespriemense ad eum ipsum (MCCXCI.) annum, Præfalis istius in locandis cuidam, Chunes vocato, Comiti remotiorum locorum decimis industriam, nominatim has inter Budenses, S. Andreæ, de Keszi, de Keremföld, de Eölly, de Nyék, de Tata, & de magno Cultello recenset. Quodsi lucrum, quod de cultis fundis reddit, Cultellum est, sane nomen tenemus; at quid auxesis illa: de magno Cultello sibi velit, non statim succurrit, nisi præter aliorum fundorum, etiam magnæ Csepeliæ, aut Raczkeviæ Insulæ, locatum usumfructum dixerimus.

MCCXCII. Quo justum magis Hungariæ bellum inferret Martellus, duplicem ejus causam prodebat. Suarum, imprimis Vicarii in Italia Romani Imperii partium videri, tutas ab incursione Almissæ Pyratum oras reddere, quod quidem, nisi Dalmatia, veteri Ravennatis Exarchatus jure, novæ Romani Imperii ditioni adjiceretur (in quo jam Ladislaum IV. sibi adversantem habuit) haud ita effectum dari posset; demum sibi, haud dubio Arpadicæ stirpis germi, Mariæ quippe Stephani IV. sororis filio, præ incerto illo Thomassino (ita tum Itali de Andrea III. & loqui, & sentire soliti) Hungariæ diade-

ma deberi; His illud accedere, quod in se potissimum vacantis Regni, a sua inde origine sedi Apostolicæ obnoxii, jus per Nicolaum IV. Pontificem transfusum foret. Hæc per sacri ordinis feciales ipse agitare, ac mox cum exercitu subsequi. Verum ut illi apud Dalmatas, & Croatas utcunque prona, & prospera omnia, sic in Slavonia fere tantum aspera, ac difficilia evenere. Nam occurrentem sibi ad Zagrabiam Andream III. habuit, a quo victus, spe regni tum excidit.

Paucorum annorum inde apud nos Eleusinæ feriæ, per quas a Præsulibus in synodos itum. Binas intra modicum tempus scriptores referunt, Provinciales tamen ambas, ac Benedicto nostro pariter frequentatas. Prior MCCXCII. adversum Budenses cives; posterior vero MCCXCIV. contra Strigonienses potissimum Ianiones habita. S. Ladislai & Geyzæ II. Regum donum, Pestiensem cum Kerepestiensi, trajectum fluminis avertere a Budensi Sacerdotio prohibiti, novi castri incolæ.

„ Lodomerius miseratione divina Archiepiscopus Strigoniensis Ecclesiæ, nec non eadem dispensatione divina, Andreas Agriensis, Andreas Jaurinensis, Ladislaus Vaciensis, Benedictus Vespriemiensis Ecclesiarum Episcopi, totumque Capitulum ejusdem Strigoniensis Ecclesiæ, ac universitas Prælatorum Strigoniensis Provinciæ, in provinciali concilio confidentes, universis quibus
osten-

„ostendentur præsentes, salutem in Domino sempiternam. Novit universitas vestra in nostro Concilio provinciali, circa octavas S. Georgii, pridie Nonas Maji celebrato, oblatam in scriptis protestationem hujusmodi & perlectam. Ego Magister Pofoniensis, Canonicus Ecclesiæ Budensis, sanctæ Strigoniensi Ecclesiæ metropolitanæ, jure immediatæ subiectæ, ex mandato M. Præpositi, & totius Capituli, ejusdem Budensis Ecclesiæ, coram venerabili patre beatissimo Domino Lodomerio, divina providente clementia, Strigoniensis Ecclesiæ Archiepiscopo, & venerabilibus PP. Coepiscopis & suffraganeis nostris, nec non coram venerabili Capitulo Strigoniensi, & universis Præpositis & Abbatibus, ac Prælatis, in hoc sancto provinciali concilio congregatis protestando propono, & proponendo protestor: Quod Rector, Consules, Jurati, ac universitas civium de castro Budensi, eandem Budensem Ecclesiam, & Canonicos in eadem, divinis obsequiis jugiter famulantes, gravibus damnis, & injuriis incessanter afficiant, & pressuris, horis omnibus & temporibus, quibus eis data fuerit occasio, vel opportunitas temporalis. Minutatim enim omne jus Budensis Ecclesiæ invertere, & auferre conantur, quasi pro eis scriptum sit: frustratim lupo comedit agnum. Quamquam enim ordine judiciario, cum regia Majestate, tributum Salium in portu Pest, ad ipsam pertinens Ecclesiam, quod sua-

„ rum tempore nundinarum, circa festum Nativitatis B. M. V. per potentiam eorundem civium, de festo consueverant impedire, relaxarunt justitiæ rigore compellente, adjecta pœna ducentarum marcarum, si contravenerint in futurum; nihilominus tamen ipso tempore nundinarum, eidem Budensi Ecclesiæ ita se irreverentes exhibent, & molestos, ut officiales, & tributarios ipsius Ecclesiæ inibi destinatos, frequenter in aquam dejiciant Danubii, & aliis corporalibus afficiant injuriis, verbis turpibus insultando, de quibus per eosdem cives nulla penitus justitia exhibetur conquerentibus — — Loca etiam piscationum ejusdem Budensis Ecclesiæ, quæ Tánya vulgariter nuncupatur, ausu sacrilego, a multis temporibus contra protestantes, & inhibitores multiplices potentialiter occupare, molendina constituentes in ipsis locis piscationum, pro suæ lubitu voluntatis. — Nos igitur, deliberatione provida, recensentes dictam petitionem, & protestationem in juris veritate subnixam, in præmissis omnibus, & singulis præmissorum, ad ipsum Rectorem, juratos, & universitatem civium præfatorum, paternæ exhortationis literas duximus dandas. In cujus rei memoriam præsentibus concessimus literas, nostris Sigillis authenticis communitas. Datum Strigonii in Concilio provinciali, anno Domini MCCXCII. Pridie Nonas Maji.“

Strigo-

Strigonienses vero Laniones, quod pro, ævi ejus usu, nec ita alia neque melior, eos ad frugem revocandi via pateret, etiam anathemate, per, in eadem urbe, collectos Synodi Patres MCCXCII. perculsi, ac deinum arbitro, ac judice ipso Rege Andrea III. Lodomerius, una cum metropolitano S. Adalberti, & altero S. Thomæ Collegio, quas Strigoniensis civitas ipsis facessierat, molestiis leuatus. En verba ipsius Regis.

„ Nos igitur venerabilibus Patribus, & Dominis, Andrea Agriensis, Benedicto Vesprimiensis, Paulo Quinque Ecclesiensis, Benedicto Jaurinensis, divina disponente clementia, Ecclesiarum Episcopis — eisdemque semel, secundo, & tertio, pluribusque consultis vicibus, ex ipsorum omnium Consilio, convenientia & consensu, & evidenter falsa, & iniqua præfatorum civium turbativa inquietatione dictos, venerabilem Patrem (Lodomerium) Capitulum suum, Præpositum, & Ecclesiam S. Thomæ pure & simpliciter duximus absolvendos &c.

Precibus Benedicti Præfulis nostri exoratus Rex, stabilivit eo ipso anno Vesprimiensi Ecclesiæ, quo illam nondum Rex MCCLXXXVIII. dignatus, favorem, ac universos ejus subditos Laicorum judicio exemit.

„ Andreas Dei gratia Hungariæ &c. Rex. Omnibus Christi fidelibus, præsens scriptum inspecturis, salutem in omnium

Salvatore. Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod venerabilis Pater, Dominus Benedictus Dei gratia Episcopus Vesprimiensis, aulæ Dominae Reginae carissimæ consortis nostræ, Cancellarius dilectus, & fidelis noster, ad nostram accedens præsentiam, exhibuit nobis quoddam privilegium ipsius Ducatus nostri, super exemptione populorum ipsorum, a judicatu Comitum parochialium confectam, petens ipsum privilegium, nostro regali privilegio, confirmari: cujus tenor talis est: Andreas Dei gratia Dux totius Slavoniæ &c. Nos igitur ipsius venerabilis Patris, Episcopi Vesprimiensis, justis petitionibus inclinati, dictum privilegium libenter receptum, de verbo ad verbum præsentibus inseri faciendo, nostro regali privilegio duximus confirmandum. In cujus rei testimonium, præsentibus eidem Ecclesiæ Vesprimiensi concessimus, regalis nostri duplicis munimine Sigilli roboratas. Datum per manus discreti viri Magistri Theodori, Præpositi Albenis Aulæ nostræ Vicecancellarii, dilecti & fidelis nostri, anno Domini MCCXCIV. V. Calendas Augusti, Regni autem nostri IV. “

MCCXCV. magnæ Csepeliæ illius, hodie Raczkeve dictæ, insulæ Presbyteri (sui ne juris, an alterius tantum Diæcesis fieri cupidi) sacra Benedicti nostri virga regi, coërcerique renuebant; quare, quod paterna monita apud eos haud jam proficerent,

cerent, pro Strigoniensis Metropolitæ tribunali inobedientiæ factos reos, anathemate feriri, sed mox etiam, quod resipiscerent, solvi idem Antistes procurat. Fundorum inde, ac jurium quampiam cum Lodomerio Strigoniensi Archiepiscopo, ac Præposito B. Leustachii de Csuth permutationem, cujus literas recitamus, suscipit.

„Lodomerius, miseratione divina, Archiepiscopus Strigoniensis, ejusdemque loci Comes perpetuus, universis Christi fidelibus præsentium notitiam habituris, salutem in auctore salutis. Ad universorum notitiam, tenore præsentium volumus pervenire; quod cum possessio Præpositi, & conventus Fratrum Ordinis Præmonstratensis de Chut, Nyárhid vocata, quam ex donatione, piæ recordationis quondam Belæ, Regis Hungariæ illustris, prædictum Monasterium de Chut, concessio præfati Regis privilegio cum pleno jure possessionis, & proprietatis, seu perpetui domini, cum universis suis utilitatibus, & pertinentiis obtinebat, invalescentibus iniquis prædonum direptionibus, redacta fuisset in solitudinem, ita ut vix quinque domunculæ, quin potius tuguria vocabulo veriori remansissent in ea, neque Præpositus, & conventus præfati ordinis de Chut, nullam penitus utilitatem possint percipere de eadem, nosque possessiones Archiepiscopales in Simeghienfi, & Tolnensi Comitatus, licet tantas, plures, & fa-

„tis utiles haberemus, tamen propter interposita terrarum spatia satis longa, & violentorum occupatorum malitias, paucas ex eisdem utilitates percipere possemus, inter nos accedente Capituli nostri Consensu, Ecclesiæ nostræ nomine ex una parte, & inter venerabilem Patrem Benedictum, Dei gratia Vesprimiensem Episcopum ex altera, modo consimili convenit nobis, & ipso venerabili Patre, voluntariis & idoneis concorditer consentientibus in id ipsum, ut in concambium decimarum, quas idem venerabilis Pater, jure Diocesano, super terra præpositali ejusdem monasterii B. Leustachii de Csut intra magnam insulam, & extra, sibi de jure provenientes percipiebat, prædictas nostras possessiones Archiepiscopales, cum omnibus utilitatibus, & pertinentiis earundem, & perceptionibus decimarum, si quæ nobis, ut præfertur, competerent in eisdem, ipsi venerabili Patri, & per eum suis successoribus contulimus, jure perpetuo possidendas. Pro quibus decimis a præfato venerabili Patre Præposito, & Conventui Monasterii de Chut, in hujusmodi concambium perpetuo jure collatis, frater Joannes Præpositus, & Conventus de Csut, frater Jvanka, dicti ordinis Præmonstratensis de Turocz, Præpositus ipsius Monasterii de Chut Pater Abbas, fratre Ladislao de Saág, fratre Laurentio de Bozok, fratre Benedicto de Csorna, aliisque quam pluribus præfatorum Mona-

„sterio-

„steriorum Præpositis, & Prælati & eorum Conventibus scientibus, consentientibus, & approbantibus, præmemorata possessionem, Nyárhíd vocatam, cum universis utilitatibus ad ipsam possessionem Nyárhíd pertinentibus, quarum terrarum nomina, termini, sive metæ, in præfati Be-læ Regis privilegio plenius continentur, Nobis, & in persona nostra successoribus nostris, Archiepiscopis Strigoniensibus, qui pro tempore fuerint, contulerunt plene, & integre, quiete, & pacifice possidendas perpetualiter, & habendas. Nos quoque possessiones nostras prænominatas, quas in Concambium decimarum, præscriptarum villarum Monasterii de Chut, dicto venerabili Patri Episcopo Vespriemiensi contulimus, consentiente & approbante Ecclesiæ nostræ Capitulo, ipsi Præposito Joanni, & suo conventui dedimus decem marcas decimæ combustionis: insuper ordinavimus irrevocabiliter, & inviolabiliter, ut sedecim marcas omni anno, de populis Monasterii de Sáag, & de Bozok de decimis nobis provenienti-bus Præpositus & conventus de Chut perpetuo percipiant, singulis quadraginta Capetiis pro marcis singulis computando, ita videlicet, quod decimatores nostri, præsentem hominem de domo nostra, & Præposito de Chut cum aliquo, seu aliquibus de suo conventu præsentibus, ipsorum Monasteriorum decimas dicare debeant, & sedecim marcas, dictis, Præpo-
sito

„ sito & Conventui de Chut assignatis, & quod residuum de decimis fuerit, pro nobis percipiant: sed ad decimas illorum populorum, quousque complementum sedecim marcarum Præposito, & conventui, præfatis, fuerint assignatæ, sese de cætero nullatenus intromittant. Quodsi prædicta quantitas sedecim marcarum in decimis præmemoratorum populorum, præscriptis Monasteriis subiectorum compleri non potest, de Camera Archiepiscopali, omnibus nostro, & successorum nostrorum temporibus ipsi Præposito, & fratribus plene, & sine diminutione qualibet persolvi debebit, occasione seu refragatione qualibet non obstante. In cujus rei memoriam, & perpetuam firmitatem, præsentibus eidem Præposito, & Conventui de Chut concessimus, sigilli nostri munimine roboratas. Datum Strigonii. in Festo Ascensionis Domini Anno MCCXCV.

Adsciverat sibi, in vita hæc inter functæ Euphemie, Glogoviensis Ducis filia locum, thalami Sociam, Alberti Austriæ Ducis natam Agnetem, Andreas III. quam ab Antistite nostro, pro veteri Ecclesiæ nostræ jure, ac consuetudine, corona redimitam fuisse MS. Vesprimiense memorat. Officium rependere visus regius secundo sponsus; dum eo ipso (MCCXCV.) anno, in reliquis circumquaque Diæcesibus, efflorescentes Seraphici Patris filios, Vesprimiensi Diæcesi intulit, erecta in ejus ordinis virorum usum, Szegusdiensi) unde

unde Archidiaconatui illi nomen) in Simmegiensi comitio Ecclesia,

Commendati sub hoc tempus D. Pauli quoque Eremitæ a regularum, quas a Paulo III. Præsule nostro MCCLXIII. acceperant, & in præsens per Lodomerium Strigoniensem, & Andream Agriensem Antistites confirmari obtinuerant, observantia. Viguit eodem apud nos ævo S. Elisabethæ de Keremfelde ordinis Hospitaliorum S. Joannis Baptistæ (seu Rhodiensium, ac Melitensium Equitum) Ecclesia; quin Guilielmitarum, dictorum Religiosorum in Szaladiensi circulo occurrit memoria. Revixerit, in ea probæ vitæ hominum copia per Regnum Religio, recaluerit in Diæcesi (quodsi ad nos seu per Istrum Cumani, seu Patareni per Dravum aliquando penetrassent) charitas.

MCCXCVIII. Ivit Romana Curia, postquam Regem cœpit, etiam Strigoniensem Metropolitam (Lodomerius mortuus fuerit, quod alter jam electus Strigoniensis, ut statim dicemus, audiit) obtrudere. Quam in rem, fragmentum Australis Chronicæ hoc libentius adscribimus, quod simul Benedicti nostri meminerit,

„ Post octavam Purificationis B. Virginis, inquit Chronica, convenerunt ad Ducem Austriæ in Vienna, illustris Rex Hungariæ Andreas, Magnus Wenceslaus Rex Bohemiæ, Dux Saxonie, Marchio Brandeburgensis, Dux Apuliæ, Dux Opariæ, Marchio Dephile, & alii quam plu-

„ plures nobiles, Barones, ministeriales, & milites. Episcopus Basileensis, Episcopus Constantiensis, Episcopus Olomucensis, Episcopus Pataviensis, electus Archiepiscopus Strigoniensis, Episcopus Geöriensis, Episcopus Pragensis, Episcopus Frisingensis, Episcopus Vesprimiensis, Episcopus de Quinque Ecclesiis, Episcopus Seccoviensis, Episcopus Chiemensis, Episcopus Colocensis, Episcopus Vaciensis, Frater Ammonius Episcopus Erlonensis, & aliae quam plures personae solennes — & Comites Hungari multi. Certe ab antiquis temporibus est inauditum, ad unum Ducem tot, & tam illustres convenire personas, & venerunt cum tanta multitudine Hungarorum, & Cumanorum, quod vix poterant invenire hospitia in civitate, imo circumquaque extra partes Civitatis receperunt se cum equis — In praesentia tantorum nobilium, supra dictorum copulavit Rex Hungariae filiam suam, filio Regis Bohemiae, cum ingenti tripudio. “

Cl. Xierio, utpote de Historia Strigoniensium Archiepiscoporum bene merito, ultro largimur, Gregorium quendam, connivente Andrea III. summo Ecclesiae Hungariae honori obrepisse, verum, quod hic idem, juxta nostrorum Scriptorum sententiam, electus tantum (etsi Xierius V. Cal. Februarii MCCXCIX. confirmatum fuisse asserat) Strigoniensis Archiepiscopus audiit, illum cum Regno invisum,

sum, tum Regi ingratum exstitisse affirmare ausim; vix etenim post natalem Servatoris nostri, anni MCCCL. diem excessisse Andream III. Regem, fama tulit, non modo ipse Romanæ Ecclesiæ Nuncius, electusque, & administrator cum Strigoniensis, tum Albenfis in Transilvania Ecclesiarum, verum Bocasinus quoque (mox Benedictus XI. Papa) Bonifacii VIII. extra ordinem legatus advolare, quo igni, aquaque interdictis Hungaris, Carolum Robertum Martelli filium, Regem sufficerent.

Pudet, tædetque inconsulti Duumvirum facti meminisse, quod gentium doctoris, primum in Corinthium illum Ecclesiæ fulmen jacentis, mentem haud usquequaque assecuti, cinere contectam, sacro licet gladio, scintillam fodicarint, aut igni oleum, dum aquam debuissent, incauti affuderint. Quodsi enim, Wenceslaus propius altum Hungariæ Regum sanguinem attigit, militabat, pro eo mos, ac consuetudo tales præ cæteris admovendi folio; sin autem inde cum Carolo pariter distitit, penes quem præter Regni Primores manebat, quæso, hicne, an alter dominaretur, annuendi aut abnuendi potestas? Qua causæ bonitate freti Hungari, Bohemum præ Italo deligunt.

Redimierat Zagrabia, nescio, quo ferto Robertum, electus Strigoniensium Antistes Gregorius; Albæ regali contra Wenceslaum cœlesti, ut pia constanter credulitas tenet,

tenet, circulo, Joannes Colocensium consecratus, ac confirmatus Metropolitae, cum meliori omine, tum certiore (quod Palatinus arbitrandæ rei præsto fuisset) jure.

MCCCII. Albertus Austrius rursus non obire vadimonium, ut vicino æquum erat, sed comperendinare magis litem, ac præter Pisonienses (quos ceu dotem Agneti ejus filia Andreas III. scripserat) Mosonienses, Jaurinensesque usque sacrum Pannoniæ Montem procurrentes, nec ante MCCCX. reddendos fundos occupare; Bonifacius vero VIII. acerbius de Colocensi Præsule per literas, Nicolao legato suo conqueri: „venerabilis, inquiebat, frater noster Colocensis Archiepiscopus, si tamen, dum facta consonent relatibus, venerabilis sit dicendus, stipatus nonnullis Episcopis, & Ecclesiarum Prælatiis, ac Baronibus, prædicti regni, in tantam prorupit audaciam, & temeritatis excessum, quin potius ad tantam pervenit insaniam, quod dilectum filium Wenceslaum, natum carissimi in Christo filii nostri Wenceslai Bohemiæ Regis illustris, in Regem ejusdem Regni Hungariæ de facto, cum de jure non posset, coronare præsumpsit. *) Nec attendit dictus Archiepiscopus, quod nunquam ad se, vel
„ præ-

*) Bona venia Quirites sacri! eodem prorsus jure, quo Belam III. (volentibus ita Regni Proceribus, etsi invito Strigoniensi Metropolitae) Colocensis, Wenceslaum coronandum sibi sumpsit.

prædecessores suos Colocenses Archiepiscopos coronatio de jure, vel de consuetudine pertinebat, sed hujusmodi Reges solent per Strigoniensem Archiepiscopum, qui est pro tempore, coronari.

MCCCIII. Idem Pontifex, Hungariæ se quasi dictatorem gerens, primum indicta causa, quod secundo jam repudiati Caroli rem haud quiret sustinere aliter, Wenceslao Regnum per Michaellem Zagrabiensem Antistitem abjudicat; mox verso juris ordine coronæ æmulos, ac utriusque affectas (hos inter Zagrabiensem, tresque alios Colocensem, Vesprimiensem, ac Jaurinensem Antistites) post latam sententiam dicturos causam, Romæ se jubet sistere. Restitere in Patria Benedictus noster, ac Jaurinensis Præsul, gnari iudicanti rem non suam, aut suum extra forum impune non pareri; Zagrabienfis vero, Colocensisque profecti in Italiam III. Calendis Junii, Neapoli Pontificis literas, quibus ipsi rursus, Wenceslao diadematis cessionem obnunciare jubentur, accipiunt; verum quod electus Strigonienfis Gregorius (VI. Idus Septembris) Columnensium fida, Bonifacius autem VIII. (V. Idus Octobris) mœrore animi Anagninæ in carcere obiit, succedens XI. Calendis Novembris in Pontificatu, Benedictus XI. extemplo Michaellem, Zagrabiensem antehac, Strigoniensem nominavit, huicque mox mortuo, Thomam in ea Metropoli successorem dedit,

Wenceslaus Pater, cognominem filium non tam æquitati causæ, quam eventui consilii, ob scissa Regni, cum primis Præsulum studia diffusus, relicto pro Budensis arcis tutamine Petermano MCCCIV. regno subduxit. Quare, Bavaria accersendum Ottonem decernunt Proceres, quem Albæ MCCCV. coronandi, rarus honor Benedicto nostro obtigit.*)

Sunt, qui post exactum e Transilvania Ottonem, postque Wenceslai senioris facta, juniorem revocatum, restitutumque in Hungariæ solium velint, manente tamen parte Procerum in Caroli Roberti partibus. Wenceslaum cum Joanne, & Henrico, Croatiæ Bani filiis secuti, adversam foventes factionem, Strigonienses ferro, flammaque ibant perditum; redux contra Prageni carcere Vernerii filius Ladislaus, Joannesque Csákii, fugato Buda Petermano, viñctos urbis Presbyteros velut noxa, Thomæ Strigoniensi Metropolitæ dederant.

Extinctus collectorum Viennæ in Delphinatu MCCC. VII. Patrum sententia, sacer Templariorum ordo, respectu quorum, referente id Baronii continuatore spondano, in ea Synodo decretum est:

„notabiliores ordinationi speciali Romanæ, & Antonio Csanadiensi Episcopis.

*) Lazius Lib. II. Commentar. pag. 209: Otto solenniter in Regem Hungariæ coronatur Albæ MCCCV. præsentibus duntaxat Comitibus Gissingensibus & Benedicto Vesprimiensi, Nicolao Vacien-
si, & Antonio Csanadiensi Episcopis.

„ ni Pontificis reservavi, ceteros Synodis provincialibus ita committi, ut fontibus, qui iudicium detrectassent, pro ratione criminum supplicia irrogarentur, aut qui leviter deliquissent, vel ultra confessi, vel attriti apparerent, detracto habitu in iisdem domibus, in quibus professi, fuissent, vel etiam in aliis Religionibus a sede apostolica approbatis, quas ipsi eligerent, de bonis, quæ fuerant Templariorum usque ad finem vitæ alerentur, prohibitis omnibus ad seculum reverti.“ Domestico bello implicitis Hungariæ Præsulibus, adire concilium haud vacabat, & præ illo ordine, sufferendæ in regno factiones visæ.

Tempori prorsus, Otto in Bavaria morbo, e vulnere ad Olomucium, Wenceslaus obierat: adesse itaque autumnò MCCCVIII. in vacuo ab æmulis regno Carolus, ac liberis delatum votis diadema, vere sequentis MCCCIX. e Thomæ Strigoniensis Archiepiscopi manibus, capessere. Regiæ anno priore electioni, intervenisse Benedictum Præsulem nostrum, Odorici Rajnaldi, ex quo illius Clausulam exscripsi, fidem secutus pro comperito habeo; non item sequenti anno coronationi, aut Udvardiensi Synodo, quod in horum actis nulla jam Episcopi Vespriemiensis mentio. Haud itaque abs re, vacare isthoc anno cœpisse sedem arbitramur.

Carolinx electionis tabulas Rajnaldus ita claudit: „ quibus in ejusdem Domini

„ legati (nempe F. Gentilis Presbyteri Cardinalis Ordinis minorum) ac mei, aliorumque notariorum & testium subscriptorum, ad hoc specialiter vocatorum, & rogatorum præsentia constitutis, dictoque Domino Rege (Carolo Roberto) ac venerabilibus in Christo Patribus, Dominis Dei gratia, Thoma Strigoniensi, ac Vincentio Colocensi Archiepiscopis, & Haba Vacienfi, Benedicto Vespriemiensi, Joanne Nitriensi, Petro Quinque Ecclesiensi, Martino Agriensi, & Augustino Zagrabienfi Episcopis, & Nicolao postulato Jaurinensi ad dexteram, & magnificis viris Dominis Henrico præfato Magistro, & Bano Slavoniæ, Magistro Nicolao filio Gregorii, nepote ejus, Omodeo Palatino de genere Haba, Magistro Dominico, Magistro Kokos &c. ibidem præsentibus, ac pressa nobilium aliorum, & vulgi stante corona.

Coronationis acta ex Regestris Romanis huc pariter inferimus. „ Ex Instantiis anno MCCCIX. XV. Junii. Clementis V. Pontificatus anno IV. In majori Ecclesia, S. Mariæ de castro Budensi, Vespriemensis Diocesis Reverendo in Christo Patre, & Domino Fr. Gentili Tit. S. Martini in montibus Presbytero Cardinale, Apostolicæ sedis legato, juxta majus altare ipsius Ecclesiæ S. Mariæ sedente, ac venerabilibus in Christo Patribus, Dominis, Thoma Strigoniensi Archiepiscopo, ad coronationis magnifici principis Domini Caroli

roli, Hungariæ Regis illustris, & missarum solennia celebranda, ante ipsum altare stante parato, & Vincentio Colocensi Archiepiscopo, Emerico Varadiensi, & Joanne Nitriensi Episcopis, eidem Strigoniensi Archiepiscopo assistentibus, Serafino Præposito Posoniensi, in Diaconatus, & Michaelæ Canonico Strigoniensi, in Subdiaconatus Ordinibus, præfato Strigoniensi Archiepiscopo administrantibus, ac Joanne Præposito, Joanne Cantore, Colino Custode, Petro, Stephano, Paulo, Jacobo, Joanne, & Nicolao, Canonice Albenfis Ecclesiæ, dictæ Vesprimiensis Diocesis regalia paramenta, ut moris est, supra altare ipsum præparantibus, nec non magnificis ac nobilibus viris, Hungariæ Regni Baronibus, videlicet Omodæo Palatino &c. Nicolao postulato ad Ecclesiam Jaurinensem pro Magistro, Henrico Bano Sclavoniæ &c. ante altare prædictum astantibus. In præfata quoque Ecclesia S. Mariæ, Venerabilibus in Christo Patribus Martino Agriensi, Haba Vaciensi, Petro Quinque Ecclesiensi, Augustino Zagrabienfi, B. Cenadiensi, L. Syrmienfi, & G. Bosnensi Episcopis, ac P. Scepusiensis Ecclesiæ Præposito, aliisque Prælatis & Clericis religiosis, & secularibus, Ministro Minorum, & Prioribus Prædicatorum, Eremitarum S. Augustini, Provincialibus, & eorum, ac S. Benedicti, & aliorum Ordinum Fratribus; Nobilibus, insuper, Civibus & Popularibus civitatum,

castrorum, & villarum atque locorum regni Hungariæ, in multitudine copiosa præsentibus, præfatus Dominus Carolus Hungariæ Rex, in manibus præfati Strigoniensis Archiepiscopi, & mei notarii infra-scripti, librum tenentium, flexis genibus ante altare prædictum, & coram eodem Strigoniensi Archiepiscopo tactis, & osculatis sacrosanctis Evangeliiis, infra-scripta primo literaliter lecta, deinde in hungarico exposita per sæpedictum Strigoniensem Archiepiscopum, inviolabiliter servare juravit — — legitimo tantum conjugio uti, *) super quibus tam Barones prædicti præsentibus ibidem, quam alii prænominati, nomine, & pro parte absentium prædictorum, a sæpefato Strigoniensi Archiepiscopo singulariter requisiti, tactis ejusdem sacrosanctis Evangeliiis, eadem omnia, & singula suo juramento firman-tes, ipsumque Dominum Carolum recognoscentes in verum & legitimum Regem Hungariæ, ac suum & dicti Regni Dominum naturalem, ipsi Regi in supradicti Strigoniensis Archiepiscopi, & mei prædicti notarii manibus, ut prædicitur librum tenentium, præstiterunt debitæ fidelitatis homagium, & solitum Hungariæ Regi, ab ejusdem Regni Baronibus juramentum. Et ego Guilielmus de Sangi-
„ neto

*) A tempore Ladislai IV. Cuni, verba illa: legitimo tantum conjugio uti „regii juramenti formulæ, videntur addi tum primum coepta.

„neto Apostolica & imperiali autoritate
notarius publicus. “

Synodi vero Udvardiensis hæc acta superiunt: „ Thomas Dei gratia Archiepiscopus Strigoniensis, locique ejusdem Comes perpetuus, universis præsentis literas inspecturis, salutem in Domino sempiternam. Cum omnes leges, & jura Ecclesiastica proclamant, quod Ecclesiæ, personæ Ecclesiasticæ, jura, possessiones, prædia, quælibet obventiones, & bona mobilia, & immobilia Ecclesiastica, immunitatem habeant perpetuæ libertatis, & nonnulli contra prædictam prærogativam Ecclesiasticæ libertatis, Ecclesias, Ecclesiasticas personas, jura, obventiones, possessiones, & bona Ecclesiastica, mobilia, & immobilia diversis gravaminibus, angariis, occupationibus, talliis, & exactionibus aggravent, & perturbent: nos ex officii nostri debito malitiis prædictorum, prout est possibile, viam præcludere cupientes, de consilio & consensu venerabilium Patrum nostrorum Episcoporum, Sociorum, & Collegarum nostrorum, & aliorum Prælatorum, & ceterorum virorum Ecclesiasticorum, in Concilio nostro Provinciali in Udvard congregatorum, statuimus sententiam, & decernimus sententiando, quod tales, qui prædicta perpetrant, indignationem omnipotentis Dei, & B. V. Matris ejus, se incurrisse omnes, qui sacerdotibus, vel quibuscunque Ecclesiasticis viris tallias, vel exactiones

„ quascunque imponunt, vel eosdem ad aliqua onera subeunda compellunt, aut eisdem decedentibus bona eorundem rapiunt, vel usurpant, aut super eos descensus violentos faciunt, vel per alios fieri procurant, & mandant manifeste, vel occulte — — Cum honor B. V. genitrici Domini nostri Jesu Christi impensus, vel impendendus eidem Domino nostro Jesu Christo, & toti cœlesti Curiae impendi nullatenus ambigatur, de Consilio reverendorum Patrum, & Dominorum Episcoporum, Collegarum nostrorum, & aliorum Prælatorum statuimus, & ordinamus, sicut in plurimis locis a fidelibus hoc firmiter observatur, ut quolibet die de sero, cum jam dies inclinari cœperit, quivis Prælati-
tus cujuscunque dignitatis, aut status secularis, vel regularis, & universi Ecclesiarum parochialium sacerdotes, ad instar tintinabuli, campana sonari faciant: quo signo audito universi Christi fideles ad honorem B. V. ter dicant Ave Maria, ut sic suorum remissionem mereantur peccatorum. Nos enim, & quilibet Episcoporum, nostro in præsentì Concilio congregatorum, singuli nostri, singulas decem dierum indulgentias de omnipotentis Dei manu confisi, omnibus hoc ad laudem Genitricis Dei facientibus, duximus concedendas — — Prædictas sententias innovamus, & in eosdem contemptores proferimus in his scriptis, una cum venerabilibus Patribus, Joanne Nitriensi, Petro
„ Quin-

„ Quinque Ecclesiensi, & Martino Agriensi Ecclesiarum Episcopis, ac toto sacro nostro Concilio in Udvard celebrato, monentes, inducentes, & exhortantes peremptorie, & præcise universos, ut ad obedientiam prædicti Domini Regis redeant &c. “

Cæterum incommoda, quibuscum Hungaricæ Ecclesiæ hoc primum tempore conflictari cœpere, velut per ruinam sublati Templariorum ordinis, se in eas penetrasse visa; quippe provocata, nedum sopita in profanorum animis, semel degustati sacri auri fame. Vix biennium inde intercurrerat, & jam de aversione Ecclesiasticorum fundorum, jurium, decimarumque, ac Prælatorum spoliis, auditi in Udvard questus.

XXVI. STEPHANUS II.

Hunc MS. Vesprimiense, ex Præposito Capituli nostræ Ecclesiæ, & Antistitem nostrum, & Regis Cancellarium ad annum MCCCX. renunciatum, affirmat. Arbitror Virum iis, qui repudiato Ottonē, Carolum MCCCVII. supremum advocant, accensendum, quod hos inter Stephanum Prælatum, filium Irenæi Bani, de genere Alcus exstitisse legam. Occurrerit identidem, per brevi forma exaratas literas & Stephani nostri, ut Zagrabiensis Episcopi Augustini, auribus Pontifex, ut recens in Oecumenico Concilio, de Templariis

pli *) fratribus decreta, hic quidem Glogonczæ **) ille Simeghini (nam si Auram Croatiæ demas, ii alio ita certo loco vix exstiterant) effecta darent. Verum distulerint rem, ita existimo, ambo Præsules ad pacata magis, post debellatum MCCCXII. in Rozgoniensi ad Turczam fluvium campo, Matthæum Trenchiensem, tempora.

Solutus adversarii metu Rex, manum liberius ad sacra primum, mox, ubi sermo de quæsito pro filio diademate ingruet, ad profana etiam exporrigere. In Vesprimiensis Ecclesiæ fundis ejus captum initium, ubi perpetui Comititis, cognominis ditionis honore, is sibi insignis insulæ Csepel decimas, ab Antistite nostro depactus. Calenti etenim sub pactorum principia Regis cupidini, haud ita contraire ausus Stephanus, post quadriennum duntaxat, ubi ille aliquantum deferbuit, ea curatissimis Reginae precibus rescindi exoravit. En ipsius MS. Vesprimiensis hac super re verba: „Hic (Stephanus) anno MCCCXIII. decimas suas de majori insula dedit Carolo Regi, a quo in Concambium accipit pro se, & successoribus

*) Huc & devolutum (ut diximus in rebus gestis Absalonis, ordine XV. Episcopi Vesprimiensis) ad Templarios, Cathariense D. Petri monasterium spectat.

**) Glogoncza ab Andrea II. fundata MCCVII. potius Canonorum Regulæ S. Augustini quam Templariorum, religiosa domus fuit.

foribus suis Episcopis, honorem supremi Comitatus, & fori tributum. Et quamvis anno MCCCXVII. Agnes Regina, de, & super eo, plenius informata, quod decimæ magnæ insulæ ab Episcopatu, ac per consequens Ecclesia Vesprimiensi, velut Patrimonium Christi abalienari non possint, easdem ad instantiam hujus Episcopi denuo restituit; attamen a tempore hujus Episcopi, successores Episcopos, hujus supremi, & perpetui Comitatus Vesprimiensis honore gavisos fuisse, authentica documenta testantur.“ Principe petacitatem eatenus corrigente, quod perpetuari eum apud Vesprimienses honorem etiam postea permisit. Brevius Ecclesiæ regimen Stephano tribui oporteret, quodsi præter Cl. rerum Scepusiacarum scriptorem, Carolum Wagnerum, ceteros (quorum quidam XI. Cal. Junii MCCCXXII. nonnulli jam XV. Cal. Februarii MCCCXX. diversis utpote apographis usi, dare illi successorem parant) auscultarem.

XXVII. HENRICUS

Cl. Wagnero palmam præ reliquis, quoad¹³²². Henrici Gubernii exordium, vel idcirco deferimus, quod is antecedentes quoque hujus Præfulis res accurate promat; cujus chronotaxin amplexi, ut contra MS. Vesprimiense*) ita contra quosvis

*) Cui (nempe Stephano II.) circa annum MCCCXX. decedenti, succedit Henricus.

vis alios Codices fidenter omnino, cum ab anno MCCCXII. ulque MCCCXXII. S. Martini in Scepusio exstitisse Præpositum; abhinc, vero S. Michaelis de Vesprimio Antistitem asserimus, Erronee itaque de hoc MS. Vesprimiense inquit: „Ex Præposito veteris Budæ, & Vicecancellario Regis, fit Episcopus. Haud in eo tamen simul MS. Vesprimiensi refragor, quod ipsum Cancellarii vices apud Regem egisse vult; imo gradum sibi ad Episcopum eo munere stravisse arbitror. Unde fieri potuisse haud prorsus abnuo, ut is circa finem anni MCCCXXII. Antistes Vesprimiensis a Rege designatus sit, etsi idem, seu dein per muneris in aula obiti, seu viarum gelu obstarum rationes, haud ante sequentis MCCCXXIII. anni ver, Scepusium delatus, prima duntaxat (Invocavit compellata) Dominica quadragesimæ, Joannem Bosnensem Præpositum, in Scepusiensis Ecclesiæ Præfectura sibi suffici procuraverit. In anno Regni Caroli XXIV. dati XI. Calendis Junii MCCCXXII, apud oppidum Máros, per manus discreti viri M. Andreæ, lectoris Ecclesiæ Quinque Ecclesiensis, ac Vicecancellarii apographi. Boleslao Strigoniensi, & Fr. Ladislao Colocensi Archiepiscopis, Joanne Nitriensis, Georgio Syrmienensis, Benedicto Csanadiensis, Fr. Petro Bosnensis, Nicolao Jaurinensis, Ladislao Quinque Ecclesiensis, Jwanka Varadiensis, Andrea, Transilvaniensis, Henrico Vesprimiensis,

Va-

Vaciensi sede vacante, Csanadino Agriensis, Ladislao Zagrabiensis Ecclesiæ Episcopis; mendum cubat, quod idem Regni Caroli, qui illius sæculi in Rosnaviensi, dato per manus discreti viri M. Joannis, Albenfis Ecclesiæ Præpositi Aulæ nostræ, Vicecancellarii, & Archidiaconi de Kikellö, dilecti & fidelis nostri, anno Domini MCCCXIII. Nonis Novembris, Regni autem nostri anno similiter XIII. autographo clare appareat. Verum ut Chronologiæ Biographia manum jungat, res Henrici ordine, quo illas MS. Vesprimiense promit, subnectimus.

Eo res MCCCXXIII. spectare visa, ut Parœcias, in fundis Abbatiae S. Ægidii Confessoris de Somogyvár, administrantes Presbyteri, parere Vesprimiensi Antistiti renuerent, quasi ipsi juris, ut fundorum heri ordinis (D. Augustini ut reor) exempti forent. Rem judicio committens Henricus noster, eos virgam episcopalem deinceps agnoscere, ac vereri fecit.

Novas altero mox (MCCCXXIV.) anno molestias ciere Curiae Comites, qui Vesprimiensi Ecclesiæ subjectos in jus apud se ambulare volebant. Privilegio Andree III. cum Ducis, anni MCCLXXXVIII. tum Regis, anni MCCXCLV. quo Ecclesiæ nostræ populi universi in ambitu Comitatus Simegiensis, Vesprimiensis, & Szaladiensis, in quibuscunque locis constituti-

stituti, ab omni jurisdictione, & iudicio Comitum seu Curalium Comitatum Simegiensis, Vesprimiensis, & Szaladiensis constitutorum habentium prorsus expediti, absolutique erant, se, suosque tantisper tuitus Antistes) quamvis & Strigoniensis Varadiensis, Zagrabiensis, ac plurium, pari prærogativa tum gaudentium Ecclesiarum exemplum, in rem suam vertere potuisset) maluit tamen in litis compendium Regem interpellare, neve quidpiam ad ipsius juris apicem desiderari quiret, *) Andreæ III. scriptum Caroli I. syngrapha roborari facere, quo tempore MS. Vesprimiense jus vitæ, necisque in subditos Henrico nostro seu recens datum, seu confirmatum pariter arbitratur.

MCCCXXVIII. V. Nonas Maji Caroli I. similiter XXVIII. possessionis Szálka dominationem continentes, datasque per Andream Præpositum Albensem, ac aulæ Regis Vicecancellarium, Boleslai Strigoniensis, & Fr. Ladislai Colocensis Archiepiscoporum, Benedicti Csanadiensis, Ivánka Varadiensis, Nicolai Jaurinensis, Ladislai Quinque Ecclesiensis, Georgii Syrmienensis, Fr. Petri Bosnensis, Ladislai
Za-

*) Corpus Iuris Patrii post decretum Andreæ II. ita habet: Literæ Andreæ III. & privilegia non servantur, exceptis si quæ per Carolum Regem, suum legitimum successorem, annulari Sigillo suo in cera rubra, in quo habetur litera k, a parte dextra scuti, pro sigillo suo confirmationis appposito fuissent confirmatæ; nam tales ubique servantur.

Zagrabienſis, Laurentii Vaciſſis, Henrici Veſprimienſis, Cſanadini Agrienſis, & Andreæ Tranſilvaniſis Eccleſiarum, Episcoporum nominibus, ſubſcriptas repetio literas. Sequentium annorum res, utplurimum juridicas, verbis ipſius MS. Veſprimienſis exequor.

„ Anno MCCCXXIX. (inquit MS.) in Nyirad & Szölles, nemine contradicente ſtatuitur. Anno eodem, idem Episcopus, & Præpoſitus Veſprimienſis, ratione decimarum Episcopatus & quartæ, Capituli Veſprimienſis, de calidis aquis de Strigonio, coram iudicibus delegatis tranſigit. Anno eodem coram Comite Paulo iudice Curie, a Joanne Filio Nicolai de Saág, amicabili compoſitione mediante, requirit certas portiones in Vámos Comitatus Veſprimienſis. Denique anno MCCCXXX. a Carolo Rege impetrat privilegium, ſuper celebratione nundinarum hebdomadalium in Poſſeſſione Nyirad.“

Dum Antiftiti ſervandarum, augendarumve rerum caducarum tantum ſtudium, quid ni commodum, ac ſalutem, curæ ſuæ creditarum Chriſti ovium, iisque præſectorum Curionum, ac Sacerdotum, reſpicientium hoc magis, aut pariter ſaltem curaverit? quin Reipublicæ etiam litavit, Regiæ conjugis ſcripta (ut literæ, Stephaneam Monialium B. V. M. de valle Veſprimienſi donationem confirmantis Caroli I. oſtendunt) tractando, quarum talis eſt clauſula: datum per manus Andreæ

Alben-

Albensis Præpositi, & Vicecancellarii
 pridie Nonas Maji MCCCXXX. Regni Ca-
 roli XXX. Venerabilibus Patribus, va-
 cante Ecclesia Strigonienſe, Fr. Ladislao
 Archiepiſcopo Colocenſis, Aulæ noſtræ
 Cancellario, Ladislao Quinque Eccle-
 ſienſis, Nicolao Jaurinenſis, Benedicto
 Csanadienſis, Henrico Veſprimienſis, au-
 læ Dominae Reginae, cariſſimæ con-
 ſortis noſtræ Cancellario, Georgio Syr-
 mienſis, Fr. Petro Bosnenſis, Csanadino
 Agrienſis, Meſkone Nitrienſis, Andrea
 Tranſilvaniienſis, Andrea Varadienſis, La-
 diſlao Zagrabiienſis, & Fr. Rudolpho
 Vacienſis, Eccleſiarum Episcopis, Eccle-
 ſias Dei feciliter gubernantibus.

Quid porro, & ubi Henricus noſter
 egerit, variant inde opiniones. MS. Ve-
 ſprimienſe ait: „vivere deſiit circa an-
 num MCCCXXXII. „A cujus obitu
 ſeptem annis, Præſule vidua, lugebat Ve-
 ſprimienſis Eccleſia. Alii codices ha-
 bent Henricum XII. Calendis Martii anni
 MCCCXXX. Veſprimio Nitriam transla-
 tum, & ejus loco apud nos eodem anno
 ſediſſe Michaelem I. huic eo ipſo anno
 ſucceſſiſſe Veſprimii, Henricum II. qui
 haud ultra VI. Idus Decembris
 MCCCXXXIV. (quod illa tum vacare cœ-
 perit) noſtram Eccleſiam rexerit. Iſthunc
 MCCCXXXV. excepiſſe Michaelem II.
 ac denique ab anno MCCCXXXVI. uſque
 MCCCXXXVIII. apud nos Fr. Rudol-
 phum

phum sedisse. De qua controversia postea, ubi quæpiam antea intercalavero.

Chanadinum, Varadiensem Præpositum, (sedente apud nos Henrico) Agrienses Canonici Episcopum seu elegerant, seu postulaverant. Id ex Theophili Præpositi Strigoniensis, ad eosdem Agrienses literis liquet, huic electo, aut postulato non illico impertitam fuisse a Bogeslao Strigoniensi Metropolita confirmationem, quod talibus ibidem verbis narratur: „verum quia idem Dominus noster Archiepiscopus, quodam impedimento legitimo eo tempore fuerit præpeditus, & personaliter ad confirmationem prædictam intendere, prout volebat, non potuit, nobis examinandi processum, formam electionis, personam electi, & ipsum decretum electionis, & confirmandi personam electi, post habitam diligentem examinationem, ac munus consecrationis per quemcunque Episcopum catholicum eidem impendendi, liberam ac ordinariam auctoritate metropolitana, tradidit potestatem. Sunt, qui autumant recurrisse Agrienses Canonicos ad Joannem XXII. Pontificem, quod Metropolita Bogeslaus, prætextu impedimenti, personaliter ad confirmationem Chauadini intendere prout poterat, non volebat, taxantque propterea cum Agriensium ad Curiam Romanam provocandi pruritum, tum hujus ipsius Curie in rem Archiepiscoporum nostrorum ingestionem; quin addunt ab isthoc fere ademptam

tempore, suffraganeos confirmandi, ac circumscriptam, eos post Pontificiam duntaxat confirmationem consecrandi, quæ penes Metropolitam jure, & consuetudine hæcenus exstiterat, potestatem, protensumque ita in Episcoporum humeros pendendi, Romanis ante confirmationem scribis, æris (quod annatas vocant) onus, cui adhuc tantum Archiepiscopi, ante acceptum Pallium fuerant obnoxii.

Alter, quasi quidam Epochæ hujus character, ille est: Sublatio Templariorum, accidisse in rem Episcoporum, videri potuisset, quod decimæ, a quibus fratrum illorum fundi, Pontificum gratia ad id tempus immunes exstiterant, jure postliminii ad Diœcesium Præsides reciderant; nisi seu consentiente, seu connivente Rege, Romani accurrissent (collectores dicti) diribitores, qui decades quarumvis decumarum, deinceps in Italiam trajicerent. His ipsis tamen, servatam hodie in Vaticanis Seriniis, junctam Pontificiarum decimarum rationibus descriptionem Diœcesis, in acceptis ferimus. Quemadmodum illa tum quoque per quinque Comitatus, Simeghiensem videlicet, Szaladiensem, Albensensem, Vespriensem, & Pilisensem protendebatur, ita totidem numerabat Archidiaconatus: Vespriensem, in quo Parœciæ XXXIII; Budensem, in quo XXIX; Albensensem, in quo LXI; Simeghiensem, in quo CXXX; Szaladiensem, in quo CXIII,
&

& Szegusdiensem, in quo CXLVI. ex-
stiterant. Diœcesi accensebatur insuper,
Vicariatus Tholpulchensis, in quo alte-
rum a Vesprimiensi Capitulum cum Præ-
posito de Han, & Præposito de Mik, Ab-
batibus de Belkin, de Chiunko, & de S.
Cruce (ad muram hodie verosimilius Diœ-
cesis Zagrabiensis) degebat. Meminimus
jam alias, in facta a Martino Szaladiensi
Comite, Monasterio Cathariensi S. Petri,
ordinis primum D. Benedicti, dein Tem-
plariorum donatione, prædii Hon, ex
quo quidam scriptorum, Archidiaconatum
Hontensem (a Præpositura minori Hanta
verosimilius Hantensem) confluxisse visi;
in rebus autem Absalonis ordine XV.
Episcopi, Abbacia Cuchinuis occurrit, ex
qua illa de Chiunko detorta videtur.

MCCCXXXIII. In aprium venit, quod
fat diu latuit, Regis Caroli, vivo se, co-
ronandi Ludovicum filium propositum;
nullum non benevolentiae, favoris, ac
gratiae genus idem Rex, Strigoniensi Ar-
chiepiscopo Chanadino impendebat, quo
suam hic ad id operam addiceret. Quid
quod eum ipsum, recens nato Stephano
Patrem, ad Iusticum fontem adlegit; &
Comaromiensis Provinciae oppido Gyruh,
instar antidori remuneratus est Carolus; ob-
firmavit tamen Metropoli animum, a se
haud aliter, quam de Procerum volun-
tate redimiendum edicens Regis filium.
Rem ergo ad Joannem XXII. perscribere
Carolus, nec ad seum ille modum co-

ronandi Ludovici I. quo Alexander III. Belæ III. petentibus id videlicet Regni Primoribus; verum inauditis his, jamque non uni Colocensi Archiepiscopo, sed cum Varadiensi, tum Zagrabiensi Episcopis, si Strigoniensis Metropolitae aut nollet, aut non ita posset, datis Avenione II. Calendis Augusti literis, potestatem facere.

XXVIII. MICHAEL I.

1334 **Q**uo interordinium rite constet, certa primum, & utrique parti explorata adferam, deinde dubia. Relictam ab Henrico, seu fati necessitate, seu occasione ad Nitrienses Insulas transitus, sedem circa MCCCXXX. vacasse aliquantum, omnes consentiunt, tantum quod MS. Vespri-miense ad septennium, Cl. Schmidtius contra ad IV. Idus Decemb. MCCCXXXIV. id velit. Recitat hic in eam rem, in Agriensibus suis Episcopis, Clausulam diplomatis sacrarum virginum de insula leporum, dati per manus Magistri Catamerii, Albenſis Ecclesiæ Præpositi, Aulæ nostræ Vicecancellarii dilecti & fidelis nostri, anno Domini MCCCXXXIV. VI. Idus Decembris, Regni autem nostri anno similiter XXXIV. Venerabilibus in Christo Patribus Dominis, Chanadino Strigionensi, & Fr. Ladislao Colocensi Archiepiscopis, Nicolao Jaurinensi, Ladislao Quinque Ecclesiensi, Andrea Transilva-

silvano, Andrea Varadiensi, Ladislao
 Zagrabienſi, Nicolao Agrienſi, Michaelē
 (ſeu Meſkone) Nitrienſi, Fr. Rudolpho,
 Vacienſi, F. Paulo Albenſi de Nandor,
 Jacobo Cſanadienſi Episcopis, Eccle-
 ſias Dei feliciter gubernantibus, ſedi-
 bus Veſprimienſi, Sirmienſi & Bos-
 nenſi vacantibus. Idem autor Episc.
 Agrienſ. P. I. pag. 288. talia ſubjungit:
 duo hoc loco commemoranda putavi, pri-
 mum: Meſkonem, Episcopum Nitrienſem
 hoc anno (MCCCXXXIV.) tranſiſſe ad
 Veſprimienſem Cathedram, & Meſkoni
 ſucceſſiſſe Fratrem Vitum de caſtro fer-
 reo, ſive Vaſvarium, ordinis minorum.
 Meſko ſeu Michael, fide diplomatum a
 MCCCXXX. uſque MCCCXXXIV. Ni-
 triæ ſedit; ſuapte itaque Henrici I. Ni-
 triam, & Michaelis I. Veſprimium
 MCCCXXX. translatio, item Henrici, II.
 & Michaelis pariter II. quin Fr. Rudolphi,
 & Michaelis III. ut mox dicam, ad ſedem
 noſtram intruſio, corruiſit. Apographum
 Nobilium de Cſelen & Aſz, quod Cl.
 Károlyius in ſpeculo Jaurinenſis Eccle-
 ſiæ promit, Fr. Rudolphum pridie Ca-
 lendis Martii MCCCXXXVI. falſo Ve-
 ſprimienſem nominat, cum is præter Va-
 cienſe, haud aliud Pedum unquam tulerit.
 Ita factum, ut errorem errore cumulantes,
 alii ex uno jam duos, ejusdem a
 MCCCXXXVI. uſque MCCCXXXVIII.
 temporis, diverſæ licet Veſprimienſis & Va-
 cienſis ſedis, ambos tamen Fratrſ axiomate

ditos Rudolphos, facere incipiant. Cl. Schmidti, ac MS. nostri Vespriemensis testimonio innixis, nobis unus adhuc tempora, Michaelis nomine, est Vespriemensis Episcopus, quem a VI. Idibus Decembris MCCCXXXIV. ad mensem Aprilis MCCCXLVI. quo Cl. Belius in notitia Rerum Hungaricarum, Episcopum vacasse docet, apud nos sedisse asserimus. *)

Inter præcipua, quæ Antistitis hujus regimen illustrarunt, habendum: conditum MCCCXXXVI. a Thoma, & Joanne de Enyere in Szaladiensi Comitatu, Fratrum ordinis S. Pauli, Enyere pariter dictum, Monasterium. Huc, rerum sub idem tempus, usque adaucta pretia accedunt, ut sacerdotum Ecclesiæ S. Georgii de Strigonio numerum, anno MCCCXXXVII. multiplicans Chanadinus, ausus sit dicere: decimas de Cultello Somoriensi, quæ summam sexaginta marcarum cursu communi vix excedebant, temporibus suis — fere usque ad summam quadringentarum marcarum excrevisse. Usque vires a Tartarorum irruptione resumere, & repressis huc ex Asia, perinvalescentes illic Mahometanos, incolis frequentari Regnum coeperat. Rex pariter non modo vectigalia

*) Idem Michael post MCCCXXXI. Præposituram Posoniensem gessit, ut id ex manuscripto catalogo Præpositorum Posoniensium liquet, quem Reverendissimus ac Clarissimus ejusdem Collegiæ Ecclesiæ Canonicus D. Martini Görgei de eadem pro peculiari suo, res Patriæ, cum primis sacras illustrandi studio, ac favore, mecum communicavit.

galia intendere, verum opimarum, quæ Pontificis quoque oculos advertebant, decimarum prætextu, cum Secularium, tum regularium Sacerdotum Collegia, Præsidesque ad scribendum, tenendumque, quin agendum militem adigere, ac novo quodam jure, spolia de vita functis sacris viris legere.

Luculenta idcirco dica Carolo, per Odorium Rajnaldum ad annum MCCCXXXVIII. scripta, porrectusque Benedicto XII. ab Hungariæ Præsulibus supplex libellus, in quo hi ita inquiunt: „Significant sanctitati vestræ, devoti & humiles filii vestri Episcopi Hungariæ, & maxime ii, ex eisdem (quos inter Michaellem nostrum reputo) qui de salute regia, & de bono statu Regni, ac Ecclesiarum Dei, & vestrarum devotiori animo, ac potiori vigilantia intendunt; imprimis quod status Ecclesiarum, libertates, & privilegia regni, etiam immunitates, ac jura aut penitus annullata, aut in excidio legali constituta existunt &c.“ Id præsertim teneros Præsulum animos acrius pupugerit, quod haud ita pridem Fr. Ladislai Colocensis Metropolitæ, cujus fundos administri regii illico occuparant, insepultum corpus multis, ut Odoricus Rajnaldus habet, diebus jacuerit, adeo ut ejus funus alienis sumptibus curari oportuerit.

Reliquas Michaelis res ex MS. Vespriensi edimus, quod de illo ita inquit:

„ Hic consanguineus Ludovici Regis —
 anno MCCCXLI. Possessionem, Susd voca-
 tam, in Comitatu Albenfi, in feudum elo-
 cat, & anno MCCCXLII. dividit posses-
 sionem Csáth Comitatus Tolnensis, cum
 Præposito Demesiensi. Queis ex Odorico
 Rajnaldo addimus: anno MCCCXLII. XVII.
 Calendis Augusti, alias feria tertia post
 festum B. Margarethæ, Carolo Rege Hun-
 garia, in castro Vissegrad rebus humanis
 exempto, & in Alba regali condito, Ludo-
 cus filius ejus, ætatis annum agens deci-
 mum septimum in Regem Hungariae Do-
 minico die ante festum S. Jacobi, alias
 XII. Calendis Augusti, per Chanadinum
 Strigoniensem Archiepiscopum, assistenti-
 bus ei Ladislao Quinque Ecclesiensi, Ni-
 colao Agriensi, Michaeli Vespriensi,
 Colomano Jaurinensi, Petro Sirmiensi,
 Vito Nitriensi, & Laurentio Bosnensi
 Episcopis, & Baronum, ac nobilium mul-
 titudine copiosa, coronatus est.“ Huc
 spectat ex villæ Fád, nescio, quo pacto ab
 Ecclesia nostra avulsæ, precibus nostri
 Præsulis impetrata restitutio.

„ Elifabetha Dei gratia Regina Hun-
 garia, fidei nostro Magistro Oliverio,
 Iudici curiæ nostræ, & Comiti de Zolio,
 Salutem & gratiam. Expositum vobis
 existit, & facie ad faciem commissum,
 quod quidquid Ecclesia Vespriensis in
 piscinis, sessionibus, & terris arabilibus
 in villa Fád habet, pari consilio manda-
 tum a Domino Ludovico Rege, filio no-
 stro

„stro carissimo, inspectis eorum juribus, & instrumentis; restituimus pleno jure. Eapropter fidelitati vestræ præcipiendo mandamus, quatenus juxta nostrum pristinum mandatum & modernum, piscinas, fessiones, cum terris arabilibus, prædictæ Ecclesiæ Vesprimiensi reddatis, & restituatis pleno jure possidendas, & aliud in præmissis non facturi. Datum in albo castro, feria quinta, proxima ante festum S. Matthæi Apostoli & Evangelistæ. Anno Domini MCCCXLII. “

MS. Vesprimiense frustra asserit Michaellem anno MCCCL. vivere desiisse; quod hic Cl. Belii testimonio, haud ultra VI. Idus Julii MCCCXLVI. Ecclesiæ nostræ regimen, & quia alio translatum fuisse haud constat, neque vitam produxerit; etsi scriptores reperias, qui jam anno MCCCXLV. Stephanum quendam, Vesprimiensem Episcopum, ac senioris Reginae Elisabethæ Cancellarium faciunt, de quo, quia MS. Vesprimiense prorsus silet, nos quoque, dum certiora habeamus, loqui supersedemus.

XXIX. JOANNES III. DE JAKABFALVA.

Joannes de Jakabfalva, hoc nomine III. 1347
inquit MS. nostrum, de nobili stirpe, ex Comitatu Valko ortum trahens, ex Comite Capellæ regiæ, factus Episcopus Vesprimiensis; cui hætenus assentior, ve-

rum quod factum MCCCL. contendat, eatenus refragor; nam confirmationem privilegii, Abbatiae S. Adriani de Szala, pridie Nonas Aprilis MCCCXLVII. Joannem jam electum Ecclesiae Vesprimiensis Episcopum, subscripsisse lego Scepusiensi ditioni, quod & per se sat ampla, & Strigonio admodum dissita foret, proprium a Clemente VI. Episcopum dari contendebat Ludovicus, ut ex scriptis Calendis Maji ejus anni ad Episcopum Quinque Ecclesiensem, & Abbates S. Benedicti de Gron Strigoniensis, & S. Andreæ de Vilsegrad, Vesprimiensis Diocesis literis palam fit; etsi (quia Strigoniensis Metropoli obstitit) negotium adhæserit.

Binos his annis Avenione, ad Ludovicum in Hungariam legatos, Pontifex miserat, Guidonem S. Cæcilie Cardinalem, & Ildebrandinum Paduanum Episcopum; uterque non levis offendiculi causam Clero nostro præbuit; prior quidem, quod certum quotidiani victus dimensum, posterior vero datis Strigonio XXVIII. Septembris (MCCCXLVII. aut MCCCXLVIII.) literis, etiam æris, ut sequitur, summam ab Episcopis poscere ausus. „Strigoniensis ita inquiebat Paduanus, Archiepiscopus solvar 66 florenos auri, vos Domine Episcopo Jaurinensis 33. & vos Domine electe Vesprimiensis alios 33. pro mensis vestris, Ecclesiis, & personis Ecclesiasticis vestrarum civitatum & Diocesium similiter solvere debeatis. Item dicunt: „ Capel-

„ Capellani, legati Apostolici, sibi diætım florenos 12. auri deberi pro expensis suis, & familiæ suæ, atque ita pro duodecim diebus 144. florenos.“

In tertium jam annum apud nos sedebat Joannes, & electus tantum audiebat; fortassis haud ita aberravero, quodsi Romanam Curiam jam tum, quod deinde usque sæpe questi Hungari, cunctatricem in expediendis Episcopalibus (bullas appellant) decretis, fuisse dixero; ni velis per annos, aut aliud quoddam impedimentum, ei sacram dignitatem prius affirmari nequiville.

Haud ita facer in Hungaria ordo erat, cujus religiosos viros Diœcesis nostra suo non pariter sinu fovisset. Carthusii Fratres, jam anno MCCC.V. e Seizensi Austriæ Cœnobio, colonias in Scepusium ad lapidem refugii, inque Lechnitzensem, ac tandem Tarkanyensem, pone Agriam Vallem duxerant; isthoc demum tempore, insigni Ludovici Regis gratia, Szaladiensi quoque ad Lövöld Comitio inducti.

Cæterum, floruisse principis gratia Antistitem nostrum, vel id documento esse potest, quod ab eo celebrandarum, quot hebdomadis in possessione Ereke nundinarum, beneficium MCCCLIII. tulerit; quem sedisse, adhuc anni MCCCLV. VI. Calendis Julii, Budensium D. Claræ virginum, & Calendis Septembris Budensis Capituli, Anni autem MCCCLVI. VIII. Idus Februarii, Nobilium de Vermes diploma, perhibet.

hibet. Eum circa annum MCCCLVII. obiisse facile patior, cum quod MS. Vespri-
miense ita testetur, tum quod ejus inde
nomen in Regum literis legi desierit.

XXX. LADISLAUS I.

1358 **H**ic Vicecancellarii prius munere, ut
MS. nostrum habet, apud Ludovi-
cum functus, pridie Idus Februarii
MCCCLVIII. Insulas nostros gestasse le-
gitur. Ejus, facta, rectaque servandi
Ecclesiæ jura studium, talibus idem MS.
verbis commendat: "Anno MCCCLIX. Fa-
miliam Ördögh de Pelöskö, ab usu posses-
sionis Strágh vocatæ, & MCCCLX. ra-
tione Portionum suarum in Zics, & Szá-
nos in Szaladiensi, Szil vero in Tolnensi
Comitatibus, habitas inhibitiones, & in-
quisitiones varias, peragi facit. Anno
MCCCLXI. pia Nicolai Konth Regni Pa-
latini largitate, eximia Vespriensi Diœ-
cesi accessio adjecta, fundato per illum
Cœnobio Fratrum S. Pauli, unde dein Vi-
cariatus de Chatka nomen reperit.

Sed, & Regis, & Regni cum gloria, tum
felicitas summo tum loco, Hungaro tot
maribus (Baltico quippe, Euxino, Ragu-
sæo ac Buccarenfi) quot alias fluminibus
Istro, Patyllo, Sabo & Drabo dominante.
Decem adhæc lustris, a domito inde Tren-
chiniensi Mathæo, si sævum Feliciani ad
annum MCCCXXVI. at unius diei aut
horæ turbinem demas, alta pace Patria frui-
ta, ac publico, per eam armorum quietem
Quin-

Quinque Ecclesiis instituto literarum (universitate dicto) Emporio. Bellona foris in Bosnia, ac Moldavia, contra jugi illic sacri, isthic profani impatientes, occupata; Signiferi inde Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ac sacri Imperii Vicarii in Italia, Magni denique (quod omnes prope ejus regiminis anni, claro quopiam factò illustres) cognomentum apud universos adepto Ludovico. Posteaquam Aquilejensem cum Austriæ Duce, cui tanquam fori Julii Capitaneo, opportunum struendo castello locum designarat, conciliasset, huic non modo Schwarzenbachensem (nuperi belli fructum) arcem MCCCLXIII. ultro restituit; verum magni insuper æris (Purchutam de nova civitate Cl. Steyererius vocat) pensionem excelso animo remisit. Quo se majorem pace, jam bello magnus, ostenderet, opera Casimiri Poloniæ Regis, & Polkonis Silesiæ Ducis, pacta Cracoviæ in vigilia B. Luciae Virginis, eodem anno iniit, quibus viam filiabus suis, Mariæ ad Hungariæ, Hedwigi vero ad Poloniæ Thronum, instravit. MCCCLXIV. illam, visendi hodiedum operis Basilicam, Cellensi Marianæ in Styria ædiculæ superstruxit. MCCCLXV. Austrii vicem, pro tot, ac tantis beneficiis Regi repensuri, nationi Hungaræ, unum e quatuor, recens Vindobonæ conditi Athenæi (universitatis dicti) locum deferunt. MCCCLXVI. Budæ non jam binos Reges, ut Villegradi Pater suus

Carolus, Joannem Bohemiæ, cum filio Carolo, & Lothecum Poloniæ, cum Casimiro filio, verum Imperatorem Græcorum, Joannem Palæologum, Ludovicus hospitio excipit. Idem Belæ in religiosos ordines pietatem imitatus, ut hic MCLXXXIII. Cistercii Fratres e Burgundia, ita ipse S. Antonii Crucigeros, quorum instituti est peregre proficiscentes recipere, e Delphinatu, in Regnum (nominatim ad Dacoz in Scepusio) isthoc anno intulit. MCCCLXVII. Caroli IV. Romanorum Imperatoris vestigia premens, Divorum Hungariæ indigetum Regum exuviis, prædivites sacras ædes, in honorem Deiparæ, Aquisgrani struxit.

Nec Vesprimiensis Ecclesia usque communis piæ largitionis expers, cui MCCCLXVIII. iterata Regis liberalitate, plures liberos fundos (Curias vocant) pone Ecclesiam S. Nicolai, & Komakut dictum, fontem obtigisse MS. Vesprimiense memorat; nam & alias (anno videlicet MCCCLXV.) sitarum in Vesprimiensi circulo villarum KUSDVÁR, BERÉNY, SOLY, MENÉKA, SZÖLÖS, & SZENT KIRÁLY, quas Zirczensis Abbas averterat, decumas nova, ut Patriæ nostræ mos fert, donatione stabiliverat.

Supremum Antistitis Ladislai cum ingenii, tum manus opus Czeglediense diploma intuemur, cujus quædam verba, ac Clausulam recitamus, ut cum Republica juxta, florentis tum apud nos magnæ
Domi-

Dominæ cultus, memoria ingenuorum Pan-
noniorum animos subeat. „ Potissime ve-
ro, inquit Ludovicus M. ob spem, & de-
votionem nostram, ac fluentis desiderii af-
fectum, quem ad ipsam præcellam Vir-
ginem Mariam, quæ nos in diversis no-
stris casibus fovit, & protexit; sub cuius
speciali spe, nobis victoriosè triumphan-
tibus, ulque ad hæc tempora prospere
cuncta succellerunt, & succedunt de
præsenti, ac nostra potentia longe, late-
que diffusa (confiniaque Regni nostri,
quod autore Deo feliciter possidemus, un-
dique ampliata) & mirifice extitit dilatata
&c. In cuius, nostri regii consensus ad-
hibitionis memoriam, firmitatemque per-
petuam, præsentis concessimus literas no-
stras privilegiales, pendentes, & authen-
tici Sigilli nostri munimine roboratas.
Datum per manus Venerabilis in Christo
Patris, Domini Ladislai Episcopi Vespri-
miensis, Reginalis Cancellarii, & aulæ
nostræ Vicecancellarii, dilecti & fidelis
nostri anno Domini MCCCLXVIII. VI.
Idus Septembris, Regni autem nostri
XXVII. Venerabilibus in Christo Patri-
bus & Dominis Thoma Strigonienfi, Fr.
Stephano Colocensi, Nicolao Jadrenfi,
Ugolino Spalatensi, & Hugone Ragusien-
fi Archiepiscopis. Demetrio, Varadiensi,
Colomanno Jaurinensi, Michaeli Agrienfi
Demetrio Transilv. Vilhelmo Quinque Ec-
clesiensi, Stephano Zagrabienfi, Joanne Va-
cienfi, Dominico Csanadiensi, Petro Bosnenfi,
„ La-

Ladislao Nitriensi, Stephano electo, confirmato Sirmiensi, Nicolao Tinniniensi, Demetrio Nonensi, Nicolao Traguriensi, Stephano Iharenfi, Joanne Macariensi, Mathæo Sibenicensi, Michaele Scardonensi, & Portina Segnienfi Ecclesiarum Episcopis, Ecclesias Dei feliciter gubernantibus." En demta Segnienfi, Bosnienfi, Syrmienfque, septem collationis regiæ, Episcopatum sedium Tinnienfis, Nonensis, Traguriensis, Pharenfis, Macariensis, Sibenicensis, & Scardonensis (quarum corpori, incuria parta non tuentium Ludovici successorum, hodie Veneti incubant, relicta nobis earundem umbra) epigraphas, quæ inter mirari subit, non retento pariter, trium illarum Jadrensis, Spalatensis, & Ragusiensis Metropolitanarum titulo, jus ad eas propagari similiter.

XXXI. LADISLAUS II.

1369 **T**antum similitudo nominis successoris cum decessore, apud nonnullos valet, ut unum e duobus; apud alios contra a prioris, in istius seculi, octavum & septuagesimum annum, trajectus Petrus Vespriemensis Episcopus, ut pro binis tergeminos in præsens Ladislaos, ut alias Michaeles, extundant. MS. Vespriemense Ariadnes filium est, quod ex isthoc labyrintho ostendit exitum. Id haud plures, geminis profitetur (quorum uni Justinianus
pium

pium dedit honorem, sacras alteri Gale-
nus opes) illum post gestum cum laude
summi scribæ regii, hunc post Archiatri
munus adnotum infulis; Petro autem se-
culi XIII. Antistiti, nullus inter nostros
seculo XIV. locus.

Anno itaque MCCCLXIX. e medico
(quod eo ævo hæud ita rarum) factus Epi-
scopus Ladislaus II. seu ejus opera rele-
vatus aliquando æger Ludovicus; seu
alio officii, obsequiique genere tantum
Heri favorem, vir aulicus meritus.
MCCCLXX. strui apud Aquisgranenses
ante triennium cœptis Deiparæ ædibus bi-
ni, qui ad aras illic operarentur, Ludò-
vicæo ære additi Presbyteri, Fratre Hen-
rico Monasteri B. M. V. in Pilis Diœcesis
Vesprimiensis, Abbate internuncio. Hic
cum isthoc anno, tum alias, Ludovici ad
Decanum, Capitulumque ejus Ecclesiæ
oratores egit. MCCCLXXIII. Rex, Ste-
phaneum sacrarum de valle Vesprimiensi
Virginum, Colomano, Belæque IV. pro-
batum privilegium, novo rursus assensu
roborat. De Episcopo autem nostro ad
eundem annum MS. Vesprimiense habet:
„Hic in anno MCCCLXXIII. coram Co-
mite Palatino facta transactione mediante,
recuperat medietatem possessionis Bitske,
olim ad Episcopatum pertinentis, una cum
decimis ibidem exigì solitis. MCCCLXXIV.
Buda quantumvis in Vesprimiensi Diœcesi
sita, se undique, si D. Gerardi in cogno-
mine jugo tuum vigentem Parœciam demas,

Antistitum nostrorum potestate exemptam ferebat; quocirca Episcopi Vesprimiensis, ut Pontificium diploma innuit, licentia minime requisita, fratribus ordinis B. M. V. de monte Carmelo, patefactus in urbem aditus.

„ Gregorius Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Priori Provinciali, & fratribus ordinis B. M. de monte Carmelo Provinciæ Alemanix superioris, secundum morem ordinis, salutem, & Apostolicam benedictionem. Sacræ vestræ Religionis, in qua sub jugo voluntariæ paupertatis devotum Deo exhibetis obsequium, promeretur honestas, ut petitionibus vestris, illis præsertim, per quas cultus divini numinis augeatur, vesterque ordo prosperis successibus gratuletur, quantum in Deo possumus, favorabiliter annuimus. Exhibita siquidem nobis pro parte vestra petitio continebat, quod carissimus in Christo filius, Ludovicus Rex, & carissima filia nostra Elisabetha, Regina Hungariæ illustris, Zelo piæ devotionis accensi quendam locum in villa de Buda Vesprimiensis Diœcesis, ad eos justo titulo pertinentem, ad opus, & usum fratrum ordinis vestri, vobis in perpetuum donaverunt, & etiam concesserunt. Quare pro parte vestra fuit nobis humiliter supplicatum, ut vobis recipiendi locum ipsum, licentiam concedere dignaremur. Nos, igitur, qui vos & ordinem vestrum gerimus in visceribus caritatis, & divi-

„ num

„num cultum augeri totis desideriis affectamus, vestris supplicationibus inclinati, vobis locum ipsum retinendi, & in eo fundandi, construendi, & ædificandi Ecclesiam, seu Capellam, vel oratorium cum cameterio, Campanili, campana, domibus, & aliis necessariis officinis; jure tamen parochialis Ecclesiæ, & cujuslibet alterius in omnibus semper salvo, & venerabilis fratris nostri Episcopi Vespri-
miensis licentia, minime requisita. Non obstantibus &c. Datum apud villam novam Arenionensis Diocesis V. Calendis Augusti, Pontificatus nostri anno II.“

Oedipo mihi opus, quo sequentis anni acta interpreter. Nam MS. Vespri-
miense ita habet: „Ex Physico primi Ludovici Regis, factus Episcopus (Ladislaus) testante privilegio Comitis Jacobi de Scepus Judicis Curia super Duznigh, & tributo fori in Tapolcza, de anno MCCCLXXV. emanato.“ Testimonio hujus privilegii regius, ut jam dixi, physicus ante Infulas Ladislaus II. fuit. Utrum vero Duznigh dictum fundum, & Tapolczen-
se vectigal Vespri-
miensibus Episcopis an alteri cuiquam Judex Curia ad-
dixerit, haud satis assequor. Sed neque illud ex dictis valeo eruere, an de D. Petri Abbatia Tapolczeni in Borsodiensi, aut de Vicariatu Tholpucseni in Szaladiensi Collimitio illic sermo sit. Occurrit ad hunc annum in Agriensis Ecclesiæ scriptis memoria Milkoviensis Episcopi, qui

idemne cum Argensi, aut Bachovienſi in Moldavia, an diverſus ab eo ſit? haud definiero; nulla tamen acta publica ejus manu roborari ſolita, quo Episcopopen Pontificiæ potius, quam Regiæ collationis fuiſſe, mihi perſuadeo.

Ladislai abhinc noſtri, nulla mentio. MS. Veſprim. obiſſe eum MCCCLXXVII. accepifſeque MCCCLXXVIII. Benedictum ſucceſſorem ait; Pečſvardienſe contra diploma VI. Nonis Septembr. MCCCLXXIX. Veſprimienſi ſede vacante habet.

XXXII. BENEDICTUS III.

1379 **P**ropius vero eſt, Benedictum hunc poſt VI. Nonas Septembr. MCCCLXXIX. federe apud nos cœpiſſe. MS. Veſprimienſe, inter geſtas ab eo res, elocatum ad decennium, ſitæ in Comitatu Albenſi villæ Szent Miklos, uſum fructum extra ordinem recenſet; ordine annorum vero narrat: Anno MCCCLXXIX. decimas ſuas de Germen, & Cſolnak, & de Bille elocat in arendam. Anno MCCCLXXX. quietat feudales ſuos ſuper perſolutione cenſus, a præfata poſſeſſione Szent Miklos.

Floruiſſe ſub hoc tempus præter fratrum Eremitarum S. Auguſtini in Désvér, & B. M. V. de monte Carmeli in Budenſi Regia, etiam minorum in Lippenſi arce ordinem, ex conditi a Ludovici Matre Eliſabetha VI. Aprilis MCCCLXXX. teſtamenti

stamenti tabulis. confit, quin Equitum tam S. Sepulcri Ierosolymitani in Sclavonia, quam S. Lazari peregre proficiscentes fovendum, cum ad Budam, tum ad Strigonium in annalibus ejusævi exstet memoria. Inter anni MCCCLXXI. præcipue memorabilia est, Cardinalem Demetrium, Strigoniensem simul Archiepiscopum, se isthoc anno utriusque Regni, Hungariæ videlicet, & Poloniæ Apostolicum legatum gessisse, et Regum nostrorum gloriosissimum Ludovicum (qui, eheu! XII. Septembris MCCCLXXII. Tyrnaviæ obiit) jam a Casimiri inde morte, Poloniam quoque ceteris Regnorum titulis inferere solitum.

Ab obitu tanti Regis vix ita aliud ab ejus conjugæ Elisabethæ, filiaque Mariæ, atque indignum illud necis Caroli II. alias parvi dicti, Regis patratum facinus. Paulum Zagrabiensem Antistitem, adducendi in Regnum ejusdem Caroli gratia MCCCLXXIII. navigasse in Italiam, Reginas vero, huic mortem MCCCLXXIV. machinatas, omnes confitentur. Aquis, per Joannem Horváthum Croatiæ Banum suffocata MCCCLXXVI. Matre, luebat parricidium Novigradensi carcere filia; unde Venetorum ope libera, dum Segniæ portum invehitur, Sigismundum sponsum, manu Vesprimiensis Episcopi Benedicti (quod Demetrius Strigoniensis Archiepiscopus obierat) Dominica Palmarum coronatum inaudiit.

Id unum fortassis latum inter eas acerbi temporis Vices Antistiti nostro accidit, qui malorum, per intempestivam regiae forcrus, sponteque crudelitatem satur, futurorumque (quæ mox præservida Bohemi juvenia, dum is Hungaris consuesceret, sibi, Regnoque concivit). providus, vitam non illibenter anno MCCCLXXVII. posuit. MSta Hevenissiana, vacantibus Vespriemiensi & Traguriensi sedibus, ad hunc annum diserte habent, Sigismundus autem in dato Budæ, in Festo Conceptionis Virginis gloriosæ ejus anni diplomate, se per manus venerabilis in Christo Patris, quondam Domini Benedicti Vespriemensis Ecclesiæ Episcopi, dicta alma Ecclesia Strigoniensi suo Pastore, & Governatore pro tunc vacante, coronatum aperte fatetur.

Recens inauguratus Rex ad exemplum Soceri, Quinque Ecclesiensis Athenæi Patroni, anno MCCCLXXVIII. Budensis stator exstitit, cujus Præsidem, ac Cancellarium eundem, quem Budæ veteris Præpositum esse voluit.

Priusquam ad Benedicti successorem transeo, lubet ex MS. Vespriemiensi quædam adferre, quæ supra per me insinuatam Petri, in seriem Episcoporum præsentis seculi, intrusionem stabiliunt. „Hic, ita monet MS. advertendum, reperiri quidem in quodam manuscripto Catalogo antiquo ita notatum haberi, quasi vero in anno MCCCLXXIX, quidam Petrus
„ nomi-

„ nomine Vesprimiensis fuisset Episcopus (scribæ nempe ex anni MCCLXXIX. fastis, Petrum huc transferentis errore) quia tamen scriptum illud nulla authentia solidat, quin imo authentica privilegia præfatum Benedictum, in præspecificato anno MCCCLXXVIII. usque ad MCCCLXXVIII. Episcopum Vesprimiensem fuisse perhibent, ideo huic opinioni fides habenda non est.

XXXIII. DEMETRIUS I.

Manuscripta Hevenessiana inter anni MCCCLXXVII. Antistites, Deme-¹³⁸⁸trium electum Nitriensem, inter anni vero MCCCLXXVIII. Georgium Nitriensem, & Demetrium Vesprimiensem promunt. Autumno itaque Demetrium, mutato cum Georgio Clypeo Nitria, ad nos translatum. Idem jam IV. Calendis Junii ejus anni (MCCCLXXVIII.) electus Vesprimiensis audiit.

Exhibet Cl. Scriptor sacrorum Hungariæ Conciliorum, anni MCCCXC. Sigillum, quo Capitulum Monasterii S. Ægidii de Simighio uti solitum, cujus medium Abbatis figura occupat., supereminente ad dextram sole, ad lævam luna. Habita eodem anno, a recens inaugurato Strigoniensi Metropolitâ Joanne, Strigonii synodus, cui Demetrium nostrum interfuisse haud dubito; etsi, quia acta interciderent, haud constet, de quo potissimum a col-

lectis illic Ecclesiæ Hungariæ Patribus deliberatum sit.

MCCCXCI. Strigoniensis Archiepiscopus, axioma Reginalis Cancellarii, quod ab omni retro memoria nostrorum duntaxat Episcoporum fuit, usurpare cœpit. In cujus rei testimonium, adscribimus dati a Sigismundo Rege Cœnobio S. Laurentii Eremitarum S. Pauli privilegii, Clausulam : Datum per manus Reverendissimi in Christo Patris & Domini Joannis, Archiepiscopi Strigoniensis Ecclesiæ, locique ejusdem Comitis perpetui, ac Aulæ nostræ, & Reginalis Majestatum eximii Cancellarii, dilecti nostri & fidelis: Anno Domini MCCCXCI. X. Calendis Maji. Cæterum Demetrius, exacto apud nos triennio, sedem cum Martino (juxta alios Materno) Transilvaniensi Episcopo mutat.

XXXIV. MARTINUS I.

1392 **I**n parum pacata tempora Martini Episcopatus incidit; quod fervente post Mariæ obitum adversus refractarios Valachos bello, Polonus in superiores Regni partes, alibi occupato Sigismundo affine, Hedwigis uxoris nomine, Sceptrum arrepturus, parabat irrumper. Verum Joannes Kanisajus collecto Strigoniensis Metropolis suæ, suorumque suffraganeorum, quos inter Noster numerum facit, Equitum, peditumque numero, in Regni limine non voca-

vocato hospiti occurrit, redeundique necessitatem imposuit.

Comprehenſi anno MCCCXCIII. trice-
nis plures, Regni primorum nobiliſſimi,
ſeu Poloni partes in Sclavonia ſuſcitantes,
ſeu cum vicina Boſnia Sigismundo com-
muniter inſenſi, aut Dyrachinum jam
tum ex Apulia Ladislaum évocantes;
(Nam diverſa in eadem re habent). Ne
uno quidem demto, neque tantillo tem-
poris, quo ferocia poſita, quod tamen ju-
venis Rex flagrantiffime cupiebat, ad pre-
ces converterentur, indulto, univerſi
manu Carnificis repente ſublatis ſunt. Hu-
mata miſerorum corpora primum, in pone
colliculum ſito, qua ex nova ad veterem
Budam via eſt, Cæmeterio; mox eduſto
illic corporis Chriſti Sacello, ac tandem,
Cuſpiniano teſte, Fratrum de monte Car-
meli, illata Eccleſiæ.

Epifcopi autem noſtri res ita MS. Ve-
ſprimienſe recenſet: „In anno Epifcopa-
tus ſui primo (ſeu MCCCXCII) poſſeſ-
ſionem Szegesd recuperat. Eodem anno,
novum ſuper honore ſupremi Comitſ Ve-
ſprimienſis a Sigismundo Rege conſequi
meruit privilegium. Eodem anno deci-
mas ſuas de Germen Archiepiſcopo Stri-
gonienſi elocat in arendam. Anno deni-
que MCCCXCIII. unam ſeſſionem in civi-
tate Veſprim, & ſilvam Iſpárlág Erdeje,
tituló novæ donationis impetrat.“

Digredimur tantisper ad Hungariæ Ec-
cleſiæ primatum. Jam Belæ IV. beneficio,

Strigoniensis Archiepiscopus Mathias nomine, cujus iudicio Metropolitæ reliqui subiecti forent, MCCXXXIX. dictus Primas. At mox intercidit, quin cum Colocensi communis aliquando redditus honor. Nam quorundam sententia Bonifacius IX. Pontificatus sui anno VI. id est MCCCXCIV. Fratri Stephano, Patriarchæ Ierosolymitano, administratori Colocensis, atque Bácsiensis Ecclesiæ, Primatis Hungariæ, & legati nati prærogativam, invito licet Rege, contulit. Verum revocavit eo ipso anno decus illud, Joannes Kanisai Strigoniensis Archiepiscopus, utque successores sui perpetuarent, a Sigismundo simul, & Bonifacio IX. impetravit. Idem primus omnino eximius, ac summus Regni Cancellarius pariter compellatus. Sed ad Martinum revertimur, de quo MS. Vespriemiense ad annum MCCCXCV. sequentia promittit: „tandem anno MCCCXCV. super facultate, vina in civitatem Budensem introducendi, privilegium ab eodem Sigismundo Rege obtinet. Qui hoc anno in Transilvaniam redit, reassumendo Episcopatum Vespriemiensem Demetrio.

XXXV. DEMETRIUS secundo.

1395 **R**eddata ergo MCCCXCV. Martino Transilvaniensi, recipit Vespriemiensem Cathedralam Demetrius. Celebrat illum ab indefesso studio, cura, ac vigilantia MS.

nostrum, qua is Ecclesiæ suæ fundos servatum, auctumque ibat. „ Qui (ita de eo inquit) quinque annis quousque vixit, continuas contra quosdam nobiles Füre-dienfes, intuitu portionis nobilis familiæ Orofzlány, ex defectu feminis per Regem donatæ, fovebat lites. Resumo Joannis Kanisaji res interspergendi propositum, quod inter Metropolitam & suffraganeos, interque nobilissimam ejus familiam, & Diœcesim nostram quidem, nexus intercedit.

Stabat MCCCXCVI. in procinctu, Regem in militiam contra Bajazethem Turcarum Cæsarem affectandi, Joannes Kanisai, & quantumvis æris in iter requireretur copia, ejus tamen partem in solo eductum ad latus Strigoniensis Basilicæ splendidum Deiparæ Sacellum derivari passus. Fratris in pia loca largitatem mox Gregorius Kanisaj, ut suo loco narabo, æmulatus.

An Demetrius noster Nicopolitanæ cladi, fugæque seu per Valachiam seu per Byzantium Sigismundo Comes, cum Joanne Metropoli MCCCXCVII. adfuerit, dicere non habeo. Hunc Bonfinius, non item illum memorat. Qui per Kanisajanæ potissimum gentis clientelas, opes, ac potentiam stetisse ait, quo minus, quæ tantopere in Dalmatia ac Croatia MCCCXCVIII. invaluerat, Ladislai Dy-rachini factio, Hungariam pariter corripuerit. Aderat sub hoc tempus in regno nostro

nostro Rogerius de Canaciis, cœptam Caroli I. gubernii annis, Pontificiarum decimarum collectionem pertensurus. Etsi nonnullus dubio foret locus, utra ex Apostolicis Romanane, an Hungarica Curiis, majoribus æris angustiis laboraret? visum tamen Regi, semillem prioris decimarum decimæ, Pontifici adhuc permittere. Vespriensi itaque Diœcesi imperati auri puri floreni ducenti sexaginta; florenus septuaginta grossis conflabatur. Quæ inter Demetrius noster, nondum expleto repetitæ sedis lustro, ad superos abiit.

XXXVI. MICHAEL II.

1399 **Q**uasi in morem ac consuetudinem res abierat, ut a Nitriensi, nostrum Pedum Antistites sumerent. Translatum inde ad nos Michaëlem MS. Vespriensi his verbis perhibet: „Ex Nitriensi, Vespriensis hoc (MCCCC.) anno fit Episcopus. Cl. Prayius in sua Strigoniensis Ecclesiæ Hierarchia, id bimestri anticipat, jamque IV. Calendis Decembr. MCCXCIX. Michaellem electum Vespriensem pronunciat. Ad hunc annum reperio, Italum tali titulo in Hungaria usum: Mathæus de Vicedominis de Placentia, Doctor utriusque juris, Præpositus S. Antonii de eadem, Reverendissimi Strigoniensis Archiepiscopi &c. Vicarius in spiritualibus, & dictæ legationis causarum auditor generalis. Isthoc fortassis tempore

re, committendi Episcoporum Vices viris, cum idiomatistum juris municipalis ignaris factum principium. Quam secus id deinceps agitatum sit, non unus abusus, & frequentes sumorum infimorumque, palam in Comitibus sæpius auditæ querimoniæ docent,

Sigismundi hæc inter gloria apud externos, amor ac reverentia apud domesticos, post infelix præsertim bellum Turcicum usque defluxit, ut de abdicando ipso, alioque eidem sufficiendo Rege, quæstio ingruerit. Licentius, quam adducuerat, vivebat viduus, oberatque fratrem, ejus ævi monstrum Wenceslaum habuisse. Sunt qui insolens præterea facinus, & nobilium internecionem meditatum eundem volunt. Ergo illum circumfistere Proceres, & nisi Garajani, qua promissis, qua precibus ejus diei stitissent impetum, is conjuratorum ensibus alter cecidisset Julius. Tempus itaque resipiscendi daturi, carceri frementem MCCCCI. dedunt. Variabant inde sententiæ; alii Polono, cui cum Hedwige conjuge, & Regno optime conveniret, plurimi præsertim Præsulum, Bonifacii IX. instincti literis, Italo deferendum diadema, pauci reddendum captivum censebant.

Mala, quibus abhinc sat diutule vexata sedes nostra; utcunque comprobant, Michaellem communiter cum collegis ad Dyrachinum respexisse. Mors illum, ita
reor,

reor, anno MCCCCII. libertati redditⁱ Regis vindicta, exemit; „ nam MS. Vespriemiense ita de eo narrat: ubi vix duobus annis gubernavit, ad æternitatem evocatus est.“

Dyrrachinus etsi MCCCCIII. Dalmatiam ingressus, Jadræ Florentini Cardinalis manibus coronatus sit, mox tamen in Apuliam suam rediit; quod Sigismundus Sicclofino recta in Moraviam, Bohemiamque tetendit; unde mox iterum cum exercitu adfuit. Publice is quidem de perpetua quorumvis adversus se actorum oblivione caverat, Præsulum tamen injurias, quasi hos pactis non item comprehendisset, extemplo ultus est. Strigonii Castellum, urbemque, ac reliquos Metropolitæ fundos, suo ipse ærario intulit, in ceterarum Ecclesiarum, tanquam bello captas Provincias Garajos, Stiborios, Széchios, ac Csehios commilitones immisit. Refert ejus temporis calamitatem, Theodoricus Niemi verbis, Odoricus Rajnaldus: „quantum ad invasionem & destructionem nulla habita est differentia inter Presbyteros, & Clericos, & vulgares, sacrum & profanum, & exinde in Curia Bonifacii pauci Hungari visi sunt; sed & ipse Sigismundus postea Cathedrales Ecclesias, & Monasteria, nec non omnia beneficia Ecclesiastica in Hungaria dedit, quibus voluit, & hoc de exaltatione Ladislai (Dyrrachini dicti) quoad regnum Hungariæ

riæ ipse Bonifacius, & ejus Collegium lucrati fuerunt. “

Contulisset sacros pro voluntate fundos modo non profanis, & indignis Rex. Libet huc MS. nostri Lessum adscribere. „ Ab hujus (Michaelis nempe) obitu, qui contigit anno MCCCCII. ultra quam quindecim annis vacantis Episcopatus bona sequentes administrarunt, utpote Comes Nicolaus de Széch usque ad MCCCCVII. Deinde quidam Joannes, hoc nomine dictus Episcopi Zagrabiensis frater, ab anno MCCCCVII. usque ad MCCCCIX. Brenda alias S. R. E. Presbyter, Cardinalis, legatus Apostolicus, & gubernator Ecclesiæ Vesprimiensis, & ejusdem Comitatus supremi Comitis officii administrator, usque ad annum MCCCCXVII, bona uti præmitteretur, Episcopatus administrarunt, qui dirripuisse potius, quam conservasse Christi Patrimonium notati sunt.

Refedit aliquantum MCCCCIV. Principis ira, fundosque Præsulibus, quæ per se, quæ suos ipsum interpellantibus restituit; exigua tamen earum Ecclesiarum, quæ Præfidibus destituebantur, habita ratione. Juvat huc Crucigerorum Domus hospitalis Ierosolymitanæ S. Stephani de Alba, dati per manus Reverendi in Christo Patris Domini Eberhardi, Dei & Apostolicæ sedis gratia Episcopi Zagrabiensis, fidelis nostri, dilecti, anno Domini MCCCCIV. II. Calendis Septembris, Regni autem Sigismundi anno XVII. diplomatis clausulam
inse-

inferere, in qua Colocensi, Agriensi, Vespriemiensi, Vaciensi Syrmienſi) ut ſileam Traguriensi, Scardonensi, Jadrenſi, Tinninienſi, Nonenſi, Sibenicenſi, Macarienſi, Pharenſi, Corbavienſi, quorum Epilcopi fortaliſſi tum obnoxii Venetiſſe cœperant) ſedibus vacantibus legitur: „Colocenſis Nicolao de Gara, Agrienſis Striborio de Striborics, Vespriemiſis Nicolao de Széch, Vacienſis Betto Cseh de Leva, & Syrmienſis Joanne de Gara, Eccleſiarum præclaris Cuſtodibus, ut ajunt, Lupis exiſtentibus.“

Micabat MCCCCV. in ea proborum hominum paucitate Georgius de Kanifa ſupremus caſtri ferrei moderator, & incomparabilis Strigonienſis Metropolitæ Joannis germanus, qui cultum ſummi numinis, ac ejus glorioſiſſimæ Matris, pro viribus in Diœceſi Vespriemiſi promovere conſiliuſ.

„Nos Georgius Kanifai Comes perpetuus Comitatus caſtri ferrei &c. memoriæ commendamus tenore præſentium: Quia nos animarum noſtrarum parentum, fratrum, & hæredum noſtrorum ſalutem ſiſtentes, & pro temporalibus tranſitoriis, æterna cominutare cupientes, ob ſpem, & ſummam devotionem noſtram, quam erga beatiffimam V. Mariam, in cujus honore, clauſtrum Eremitarum, Ordinis S. Pauli primi Eremitæ, in dicta Erenyes per antecellſores noſtros conſtructum fore dignoſcitur, gerimus, cujus juſ patronatus

tus tenemus, totalem possessionem no-
stram vocatam in comitatu Szaladiensi exi-
stentem habitam, simul cum cunctis utili-
tatibus, & pertinentiis quibuslibet: terris
scilicet arabilibus &c. memorato Claustro
B. V. & per consequens prænominatis
fratribus Eremitis, in dicto claustro de-
gentibus pro tempore constitutis in per-
petuam Eleemosynam dedimus, donavi-
mus, & contulimus, imo damus, dona-
mus, & conferimus jure perpetuo, &
irrevocabiliter in sempiternum tenendum,
possidendum pariter, & habendum. In
cujus rei memoriam, perpetuamque fir-
mitatem præsentis literas nostras Sigilli
nostri munimine roboratas, duximus con-
cedendas. Datum in arce Sempte XX. die
Augusti anno Domini MCCCCV.

MCCCCVI. Nostra cum pluribus aliis
 sedibus porro vacabat. Velim obfirmet
 adhuc tantisper lector animum, mox,
 quæ manu Excelsi contigit, mutata in
 melius regiae mentis rationem, una mecum
 deprædicaturus. Idem Rex, privatum
 Hungaricæ Ecclesiæ æs post decennium, in
 rem publicam urbis Constantiensis, & or-
 bis Christiani convertet. Fuerit Sigis-
 mundi Pater, Carolus IV. Imperii Roma-
 nogermanici Vitricus, ac Frater ejus Wen-
 ceslaus nullis eluendum seculis dedecus,
 ipse tamen haud ad imos, ut illum MS.
 Vesprimientem pingit, talos ater exstitit.
 Misertus is Ecclesiæ Vesprimientis, dedit
 p illi

illi, qualem per ea tempora fortassis po-
tuit, Præsulem.

XXXVII. FR. JOANNES IV. DE ALBEN.

1407 **H**ic electus in regiis actis annorum XV.
Cal. Maji MCCCCVII. & IV. Cal.
April. MCCCCX. Vespriemensis Episco-
pus audit. Quod prænomen Fratris atti-
net, religiosi cujusdam instituti, & si ha-
riolari licet, Equestris ordinis fuerit. Plu-
res eo ævo similis commatis inscriptiones
apud autores reperias, quas inter illa:
Frater Jacobus aut Philippus, Dei & Apo-
stolicæ sedis gratia Magister, & conven-
tus cruciferorum, Domus hospitalis Eccle-
siæ S. Stephani de Strigonio, cui Præce-
ptores, reliquarum per Hungariam ejus
ordinis domuum subjecti erant. Definire
tamen haud ausim: an is Magister gene-
ralis de Strigonio, an Præceptor de Al-
ba, aut vero, quod fere mallet, Equi-
tum S. Sepulcri de Glogoncza Diœcesis
Zagrabiensis, qui Templariis *) illic succes-
serant, exstiterit? Genere profecto illu-
stri, & cum Cilejenses, tum Blagajanos
(e quibus Urfinii, aut Rosenbergii quorun-
dam sententia profecti) Comites attingen-
te, ortus fuit. Idem duplici, quippe de
Alben (quod origine exterum) & de
Medve

*) Verosimilius est, plurimos earum partium Tem-
plarios, sublato ipsorum ordine, scilicet ad Glogon-
czas contulisse.

Medve (quod indigenatus jure Croatam, aut Sclavonium fuisse indicat) axiomate usus. Terni fratres illi, sacri duo, Eberhardus modo Zagrabienfium, alias Varadienfium Antistes, nec solum Hungariæ Regni, verum Romani quoque Imperii summus Cancellarius, & Henricus Quinque Ecclesiarum Præsul; profanos inter tertius Rudolphus nomine. E Magdale-na, sorore ejus, filia Antonii Comitis de Blagai prognatæ erant.

MCCCCVIII. Joannes Kanisajus, cum Hungariæ utriusque Metropolis Antistitibus Pisas, ad tollendam Gregorii XII. & Benedicti XIII. Ecclesiam Romanam distrahentium scissionem, a Patribus evocabatur Inscriptio literarum erat hujusmodi: „Miseratione divina Episcopi, Presbyteri, Diaconi, S. Romanæ Ecclesiæ Cardinales, nunc in loco Liburnii Diœcesis Pisanæ commorantes, una cum Collegio Reverendissimorum in Christo Patrum Dominorum in parte alia Cardinalium nominatorum pro nobis, & aliis Reverendissimis in Christo Patribus, Dominis Cardinalibus pro nunc absentibus, nobis adhærentibus, & adhæreere volentibus in hac parte: Reverendis in Christo Patribus, Archiepiscopo &c. ejusque suffraganeis, ejusque Archiepiscopi, & suffraganeorum prædictorum Capitulis, nec non venerabilibus & circumspectis Abbatibus Provinciæ, exemptis, & non exemptis, cujuscunque religionis existant, salutem, & promptum

habere affectum ad pacem, & unitatem Ecclesiæ procurandam &c. &c."

Teste Spondano MCCCCIX. expectabantur adhuc (nondum ergo appulerint) Nuncii Regum Hungariæ, & Bohæmiæ, & Magistri Hospitaliorum. Expectatorum turmæ, merito Hungariæ quoque Præsules accensueris, quod domi ardebat Ucalegon, cominus Strigonii propinante Hungaris Viclefi virus Hieronymo de Praga, eminus Joanne Hussio.

Gustatas Albano nostro, cognatæ Sigismundi aulæ in adolescentia delicias; non item sumptas per ætatem Infulas arbitramur. Vero itaque proximum, eum Vespurnio Zagrabiam, ubi germanus ejus Eberhardus ab anno MCCCCXI. usque MCCCCXIX. sedebat, studiorum, hisque affinium negotiorum causa secessisse, successorique, de quo mox acturi sumus, locum præbuisse. Interea & anni vigorem, & merita cumulum usque in illo attingere, ut vita functo Eberhardo fratri, cum in Zagrabiensibus Infulis, tum Cancellis regiis successor datus sit. Tenuit ab anno MCCCCXX. ad MCCCCXXIII. ea virtutis & scientiæ commendatione Ecclesiæ illius Pedum, ut inter primæ magnitudinis Antistites, a Zagrabiensi Historia numeretur.

Intempestive tamen MCCCCXXII. loci ejus cives diris devovit, qui inde omni inhumanitatis, quin sævitiei genere Canonicos, eorumque familias persecuti.

Quodsi

Quodsi litis argumentum rite introspexi, haud ita regiis, cum Capitularibus, & Episcopalibus incolis (& turris fortasse reparandæ causa) conveniebat. Nam MCCCCXX. apud Romæ agentem Sigismundum, questum Cives contra Capitulum, quasi illud secessionem moliretur, aderant; responderatque tum Rex: „continuan-
dam inter utrosque communionem, turrin-
autem in prioris & figuræ & molis, ne-
quaquam tamen in munimenti, quod ci-
vitati officeret, reparandam modum.“

Redimitus inde Mediolani MCCCCXXI. (ut mos loquendi) ferreo, ac Romæ aureo diademate Cæsar, Basileæ MCCCCXXII. assedit Patribus. Utrovis Sigismundum comitatus Joannes de Alben, imperatoriæ pompæ in solenniis, ac suffragiorum in Concilio, pars exstitit. Longi denu-
meris, contractique ex eo morbi molestiis exhaustus Antistes, ad Henricum fratrem Quinque Ecclesias se deportari curavit, ubi conditis XIV. Martii MCCCCXXIII. testamenti tabulis, quingentos florenos, in habendas tricesima obitus sui die exequias, ac totidem alios, minorum redituum sacerdotibus (vicenis nummis, quoties ejusdem causa divina facerent, remunerandis) pen-
di voluit, quem ibidem festo Assumptæ in cœlum Virginis anni ejus, oppetiisse mortem, Historia Zagrabiensis Ecclesiæ habet.

XXXVIII. BRANDA.

1416 **B**randa Tituli S. Clementis, Presbyter Cardinalis cum sacram, tum profanam apud nos Rempubicam administravit. Quo magis miror facerrimum, ac amplissimum virum, haud ita serie Vespri- niensium Præsulum per MS. nostrum, & Regni Cardinalium numero, per Cl. Pannoniæ Purpuræ autorem, dignatum fuisse. Nihil eo ævo insolens gubernato- ris cujusdam Ecclesiæ axioma, quo sub Ludovico I. Valentinus Quinque Eccle- siensis, & Demetrius Strigoniensis; sub Si- gismundo autem, præter, Brandam Geor- gius Strigoniensis usus. Haud me latet, quem nunc nominavi, Georgium pariter rexille Passaviensem Ecclesiam, ac iis fe- re tantum administrandam, aut gubernan- dam a Romana Curia permitti solere alte- ram, quibus prior quædam, solenni de- sponsa vinculo. At Brandæ potuit alia, nobis incognita, fortassis in Italia fuisse concredita, etsi eundem malim universim ob ætatem, abstentum Insulis. Sed neque sic quidem, is Vespri niensium Episcopo- rum eximendus syllabo. Listius certe ab anno MDLXVIII. usque MDCLXXIII. per quosvis adhuc accensus nostris, etsi hoc primum anno Jaurinum translatus, Roma ætatis veniam acceperit.

Hic jam Rhodus & Saltus, quo Branda potissimum tempore noster, quocunque tandem jure, aut titulo Episcopus dici potue-

potuerit? diplomata regia ab anno MCCCCXI. usque MCCCCXV. vacasse sedem nostram referunt, sedensque eo ipso anno, Dominica ante festum S. Elisabethæ Budæ in Causa Vespriensis Capituli, Metropolitæ Kanisajus e tribunali pronunciabat, ut decumarum partem, quæ Capitulum istud concernerent, avertere auri, cujus cujus demum status ac ordinis, caperentur, & Vicario Vespriensi (nulla Episcopi mentione) mulctandi traderentur. Demetrii, Abbatis Tycho-niensis, ac reliquorum cum Abbatum, qui ipsas decimas, tum Parochorum, qui quartam earum partem insolenti, abdicati Joannis XXIII. Papæ privilegio sibi vendicabant, ausa, ferire visa ea sententia. Quæ ut in clariore luce ponantur, quædam Concilii Constantiensis acta, quoad Vespriensis Capituli causam respiciunt, e Zagrabiensis Ecclesiæ Historia adferimus.

MCCCCXV. Calendis Julii Constantia, synodus (illic Calendis Novembris MCCCCXIV. inchoata) ad Joannem Archiepiscopum Strigoniensem, & omnes Episcopos Hungariæ scribit: „Ecclesiæ schismate laceratæ, & malis corruptæ moribus, ut prospectum foret, conventum esse Constantiæ, ibique deposito Balthasare Colla, olim Joanne XXIII. pro reformatione Ecclesiæ tam in membris, quam capite, expositum fuisse per nonnullos Archiepiscopos, Episcopos, aliosque Prælatos Hungariæ: qualiter idem Balthasar

tempore papatus sui multa, diversis personis in Hungaria in præjudicium Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum ab utroque jure aliena concessit, ac primo: licet in Hungaria ex primæva fundatione Ecclesiarum Cathedralium, & immemoriali consuetudine, decimæ tam prædicales, quam personales fuerint propriæ Archiepiscoporum, & Episcoporum dicti Regni, cui etiam consuetudini non obviant jura communia seu canones. Et de decimis Parochi in aliquibus locis participant, sextam decimæ, in aliis interdum quartam partem, & in aliis aliquando nihil, ac ita semper inviolabiliter fuit observatum. Et super residuo ipsius quartæ partis sint plurima, videlicet dignitates Cathedralium, & Collegiatarum Ecclesiarum Collegia, & Ecclesiastica beneficia, & officia in eisdem regnis fundata; verumtamen Balthasar tunc Papa, veniens Constantiam, & ante suam depositionem, ad instantiam quorundam Baronum, & nobilium Regni Hungariæ in suis literis mandavit Archiepiscopis, & Prælati reliquis, ut integram quartam partem decimarum omnium deinceps, Parochis solvere curarent. Secundo: licet a tempore, quo in regno Hungariæ catholica fides inæcepit, dotum & paraphernalium, quarta puellarum, testamentorum, injuriarum, sexus feminei, ac quædam salix causæ miserabilium personarum, pertineant ad forum Ecclesiasticum, similiter de consue-

fuerudine legitime præscripta, tamen Balthasar idem concessit, dictas causas per Laicos iudices decidendas. Tertio: licet similiter de consuetudine præscripta, aliqui nobiles etiam rusticos habentes, de facto non solvant decimas de propriis Curis, & alii qui ex multiplicatione ad tantum devenerunt, ut rusticos habere non possint, nec decimas in toto, sed in parte solverint, Balthasar nihilominus concessit, ut tales nec in parte solvant. Quarto: licet cuncta Monasteria quorumcunque ordinum, in eodem regno Hungariæ, fundatione super perceptione decimarum, bonorum immobilium infra limites proprios, interdum etiam extra illos consistentium, privilegiata non essent; tamen idem per suas literas ad instantiam quorundam Abbatum, Priorum, Præpositorum ejusdem regni Hungariæ concessit, integram perceptionem decimarum in suis limitibus. Quinto: per alias suas literas, quibusdam Prælatiis, & Ecclesiasticis, Baronibus, Nobilibus, immunitates a decimis, & censibus omnibus, ac servitiis cunctis, Ecclesiis, ac Monasteriis Hungariæ, Dalmatiæ & Croatiæ debitis, concessit. Quæ omnia in magnum Ecclesiarum detrimentum vergunt, & si Barones, Nobiles, Parochi, & Conventus, vi prædictarum literarum apprehendent decimas, & immunitates dictas, quasi impossibile erit Ecclesiasticis, quibus debentur, recuperare; nobiles enim Parochis favent, quos

pro lubitu intrudunt, & amonent. Et sic decimas sub specie Parochorum sibi ulurparent. Denique decimis, & quartis ita abalienatis, multæ Prælaturæ, & dignitates Ecclesiasticæ in iis fundatæ deficerent; supplicarunt itaque synodo, ut his provideret. “

Et vero providit Constantiensis Synodus, ac datis ad eundem Joannem Strigoniensem Archiepiscopum literis, quas ille Strigonii feria tertia post festum S. Ægidii eodem (MCCCCXV.) anno vulgavit, Joannis XXIII. privilegia antiquavit.

Haud itaque ante hujus sæculi XVI. annum, Ecclesiæ nostræ Antistitem syllabo inferendus Branda, cujus ipse inde reditus (absens licet) ad tempus (quo Rozgoniana electio a Sigismundo rata habita) tenuerit. Qui cum alias, tum MCCCCXI. agens apud Uladislaum Poloniæ Regem, Sigismundi res utiliter gessit, & quam Stiborius armis minus potuit, idem facundia pacem procuravit. Et quantumvis legati simul Apostolici munere fungeretur in Hungaria, potuit hic tamen S. Clementis Presbyter, Cardinalis Branda, oblatam sibi Vesprimiensis Ecclesiæ gubernationem a Sigismundo, ut deinde MDLXVI. Jaurinensis a Maximiliano II. S. Mariæ Cardinalis, Zacharias Delphinus, admittere.

XXXIX. PETRUS IV. DE ROZGON.

Absterfit quidquid inde a teruncii habi- 1417
to tricenorum, & amplius Procerum
sanguine, a fœdato viduo thalamo, a clade
Nicopolis, ab averfis denique Ecclesia-
rum fundis, Sigismundo labis adhæsit, gran-
de ejus in procuranda universæ Ecclesiæ
pace studium, ac impensâ Constantiæ Con-
cilio indefessa opera. Pro Rege plurimis
annis absente, ac omnes fere Europæ au-
las visente, Regnum procuravit Joannes
Kanisajus Strigoniensis Metropolita, Gu-
bernatoris, & Vicarii generalis Regno-
rum Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæque
ulius titulo. In ipsa vero synodo œcu-
menica, Procuratorum omnium Ecclesiasti-
corum Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæque,
ut Cl. Kerselecius eosdem recenset, mu-
nere functi sequentes: „ Andreas de
Benziis de Gualdo Legum Doctor, Ar-
chiepiscopus Colocensis, Georgius B.
Adalberti Jaurinensis; Vicecancellarius
Regis Joannes de Eck Quinque Eccle-
siensis, & Plebanus Budensis Benedictus
B. V. Albæregalis, sedis Apostolicæ Pro-
tonotarius Ecclesiarum Præpositi, ac Joan-
nes Chade in artibus Magister, Lector
Ecclesiæ B. Petri veteris Budensis, & Va-
radiensis Canonicus. “

Pertæsum tandem Vesprimiensium Sa-
cerdotum Collegium ejusmodi Rectorum,
qui vellus ovium ad exteras oras expor-
tabant,

tabant, gregi neque verbo (quod vernaculum ignoravere) neque opere (quod egere plerumque extra regnum) pascendo pares, molitumque in ea Regis absentia, quod haud ita jam tum fas capitulis, Episcopum deligere. Petrus de Rozgon, filius Ladislai, Præpositus antehac Deme-
fienfis, ac Vespri-
miensis Ecclesiæ Canonicus is erat, in quem Electorum vota convenerant. Juvat id ope vetusti documenti stabilire pluribus.

„In nomine sanctæ & individue Trinitatis Amen. Capitulum Ecclesiæ Vespri-
miensis harum nostrarum serie, seu instrumento publico, cunctis pateat evidenter. Quod nos universi universaliter, & singuli singulariter duas partes & plus facientes ad sonum campanæ majoris in Basilica S. Georgii Martyris ad latus præfate Ecclesiæ Vespri-
miensis annexa præsentibus, & in unum convenientes de, & super viduitate, & oratione diuturna ejusdem Ecclesiæ Vespri-
miensis, quodue ab anno Domini MCCCCII. usque ad annum Domini MCCCCXVII. citra prope, & ultra Pastore, & Prælate existat orbata, eisdem viduitatis, & orationis temporibus præfata Ecclesia Vespri-
miensis, sub diversarum personarum manibus perperam, & defacto taliter qualiter recta, tenta, habita, usa, possessa, & gubernata possessionibus, juribus, terris, & quibusvis, facultatibus detrimentata, defraudata, enervata, exhausta, & minorata,
„ non

non curantes ipsam in suo recto gubernaculo conservare, sed velut hi, quorum non sunt oves propriæ, lupo veniente fugiunt, & oves sibi commissas dimitunt rapere, depræcati, de Ecclesiæ Bonis, & facultatibus incrassati, impingvati, dilatati, ipsa derelicta, & dimissa abierunt. Cum itaque de his morbis pestiferis, & Ecclesiæ imminentibus periculis, ac jurium exorbitationibus, per eum, ad quem de jure spectabat, hæctenus minime provisum existit, nobis eo insudantibus, fidelique & sincera devotione fatagentibus, ut hoc electum viridarium Christi Jesu eradicatis tribulis, & nocevis funditus evulsis spinis, sit salus animarum: nos tanquam membra acephala, altissimo Domino suffragante, his omnibus prospiciemus, proinde cupientes, ut ipsa Ecclesia prævisa, præveniens jacula eorundem minus feriatur — — & præfata Ecclesia Vesprimiensis acephala non existat, sed prælato potiatur condigno; licet Pastoris, & Prælati ejusdem electio de jure dudum de nostris manibus dilapsa existat; consideratis tamen prænarratorum periculorum, & incommodorum emergentium generibus. Venerabilem & egregium virum Dominum Petrum natum Ladislai de Rozgon, presbyterali dignitate fungentem Agriensis Diocesis, Præpositum Ecclesiæ Demesiensis, Vesprimiensem Canonicum, de magnifica, & spectabili prosapia ortum, irreprehensibilem, sobrium,

brium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalem, non vinolentum, non percussorem, non litigiosum, non cupidum, caste docentem, non neophytum: quemque vitæ virtus, morum honestas laudabilis, conversatio liberalis, sufficiens peritia Pontificatui conveniens, aliisque virtutum, & probitatum donis insignitum: quibus idem apud nos probabili commendationis testimonio, ipsiusque, nedum alieno, verum etiam familiarium experientia, eundem agnovimus fore insignitum, eaque nos propensius agunt, & inducunt. Verum tales Pastores merito debent præfici, qui commissum sibi gregem sciant, non solum doctrina verbi, sed etiam exemplo boni operis informare, commissasque sibi Ecclesias in statu pacifico, & tranquillo possint, & valeant duce domino salubriter agere, & feliciter gubernare. Dudum siquidem præfata, Ecclesia Vespriemiensis per quondam bonæ memoriæ M. (Michaelis) Episcopi obitum Pastoris solatio destituta, & ne ipsa longioris vacationis exponatur incommodis, sollicitis studiis intendentes, post digestam & maturam deliberationem, quam de præficiendo eidem Ecclesiæ personam utilem, & etiam fructuosam unanimiter, & consensu unanimi, concordique actione, ac parili voluntate, nullo discrepante habuimus diligenter, debita meditatione de persona ejusdem Domini Petri Præpositi pensata, ob dictorum suorum meritorum,

exi-

exigentiam, eundem in prædictæ Eccle-
 siæ Vesprimiensis Pastorem animarum,
 Christi nomine invocato, canonice, rite,
 & legitime duximus nominandum, eligen-
 dum pariter, & præficiendum; imo no-
 minamus, eligimus & præficimus harum
 nostrarum literarum, seu præsentis publi-
 co testimonio mediante; in eo, qui dat
 gratias, & largitur præmia confidentes,
 quod dirigendo actus ejusdem, præfata
 Ecclesia sub ejus felici regimine, dextra
 Domini assistente, pro parte sui regetur
 utiliter, & prospere dirigetur, ac gratiæ
 in spiritualibus, & temporalibus per eun-
 dem suscipiet incrementa. In quorum
 omnium & singulorum fidem & testimo-
 nium præsentis literas nostras, seu præsens
 publicum instrumentum hujusmodi no-
 stram nominationem, electionem, &
 præfectionem in se continentes, seu con-
 tinens, exinde fieri per notarium publi-
 cum & tabelliones infra scriptos subscribi
 & publicari mandavimus, utriusque Si-
 gilli capitularis appensione, & proprio-
 rum chirographorum subscriptionibus com-
 muniri. Datum & actum die Veneris, vi-
 gesima sexta mensis Novembris sub anno
 Dominicæ Nativitatis MCCCCXVII.

Sequentur Vesprimiensium Canonico-
 rum nomina, qui huic electioni subscri-
 psere.

„ Ego Nicolaus, Archidiaconus Segur-
 diensis Canonicus, & Vicarius prædictæ
 „ Eccle-

Ecclesiæ Vesprimiensis, ad præsens vocatus, manu propria subscripti. “

„Ego Georgius de Gara Lector & Canonicus ac Notarius præfatæ Ecclesiæ Vesprimiensis, præmissa propria manu subscribenda duxi, & roboranda.

Ego Gregorius Cantor & Canonicus, manu propria.

Ego Joannes, Custos & Canonicus, manu propria.

Ego Blasius Archidiaconus Budensis & Canonicus, ac Rector altaris S. Crucis in Ecclesia Vesprimiensi, manu propria.

Ego Dominicus Archidiaconus Albensis, & Canonicus Vesprimiensis, manu propria.

Ego Ladislaus de Somháza, Canonicus Vesprimiensis, manu propria.

Ego Joannes de dicta Gara, Canonicus Vesprimiensis, manu propria.

Ego Joannes de Dubnicza, Canonicus Vesprimiensis, manu propria.

Ego Ladislaus de Láad, Canonicus Vesprimiensis, manu propria.

Ego Paulus de Körmend, Canonicus Vesprimiensis, manu propria.

Ego Thomas de Egerszeg, Canonicus Vesprimiensis, manu propria.

Ego Mauritius de Csóptuk, Canonicus Vesprimiensis, manu propria.

Ego Thomas S. Afræ, Canonicus Vesprimiensis, manu propria.

Ego Thomas de Salamon Várd, Canonicus Vesprimiensis, manu propria.

Ego

Ego Sigismundus de Pesth, Canonicus
Vesprimiensis, manu propria.

Ego Andreas Ægidii de Ujlak, Canoni-
cus Vesprimiensis, manu propria.

Ego Franciscus de Ujlak, Canonicus
Vesprimiensis, manu propria.

Ego Georgius Petri, dictus de Vasvár
Canonicus Vesprimiensis, manu propria.

Ego Petrus Michaëlis de Egeršzeg, Pres-
byter Quinque Ecclesiensis Diœcesis Ca-
nonicus præfatæ Ecclesiæ Vesprimiensis, sa-
cra imperiali autoritate Notarius publi-
cus manu propria subscripsi, signoque &
nomine meo solenniter, & consvete signa-
vi rogatus, vocatus, & requisitus in fi-
dem & testimonium omnium, & singulo-
rum præmissorum.

Ægre, molesteque, ut par erat, id
factum Sigismundus tulit, monuitque Pe-
trum nostrum, ni Demesiensis Sacerdotii
jactura cumulari sibi incommoda impru-
dens vellet, Vesprimiensi Episcopo ab-
stineret.

Finis hæc inter XIV. Jul. MCCCCXVIII.
Constantiensi Concilio impositus, regiis
ejus anni diplomatibus, sedem Vesprimien-
sem vacare professis; mortuo autem Za-
grabiæ MCCCCXIX. Eberhardo, fratrem
Joannem, ut vidimus, Rex suffecit;
Brandæ quoque, seu Regno continenter
absentis, seu, si vitam tamen eo proro-
gavit, aliis in Italia infulis exornati,
haud tanta jam apud Sigismundum ratio.
Prona inde florenti tum aulæ, Regnique
q gratia

gratia Rozgoniæ domui omnia, cujus precibus protectus Petrus, a Rege in Vespri-
miensis Ecclesiæ fundorum polleſſionem
immiſſus eſt, atque publica anni
MCCCCXX. acta electus Vespri-
miensis ſubſcripſit, eſſi haud ante V. Maji
MCCCCXXIV. per Romanam Curiam
confirmatus ſit. Pia pro more ſuo in
Diœceſin noſtram Kanisajana gens, fundos
Cœnobii S. Petri de Simigio ordinis S.
Pauli primi Eremitæ partim augeri, par-
tim ſtabiliri a Rege eodem anno procura-
vit. De quo Cardinalis Pazmanus Ap-
pendice II. ita ait: „XIII. Vicarius de
S. Petro in Simigio, auxit ejus fundatio-
nem familia Dominorum de Kanisa, ſub
quo prior de S. Dominico in Szakácsy
fundatus anno MCCLXX.

Grande his annis æs in bellum contra
Ecclesiæ hoſtes Huſſitas, Diœceſes Hunga-
ricæ pendebant, quod MS. Vespri-
miensis his verbis inſinuat: „illis temporibus vi-
gente pro expeditione contra Huſſitas ſu-
ſcepta, multa millia florentiorum ex pro-
ventibus Ecclesiæ ſuæ, vicibus iteratis Ro-
manæ tranſmiſit Curia.“ Denique pauxil-
lum ante, quam Vespri-
miensis Agriam trans-
ferretur Antistes noſter, non modo ho-
norem, verum penſionem quoque annuam
Cancellarii Aulæ Reginarum pro ſe,
ſuiſque ſucceſſoribus recuperavit. Impe-
trandi a Rege decus, ac commodum pri-
ſtinum occaſionem, Joannes de Alben
Zagrabiensis tunc Præſul dedille viſus,
qui

qui (ut datum per manus Reverendi in Christo Patris Domini Joannis Episcopi Zagrabienfis Aulæ nostræ, & Reginalis Majestatis supremi Cancellarii, fidelis nostri, dilecti Cœnobii Garichienfis B. M. V. Ordinis D. Pauli primi Eremitæ; diploma habet) eam sibi vendicare pariter prærogativam cœpit. Cum ea propter, tum quod & altera Episcoporum nostrorum Reginas coronandi prærogativa in iis continetur; verba ipsa regii Privilegii recitamus: „proinde ad universorum notitiam, inquit Sigismundus VI. Calendis Martii MCCCCXXV. tenore præsentium volumus pervenire; quod a tempore primæ foundationis Venerabilis Vesprimienfis Ecclesiæ; Episcopus loci ejusdem ex privilegio ipsi Ecclesiæ super hoc indulto; quod etiam privilegium nobis; nostris Proceribus assidentibus; vicibus plerisque intelleximus; ejus serie studiose perlecta habuit & debuit Reginas Hungariæ diademate coronare; quod non solum præteritis; verum etiam præsentibus temporibus semper obtinuit; & obtinet; ut debuit hactenus inconcusse; ob cujus remunerationem officii; eidem Episcopatu realiter perpetuo annexa existit; cum quingentarum Marcarum stipendio annuo; Cancellaria Reginalis, quæ pro quorundam ejus Ecclesiæ Episcoporum negligentia; fuerat per aliqua temporum intervalla a Vesprimienfi Ecclesia desuetudine inumbrata. Nos itaque attendentes jus suum

„fore nulli hominum detrahendum, neminemque debere locupletari ex natura aliena, nec offuscari alterius diligentiam ob alterius negligentiam odiosam, conscientiaeque nostrae scrupulum per hoc exonerare volentes, ipsam Cancellariam reginalem cum praedicto quingentarum marcarum stipendio annuo, de tricesima nostra, nominatim Jaurinensi, solvendo, vel aliunde, undecunque acceptare voluerit, de redditibus Reginalibus, ob multifaria & insignia venerabilis Patris Petri, Vespriemensis Episcopi meritoria obsequia, & virtutes eidem Episcopo, imo Episcopatu sive Ecclesiae B. Michaelis Archangeli, cujus Ecclesiae illustres Hungariae Reginae specialiter sunt Patronae, restituimus, de Inclytae Reginae Dominae Barbarae carissimae Consortis nostrae, & omnium Baronum nostrorum Consilio, & consensu realiter tenendam, & perpetuo per Vespriensem Ecclesiam irrefragabiliter possidendam.“

Duplici jam mendo scatet MS. Vespriemense, quod: „duodecimo, inquit, Episcopatus sui anno ad Agriensem Episcopatum evocatur (Petrus) huic ergo succedit Simon de Rozgon. Ponamus cum Martino Szentivanyio Petrum XXIII. Maji MCCCCXXV. Vespriio Agriam translatum, haud tamen ducto a die ejus electionis, XXVI. nempe Novembris MCCCCXVII. calculo, ultra novem annos supputabimus. — Quid quod & Antistes, cujus

cujus nomen mox edemus, inter Rozgonios intercalandus?

Quo is vero vicem Agriensibus, qui eum sibi a Rege dari Præsulem postularant, quadamtenus rependeret, extintæ Szolmosiæ gentis fundos, commutando in Præposituram B. M. V. Castri Agriensis, Zemplinienfi sacerdotio a Rege uniri impetrat. Recitamus, quia Præsulis nostri laudibus refertæ, ipsius Sigismundi literas.

„Nos Sigismundus Dei gratia &c. memoriæ commendamus tenore præsentium significantes, quibus expedit universis. Quod nos, qui ex innata nobis regia liberalitate cunctorum nobis fideliter obsequentium fidelitates pensare, & ipsis pro iisdem digna consuevimus impendere præmia meritorum, consideratis præstitis multimodis præclaris fidelitatibus, & innumeris virtuosis gestis sincerisque, & laude dignis multifariis complacentiis, fidelis nobis dilecti, Venerandi in Christo Patris Domini Petri, Episcopi Ecclesiæ Agriensis, filii scilicet quondam Ladislai de Rozgon, per ipsum una cum fratribus suis infra scriptis, videlicet Reverendo in Christo Patre Domino Simone de eadem Rozgon, Episcopo Vesprimiensi, filio scilicet condam Simonis de prædicta Rozgon, olim Judicis Curiae nostræ regiae, nec non Magnificis, Stephano filio dicti condam Ladislai de præfata Rozgon Temesiensis, ac altero Stephano & Georgio

gio, filiis antefati condam Comitibus Simonis
 Posoniensis, Comitatum Comitibus, &
 nonnullis nostris & regnorum nostrorum
 prædictorum, arduis agendis, & validis
 expeditionibus cum omni sinceritatis Ze-
 lo, & solitudine indefessa, a juventutis
 suæ tempore in præsentiarum ex toto cor-
 dis sui desiderio, totoque suo posse, locis
 & temporibus summe incumbens, non
 sine expensarum suarum pluralitate, suas
 & banderii sui gentes exercitiales expe-
 ditiones, per nos quandoque pro oppri-
 menda sævissimorum Turcarum totius
 Christianitatis crudelium inimicorum pro-
 tervia, quandoque vero pro extirpandis
 perfidissimis Hussitis puta, Bohæmis, &
 Moravis, hæresis pravitatem diligentibus
 — — juxta nostræ Majestatis manda-
 tum transmittendo, pro nostri regii ho-
 noris exaltatione, & tuenda fide catholica
 nobis in facie digni Regni nostri Hunga-
 riæ coronæ exhibitis, & impensis. Et li-
 cet ipse Dominus Petrus Episcopus, exi-
 gentibus præmissis laudabilibus suorum
 obsequiorum meritis, multa majora anti-
 dororum præmia a nostra Majestate me-
 reatur reportare, volentes tamen aliquan-
 tisper nunc votis suis respondere, ad
 ejusdem Domini Petri Episcopi Agriensis
 humillimæ supplicationis instantiam, per
 ipsum nostræ Majestati humiliter, & devo-
 te oblata pro fundatione, & donatione
 cujusdam capellæ, quam idem Dominus
 Petrus Episcopus, ad latus Cathedralis
 „Eccle-

„Ecclesiæ suæ, Agriensis prædictæ, in honorem Virginis gloriosæ, Zelo devotionis accensus construxisse dignoscitur; quasdam possessiones nostras regales, Solmos — per defectum feminis condam Ladislai de eadem Solmos, ad manus nostras regias, juxta ejusdem Regni nostri consuetudinem rite, & legitime devolutas, & redactas, simul cum universis utilitatibus eidem Domino Petro Episcopo de manibus nostris regiis dedimus, donavimus, & contulimus, imo damus, donamus & conferimus pleno jure, sine præjudicio juris alieni. — Datum in Kieckche feria V. proxima ante festum nativitatis B. Joannis Baptistæ. Anno Domini MCCCCXX. Regnorum nostrorum anno Hungariæ XLIV. Romanorum XX. Bohemiæ X.“

Idem Antistes fidem, operam, ac facundia vim Regi, in Norimbergensibus anni MCCCCXXI. Comitibus approbavit, in quibus subsidiariæ contra Rebelles Boemas copiae a Germaniæ principibus decretæ sunt. Neque ab Hungarica Ecclesia curam, aut industriam suam is desiderari passus, quod pro ferenda XXI. anni MCCCCXXV. de non occupandis per seculares Ecclesiæ bonis, & rebus lege, cum Collegis peroravit. Iisdem, quibus apud Znoimæ in Moravia die IX. Decembris MCCCCXXVII. defunctum socerum, tenuit apud recens inauguratum generum artibus principem gratiæ locum. Quo etiam factum est, ut sub annum

MCCCCXXVIII. ab eodem (Alberto I.) Rege ad Colocensem Metropolim provectus sit. Offendit tamen apud ejus vi-
duam, quod domus suæ, ac Patriæ ante
Reginæ, & Ladislai posthumi commoda
ponens MCCCCXL. ad Polonum transiit.

XL. JOANNES V.

1426 **H**aud legitur vacasse his annis sedes;
sed neque MS. Vespriemiense Simonem Rozgonium ante MCCCCXXVIII.
promere ausum; quo veluti suapte con-
fit, ultimos tres, quos ultra novem per-
peram. Petro Rozgonio assignat annos,
melius cuidam tertio tributum iri. Hu-
jus nomen ac conditionem Martino Szen-
tivanio debemus, qui ea ex Vaticanis
scriptis hausit. Joannem ille vocat, eum-
que priusquam VII. Januarii MCCCCXXVI.
in sede nostra stabiliretur, Veteris Budæ
Divorum Petri, & Pauli Præpositis ac-
censum fuisse perhibet. Autumo eum
ipsum, ut clausula sacrarum Vallis Ve-
spriemiensis Virginum diplomatis indicat,
Vicecancellarii in Aula Sigismundi
MCCCCXXIV. munere functum, ac post
XXIII. Maji MCCCCXXV. Vespriemien-
sem a Rege nominatum Præsulem.

Fervebat sub id tempus sacrum adver-
sus Hussitas bellum, secundante numine,
Sigismundi armorum ad Dericzka, &
Ostro in Moravia progressum. Quid ni
præclaris decessoris Petri vestigiis insi-
stens

stens Joannes, piam ad id symbolam contulerit? Nomen ejus acta publica anni MCCCCXXVII. supremum exhibent, quod indicio est, illum abhinc si non etiam vivere, saltem sedere apud nos desisse.

XLI. SIMON DE ROZGON.

Consentit MSto Vesprimiensi, quod Simonis (antehac Præpositi S. Margarethæ) Episcopatus initia, ad annum MCCCCXXVIII. affigit, Martinus Szenti-ványius, ac confirmationis diem tertiam Augusti ejusdem anni ex actis Romanis statuit. Simon Petri Patrueles tantum erat, etsi pro nationis more frater vocatus; nam Petrus (ut ex Sigismundo privilegio elucescit) Ladislao; Simon contra Simone Comite Posoniensi, ut Judice Curiae regiae genitus fuit. Erant Simoni Episcopo, cujus icon, scito ejus seculi penicillo adumbrata, hodiedum in Posoniensi arce visitur, bini insuper germani fratres, Stephanus & Georgius, Posoniensis Comitatus Comites; Petro, unus duntaxat Temesiensium Comes Stephanus, ut adeo ambo Antistites, ejusdem Agriensi Dioecesi ortæ Rozgoniæ stirpis, licet Petrus Temesiensi, Simon vero Posoniensi, ut genealogici ajunt, ramo prognatus exstiterit. *)

q 5

Res

*) Icon Posoniensis barbatum, & toga. quali fere Academici Rectores utuntur, indutum exhibet, juxta

Res Simonis ex annorum serie seorsim narraturo commemoranda imprimis, Galambocz dicti, Castelli ad annum MCCCCXXVIII. obsidio, quæ etsi secus Sigismundo cesserit, quod is appropinquantis Amurathis metu, se propere per Istrum in Transilvaniam recepit, præbuerat tamen Antistes noster ad ejus anni expeditionem cum Rozgonianum, tum Vespriemensem militem. MS. vero Vespriemense commendat in eodem servandorum, augendorumque Ecclesiæ jurium, ac fundorum, his dictis, studium; „Is anno MCCCCXXIX. in possessione Csoltha Comitatus Vespriemensis, notabilem acquirit portionem cum superinducto consensu regio. MCCCCXXX. erga Vespriemensis Comitatus universitatem, severissima a Sigismundo Rege ejus intuitu impetrat mandata, ut solitas Ecclesiæ S. Michaelis, & Episcopatui debentes persolvi, faciant omnis generis decimas. MCCCCXXXI. Joannes Præpositus Vespriemensis jura, ac fundos sacerdotii B. Magdalænæ de Felső Förs, quod idem verosimiliter una cum Vespriemensi Præpositura possedit, a Rege confirmari impetrat. En ipsum diploma.

„Nos

juxta pictis Insignibus, quorum medium, ad lævam transversa alba in rubro campo fascia, dextram Virgo sertum manu tenens, occupat, supereminente Pado cum Mytra, ac inscriptione S. R. E. A. seu Simon Rozgon Episcopus Agriensis.

„Nos Sigismundus Dei gratia Hungariæ,
 Dalmatiæ, Croatiae Rex, Marchio Bran-
 deburgensis — — Sacri Romani Imperii
 Vicarius generalis, & Regni Bohemiæ
 Gubernator, notum facimus universis,
 quibus incumbit per præsentem. Quod
 honorabilis Vir, Dominus Joannes Præpo-
 situs Ecclesiæ Vesprimiensis in nostræ
 Celsitudinis veniens præsentiam, Majesta-
 ti nostræ detexit dolorose, quomodo pri-
 dem, puta disturbii tempore contra no-
 stram reverentiam per quosdam certos
 Prælatos, Barones, & Regni nostri Pro-
 ceres concitati, nonnulla dictæ Ecclesiæ
 sua localia instrumenta super terris, pos-
 sessionibus, & juribus possessionariis dictæ
 suæ Ecclesiæ confecta — — deperdita
 fuissent, & alienata haberentur de præ-
 senti; supplicandum exinde per nos sibi,
 & præattactæ Ecclesiæ suæ, salubre reme-
 dium elargiri. Nos igitur &c. Datum per
 manus Reverendi in Christo Patris Domi-
 ni Joannis Episcopi Zagrabienensis S. R. I.
 & nostræ Majestatis summi Cancellarii, fi-
 delis nostri dilecti. Anno Domini
 MCCCCXXI. X. Cal. Martii, Regnorum
 autem nostrorum Hungariæ & reliquorum
 XLV. Romanorum XX. & Bohæmiæ XII.
 Venerabilibus in Christo Patribus Domi-
 nis Georgio Strigoniensis, Joanne Colo-
 censis, & Bacsiensis canonice unitarum,
 Dionysio Spalatensis, & Andrea Ragusien-
 sis Archiepiscopis, Jadrensi sede va-
 cante, eodem Joanne Zagrabienensis, Pe-
 tro

tro de Rozgon Agriensis, Dyonisio Varadiensis, Georgio Transilvaniensis, Henrico Quinque Ecclesiensis, Simone Vespriensis, Clemente Jaurinensis, Ladislao Csanadiensis, Josepho Bosnensis, Jacobo Sirmienensis, Joanne Tinniniensis, & Georgio Nitriensis Ecclesiarum Episcopis, Ecclesias Dei feliciter gubernantibus, Vacienti, Segnienti, Traguriensi, Corbariensi, Scardonensi, Sibenicensi, Nonensi, Macariensi, & Pharensi sedibus vacantibus. “

Invitati eodem anno Basileam cum Strigoniensi Metropolitâ Hungari Præsules, datis ad Concilii Patres literis, stare per Hussitas, quo minus eorum votis possint annuere, significant. Recitamus ex Mansio illorum Exordii, ac finis formulam. „Reverendissimis in Christo Patribus, & Dominis, universoque cœtui dignissimo in sacra synodo Basileensi constitutis, Reverendissimi Patres, Evangelicæque Veritatis cultores eximii, Viri ex omni gente in spiritu vocati, obedientiam paratam cum debita reverentia, & honore. Clausula ita habet: ut misericordiam altissimi, & alia retributionum præmia consequi, & vitam æternam possidere feliciter valeatis; præsentibus sigillis nostris annularibus, quibus utimur, fecimus consignari. Datum Strigonii XXVIII. Decemb. MCCCCXXI. sacrosanctæ universalis Ecclesiæ & V. R. P. (fortassis Venerabilium Reverendissimorum Patrum) humiles & devoti, Georgius

gius Archiepiscopus Strigoniensis, Petrus Agriensis, Clemens Jaurinensis, Simon Vesprimiensis Ecclesiarum Prælati. “

Quos dissidentibus tribus (Gregorio XII. Benedicto XIII. & Joanne XXIII.) Constantiæ ereptos, uni Martino V. traderant Ecclesiæ fasces, ab hujus successore Eugenio IV. si non penitus submitti, certe aliquantum inclinari sibi postulabant Basileæ Patres. Pro Synodo Sigismundus stare visus, unde Papam per oratores hortari primum, mox palam etiam per notarios citari procuravit. Utrumque Mansius ita insinuat : „Benedictus, Præpositus Ecclesiæ B. V. Albæ regalis, sedis Apostolicæ Protonotarius, & Nicolaus Stock Decretorum Doctor, per organum dicti doctoris, coram D. N. summo Papa Eugenio IV. & etiam in audientia publica XVII. Mensis Martii Anno Domini MCCCCXXXII. præmissa brevissima collatione proposuerunt — — item MCCCCXXXII. VI. Junii instrumentum citationis Papæ Eugenii IV. anni ejusdem II. citationis, & monitionis contra Dominum Papam, & Dominos Cardinales &c. in alma urbe Romana ante Valvas Ecclesiæ B. Petri Apostoli — — in mei notarii publici testiumque præsentia. Constitutus personaliter honorabilis, & discretus vir, Nicolaus Albtz de Yawitz, Vesprimiensis Diocesis supradicti serenissimi D. Sigismundi — Procurator, per eum ad infrascriptam executionem, &

„cau-

„causam exequendam legitime constitu-
tus habuit, & tenuit in suis manibus
quandam literam patentem monitionis,
requisitionis, & citationis contra & ad-
versus præfatum D. Eugenium Papam &
sacrofancto Basileensi concilio generali
emanatam — — Acta sunt hæc Romæ, an-
no, indictione, Mense, die, hora (primarum)
Pontificatu, & loco quibus supra; præsen-
tibus, ibidem Discretis viris Andrea de
Alba regali, & Joanne Cudlovitz Vespri-
miensis, & Olomucensis Diocæsis testibus fi-
dedignis, & ad præmissa vocatis specialiter,
& rogatis. “

Nova, non iterum plurium Capitulorum,
sed Capituli a corpore scissio formidabatur
in Ecclesia; quare Sigismundus non jam
per legatos, ut hæctenus, verum per se
MCCCCXXXIII. cum synodi Patribus
agere, ne Respublica Christiana detrimen-
tum pateretur. Inde in Hungariam re-
dux præsedet anni MCCCCXXXV. comi-
tiis; quibus Simon quoque noster inter-
fuit. MCCCCXXXVI. missi a Rege in
Poloniam; Georgius Strigoniensis Ar-
chiepiscopus; & Matthæus Regni Pa-
latinus, ambo Paluczii arcem Lublyo cum
XIII. oppidis abs omni ære reddi postu-
labant. Ultima anni MCCCCXXXVII.
die, exorta inter Metropolitam Strigonien-
sem, & Simonem nostrum de coronanda
Elisabetha Alberti conjuge quæstio, ve-
tusque Ecclesiæ Vespriemiensis jus reco-
gnitum, firmatumque.

„Nos

„ Nos Georgius miseratione divina Archiepiscopus Ecclesiæ Strigoniensis (locique ejusdem Comes perpetuus, Primas, & Apostolicæ sedis legatus natus, memoriæ commendamus, tenore præsentis significantes, quibus expedit universis. Quod pridem Excellentissimo Principe, & Domino nostro Domino Sigismundo, Dei gratia Romanorum Imperatore ac Hungariæ, Bohemiæ &c. Rege, sicut divinæ placuit voluntati, finale debitum naturæ persolvente, Prælatisque, Baronibus, Proceribus, & Regnicolis in multitudine & quantitate copiosa in hunc locum, pro serenissimi Principis Domini nostri, Domini Alberti Ducis Austriæ, in Regem Hungariæ electi coronatione, convenientibus; inter alia, quæ tunc in oneribus variis regni occurrebant, per Reverendissimum in Christo Patrem Dominum Simonem de Rozgon Episcopum Vesprimiensem de; & super facto coronationis, & inunctionis Regina-
lis Majestatis disceptatio, & difficultas, quoad nos & Ecclesiam nostram mōta fuit, proponens, & allegans idem Dominus Episcopus Vesprimiensis, quod ad ipsum prætextu jurium & privilegiorum suæ Ecclesiæ antiquorum, quorum nonnulla in nostra, & dictorum aliorum Prælatorum, & Baronum præsentis tunc produxit, coronatio, & inunctio Domine Regine Hungariæ spectaret & pertineret; & quamvis hujusmodi suæ intentionis præpositionem & allegationem per certas literas,
&

& privilegia etiam prædecessorum nostro-
rum, Archiepiscoporum Strigoniensium
tunc productas, & exhibitas aliquallyter
firmare voluisset; quia tamen prædecello-
res nostri Strigonienses Archiepiscopi, de
scitu & memoria hominum nunc viven-
tium quamplures, signanter Dominas, Ma-
riam, & consequenter Barbaram, præacti
Domini Sigismundi Imperatoris & Regis
contorales coronarunt, & inunxerunt in
Reginas, tum quia non æstimavimus, ne-
que aliquando scivimus, aut putassemus,
quod super hujusmodi facto coronationis
Reginæ, per dictum Dominum Episcopum,
& nos disceptatio & difficultas oriri de-
bisset aliqualis, ut proinde etiam no-
stræ Ecclesiæ jura, & privilegia suis ju-
ribus contraria, vel prævalentia, quære-
re, producere, & opponere voluisse-
mus: sed quia tam nos nostræ Ecclesiæ
Strigoniensis, quam etiam præactus Do-
minus Episcopus suæ Vesprimiensis Ec-
clesiæ jura, ex præstito tenemur defendere
juramento; ideo nos in favorem pacis, &
seriæ amicitie, intervenientibus tamen,
& mediantibus notabilibus viris, certis
videlicet Prælati, & Baronibus præacti
Regni Hungariæ, ne ex tali nostra disce-
ptatione negligentia, vel obstaculum ali-
quod esset in præfata coronatione, quæ
indilate propter multa & varia evitanda
pericula fieri debuit, acquievimus dicto
Domino Episcopo Vesprimiensi, & con-
descendimus, sine tamen præjudicio jurium
Eccle-

Ecclesiae nostrae Strigoniensis, ut serenissimam Dominam nostram, Dominam Elisabeth, contoralem videlicet memorati Domini Ducis Austriae in Regem, sicut praemittitur, electi, in Reginam Hungariae inungere valeat & coronare, tali tamen sub conditione, quod si nos temporis in processu, quo opportunitas commodose se obtulerit, jura, & privilegia alia Ecclesiae nostrae, suis videlicet efficaciora & meliora invenire, ac producere poterimus, extunc ipsis visis & ruminatis, idem Dominus Episcopus Vesprimiensis a prosecutione dictorum suorum jurium & privilegiorum, in antea penitus desistere debeat, & cessare teneatur; casu vero, quo praedicta sua producta jura, & privilegia, ac quaecumque alia invenienda, & producenda nostris fuerint saniora, efficaciora & meliora, extunc nec nos, neque nostri successores in hujusmodi facto coronationis, ullo unquam tempore impedire debeamus, aut valeamus. Ad quae omnia observanda tam nos, quam saepe tactus Dominus Episcopus Vesprimiensis sub praesentium literarum, quibus utriusque nostrum annularia Sigilla sunt appensa, obligavimus, & obligamus testimonio mediante. Datum in Albaregali in vigilia circumcisionis Domini, anni ejusdem MCCCCXXXVII. “

MCCCCXXXIX. Conventus Lubloviae nostros inter, ac Polonos ob restituenda XIII. oppida, firmandamque amicitiam mutuam

tuam rursus habitus, cui e Regni Præsulibus Dionysium de Széch Agriensem, & Simonem de Rozgon Vesprimiensem adfuisse, in actis reperio.

Sub idem fere tempus Strigoniensis Metropolitæ Paluczius, quo Albertus Rex, vitam liquerat; æquis itaque viribus Széchius cum Rozgonio ad supremum Patriæ Ecclesiæ fastigium contendere. Prælati Elisabethæ judicio Széchius, ac XV. Decembris MCCCCXL. Agria Strigonium translatus, cui illic Rozgonius successor datus. Profecto si a vero non abluunt, quæ Scriptores produnt, & Regina Consilio non optimo usa est, & Antistitem ultra quam decuit, sacri honoris cupido abripuit. Cl. Schmidtii primum ex ejus Agriensibus Episcopis, dein ipsius Bonfinii verba adferimus: „Evolutus spe sua Simon (inquit Schmidtius) mirum dictu, quantopere aversus fuerit a partibus Elisabethæ, & veluti ea repulsa ingenti injuria affecta fuisset Rozgoniana domus, Stephanus & Georgius Simonis Fratres turbas in Reginam concitarunt, arcemque Posoniensem sui juris fecerunt. Alii ex eadem prosapia, cum numero Clientum, fundorumque amplitudine in superiore Hungaria præstarent, omnem illarum Provinciarum nobilitatem Uladislao cum infestis signis e Polonia proficiscenti conciliarunt. „Bonfinius autem rem ita complexus:“ Simon quoque Rozgon, Agriensis Episcopus, item omnes ejus fratres Polo-

Poloni partes pertinacissime sectati sunt. Rozgonianæ defectionis causa Elisabetha fuit; quippe quæ Simoni, dum Vespri-
mienſis erat Episcopus, Archiepiscopatum Strigonienſem efflagitanti repulſam dedit, responditque, Elisabetha regnante Simonem nunquam Archiepiscopum futurum; contra ille: se vivente Elisabetham nunquam regnaturam." Quo itaque matris vice regnaret filius, Elisabetha trimestrem Ladislaum postumum propere coronari fecit; Simon autem, ejecto Elisabethæ ex Eperiesiensi urbe præsidio, Uladislao Kismarkinum, mox etiam Budam allerit, inde Albam deductum, confluentes eorſum ſuæ, ſuorumque factionis Procerum multitudine Regem ſalutari, coronarique procurat. Reginæ abhinc res multum retro ferri, Materque una cum posthuma prole obſidionem MCCCCXLI. pati Strigonii. Simon, ut recepto Eperiesino, atque Kismarkino invalescentes in iis oris MCCCCXLII. Elisabethæ partes reſtingueret, Giſcram adverſæ factionis Ducem (tradita ei ex fratre nepte) affinitate dignatus est; alter vero Elisabethæ exercitus ductor Telephus, non modo Agria depulſus, ſed vivus etiam in Simonis noſtri manus pervenit. Ictum Jaurini MCCCCXLIII. ab Uladislao Rege, ſalubri legati Pontificii, Cardinalis Juliani conſilio, cum Regina ſœdus, etſi peſſimo eodem conſultore, Rex ad Varnam MCCCCXLIV. peſſumdatus.

Ad Hæmum (quo haud ita deinceps nisi Ludovici Budensis ductu, & Leopoldi auspiciis) victricia nostrorum signa pertigerant; adesse ergo ab Amurathe feciales, Servia, Moldaviaque (retenta ad decennium duntaxat Bulgaria) pacem a victore depacisci. Pactis intercedere Julianus, & pertracto in eandem sententiam Hunniade, juvenem Regem in bellum incendere. Faceßere itaque Szegedino jussi Amurathis legati, ac XI. Calendis Octobris in hostem motum. Perstrinxit infida belli fors, fausta ad Nicopolim pugna, qua vetus Sigismundi labes eluta, Uladislai oculos, quo incautum victorem ad Varnam Turcæ proderet. Miserandi Regis fata pluribus exequantur alii, nobis Simonis supremæ res enarrandæ. Armis, *) quod id tam in suam, Patriæque suæ, quam in universi Christiani Orbis gloriam, ac commodum vertisciret, multum oblectatus noster, ut utriusque ejus anni expeditionis pars esse posset, initis cum Giscra, quarum supra memini, induciis effecerat. Antistites noster, quemadmodum Hunniadem nascendi conditione superaverat, ita militari gloria tantum non æquabat. Nec sales inter militaria dicteria, ut fere fit, æmulis deerant. Vitandam dictitabat Rozgonius, quam lo-

ei

*) Sacri viri utebantur militiæ armis, quibus vim arcerent, non item inferrent, seu defensivis; non item offensivis cujusmodi armorum generat cuspide carens, & obtusa hasta.

ci iniquitas incertam portenderet, pugnae aleam; jaciendam Hunniades, ac quo magis arduam, hoc quoque gloriosiore fore victoriam; receptumque commemoranti Præsuli nostro, non segnes, qua mollia vocant in Patria Tempe, verum acres ferendos oculos, qua aspera in Threicios saltus invitant replicabat Hunniades. Tum vero quasi fati præscius Simon: Maeste, Corvine, animis, quando easus præ Consilio placet, subeamus arenam, qua me non ita, Te autem tam facili, quam intras pede egressurum auguror. Rem dixit: Rozgonius pro Aris, & Focis dimicans occubuit, et Hunniades, quandoquidem Regem servare tum non potuit, regnum aliquando ad Taurunum tutaturus, fuga evasit. Pensavit pulcerrimo mortis genere Simon, quidquid ei immodicus Strigoniensis Pallii ambitus aspersit maculae. Agriae is Ladislaum de Hedervar e monte S. Martini de Pannonia successorem nactus, cujus loco Thomas Debrentha, Præpositus Vespriemensis, Abbatiam gubernare coepit.

XLII. MATTHIAS DE GATALOCZ.

Præter nomen, jam etiam Episcoporum¹⁴⁴⁰ cognomen, quod hætenus in Tatika, Jakabfalva, & Rozgoniis tantum præstitimus, edituri sumus; & quo lectoris, in re crebro admodum sterili tædium levemus,

mus, Res Regum, ac Regni, Ecclesiæque, & Religionis porro interspergere cura erit, neque nullum omnino studium criticis Chronotaxi satisfacere. Eadem Georgii de Palucz mors, quæ Dionysio Széchio ad Strigoniensem Metropolim, & Simoni Rozgonio ad Agrienses, Matthiæ nostro ad Vesprienses infulas aditum aperuit. Hiat jam inde, usque ad principium seculi XVI. Szentivanyiana Episcoporum series, e qua stabilitæ per Romanam Curiam sedis, tempus quandoque haurire licuit. Arbitramur Matthiæ, qua Collegis reliquis XV. Decembris die MCCCCXL. affirmatas, aut saltem decretas Infulas.

Fuit Matthias & antehac dum Quinque Ecclesiensium Sacerdotum Collegio præellet (quia concinnandis arcanis scriptis adhibitus) & postea jam nostrum Pedum consecutus, Elisabethæ viduæ inter paucos fidus, ac idcirco multum carus, nec ita alter, præter Dionysium Strigoniensem, & Nicolaum Jaurinensem ex omni Regni Præsulum numero, quemadmodum Antistes noster, Ladislai postumi inaugurationi interfuit. Non ultra biennium tamen honore sedis nostræ fruitus, viam ad superos benefactrici suæ regiæ, quæ illum eo Jaurini MCCCCXLIII. secuta est, præiit. Ut Regnum inter Postumum, & Polonum, ita Ecclesia inter Felicem V. & Eugenium IV. cui illum Basileenses opposuerant, divisa erat.

XLIII. ALBERTUS DE VETTES.

Hic quadraginta & amplius annis apud **1442**
nos sedit; quo fit, ut illum a prima
virili ætate Infulas consecutum arbitre-
mur; seu is deinde Vetessiorum, seu suis
met meritis usque tempestivum præmium
in acceptis tulit. Statim sub principium
Episcopatus datus a Papa causæ, quæ
Strigoniense cum Pecsvaradiensi sacerdo-
tio commiserat, arbiter; ususque quem-
admodum in Cl. Xierii Buda sacra legitur
tali titulo: „Albertus Dei, & sedis Apo-
stolicæ gratia Episcopus Vesprimiensis,
locique ejusdem Comes perpetuus, ac in
causa & in causis partium infra-scriptarum
vigore literarum Apostolicarum delegatus
& specialiter deputatus. *)

Ad Ecclesiæ suæ jura tuenda inde con-
versus, partem Sáaghienſium fundorum
sententia judicis redhibuit, quod MS. no-
strum ita refert: „Qui primo Episcopa-
tus sui (MCCCCXLII.) anno, a nobili
viro Barla de Sáagh dicto, lite mediante,
in hæreditatem Ecclesiæ suæ acquisivit me-
dietatem possessionis Sáagh prope posses-
sionem Szentmikloſs in Comitatu Albenſi.
In Budenſibus MCCCCXLIII. Comitibus il-
lorum numerum Albertus auxit, qui Re-
ginæ re, præ aliis strenue acta, pacem in-

r 4

ter

*) Uſus hic Episcopus Sigillo; Aquilam cum expan-
ſis alis referente, & addita Perigrapha: cum Deo
faciemus virtutem.

ter ipsam, & Uladislaum Polonum maturarunt. MCCCCXLIV. contra Comitem Bánfy de Lendva, inquit MS. nostrum, propter violentias in possessionibus Episcopatus: Nava, Lörinczfalva, Boboth, Csapofalva, & Korátsonfalva perpetratas pluribus annis habuit lites. MCCCCXLV. ne per Viennæ absentis Regis juventam Respublica jacturam caperet, placuit Regni dictaturam Joanni Hunniadio concedere, qui firmandæ inde cum vicinis amicitiae, nominatim cum Austriis XXVI. Novembris MCCCCXLVI. cum Styris vero feria V. post Pentecosten MCCCCXLVII. plurimum incubuit. Celebrata Budæ feria IV. post festum exaltatæ S. Crucis anni ejusdem Comitia, in quibus Albertus noster cum reliquis Præsulibus, Regni commoda promotum ibat.

In diversa agebant Ecclesiæ Proram bini Rectores, media inter Romanam Curiam, & Basileensem Synodum via plerisque Europæ principibus incedentibus; verum ubi Eugenii IV. partes Fridericus III. Cæsar auxit, Basilea se Lausannam MCCCCXLVIII. contraxere consensentis Concilii reliquæ, sequentis anni MCCCCXLIX. XXV. Aprilis die (postquam se, suaque Felix V. nona ejusdem mensis & anni Eugenii IV. successorî Nicolao V. permisit) punitus emortuæ.

Ruinam in dies minabatur, princeps Hungarica D. Adalberti in Strigoniensi arce Basilica, neque tantum pecuniæ Ga-

za Ecclesiæ, aut Metropolitæ ærarium habebat, quo fatiscenti operi succurri posset. Primos inter suam ad id symbolum Albertus noster contulerit, quod quævis ad votum & nutum Dionysii Széchii agitare solitus. At refugiebant parem præstare operam D. Benedicti præsertim Abbates, nedum ceteri Præpositi, atque Præsules. Quapropter Pontificiis, quæ proximis, mandatis res perurgenda fuit.

„ Nicolaus Episcopus, servus servorum Dei, Venerabili Fratri Episcopo Vaciensi, & dilectis filiis Pecswardiensi & Clumnostra Monasteriorum Abbatibus Quinque Ecclesiensis, & Transilvanæ Diœcesis salutem &c. Dudum pro Ecclesiæ Strigoniensis reparatione vobis, & alteri vestrum commisimus, ut monitionibus obedire paratos induceretis & non obedientes per censuras, & pœnas, prout melius vobis videretur, compelleretis omnes & singulos Clericos cujuscunque status, gradus, aut conditionis forent, exemptos & non exemptos, juxta Provinciam Strigoniensem & per totum Regnum Hungariæ in partes adjacentes dictæ Strigoniensi Ecclesiæ subiectos, ad contributionem duorum millium Ducatorum pro reparatione dictæ Ecclesiæ tantum erogandorum, prout in dictis literis nostris, quarum tenorem hic volumus pro expresso, plenius continetur, factaque per vos intimatione, & injuncto eisdem, ut decimam

partem omnium proventuum Ecclesiarum earundem infra terminum sexaginta dierum, quorum viginti pro primo, aliosque viginti pro secundo, & alios pro tertio, & peremptorio termino assignabatis, prompto animo erogarent, & si forte non parerent, in omnes, & singulos, qui in præmissis culpabiles forent, ac impediētes dictum Archiepiscopum, aut ejus Procuratorem, seu nuncium super præmissis singulariter, & singulos dicta dilatione præmissa, excommunicationis, in Capitula vero, & Conventus, ac Collegia suspensionis, & in ipsorum inobedientium, & rebellium Ecclesias, Monasteria, & Capellas, interdicti Ecclesiastici sententias promulgastis, aliaque fecistis, & per alios fieri mandastis, prout in processibus a vobis emanatis, quorum tenorem hic haberi volumus pro expresse, latius continetur. Demum per dilectos filios Sigismundum Sexardiensem, Ladislaum de Botta, Ladislaum de Fichino, Andream de Dombó, Stephanum de Földvár, Petrum Szaladiensem, Blasium de Tata, & alios plures Monasteriorum Abbates ordinis S. Benedicti, in præsentia unius ex vobis excusatoribus, per organum præfati Ladislai Abbatis de Fichino, nomine Procuratoris præfatorum a dictis processibus, monitionibus, & compulsionibus ex eo, quia dicitur, quod omisso tenore, & mandato nostro modum, & formam mandati Apostolici excelleritis, ad Nos & sedem

S. Apo-

S. Apostolicam dicitur appellatum. Cum autem nostræ Intentionis sit, pro dictæ Ecclesiæ celeri provisione, dictam nostram ordinationem, pecuniarumque hujusmodi, ut præmittitur erogandarum exactione non impediri, attento quam maxime, prout accepimus, quod ipsa reparatio non parvas requirat expensas, dicta appellatione, & aliis quibuscunque imposterum interponendis appellationibus non obstantibus, præfata vestra taxatione decimarum pro legitima habita, quam harum tenore confirmamus & approbamus, vobis omnibus, & singulis serie præsentium committimus, & mandamus, ut ad exactionem dictarum decimarum imposterum erogandarum, prout in processibus vestris expressum est, vos aut alter vestrum intendat, ac contra Rebelles per censuras ecclesiasticas, & alias juris pœnas, prout vobis, aut alteri vestrum visum fuerit expedire, procedat, ac alia faciat & exequatur, quæ circa actionem præfatam visa fuerint expediri, dictis appellationibus, ac aliis in futurum interponendis, cæterisque in contrarium facientibus, non obstantibus quibuscunque. Datum Romæ apud S. Petrum Anno MCCCCXLIX. XII. Calendas Martii anno Pontificatus nostri III. “

Cum hujus, tum plurimum aliarum in ordinem redigendarum rerum causa idem Metropolita II. Januarii MCCCCL. Synodum ad XXIV. Aprilis ejusdem anni indixit

dixit, & conflato e decimis memoratoque duorum millium aureorum nummum nervo, perfectum sacrum opus suis ipse manibus in honorem gloriosæ Mariæ Virginis, ac B. Adalberti Martyris MCCCCLII. Numini dicavit. Quantumvis reliqua acta interciderint; Albertum tamen nostrum e præcipuis Synodi Consultoribus, suffragatoribusque, ac Cerimoniarum illius spectatoribus ac testibus fuisse, dubitari vix potest; indictæ synodi literas, quæ unæ adhuc exstant, isthuc inserimus.

„Dionysius miseratione divina tituli S. Cyriaci in Thermis sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyter, Cardinalis, Archiepiscopus Strigoniensis, locique ejusdem Comes perpetuus, Primas, & Apostolicæ sedis legatus natus. Dilectis nobis in Christo Venerabilibus, & discretis viris Dominis in de Lelesz, in de Jaszov Præpositis, ac de eadem Jaszov Plebano, Diœcesi, & jurisdictioni spirituali Strigoniensi subiectis, salutem, & in Domino paternam benedictionem. Quia sanctorum Patrum canonica sanxit autoritas Antistites Synodalem Cleri, suæ Diœceseos celebrare congregationem, ut per salubres exhortationes, constitutiones synodales, & canonicas monitiones vitia extirpentur, virtutes inserantur, actus noxii, & disciplinæ, æquitatisque norma dirigatur, status Ecclesiarum, & personæ Ecclesiasticæ reformentur; ne igitur de manibus nostris, qui in partem sollicitudinis divi-

na

na miseratione vocati sumus, subditorum nostrorum sanguis in districti iudicii examine requiratur, habita super his una cum Venerabilibus, & circumspectis viris, Dominis de Capitulo Ecclesiæ nostræ Strigoniensis salubri, & matura deliberatione indiximus, & tenore præsentium indicimus, promulgantes sanctam synodalem Congregationem, anno in Præsenti in ipsa Ecclesia nostra Strigoniensi, die festi B. Adalberti Martyris, videlicet XXIV. die mensis Aprilis proxime nunc venturo, annuente Domino per nos celebrandam, prout foribus Ecclesiæ nostræ, ne quempiam latere possit, fecimus affigendo publicari. Vos itaque Dominos, & Plebanum, supra dictos requirimus, & hortamur, & per hæc scripta monemus, & nihilominus in virtute salutaris obedientiæ, & sub excommunicationis pœna, ac censuris, & multis in Synodo alias ibidem celebrata, in absentes & contumaces infringi, & promulgari consuetis, vobis districtè injungendo mandamus, quatenus ad eandem synodum sanctam prope-rare, & in præfato festo, ac aliis diebus immediate sequentibus, ad id aptis, & sufficientibus; quem quidem terminum vobis pro primo, secundo, tertio, & peremptorio termino, monitioneque canonica, & sub dictis censuris, & pœnis præfigimus, & assignamus, quas censuras, & pœnas, nisi ea feceritis, quæ vobis præsentibus mandamus, ferimus in vos

in

in his scriptis, easque incurrere volumus iplo facto, celebrationi ejusdem sanctæ synodi personaliter interesse, & propriis in personis vos representare studeatis, statuta synodalia, pia monita, & alias exhortationes salutiferas ibidem proponenda audituri, & studiose attenturi, & tandem Domino cooperante, & sermonem confirmante, opere effectualiter adimplenturi; de titulis vero beneficiorum vestrorum, ac literis, ac munimentis vestris nobis facere curetis plenam fidem. Siqui vero vestrum aliquod avisamentum super reformatione status, seu jurisdictione Ecclesiæ Strigoniensis, aut Ecclesiarum & personarum vestrarum, vel aliorum quorumcunque ad vos pertinentium dare voluerit, hæc in ipsa Synodo nobis libere poterit insinuare. Præsentes etiam ad proximum vicinum vestrum transmittere sub præmissis pœnis debeatis, quas tandem ultimo nobis, aut Vicario nostro in specie reportare teneatur. Datum Strigonii in Palatio nostro Archiepiscopali II. die Januarii anno Domini MCCCCL. “

Sacris miscemus profana, ut reliquæ Reipublicæ status appareat. Accepit ad Losoncz a Giscra, sed & dedit eidem Cladem Hunniades, unde induciæ inter utrosque MCCCCLI. inter Austriacos vero MCCCCLII. internuncio Civitatis Leutschoviensis judice, Georgio Turzo
coa-

coaluerant. *) Toleranda his annis Præfulibus fuerat, quam Bohœmica præsidia superiori præsertim Hungariæ invexerant, Secta Hussitica, quæ tamen inferioribus regni partibus Alberti nostri, suam reliquorum Præfulum jungentis, opera solite arcebatur. Excurrerebat semel, ac iterum Vindobonam jam horum, modo aliorum suffraganeorum corona stipatus Archiepiscopus Dionysius, tempori prospecturus, ne Ulricus Cilejensis, cui Ladislaus postumus voluntate Friderici Cæsaris educandus obtigerat, haud ita probus olitor regiam plantam in sequiorem partem flecteret. Quos inter nostrum quoque Præsulem fecisse quandoque numerum, ac juvenem Regem ita coram omni officii genere percoluisse, mihi pro ea, qua apud ejus Genitricem quondam florebat, gratia facile persuaderi patior.

Adfuit celeberrimis XXI. Junii anni MCCCCLV. Jaurini Comitibus Albertus noster, quæ cognomines Duumviri, Joannes Hunniades Regni gubernator, & Frater Joannes a Capistrano (in Divorum dein numerum relatus :) sua præsentia illustrarunt. De propulsandis sævi Christianorum hostis armis, tempori illic actum. Paruit ejus anni consiliorum fructus, sacra...

*) Ex urbana MCCCCLII. Prætura cluſtati Turzonæ MCCCXCIX. ad Camerariatum Cremnicensem, MDXXXVI. ad Thesaurarii & Locumtenentis regii, MDCXI. ad Regni Palatini munus, ac fastigium.

cra D. Magdalenæ insecuti MCCCCLVI. anni die, qua gemini Joannis, unius effigiem Christi, alterius Clavam Regni obvertentis humana majore animi constantia, hostis Tauruno repulsus. Intercepit tamen triumphi lætitiā inopina utriusque summi viri Chujus in Syrmio Ujlakii, illius Albæ in Dacia tumulo illati mors.

Præter Regni etiam Ordinis Seraphici res tum reflorescere visæ, denos minores Circulos (Custodias vocant) I. S. Joannis Budensem, II. Capistrani, III. Transilvaniæ IV. Jenöensem. V. Bängensem VI. Uzorensem VII. Patakensem, VIII. Sclavoniæ IX. S. Spiritus X. Szeceñiensem, una Hungaricā Provincia complexa; Vespriemensis Diœcesis Cœnobia, Budensi Circulo adnumerata fuisse existimo.

Commisssa Tauruni eo ipso (MCCCCLVI.) anno inter jurgia Hungaris invisi Ulrici Cilejensis, ac imperata Budæ, Ladislai Hunniadis cædes. Secuta Pragæ MCCCCLVII. propera Ladislai postumi mors. Duo inde Hungariæ Reges, Matthias Budæ XXII. Januarii MCCCCLVIII. electus, haud tamen ante MCCCCLXIV. coronandus, & Fridericus Neostadii post festum S. Valentini MCCCCLIX. coronatus, haud tamen, seu vi, seu pactis cedendum regnum ultra biennium tenturus.

Auctum sub hæc sedente Calisto III. Pontifice cum arcendorum Italia, cui illi
immi-

imminebant, Turcarum, tum reducendorum ad Ecclesiæ sinum errantium Bohæmorum causa, Mantuæ concilium. Dux, miles, æs in sacrum bellum quæsitæ; e Bohæmis autem plurimi concessione Calicis cum Ecclesia conciliati. Inter Synodi Patres connumerati Præsules Hungari, Marcus Segniensis, ac Albertus Csana-diensis cum Stephano Frangepanio, quos domum remeantes Calisti III. Successor Pius II. datis ad Matthiam Regem literis multis laudibus ornavit. *) Idem Pontifex enatæ inter Abbatiam Sexardiensem & Strigoniense Capitulum Controversiæ, arbitros Præpositos S. Nicolai extra muros civitatis, Albæregalis **) dictæ, Vespri-

*) Pius II. antea Aeneas Silvius dictus, ab arcanis epistolis primum Friderico III. tum ejus commendatione Senenses Insulas, e quibus ad Pontificatum evasit, adeptus erat. Inter doctissimos sui ævi habitus, inscripserat MCCCC. Ladislao Postumo librum singularem de Educatione liberorum, deditque plures ad Hungariæ Præsules literas etiam Pontifex. Æquus Hungarorum ingenii, quos coram & Comaromii, & Viennæ, multumque norat, censor, æstimatorque in LXXVIII. ad Dyonisi-um Strigoniensem Archiepiscopum epistola ita in-quiens: In Hungaria literæ tam florent, quam unquam. Et tamen Pius II. vitam haud ultra principia regiminis Matthiæ Regis produxit; Quid si idem retens tum erecti Istropolitani, & inbx restaurati Budensis Athenæi, nedum Bibliothecæ Corvinianæ, ac Societatum literariarum florentem cum in Hungaria, tum Transilvania statum vivendo attigisset, quale quantumve de nostrorum hominum doctrinâ judicium tum exeruisset?

**) Index regionum anni MCCCCXCIV. reddituum nominat Albæregali Plateam S. Nicolai linteatorum;

quo

Ipriemiensis Diœcesis, ac S. Michaëlis Archangeli XXVII. Novembris MCCCCLIX. nominavit.

Simile inter Sacras Virgines de insula Leporum, & Fratres Prædicatores, componendum Alberto nostro cum Strigoniensi, & Vaciensi Antistitibus datum negotium. En ipsas literas:

Pius, Servus servorum Dei, Venerabilibus fratribus, Archiepiscopo Strigoniensi, & Vesprimiensi, ac Vaciensi Episcopis salutem & Apostolicam benedictionem &c. Fuit nobis expositum fratres prædicti eisdem Priorissæ, & monialibus vicarium, prout in eisdem literis fuit expositum pro eo maxime, quod ipsa Priorissa, & moniales exemptionis privilegio hujusmodi gaudere dignoscuntur, deputare recusent, quamvis pro parte Priorissæ, & Monialium loco & tempore congruis, fuerint humiliter requisiti, ac quidam

quo indicio si non uterque, certe prior ille Præpositus fuisse proditur ordinis S. Augustini Canonorum regularium. Simile Sacrorum Virorum Collegium Comitatus Tolnensis anno MCCCCLXVI. in Apor habebat. Kirbachense ejusdem ordinis in Diœcesi Iaurinensi, cujus fundi Austriaco ad S. Hypolythum additi, quod ejus seculo XV. nulla jam memoria, penitus interciderit. Quos eo ævo a superinjecto humeris Lintei, aut pellicii genere jam linteatos, modo superpelliciatos appellatos, in vetustis magis codicibus, tantum sacerdotes vocatos reperio; quamobrem sacerdotes illi Vesprimiensis Diœcesis Insulani de Csepel (fortassis S. Nicolai de Eresy) & Ægidiani illi, seu Sacerdotes de Somogyvár, ejusdem ordinis Canonorum fuisse videntur.

dam — — diversa bona ad prædictum Monasterium spectantia hæcenus dilapidarunt, nonnulli alii iniquitatis filii villas, possessiones, & diversa alia bona mobilia, & immobilia dicti Monasterii temere occupare, & detinere, nec non Priorissæ, & monialibus contumelias, & injurias inferre non formidant — — Et nihilominus, Tu frater Episcopo Vespri-miensis, moderno, & pro tempore existenti Provinciali Provinciæ, & fratribus prædicatorum sub excommunicationis læ sententiæ, quam si inobediens & negligens fuerit, incurrat — — Datum Senis XXI. Februarii MCCCCLX. “

Situm in Silva Boconia Chatkense Eremitarum S. Pauli Cœnobium, (quia eidem Prioratus Porva subiectus erat) Vicariatus audiebat, in quem Albæregalensium S. Stephani Crucigerorum Præceptor *) Joannes Ország, de Guth partem Silvæ Bodayth (utrum & cognominis amnis, haud ita liquet) transcripserat. Guthius inde Joannem & Rajnaldum Rozgonios a flumini superstructæ molæ; Crucigeri Albenses contra ab universi fundi Bodayth usu, Eremitas Chatkenses coram Capitulo Colocensis Ecclesiæ XXIX. Junii
 s 2 MCCC-

*) Et Auranzæ & Albæregalis S. Stephani videntur isthoc tempore Melitensis Ordinis fuisse Monasteria. Fratres ejusmodi Crucigeri discreti aut honorabiles, Præceptor eorum Venerabilis, supremus vero moderator ordinis, in Hung Dalm. Croat. Prior videlicet Auranzæ Reverendus, & Magnus audiebat,

MCCCCLX. & coram Budensi II. Julii anni ejusdem abstinere jubent. Idem denique Guthius Auranzæ Priorem Thomam Székely de Szent György ab abalienatione Albenfis Comitatus Archa, & Fidei dictorum latifundiorum inhibet. Memoramus isthæc ob rerum cum nostris nexum, neve desolationem ita divisi ordinis Lector miretur. *)

MCCCCLXI. Comitibus iterum illustratum Jaurinum. Turcæ capta cis Istrum Szenderovia **) (Szeverinensem trans idem flumen arcem MCCCXXXIX. occupant) utriusque ripæ Domini, Temesiæ, Lippiæ, Csanadiæque inhiabant. Repressi quidem inde felicibus Michaelis Szilagyii de Horogszegh armis, positumque Szenderoviæ exadversum barbarorum incursionem frænum Kövense Castellum; ne tamen indidem redirent, aut Taurunum ipsum improvise aggrederentur, consultum a Regni Proceribus juxta, ac Præsulibus. Pontifex triennales Clero decimas; Laicis rerum quarumvis tricesimam,

divisum. *provincia de otinâ* Ju-

*) Confusio regiminis sat ex protestatione Crucigerorum contra ipsorum Præceptorum, & hujus iterum contra Priorem Auranzæ protestatione apparet. Protestati Albenfes Crucigeri in iisdem authenticis locis, super alienatione prædii cujusdam, intra metas prædii Barok siti, facta ab eodem Ioanne Guth in favorem Andreæ Alapi de Battyan, & ejus filiorum Stephani, & Benedicti.

**) Alias Semendria aut Samandria, contractim Szendrő, quod arx in colle intra Belgradum VI. mille passibus sita, ab Ecclesia S. Andreæ sic dicta,

Judæis etiam vicesimam in bellum imperavit. Recuperari quidquid ad Hæmum usque interjacet, nullo potuisset negotio, si tuto, securoque ab occalû militi frontem in unum orientem licuisset vertere. Duorum Friderico Cæsari cum Tránfilvaniensi Præfule Matthæo faventiûm Comitum, Nicolai quippe Ujlakii, & Sigismundi Baziniensis factio, Regni vires distrahebat. Rozgonium MCCCCLXII. Fultus Ujlakianis, & Baziniensibus suppetiis Gravenekerus campo ad Kõrmendinum dimoverat; idem adempto Matthiæ artibus utroque fulcro. *) MCCCCLXIII. ductu Simonis Nagyii ad internecionem cæsus. Pax inde, utinam stabilis, cum Austriis, postque expunctum vetus Elisabethæ nomen corona reddita. Tum primum (MCCCCLXIV.) redimitus Matthias, cujus avunculus Szylagyus, post infamam ad Bozár pugnam, pulchriorem quam ingratus nepos alias optârat, mortem apud hostem oppetiit. Par deinde Minervæ veteri Pædagogo Strigoniensi Archiepiscopo, & Palladis commilitoni Quinque Ecclesiensi Episcopo, Rex solvit. Vitéziorum, ut id e Pauli II. literis confit, incitatus consiliis, ac exemplis stimulat Matthias, Budense Athenæum Bonnoniensi exæquari MCCCCLXV. procuravit. Profectus eodem anno Rex ipse in

S 3

Tur-

*) Ujlakius oblato Regis Bosniæ titulo, & Baziniensis Præfectura superioris Hungariæ obtenta, a Friderici partibus per Matthiam revocati.

Turcam, quemadmodum id datæ ab illo ad Pontificem XVIII. Septembris ex castris Sexardiensibus literæ testantur, sequenti vero (MCCCCLXVI.) rem in Transilvania per Georgium Baziniensem, & Bertholdum Elderbachium Duces præclare gessit. MCCCCLXVII. literarum Mæcenæ Metropolitæ Strigoniensis Vitézius, tertium eruditionis emporium *) Posonii erexit, cui Ecclesiæ urbicæ Præpositum Schömbergium, Cancellarii nomine, Moderatorem dedit; Rex vero in anni ejus Agriæ Comitibus, ut totus in bellum Bohemicum posset incumbere, Turcis inducias largitus.

MCCCCLXVIII. tædere jam populares speciosa magis, quam regno proficua, quæ plebis sudorem æs, & nobilitatis sanguinem, fere abs fructu abliguriebant, bella gerentis Principis; hoc etiam altius succedentes sibi in Varadiensibus duo ordine Alemanni, & Italus in Transilvania Episcopus, Rangonius, Cleri exedere animum. Habebat insuper inconsultus juvenem Regem ardor, cujus in virgine ad Wratislaviam notata primum, timenda dein in Procerum conjugibus libido evaserat. usque gnarum id Matthiæ, ut pridie Calendis Maji anni ejus Moraviam ingressus (cujus præcipuis locis, Bruna qui-

*) Tres tum regno nostro florere universitates; Quinque Ecclesiensis a Ludovico I. Budensis a Sigismundo, & Posoniensis seu Istropolitana a Joanne Vitézio Strigoniensi Archiepiscopo fundata.

quidem per Blasium Magyarium, Olo-
mucio autem per Paulum Kinisium captis,
peragrataque Lusatia, ac Silesia, se Mar-
chionem ac Bohæmiæ Regem ferebat)
taliam ad Papam perscriberet: „Ego sæpe
jam edoctus Prælatorum quorundam sini-
stris adversus statum meum per hæc tem-
pora machinationibus, non quoscunque
passim, & præcipiti consilio promovere
audeam &c.“ Mirum duntaxat non tem-
pori discussum malum.

Extra Regnum agente Matthia, viden-
dum, quid Albertus Præsul intra Diœce-
sin molitus. Fortuna quadam huc ali-
quot e MS. Vesprimiensi lineas inferere
licet, Anno MCCCCLXIX. inquit illud,
„contra nobiles de Sàary propter attenta-
tas in possessione Episcopali Berhida vio-
lentas solenniter inquiri curat; anno ve-
ro MCCCCLXX. antiquam inquisitionem
super prædio Bitske ad Episcopatum Ve-
sprimiensem pertinente, per Capitulum
Albense privilegialiter transumi facit.“
Nempe sua, & Ecclesiæ res tuitus domi
Antistes, dum aliena, & Bohæmiæ præ-
sertim fasces invisus Hungaris Rex foris
quærit.

Adeo conjurationis virus Regni Colli-
mitia infecerat, ut vix nona ejus pars
sincera manserit. Superior Hungaria Ca-
simirum quasi humeris per Calloviam,
Agriamque Nitriæ intulit, persistente in
fide Vesprimio cum ob Budæ, quam
regium præsidium infederat, viciniam,

tum quod Antistes noster Regi inter paucos fidus exstitit. Ergo tempori serviens Matthias, promissis demulcere partium caput Metropolitam Vitézium, ac primores ceteros, tum Polonum Hannibalem Nitriæ Hybernis excutere, ut qua is Hungariam mense iniit, hebdomade exierit. Deum vindictæ, quam deinceps quoque infacros cum primis viros exercuit, *) se omnino dedere, & nuperum (publica licet fide nullum redditum) facinus ulqisci, iræ impotens.

MCCCCLXXI. specie tractandorum in aula negotiorum seniore Vitézium Budam Rex accersierat, revera ut Villegradiensi arcu imprudentem includeret. Cautum magis juniorem, **) quod haud ita sui copiam faceret, regno proscripsit; Oswaldum vero, qui ei hospitium præbebat, Zagrabiensis Ecclesiæ fundis exuit. E Proceribus quoque, per se gesturus plurima, paucos admodum consilio deinceps adhibuit, & novos fere homines, ut vel eorum nomina indicant, Edelbachios, Kaplerios, & Paumkircheros Comitum axioma, quin Provinciarum regimine dignatus.

Albertus noster medio ceteris collegis tutius ibat; ac Regni, Regisque res hoc feliciter expediebat. Ecclesiæ Hungariæ cau-

*) Nempe Nicolaum Vacienssem Episcopum (quod is Ecclesiæ suæ jura strenue tuitus) acerbis literis, Petrum Colocensem Archiepiscopum (ob inaratas labente fortassis memoria voces pauculas) diuturno carcere multavit Matthias.

**) Ioannem itidem Vitézium, Episcopum Quinque Ecclesiensem, alias Iarum Pannonium dictum.

causam (cujus honor ignominiosa illa, ne dicam perjurii plena, capitis sui avulsione multum passus) cum paucis, quos inter Laurentius Ferrarientis Episcopus, sedis Apostolicæ legatus, item Gabriel Colocensis, & Joannes Agriensis Præsules, Michael Orizág Præfectus Palatii, & Stephanus Bathor Judex Curiae numerati ita nervose peroravit, ut Regni Primas Strigonio redditus, liber MCCCCLXXII. moreretur.

Uladislaum Polonum major pars Bohæmorum secuta sibi Regem adoptaverat, & Matthiæ haud spernendas pacis condiciones offerri curaverat, ad quas cum examinandas, tum, si res ita ferret, cumulandas sagax Matthias, nostrum potissimum Præsulem Albertum, quod negotiorum conficientissimum sciret, cum regionum Scriniorum Moderatore Joanne Rozgonio MCCCCLXXIII. destinavit. Sunt, qui per Matthæum Sternbergium, qui vias latrociniis infestabat, stetisse putant, quo minus hi tum statim Trensinio Olomucium commeare potuerint; etsi dein tardius, & alio fortassis itinere Opaviam iidem tenuerint, re tamen infecta inde rediere. Libet ipsius MS. Vesprimiensis, privatis jam etiam publica superinducentis, verba audire. „Anno autem MCCCCLXXIII. in Conventu Polonorum, & Bohæmorum Opaviæ, in tractatu pacis cum Matthia Rege, solus ex Hungaris Episcopis

scopis adfuit, sed infecta pace discessum est.

Inciderat MCCCCLXXIV. gravior de decimis quæstio, quas Rex Zagrabiensi Ecclesiæ, quod hujus miles ad diem in castris non comparuit, pendi vetuerat. Lubet rem altius repetere. Ludovico I. sacri in Turcas belli nervum, Hungariæ decimas Papa ad tempus dederat, mox redditas quidem Ecclesiis, verum ea jam lege, ut quoties res cum barbaro ingrueret, earundem Præsules, (inde galea toties infulis juxta fulgentes) militem darent; Maluit Basileensis Synodus abstentos castris pascere domi Christi gregem, & quinquagesima rerum omnium partem, in Hussiticam expeditionem pendere. Deprecari ex eo tempore militiam (Banderia nostri vocant) Clerus, seque ferendi gemini oneris, & æris, quod Basileenses Patres imperabant, & militiæ, quam regnum haud omnino remittebat, profiteri imparem. Albertus I. in quo cum mites, tum æquos primum experti Hungari Austrios, rem dici comperit, & laxato uno (art. 19. MCCCXXXIX.) pecuniariæ quippe pensionis vinculo, altero, quoties e re regni foret, suppeditandi militem adstringendos sacros viros censuit. Summum contra jus persequi solitus Matthias I. quo neque vir, neque res in continentia bella deficeret, quinquagesimam ex Basileensi, cui Zagrabiense Sacerdotium conformari avebat, instituto; reliquam

quam autem decimarum partem ex Albertina, quam ipse perpetuari volebat, lege in supplementa scribi neglectorum militum, converti voluit. Delitescens aliquando Zagrabiæ Junior Vitézius remississimam, & proscriptus ea urbe Oswaldus Præsul juxta agitalle visus; motos ita fluctus, protectoris, gubernatorisque Zagrabiensis Ecclesiæ titulo usus Varadiensis Præsul quærebat componere; quod cum ei minus e sententia cederet, rei in Slavoniæ Comitibus modum positurus Rex ipse Crissi adfuit. Enato e Bohemico jam etiam Silesiaco bello, Matthiæ e re visum Slavoniæ cum omni Provincia, tum ejus Præsule pacatis uti; quocirca recepto in gratiam Zagrabiensi Antistiti Oswaldo, redditas sub conditione mittendi extemplo in Silesiam militis decimas, augurari licet. Castra hinc ad Wratislaviam MCCCCLXXV. usque communiit Rex, ut utriusque Poloni (Casimiri) & Bohæmi (Uladislai) Mayortis iras, haud perinde Cupidinis, quo Joannes Corvinus tum ortus, risum spreverit. Illo major tantis Regibus, hoc minor multis hominibus.

Colluxit MCCCCLXXVI. Beatricis thalami facibus Buda, cujus verticem (conivente Antistite nostro) Palatini manu Albæ redimitum vult, Illustrissimus Revajus. Fine Novembris, ac principio Decembris MCCCCLXXVII. Fridericus III, redditis hætenus controversis (quæ
inter

Muræ insula, ac Zagoriensis ditio) Cilejanæ hæreditatis fundis in amicitiam cum Matthia Corneoburgi rediit. **MCCCCLXXVIII.** recens Neapoli adventæ conjugis regię sermonis Itali in Latinum traductor Rangonius, seu strepitu auribus, seu pulvere oculis Alemanni Strigoniensis Metropolitæ effecturum muricis Syrma operæ tulit pretium, **MCCCCLXXIX.** coit tandem Polonos, Bohæmos, & Hungaros inter Olómucii pax, plaudente Christiano orbe, qui id contra Turcarum induciis inhiantium rem fore præviderat. Sed & Præsul noster enatæ inter se, ac Albensis Capituli Custodem liti pactis, ut MS. Vespriemiense testatur, præcidit viam. „ Anno denique **MCCCCLXXIX.** inquit illud, cum Custode Albenfi, coram Stephano Bathor Judicē Curię facta Transactione mediante, medietatem aquæ Urhida vize vocatæ, ad possessionem suam Episcopalem Urhida cedit eidem Custodi cum medietate possessionis suæ Saágh, in Comitatu Albenfi.

MCCCCLXXX. Minor Byzantarum navium numerus tentata in Sypontina ditione excensione Vastanensi urbi dominabatur; major anno sequenti **MCCCCLXXXI.** Hydrunti, ni insigni ad Istrum Clade Amurathem II. Blásius Magyar, terruisset, excidium iutulisset. **MCCCCLXXXII.** Joannes Allemanus cessam a Bernardo Rokrio Salisburgensis Metropolis sedem iniit, dictitans: tum a se Strigoniense pal-

pallium, quando a Matthia Rege Salis-
burgensis Ecclesiæ fundos, cessum iri.
MCCCCLXXXIII. Budam appropinquan-
ti Nuncio Apostolico Castellano Episco-
po, obviam ire iussi quatuor nostratium
Prælulum, quos inter senio confecti Ve-
sprimiensis (nempe Alberti nostri) fit
mentio. MCCCCLXXXIV. concedente
in Italiam Cardinale, & Archiepiscopo
Strigoniensi Joanne Aragonio, Legati
Apostolici prærogativa in regium Conso-
brinum, & Transilvaniensem Episcopum
Ladislaum Gerebum ab Innocentio VIII.
translata.

Idem Pontifex, ubi per insidias ad Istri
ostia intercepta arce Kylia, Turcas Vala-
chiæ imminere audiit, nullum incendendi
Matthiæ ad inferendum Amurathi bellum,
finem fecit. Verum diffidens Rex exte-
riorum, cum primis vero Italorum consi-
liis, de quibus jam alias ad Cardinalem
Rangonium scribens ita questus: „du-
dum nos cum Turco ad certas pacis con-
ditiones devenire poteramus, & ad hoc
ipse Turcus nos sponte hortabatur, sed
tamdiu nos id negotium in complacentiam
aliornm differre, & in suspenso tenere
oportuit, donec ex utraque parte mane-
remus in sicco; id ne præsertim nunc, ubi
Veneti privatim cum Turcis pacti se bel-
lo exemerant, accideret. „reipsa autem,
quod arma in Fridericum rursus vertere
decre-

decreverat, cum barbaro *) inducias iniit; ac statim XXIII. Janu. MCCCCLXXXV. qua plurimum annonæ per cives inferri solitum, Istri pontes occupat, urbem ipsam Viennam ineunte vere obsidione cingit, ac secunda Junii anni ejus deditione accipit. MCCCCLXXXVI. Budæ Comitia habita, quibus Albertum nostrum pro perpetuo Regni more interfuisse existimo. Eodem anno Neapolis Austriæ post septem mensium oppugnationem fame deditur. Rangonius interea Romæ diem suum obiit, ac Joannes Varadiensis Antistes Orator regius in Galliis MCCCCLXXXVII. aberat. Animæ abhinc negotiorum, Urbanus Doczy Agriensis, ac Thomas Bákácz Jaurinensis Episcopi, ex quorum arbitrio dedentibus se MCCCCLXXXVIII. Styris ac Carinthis conditiones Matthias Viennæ scripsit.

Diploma D. Magdalenæ de Eörs Præpositi Vespriemensem sedem IX. Calendis Julii MCCCCLXXXIX. vacasse habet, quo liquet, uno ante Regis, qui sequenti accidit anno, Præfulis nostri locandum obitum. Cætera optassem Alberto sæculum, quo majus Clero in Aula pretium; Nam quemadmodum sedes sub Sigismundo post fata Præfulum longius, ita sub Matthia hoc tristius; quia per plurimum relegationem, vacabant; Matthi-

*) Postquam Turcæ in Campo Kenyérmező, Stephanus Bathorius insigni clade affecisset.

thiæ contra rariora, & salubri magis fine terminata vellem prælia, & præ alienis mox reddendis, in Lusatia Silesia, Bohæmia, Moravia, Austria, Styria, Carinthiaque acquisitis, cuperem recuperata propria a Turcis, Severinensia ad Istrum, a Venetis vero ad Adriam Dalmatiæ, Croatiaque confinia.

XLIV. JOANNES VI. VITÉZ.

1490

Quodsi Cl. Hanschitzio in hac re præ MS. Vespriemiensi, quod sedis Vitezianæ initia ad annum MCCCCXCII. differt, adhibenda fides, paullo ante mortem Matthias Viennensem, quam ab anno MCCCCLXXXV. cum Agriensi Urbanus Doczy tenuit, Episcopem Joanni Vespriemiensi administrandam dedit. Vitézius etsi exterus, &, ut nomen probat, Strigoniensis illius, & Quinque Ecclesiensis Præfulis agnatus, ea tamen apud Austriæ principes Fridericum III. & Maximilianum I. gratia valuit, ut hi etiam recepta post Matthiæ mortem urbe, & provincia Ecclesiæ illius administrationem ipsi affirmaverint, quia ejus consilio, ac opera porro uti perexerint. Quo etiam factum, ut is primis præsertim annis Vespriinio multum sæpe abfuerit.

Maximilianns ex MCCCCLXIII. & MCCCCLXXVI. annorum pactis, vacuum Hungariæ solum ad se devolutum asse-
rebat,

rebat, *) auctusque deficiente ad se, cui Jacobus Székely Petoviae, ac Rakerspurgi præerat, præliario milite, Hungariam cum exercitu ingressus erat. Vesprium, quod Antistes Austrio adhæsit, ultro, puto, deditum: Alba regalis vi subacta rerum præsertim religiosarum Cladis hodieum superstite memoria. Sceptum hæc inter Locumtenens regius urbanus Doczy, qui apud Procères, nobilesque plurimum tum valuit, Uladislao Polono tradidit, cui inter æmulos, Albertus frater maxime formidandus visus. MCCCCXCI. post casum ductu Pauli Kinisii Corvinianum exercitum, Uladislao cum Maximiliano (Thoma Bakaczio tum Jaurinensi, inox Agriensi, ac denique Strigoniensi Præsule, internuncio) transegit Posonii. Rex, si abs prole mascula decederet, successionem in regno stipulatus Austriis; hi autem receptis, quæ Decessor Matthias in Carinthia Styria, Austriaque occuparat, Alba regali, ac Vesprio cesserunt. Sed & Eperieffini velut indagine per Stephanum Zapolyam cinctus Albertus, libertatem reditu in Patriam pactus est. Inde XXIX. Martii, anni MCCCCXCII. in Comitibus Budæ Palatinus dictus, ac Coronæ regiae Custodis quoque munere MCCCCXCIII. (Collega Thoma Bakaczio) functus idem Zapolyus.

Ade-

*) Pactis, neque tunc regno tenus probatis, quin ab ipso Matthias, supremo anni MCCCCLXXXV. bello ruptis.

Aderat hoc anno Vienna ad Valpoensem in Slavonia arcem cum binis, quorum unus Cropler dictus, legationis sociis apud Vladislauum II. Regem Joannes Vitézius. Reperio in dati & accepti regii æris adversariis in victum legatorum XXXVI. florenos, in Croplero datam Cuppam, seu Scyphum LX. florenos expensos. Nondum quippe ea, quæ hodie auri est, vilitas venerat. Mille tum, quæ plurimorum jam sunt millium, florenorum pretio, locabantur Budenses Decimæ. *) In Regni tamen aditu, aut inde reditu Vesprimium suum intervenerit Joannes noster, de quo MS. Vesprimiense sequentia ex annorum promittit serie. „Qui anno MCCCCXCIV. in castro Tatika, nec non possessionibus Szantó, & Szölöz, ac monte Váradhegye sic dicto Comitatus Szaladiensis statuitur. Ex parte tamen familiæ Pethö contradictione interposita. Idem anno MCCCCXCV. ab Vladislao Rege impetrat ad possessionem suam Cseh vocatam, in Comitatu Simeghienfi habitam, super lacu Balaton pontem navalem servandi privilegium.

Transcribimus huc, quando alia non ita præsto sunt, e libris regiis æris summam, quam MCCCCXCV. cum universum

*) Liber regius ad annum MCCCCXCIV. ita habet: Reverendo Domino Episcopo Vesprimensi in sortem mille florenorum, quos Regia Majestas pro decimis suis Budensibus anni præteriti dare deputaret.

sum Regnum, tum Provinciæ, e quibus
Diocesis nostra conflata pendebant.

Inuitus Contributionis unius floreni
circa festum S. Trinit. oblatis MCCCCXCV.
constituentis in summa 1097000 florenos.

Vesprimiensis per Benedictum Batthyá-
ni & Gregorium Polyáck dicati in summa
4000 florenorum.

Bona Fratrum de Löwöld in — fl.

Fratrum prædicatorum de Pereky:
7 fl.

Bona Domini Pauli Kinisii cum bonis
Monialium de Vársanhely & de
Vesprim. — — 531 fl.

Szaladiensis in summa — 4791 fl.

Simeghiensis in summa — 3190 fl.

Albentis in summa — — 1315 fl.

Pilisensis in summa — — 1522 fl.

Nec Carthusianorum de Löwöld, nec
Dominicanorum de Pereky, neque Vir-
ginum de Vársárhely, aut de Valle Ve-
sprimiensi hodie umbra superest.

Domito sub ea Duce Laurentio Ujlakio
in bellum contra Turcas MCCCCXCVI.
spectabant omnia. Lubet imperatum eo
anno Præsulibus cum equitum, tum pe-
ditum inire Censum:

Strigoniensis:	800.	} Pedites.
Colocensis:	400.	
Agriensis:	800.	
Varadiensis:	400.	
Quinque Eccles.	400.	
Transilvaniensis:	400.	
Zagrabiensis:	400.	

Jau-

Jaurinensis:	200.	} Equites.
Vesprimiensis:	200.	
Vaciensis:	200.	
Csanadiensis:	100.	
Syrmienensis:	50.	
Nitrienensis:	50.	

Data eodem anno Thomæ Polgár Waj-
dæ Pharaonum (Zingarorum Primipilo)
cum XXV. tentoriis fundendi globulos
pyxidum a Rege facultas.

MCCCCXCVII. Hypolithus Estensis
Ferrariæ Dux, & Cardinalis, quas de-
cennio abiens (ingratis Regni Procerum)
tulerat, Strigonienſes cum Agrienſibus
Infulis mutat. MCCCCXCVIII. Præſulis
ſui MS. Vesprimienſe ita ineminit:
„Anno MCCCCXCVIII. Lites movet
propter violentias in poſſeſſione Sáagh
vocata, in Comitatu Albenſi perpetratas.
Addit denique: Deſuit anno MCCCCXCIX.
in quo quidem cum exterorum ſcriptis
hocce domeſticum congruit; Quo fit, ut
exiſtimem Joannem Vitézium præſente
omnino anno ſeu Viennæ, ſeu Vesprimii
vitam cum utriſque Infulis poſuiſſe. *)

t 2

XLV.

*) Tali titulo uti ſolitus: Nos Ioannes Vitéz Dei &
Apoſtolice ſedis gratia Epiſcopus Vesprimienſis, &
ejuſdem loci Comes perpetuus, ac aulæ reginalis
Majeſtatis Regni Hungariæ ſupremus Cancellarius,
Viennenſiſque Eccleſiæ Commendatarius &c. Da-
tum in caſtro Sárvár feria VI. próxima poſt Feſtum
B. Georgii, Anno Dom. MCCCCXCVII.

XLV. GEORGIUS I.

1499 **H**ujus nomen, etsi cognomen iterum ignoremus, MS. Vespriemiensi in acceptis ferimus, quod res ab eo gestas ita exequitur. „Hic ex Præposito veteris Budæ, & Secretario Regio factus Episcopus Vespriemiensis; sed secundo Episcopatus anno Varadiensem obtinuit Ecclesiam.“ Quibus nos subjungimus: MDI. decretam Thomæ Bákáczio Purpuram, ac MDI. insertum ejus vertici manibus Isualii, tituli S. Cyriaci Cardinalis (nostri deinde Præfulis) fuetum rubei coloris (Biretum vocant) redimiculum.

XLVI. GEORGIUS II. DE FRANGEPAN.

1500 **H**ic quoque ab arcanis Epistolis, & regiis Cancellis ad Ecclesiæ nostræ fastigium emerfit. Quodsi is non perinde, ut Matthias Nitriensis ejus temporis Episcopus, Bernardini Comitis de Frangepan filius, agnatus tamen fuit. Valebant tum Frangepanii aulæ gratia. De Matthia Nitriensi in dati, & expensi ab Uladislao æris adversariis hæc lego. „Matthiæ, filio Comitis Bernardini de Frangepan Episcopo Nitriensi ex voluntate, & de mandato Regiæ Majestatis ad unam Insulam dati 120 floreni. Georgium vero adeo juvenem, Rex Episcopum nominaverat, ut illo per ætatem Insulis uti nondum aucto

auso, munus coronandæ Reginae alteri committi oportuerit. Cautum ramen juri Vesprimiensium Antistitum geminis Budæ, Regis quidem manu die Dominico proximo ante festum B. Thomæ Apostoli MDII; Reginae vero XI. Calendis Februarii MDIII. datis literis. Quod utræque ejusdem omnino argumenti, priores tantum adferimus.

„Nos Uladislaus, Dei gratia Rex Hungariæ &c. Memoriam commendamus tenore præsentium significantes universis, quibus expedit: quod cum nos divina disponente clementia, Illustrissimam. Dominam Annam de Candale, ex vetusta stirpe regia Fuxiorum oriundam, nobis in conjugem ritu Sanctæ Romanæ Ecclesiæ copulari, ac tandem adduci fecissemus, curassemusque eam in civitate nostra Alba regali, quo ex nostra invitatione multorum Principum oratores, ac universi Domini Prælati Barones, Nobilesque Proceres, & universorum Comitatum Regni nostri electi convenerant, pro veteri consuetudine hujus Regni coronari; licet fidelis noster Reverendus Dominus Georgius de Frangepanibus ac electus & confirmatus Ecclesiæ Vesprimiensis hujuscemodi munus coronationis ex veteri indultu Divorum Regum Hungariæ Prædecessorum scilicet nostrorum, quo ipsa Ecclesia, consequenterque ejusdem omnes Prælati, & Episcopi abunde dotati existunt, obire, & peragere debuisset, tamen ex quo

idem Dominus Episcopus nondum omnes ordines sacerdotales, & Pontificalis dignitatis consecrationem ob temporis brevitatem, & negotiorum pluralitatem, quibus pro Regni hujus nostri utilitate sæpenu-mero implicitus existit, plenarie, & integraliter habuerit, nos munus coronationis præfatæ Dominae Reginae pro hac vice propter inhabilitatem ipsius Domini Episcopi, Reverendissimo in Christo Patri Domino Thomæ Tituli S. Martini in montibus S. R. E. Presbytero Cardinali Strigoniensi summo, & Secretario Cancellario nostro imposuimus, & coronationem ipsius Dominae Reginae per ipsum peragi, & perfici fecimus. Ne igitur Ecclesia ipsa Vesprimiensis, & ex consequenti præfatus Dominus electus ob non præstitum officium, seu munus coronationis dictæ Reginae ab antiquo, & veteri jure suo, & prærogativa, qua ut præmisimus, ipsa Ecclesia Vesprimiensis a vetustissimis Hungariæ Regibus prædecessoribus nostris gavisa est decidat, neve ob hoc in ejusmodi juribus suis, & prærogativis detrimentum patiatur: Nos igitur recognoscimus præmissam intermissionem coronandæ Reginae nostræ ab ipso Domino Episcopo Vesprimiensi non ob aliam causam, seu defectum, quam ut præmissum est, intervenisse, neque per hoc volumus, juribus, & privilegiis ejusdem seu dictæ Ecclesiæ suæ quoquo modo præjudicari, quin etiam cum nos omnium Ecclesia-

rum

rum hujus Regni nostri veri, & indubitati Patroni simus, eundem Dominum Episcopum, consequenterque universos suos successores in hujusmodi suo jure, & prerogativa reliquendos, atque eam ipsam prerogativam, & gratiam coronandarum Reginarum Hungariæ ob singularem devotionem, quam erga gloriosum Michaëlem Archangelum habemus, tum etiam ob præclara merita, & virtutes ejusdem Domini Episcopi de nostræ regię potestatis plenitudine, consensuque, & beneplacita voluntate dictæ Illustrissimæ Dominae Annæ Regina consortis nostræ carissimæ, Prælatorumque & Baronum Regni nostri ad id accedente consilio, & assensu eidem Ecclesiæ Vespriensi, Prælatisque ejusdem moderno scilicet, & futuris renovandum duximus, & redintegrandum, ac denuo, & ex novo concedendum decernentes, ut quemadmodum prius, ita etiam deinceps Episcopi, & Prælati dictæ Ecclesiæ Vespriensis pro tempore constituti non obstante, eo quod hac nostra tempestate coronatio præfatæ Dominae Annæ Regina non per dictum Dominum Georgium modernum electum ejusdem Ecclesiæ, sed per dictum Reverendissimum Cardinalem Strigoniensem ob causas prædictas facta, & celebrata existit, temporibus coronationis Reginarum Hungariæ hujusmodi jure prerogativæ Ecclesiæ ante dictæ uti, frui, & gaudere possint; imo renovamus redintegramus,

„decernimusque, & concedimus harum
nostrarum, quibus secretum Sigillum no-
strum, quo ut Rex Hungariæ utimur, est
appressum, vigore & testimonio literarum
mediante. Datum Budæ, die Dominico
proximo ante festum B. Thomæ Apostoli
anno Domini MDII. Regnorum nostrorum
Hungariæ anno XIII. Bohæmiæ vero
XXXIII.

Georgius (quibusdam dictus Gregorius)
exacto apud nos bienno, Colocenſe pal-
lium consecutus.

XLVII. PETRUS. V. ISUA- LIUS.

1504 **M**essanæ in Sicilia infimo loco natus,
ingenii, atque animi dotibus viam
sibi ad summas Ecclesiæ dignitates Petrus
aperuit. Sancti primum Cyriaci in Ther-
mis Presbyter, Cardinalis, deinde S. Pu-
dentianæ, & S. Mariæ Majoris Archipres-
byter. Fine Alexandri VI. ac principio
Pii III. Pontificatus, destinatus in Hunga-
riam Orator, otii contra quam Regni ratio-
nes admittebant, amantioſum Uladislauum
II. ad inferendum Turcarum Imperatori
Bajazethi bellum, facundia sua stimulabat.
Veneti, quoad in castris foret exercitus,
centum; sin pax confieret, triginta au-
reorum millia in singulos annos stipulati,
queis quadragena millia Pontifex in trien-
nium addidit.

MDI. Bákàczio Roma, ut jam dixi, rubrum capitis tegmen purpuratus jam ipse tum Pater, Petrus noster attulit. MDII. Uladislai II. Aulam secutus, Regi ad submovendos superiori Hungaria Fossarios dictos, quod in fossis, ac cryptis conventus agerent, Hussitarum reliquias constanter adfuit, opimis eapropter Sexardiensis, & Pecsivardiensis Sacerdotii fundis donatus, atque sub idem prope tempus Gregorio Gornensi Præposito veterem apud nos disciplinam revocandi, auctor factus.

„Petrus miseratione Divina, Tituli S. Cyriaci in Thermis sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyter, Cardinalis Rhegini ad Hungariæ, Bohæmiæ, & Poloniæ Regna, nec non Prussiam, Russiam, Livoniam, Lithuaniam, Valachiam, Silesiam, Lusatiam, Moraviam, Transilvaniam, Sclavoniam, Dalmatiam, Croatiam, Apostolicæ sedis Legatus, dilecto nobis in Christo Gregorio Præposito Monasterii S. Michaelis de Csorna, Ordinis Præmonstratensis Jaurinensis Diœcesis salutem in Domino sempiternam: Exhibita nobis nuper pro parte tua petitio continebat, quodsi in dicto tuo Monasterio S. Michaelis alii XII. aliorum ordinum fratres per te admitterentur, & reciperentur, ex hoc profecto Divinus cultus susciperet incrementum. Quare nobis humiliter supplicari fecisti, ut libere XII. fratres aliorum quorumvis ordinum Hungariæ recipiendi,

t 5 dictis-

„dictisque fratribus ad Monasterium & ordinem se transferendi licentiam concedere dignaremur. Nos igitur tuis supplicationibus in hac parte inclinati Tibi XII. Fratres quorumcunque ordinum minoris, vel parvis observantiæ regularis in dicto tuo Monasterio recipiendi, & eisdem fratribus ad præfatum ordinem, & Monasterium S. Michaelis prædictum, suorum superiorum petita licentia etiam non obtenta se transferendi, inibique professionem regularem per fratres Ordinis & Monasterii præfati fieri, & emitti solitam emittendi, & perpetuo remanendi auctoritate apostolica, qua fungimur, in hac parte licentiam concedimus, & etiam facultatem non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus quibuscunque. Datum Budæ Vespriensis Diocesis sub nostro solito Sigillo. Anno Incarnationis Dominicæ MDII. Nonis Martii, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri, Domini Alexandri divina providentia Papæ VI. anno X.

MDIII. affirmatum Isualio per Pium III. & Julium II. Legationis Apostolicæ munus; MDIV. is nostras Insulas consecutus Comitiorum decreta cum binis Purpuræ Sociis Hypolitho Estensi, Agriensi, & Thoma Bárázio Strigoniensi Præsulibus sua syngrapha roboravit. MDV: Intercepere superi intempestivas quorundam Præsulum, ac Procerum dandi Uladislao II. successoris curas. Nam natus Regi e sterili (qui mul-

multos adhuc sollicitos habuit) triennali toro Ludovicus II. hæres. Isualius ejusdem anni principio Romæ, negotia Reipublicæ Hungariæ, ut binæ Pontificis literæ indicant, pro viribus egit.

„ Julius Episcopus servus servorum Dei, Venerabilibus Fratribus ac dilectis filiis Prælati, & Baronibus Regni Hungariæ &c. Venerabiles Fratres, & dilecti Fili salutem & Apostolicam benedictionem. Cum nuper dilectus filius noster Petrus, Tituli S. Cyriaci S. R. E. Cardinalium Collegio de progressu suæ Hungariæ legationis referret, non sine animi nostri exultatione cognovimus, quanto fidei, ac Religionis christianæ fervore vos habueritis in expeditione contra communes christianæ Reipublicæ hostes habitata, & operam vestram in ipso bello promississimis animis, & optima voluntate egregie præstitam intelleximus, quod etiam a multis jam retroactis annis pro fide orthodoxa, & pro communi Christiani nominis defensione antecessoribus vestris, & isti inclyto regno consuetum sit, impigre arma capessere, & bella truculentissimis Turcis alacriter inferre, gavisi tamen sumus Majorum vestrorum bellicum decus in vobis quoque hac ætate resurgere, & vos ab illis neque Religionis amore, neque militiæ strenuitate degenerare, summo opere lætamur, & universaliter pro devotione, & observantia, quam erga hanc sanctam Apostolicam sedem geritis,

&

& pro vestris erga Rempublicam christiana-
nam meritis plurimum in Domino com-
mendamus; vos tamen ipsos vehementer
in Domino hortantes, ut de cetero una-
cum carissimo in Christo filio nostro Ula-
dislao Rege vestro illustri, unanimiter
dare operam velitis ad providendum, ut
si forsan vel Turci ipsius mors, vel ali-
quis alius casus eveniret, præfatus Rex
vester illustris, & istud suum inclytum re-
gnum decenti sit præparatione communitum
ita ut in utramque partem & ad invadendum
& ad defendendum, si opus fuerit, in promptu
vires habere possitis; in quo Deo omni-
potenti imprimis rem gratam facietis, &
saluti vestræ totiusque Reipublicæ christia-
næ securitati consulatis, & nobis, & huic
sanctæ sedi Apostolicæ obsequium præsta-
bitis: nos enim quoad poterimus, in hac
parte nunquam vobis deesse studebimus.
Datum Romæ XXX. Januarii MDV. Pon-
tificatus nostri anno II. “

„Julius &c. Dilectis filiis universitati
Nobilium Regni Hungariæ. Dilecti filii
salutem & Apostolicam benedictionem.
Ex Relatione nuper a dilecto filio nostro
Petro, Tituli S. Cyriaci S. R. E. Presbyte-
ro Cardinali Rhegino, de progressu suæ
Hungariæ legationis, in sacro Venera-
bilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardi-
nalianum Consistorio apud nos habito, pla-
ne intelleximus, quam ardenti fidei Zelo,
& quanto Christianæ Religionis ardore in
expeditione contra immanissimos Christia-

„ni

„ni nominis hostes Turcos, his proximis annis habita vosmetipsos gesseritis, facultatibus, & personis vestris minime pariendo; quæ res quanto gaudio nobis fuerit, testis est ipse fidelium cordium scrutator Deus; & quanquam sciamus Hungaricam Nobilitatem adeo semper multis ab hinc jam annis christianæ Religionis affectu fuisse præditam, ut istud inclytum Hungariæ Regnum, totius christianæ Reipublicæ antemurale sit communi omnium iudicio habitum; nihilominus maxime lætati sumus, quod hac nostra ætate idem Christianæ Religionis amor, ac bellandi contra eosdem immanissimos hostes fervor, qui in Majoribus vestris semper apparuit, in vobis minime fuerit diminutus; unde vos pro tam fideliter, & religiose suscepta expeditione, proque vestra erga hanc sanctam Apostolicam sedem plurimum in Domino commendamus declarata observantia, vos tamen ipsos in universum & quemlibet vestrum particulariter in Domino hortamur, ut in futurum carissimo in Christo filio nostro Uladislao Regi vestro illustri, ea adversus ipsos immanissimos fidei christianæ hostes præsidia exhibere studeatis, quæ reddere vos possint, si Turcus moreretur, ad finitimas terras recuperandas idoneos, & si aliquis inopinatus casus oriretur, ad defendendas patriam & libertatem vestram & christianam, ut soliti estis, fidem tutandam imparati minime inveniamini, quo

„ Re-

Redemptori nostro imprimis placidam rem facietis, & huic sanctæ Apostolicæ sedi, ac nobis, totique Reipublicæ christianæ obsequium præstabitis singulare. Nos autem in quantum a Deo nobis concessum fuerit, ex pastoralis officio nostro vobis circa prædicta enitentibus, minime deesse intendimus. Datum Romæ XXX. Januarii MDV. Pontificatus nostri anno II. “

Defuit sub hoc ipsum tempus audiri apud nos nomen Válarhelyiensis cœnobii, ejus incolis seu penitus emortuis, seu ob minus castigatos mores in alia sacrarum Virginum Monasteria distributis. MDVI. post, Vesprimiense, Benedictus de Batthyán Regni ærarium curare jussus. MDVII. Parum ab Aristocratia Hungariæ Regimen, ut lata in anni ejus Comitibus lex ordine V. ostendit, aberat; Uladislaus præ amissæ conjugis dolore Reipublicæ habenas manu labi passo. Conflata MDVIII. Europæ Principum fœdere belli nubes, procellam, quæ Venetos fere absumsit, MDIX. ejaculata. Advertit hæc ipsa bonum quoque (ad Regni Clavum internictitantem) Uladislaum, ut id ex ejusdem ad Georgium de Kanisa (de tractando diataliter pro recuperanda Dalmatia contra Venetos bello) literis elucescit. At contentus Rex, Petrum Berizlo Albenfis Ecclesiæ tum Præpositum, Antistitem deinde nostrum, ac Posoniensem Comit, Ambrosium de Sárkány repetundorum

terum Dalmatiæ finium causa expedivisse Venetias, mox iterum interquievit.

MDX. Curæ Thomæ Bákóczii Strigoniensis Archiepiscopi commenda Zagrabiensis Ecclesia, quo summo ejus temporis viro sumtus in Regni, ac universæ Christianæ Reipublicæ salutem, atque commodum sufficerent. Isualius hæc inter seu bellicis Julii II. contra Venetos præsto futurus consiliis, seu natalis soli dulcedine captus (mallem ob imminens Lateranense Concilium) Hungariam liquit, Cæsenæ MDXI. mortuus, Romam ad Basilicam S. Mariæ Majoris cujus Archipresbyterum egerat, translatis, cineribus. Rheginus Cardinalis, quod ejus Metropolis pallium cum Purpura, ac nostris infulis gessit, is passim audiebat. Testatur id recens in loco Agriensis Diœcesis, ac Abaujváriensis Comitatus Moldaj, *) seu Szepsi dicto repertus lapis, qui præter Isualiana, quæ medio, rosam ferto circumdatam, super eminente Cardinalitio cum Archiepiscopali Cruce galero complectuntur insignia, sequentem inscriptionem exhibet: „Deo optimo maximo sacrum. Hujus sacri Templi conditrici Geslæ Stephani, & Olajthi Ladislai Sanctorum Pannoniæ Regum Divis Conjugibus, Amplissimus Pater Dominus Petrus, Tituli Sancti Cyriaci S. R. E. Presbyter Cardinalis

*) Iuxta alios locus, in quo lapis hic a Cl. Viro Vincentio Blaho ord. S. Francisci detectus est, Makrancz vocatur.

„nalis, Archiepiscopus Rheginus, Episcopus Vesprimiensis memoriae venerandae.“ Si dextro Apolline hariolamur: lapidis sepulcralis haud ita jam Matthiae Corvini, sub quo Bonfinius scribere coepit, tempore integri mutila inscriptione: „Ladislai Sanctissimi Pannoniae Regis confertum hic ossa quiescunt,“ inductus Isualius noster rebatur Stephanæ Giselæ, & Ladislajæ Olhajdis ossa illic intelligi; cum tamen clarum sit, Stephanæam Passavii reperisse tumulum, & Cl. Palmajus binas doceat D. Ladislao Giselam, & Adelhaidem, quarum ossa Vesprimii condi poterant, fuisse conjuges. Arriserit superioris Hungariæ marmor Isualio, & Bonfiniana illa Decad. II. Lib. V. Verba pro lubitu interpolans vetus Epitaphium redintegrare voluerit. Existimo eum huic ipsi destinationi immortuum, quod lapis ille voces *memoriæ venerandæ* ejus nomini subjungat, & statuendum secus Vesprimii, si is porro vixisset, pone latumias, unde illud sumtum erat, adhæsisse opus.

XLVIII. PETRUS VI. BERIZLO.

1512 **V**eteris ille Tragurii in Dalmatia, florentis Berizlorum de Graborján Domus, supremum fortassis germen. Joannes Berizlo de Graborján Aurauæ sub Sigismundo Rege Prior, etiam Horváth nun-

nuncupatus. Cum majorum gloria, tum honorum supremi numinis promovendi studium, juvenem Petrum incitavit, ut ea cura animi, corporisque res complexus sit, ut primis illius ævi viris mox accenseri meruerit. Memineram eum MDXI. repetendæ, cui dein Bani potestate præfuit, Dalmatiæ ergo missum ad Venetos. Impensæ eatenus Regi, Regnoque operæ pretium, honoratum regii ærarii Præsidis cum nostris Infulis munus MDXII. tulit, summi Reginalis Majestatis Cancellarii Titulum ceteris interferens.

Frequentata a nostris sub idem tempus Lateranensis Synodus. Thomas Bákáczius, dum secundo considerent Patres, ad aras operatus, mortuo XX. Februarii MDXIII. Julio II. in spem magnam Pontificatus, quem tamen Leo X. (dictus ante Joannes Medicæus) præripuit, devenerat. Perstitere Romæ, etiam reverso inde Bákáczio juris Hungarici Præsules: Ragusinus, Ansfarensis, Jadrensis, Sibenicensis, Arbensis, ac Petrus Grimanus Prior (Auranæ fortassis) de Hungaria, Miles ordinis S. Joannis Ierosolymitani. XIII. Junii ejus anni die, verba ad Synodi Patres Simon Modrussiensis Episcopus fecit, dicata Bernardino de Frangepanibus Modrusiæ Comiti oratione.

Bákáczius, cui Romana Curia præternati in Hungaria, etiam missi extra ordinem in Bohæmia, Poloniæque Apostolici Legati de Latere munus contulit, et-

si neque æs, neque suppetiarum spem ex urbe secum attulerat, pio quodam Oestro percitus, bellum tamen in Turcas cum ipse Budæ, Pestique, tum per alios in universis legationis suæ Provinciis vulgavit; verum quod Marcus Czobor, ac Barnabas Belaj pacem cum hoste commodis conditionibus MDXIV. conciliarant, suis excita sedibus plebs domum (frustra licet) redire iussa. Quæ dein secuta, verbis immortalis nominis Istuanfii narramus.

„Rumore sacri belli vulgato, tanta multitudo ruricularum ad Crucis signa convolavit, ut jam agris cultores, & dominis passim servitia deessent. Eapropter nobilium plerique subditos suos militia arcebant, & reluctantes pœnis etiam gravioribus castigabant. Inde plebs rustica sortem suam infelicem deplorare, in querelas effundi, ac tacite iras acuere, in dominatricem nobilitatem. Georgius Siculus, cognomento Dósa, ignobili & ipse stirpe ortus colonorum lamentis ad vindictam stimulatus arma ad opprimendam nobilitatem subito vertit. Nec mora evastatis Pestini, ac Budæ nobilium Curiis, ac relictis, qui castra Pestina tuerentur, si vis ingrueret, alii Agriam, alii Szege-dinum turbidi feruntur, atque itinera tristibus sane vestigiis signant. Nobilissimos viros Stephanum Telegdium, Nicolaum Csákium Episcopum Csanadiensem, aliosque per summam crudelitatem trucidant; nobilium tectis flammam injiciunt

„tan-

„tanto successu, ut a castro Budensi, quantum oculi spectare poterant, ferali omnia incendio conflagrare conspicerentur. Demum nobilium armis sævissimi Patriæ, vastatores scelerum suorum pœnas dedere; Pestini primum castris exuti, tum & Agriæ, & Varadini, & Temesiæ profligati.“

Aberat fere in castra contra mediterraneæ cumprimis Croatiae imminentes Turcas cum alias, tum isthoc (MDXV.) anno Præsul noster; quo factum, ut neque Viennensi Maximiliani, Ferdinandi, Uladislai, ac Sigismundi Principum Conventui, neque Vesprimiensi Synodo interesse ei licuerit; strenue nihilominus absentis locum Joannes Statilius tum Præpositus Eörsiensis, dein Transilvaniae Episcopus, quem ille sacrarum rerum Vicarium reliquerat, undequaue tuitus. Et attemeratus nupero rusticolarum tumultu, qui Buda ad nos facile pertigerit, Ecclesiarum status medelam poscebat: & publicum Ronæ collectorum Patrum studium privatim Vesprimii æmulari placuit. Quare synodum apud nos Statilius habuit, cujus acta teste Cl. Kerselechio hodie dum servantur Zagrabia, quæ inter statutum illud: „ut velum supra corpus Dominicum in processione Theophoriæ sub pœna unius marcæ argenti ferent usque ad Parochiam S. Joannis Baptistæ Præpositus Major, Lector, Cantor, Custos; ab Ecclesia S. Joannis Baptistæ

usque ad Parochialem S. Nicolai, Dignitates: Nempe: OO. Sanctorum, Simigienfis, Szaladiensis & Eörsienfis; demum continuent dignitates: Hantensis, Szegusdienfis, Budensis, & Albenfis Archidiaconi, & ferre non valentibus teneantur vices eorum adimplere seniores canonici pœna sub præmissa. MS. Vespriemense res Statiliana Synodi his verbis refert:

„Anno MDXV. ad normam sacrarum synodaliū Metropolitanæ Ecclesiæ Strigoniensis Constitutionum, synodales constitutiones (nempe per Statium Berizolus noster) fecit; additis etiam quibusdam sanctionibus salutem, & utilitatem subditi sibi gregis concernentibus; decreta ipsa in unum librum redigi faciendo, & ea, quæ in illa Synodo Vespriemensi conclusa sunt, per Dominum Joannem Statilium Eörsiensem tum Præpositum, ac Regiæ Majestatis secretarium in absentia sua, eodem Domino Episcopo in expeditione contra Turcas occupato, publicata sunt universis per totam Diœcesin suam Vespriemensem subditis suis in virtute sanctæ obedientiæ, committendo per viscera misericordiæ Dei, simul obsecrando, quatenus consulendo propriæ salutis, & Ecclesiasticæ dignitatis decori, populis, & gregi subdito sacerdotes essent proficui verbo, opere, exemplo, ut videntes sinceram vitam, & mores beatos glorificent Patrem nostrum, qui in cœlis est. Quo tempore post Constitutiones syno-

„synodales, quæ exstant in Capitulari Bibliotheca, specificatio quoque festivitatum in Diœcesi Vespriemiensi observandarum adjecta videri potest.“

Defuncto XIII. Martii MDXVI. Uladislao II. solium Ludovicus II. conscendit, cui in regni Conventu additi, qui eidem a consiliis forent, Cardinalis Bákáczius, Georgius Marchio Brandenburgicus, & Posoniensis Comes Joannes Bornemisza, expeditique in Moraviam, & Bohœmiam Ladislaus Szalkanus Vaciensis Episcopus, & Blasius de Raska Regiorum Scriniorum Præfectus, qui Patris mortem, filii-que regimen illis provinciis significarent. Quamvis autem nihil ita e distractæ inter sacros, & profanos Reipublicæ, quin e duodennis Regis re, atque pax cum vicinis foret, bellum tamen antehabendum complures suadebant. Hos inter Leo X. ad Thomam Bákáczium talia Bembi manu scribebat: „Vobis ante omnes erit utile nihil cum Turcis statuere, quibus fortasse veteres etiam eorum in vos injurias ulciscendi occasio propterea dabitur.“

Sed nempe præter exitium haud aliud, laboranti undique Patriæ jam deerat. Haud expendens per ætatem Patris sui ad Thomam Bákáczium aliquando in hanc sententiam scribentis verborum pondus Ludovicus II. „quam gravia, & difficilia negotia nobis impræsentiarum undique immineant, quotque necessitatibus istud regnum nostrum Hungariæ ob proventuum

nostrorum dissipationem, & penuriam prematur, putamus paternitati vestrae Reverendissimæ luce clarius constare; „quadraginta aureorum millibus emit MDXVII. Agriæ nescio quas artes doctam (si non Pannoniæ Lessum novennio prius modulantem (Vultur) Avem. Insecuta Bácsiæ MDXVIII. Regni Comitia, e quorum sententia decimam reddituum partem Præsules, muniendis confiniis jubebantur pendere. His autem non conveniebat cum Proceribus; quare Pontificem interpellare illi, ut ipse, quod sibi quotannis ex Hungariæ decimis redibat, in eam rem cederet. Pontifex id negotium Blasio Baxy Jaurinensi, & Philippo Möre Quinque Ecclesiensi Episcopis; hi rursum Joanni Körmendino Strigonienſi Canonico, ac Comaromiensi Archidiacono committere.

Ad annum MDXIX. præter Bani Croatiae, etiam Præsfecti ærarii regii manus Petro nostro creditum fuisse lego; quo facile mihi persuadeo, eum isthoc saltem anno Vesprium cum Hungaria interfuisse. Viro, quod Croatia, Italiaque Turcam arcuit, de universa Ecclesia bene merito, sacratam suctis cerimoniis galeam cum gladio Leo X. miserat, & nisi plena gloriæ, quam is in Martis contra Christiani nominis hostem arena XX. Maji MDXX. subiit, mors destinationi intercessisset, Purpuratorum Ecclesiæ Patrum ordini eundem accensuisset.

XLIX. PAULUS IV. VÁR- DAJ DE KISVÁRDA.

Arcene? Szabolcsensis Provinciæ, an 1520
oppido minore Varadino dicto ortus
noster, ubi e palæstra literaria se ad Rem-
publicam vertit, in sacra Budense D. Si-
gismundi Collegium, in profana autem
absentis in Croatia Petri Berizlo vice, æ-
rarium Regni administravit. Quam in
rem faciunt datæ ab eo ad Bartphenfes
literæ:

„ Prudentes & circumspecti, amici
nobis dilecti. Ex literis regię Majesta-
tis cum præsentibus vobis exhibendis in-
telligetis, quam summam pecuniariam
Majestas sua pro nunc ad expeditionem
urgentissimam, atque inevitabilem neces-
sitatum suarum, & totius regni per vos
solvendam imposuerit; pro cujus exactio-
ne missimus ad vos de voluntate Majesta-
tis suæ hunc hominem suæ Majestatis præ-
sentium ostensorem; rogamus itaque vos,
& nihilominus de voluntate regię Maje-
statis, & Dominorum Consiliariorum re-
quirimus vos, quatenus summam pecunia-
riam in ipsis literis Majestatis regię spe-
cificatam, e medio universitatis vestræ dis-
ponere, & eligere, ac tandem ad manus
dicti hominis regię Majestatis nobis
quam citissime apportandam dare, & assi-
gnare modis omnibus velitis, & debeatis,
aliud non faciatis, & neque pro hac re
ad nos, vel ad regiam Majestatem aliquos

ex vobis supplicaturos mittatis. Habet enim ipse homo Majestatis suæ, tam a regia Majestate, quam a nobis vobiscum super inde tractandi, & concludendi plenam, & omnimodam auctoritatem. Præfentes tandem pro vestra poteritis reservare superinde expeditione. Datum Budæ Sabbato post festum Conversionis B. Pauli Apostoli Anno Domini MDXV. Paulus de Wárda Præpositus S. Sigismundi, ac in absentia supremi Thesaurarii regię Majestatis, administrator proventuum universorum suæ Majestatis.

In Vesprimientibus Insulis idem Berizlo, in ærarii regii Præfectura vero Alexius Turzo de Bethlemfalva, ut sequens mandatum regium innuit, decessor Vardajo obtigit.

„Ludovicus Dei gratia Rex &c. Fidelibus nostris prudentibus, & circumspectis Judici, & juratis, ceterisque Civibus civitatis nostræ Barthfensis salutem, & gratiam. Quia nos officium Thesaurarius nostri, quod hætenus fidelis noster Magnus Alexius Thurzo de Bethlemfalva tenuit, fidei nostro Reverendo Domino Paulo de Varda Episcopo Vesprimiensi dedimus, & contulimus: & proventuum nostrorum omnium administrationem commisimus, dantes sibi juxta mandatis, ut omnes tricesimas nostras, aliaque vectigalia nostra omnia & proventus ubique quamprimum pro Majestate nostra occupari facere, & fideliter
„ad-

„ministrari faciat, & debeat; volumus igitur, & fidelitati vestræ harum serie firmissime præcipientes committimus & mandamus, quatenus mox visis præsentibus, & amodo deinceps homines præfati Domini Episcopi Thesaurarii nostri, per eum ad id deputatos pro tricesimatoribus nostris tenere, & recognoscere, eisdemque in occupatione illius tricesimæ nostræ Bartfensis omni juvamine; auxilio, & assistentia adesse modis omnibus debeatis, & teneamini, & aliud sub gravissimæ indignationis nostræ pœna facere nullo modo, nullaque ratione præsumatis. Præsentes pro vestra superinde expeditione reservantes. Datum Strigonii feria quinta proxima post festum B. Matthæi Apostoli & Evangelistæ, anno Domini MDXXIII.

Verfatus Budæ plurimum in Ludovici II. aula Vardajus, regendæ Vesprimiensis Ecclesiæ curam Polonæ gentis viro, Stanislao Kotska nomine, tradiderat. Amisso sub ea (nempe MDXXI.) per supinam arcis Præfectorum incuriam Belgrado, ambo fundis (Valentini quidem Török in Franciscum Batthyáni, Francisci vero Hederarii in Paulum Bákiefium translatis) mulctati. Tumultuario adhæc Petrivara-dinum cum Vilaco communitum opere; Dalmatia autem ac Croatia, quod iis servandis nostri impares, Ferdinando MDXXII. commendata, qui inde Segniam, Jaiczamque Austrio præsidio instruxit.

Pragæ eodem anno Bohæmico; Hungarico vero in Comitibus sequentis anni MDXXIII. diademate Vardaji nostri manibus Albæ redimita Ludovici II. conjux, ac Ferdinandi I. Anna filia.

Clemens VII. ut altero abhinc anno Norimbergæ, Proceres Germaniæ per Cardinalem Compegium, ita præsentem (MDXXIV.) Hungariæ, quos inter Vardajus noster erat, per Siciliae Baronem Antonium Burgium in Solymanum incendebat.

„Dilecto filio Paulo de Varda nominato Vespriemensi *). Dilecte fili salutem & Apostolicam benedictionem. Kedit in Hungariam nostro jussu dilectus filius Joannes Antonius Pulleo, Baro Burgiæ Nuncius noster, quem nos huic muneri ob fidem, prudentiam, & solertiam ejus, parem judicavimus. Is tecum nostro nomine agat nonnulla ad Dei honorem, atque istius regni, cujus peculiarem curam gerimus, tutelam, & tuam quoque gloriam pertinentia. Hortamur te, ut sicut hætenus fecisti ad istius iuclyti Regis nostri in Christo filii carissimi commoda & honorem, salutemque communem invigiles, atque eidem Nuncio nostro plenam fidem adhibeas. Datum Romæ sub annulo piscatoris die XX. Februarii MDXXIV.“

Mu-

*) Quodsi Vardajus MDXXIV. nominatus tantum, prona illatio MDXXIII. Annam ab eo, quia nondum confirmato & consecrato, coronari nequivisse

Mutavit mox nostras cum Agriensibus, ut Hevenessiana Scheda *) prodit, infulas Vardajus; ærarii tamen regii Præfecturarum ad Mohacsiæ cladem, quam Budæ cum Regina audiit, continuavit. Raro deinde æmulorum Coronæ, qua utrumque incinxit **) favore, Strigoniensis Metropolita, quin Ferdinandi Locumtenens Regius; acceptus Romanæ Curia, neque Byzantinæ Portæ invisus. Vesprienses Infulas III. Agrienses II. Strigonienses XXIV. annis, Locumtenentis vero regii munus Sexennio tenuit; & quamvis Posonii (ut suo anno dicturi sumus) mortuus, Tyrnaviæ tamen tumultus est.

L. THOMAS DE SZALAHÁZA.

Inter ceteras præclaras animi, corporis-1524
que dotes numerabat Thomas, celer ingenium, atque os facundum, quo Musophilo Perényio a quibusdam antelatus. Additamenta Sambucciana id talibus testantur: „fuit inter alios Franciscus Perényi Episcopus Varadiensis festivi ingenii juvenis, & ita certo scribendi charactere præditus, ut ei neminem nostrorum, nisi fortassis Thomam Szalaházy Episcopum
„Ve-

*) Hevenessiano Tomo XVII. „MDXXIV. feria V. proxima post Dominicam Quasimodo, Ludovicus confert Paulo de Varda Episcopo Vespriensi, & suo Thesaurario Episcopatum Agriensem.“

**) Etsi sint, qui Zapolyam a solo Nitriensi Episcopo coronatum velint.

„Vesprimiensem, in hoc genere præferri velim.“ Sudavit, & alsit inter conducendum Beregszásziensem Christi gregem Adolefcens; scribis inde regiis, & arcanorum conciliis adlectus, sibi Protonotarii Apostolici; Parœciæ vero suæ Archipresbyteratus honorem a Leone X. impetravit. En utriusque testimonium.

„Leo, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Ministerio sacri Apostolatus, licet immeriti, præsidentes, nec non temporum; & rerum, ac personarum dispositione monemur, sic Ecclesias & oppida quæcunque præsertim insignia, privilegiis Apostolicis decorare, ac votis personarum earundem annuere, quod per impensionem honoris, & commodi illorum devotionis affectus erga sedem Apostolicam cum earum speciali consolatione, & animarum salute in dies valeat majoribus studiis augeri. Sane pro parte filii Magistri Thomæ de Zalaháza Rectoris Plebani nuncupati oppidi de Beregszás Agriensis Diœcesis, notarii nostri, nobis nuper exhibita petitio continebat, quod cum oppidum prædictum — — capellanas, & altaria quam plurima ad Dei, & sanctorum ejus laudem in eadem Ecclesia erecta habeat, ac ab eisdem Capellaniis, altaribus; & Ecclesia in divinis deservendum copiosus capellanorum, & aliorum ministrorum numerus institutus, nec non fructus, redditus, & proventus ipsius Ecclesiæ valoris annui quingentorum

rum

rum ducatorum, & ultra existant, si dicta Ecclesia in Archipresbyteratum dicti oppidi erigeretur, ac statueretur, & ordinaretur, quod illa non plebania, sed Archipresbyteratus, & illius Rector pro tempore existens, non plebanus, sed Archipresbyter nuncuparetur, quod profecto ad decus, & honorem oppidi, & Ecclesiae praedictorum ac spirituales dilectorum filiorum Cleri, & universitatis ipsius oppidi consolationem cederet. Quare pro parte dicti Thomae asserentis, se carissimi in Christo filii nostri Ludovici Hungariae Regis illustris secretarium existere, nobis fuit humiliter supplicatum, ut dictam Ecclesiam in Archipresbyteratum, ut praefertur erigere, ac quod illa de cetero non plebania, sed archipresbyteratus, & illius Rector pro tempore existens non plebanus, sed Archipresbyter nuncupetur, statuere, & ordinare, aliasque in praemissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur, qui Ecclesiarum omnium decorum, & in melius directionem nostris potissime temporibus, sinceris desideramus affectibus, hujusmodi supplicationibus inclinati, Ecclesiam praedictam in Archipresbyteratum praedicti oppidi, auctoritate Apostolica tenore praesentium erigimus, ac quod illa de cetero perpetuis futuris temporibus non plebania, sed Archipresbyteratus, & illius Rector pro tempore existens non plebanus, sed Archipresbyter

„nun-

„nuncupentur, statuimus, & ordinamus. — — Nulli ergo omnium hominum liceat hanc paginam nostræ absolutionis, erectionis, statuti, ordinationis, indulti, relaxationis, decreti & voluntatis infringere, vel ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, & BB. Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Maliani Portuensis Diœcesis anno MDXIX. III. Idus Maji. Pontificatus nostri anno VII.“

„Leo, fervus fervorum Dei, dilecto filio Magistro Thomæ de Zalahaza Rectori Plebano nuncupato, Parochialis Ecclesiæ plebanæ nuncupatæ, oppidi de Beregszaz Agriensis Diœcesis, notario nostro salutem, & Apostolicam benedictionem. Pii Patris altissimi, qui prout vult, dispensat singulis, & plus quam eorum merita, & vota requirunt, munera gratiarum, vices licet immeriti gerentes in terris, interdum honoribus minores effecimus, ut fiant in observantiam mandatorum Domini eorum humeri fortiores. Cum itaque, sicut accepimus, tu carissimi in Christo filii nostri Ludovici Hungariæ Regis illustris Secretarius existis, virtutum decoreris ornatibus, ac nostris & Romanæ Ecclesiæ obsequiis disponas insistere, nosque alias gratum sentiamus tuæ bonæ famæ, & probitatis odorem; & propterea personam tuam grato
affe-

effectu prosequi, ac eam pro merito dignioris nominis titulo decorare volentes — — te in nostrum & Apostolicæ sedis notarium auctoritate Apostolica tenore præsentium gratiose recipimus, ac aliorum nostrorum, & dictæ sedis notariorum numero, & consortio favorabiliter aggregamus &c. Datum Molliani Portuensis Diocæsis anno MDXIX. III. Idus Maji, Pontificatus nostri anno VII.“

Ludovicus II. Viri morum probitate, præstanti indole, ac singulari res quasvis exequendi felicitate permotus, Agriensi Clero exemptum, Vesprimiensi præfecit. Variant de tempore opiniones. MS. Vesprimiense id MDXXV. alii pauxillum ante Mohácsianam cladem factum volunt; cum tamen vero simillimum sit, eum ex templo, quia nunquam minus, atque iis annis sedes vacabant, Várdajo successisse. Prorogabatur tamen sub id tempus Transilvano Præsuli Joanni Gosztonio, quod Várdajo ærarium regium administrante inierat, Regiæ, ut Stilus habet, Cancellarii munus. Hoc sæpius coram Vesprimii res Diocæsis tractatæ Szalaházio.

Tristia interea, & tanquam certa proxime absentis undique nunciabantur: deditam quippe Turcis MDXXIV. in Croatia Ostroviczam; occupatum MDXXV. a Solymano Syrmium. Dravus supererat, & hic tempori haud ita firmatus, nullo per hostem negotio sequenti anno limes transscensus est. Sero admodum, nec usque-

usquequaque ex Architectonices lege D. Petri ordinis Cisterciensis Abbatia in Castellum versa; unde vix viso hostili exercitu dilapsum præsidium. Militisne? an æris inopia magis, Ducis certe maxime, laborabamus. Destinarat Ludovico Regi XXII. Februarii ejus (MDXXVI.) anni die quinquaginta aureorum millia in bellum Clemens VII; renunciatque Ladislaus Macedonius, & Nicolaus Gerendus (ille tum Syrmienfis, alter dein Transilvanienfis Præsul) conflaudi ex semisse Ecclesiarum æris, Duumviri. Ferro insuper, ignique lege IV. ejus anni Comitiorum devota, ut Samariæ Religionem quondam non recipientium, ita tum apud nos demutantium protervia. Fere ad quem corporis vigor primum in extremis partibus, ad eum in maxime a Strigoniensi Metropoli diffitis Cibiniensi, & Bruffoviensi (Decanatus vocabant) Sacerdotiis, modum fidei fervor remiserat. Crêscere ex cœlestis Patrisfamilias monitu ea Zizania hodie sinimus, ne sincera cum noxiis juxta evellamus. Denique Calendarum Julii frequentandis Tolnæ castris universorum nomine præfixus est dies.

Romanæ, quas Cyprius Hannibal Clementis VII. auspiciis ductabat, copiæ ad diem; Dacicæ Joannis Zapolii post cladem appulere. Census haud multum ultra sex, & viginti armatorum millia complexus universus noster exercitus. Tercentum millibus, campum Solymanus inse-

dit

dit, quibus ita brachia constrictis, ut manibus non pateret capulum, vix tridui spatio examinandis pares Ludovici copias agebat Turcicæ militiæ peritus ductor Joannes Pekrius. Cum mari, tum terra numero quantumvis inferiores; at locorum opportunitate adjuti Græci fugarant Persas, quod illos jam Thermopylarum, jam sinuum adversus multitudinem tangebant angustiae; secus ea apud nos (mirum? idoneo Duce destitutos) habita Tacitæ regula. Delatum quidem copiarum imperium magno nuperi Ticiniensis, in quo Rex Franciscus I. captus, prælii momento Nicolao Salmio, at declinatum; item Christophoro Frangepanio, qui & Venetos ad Maranum, & Turcas ad Jaiczam alias cæciderat, sed dilatum. Restabat, qui duobus abhinc lustris profligato Georgio Siculo patriam pacarat, Joannes Zapolyius; sed non expectatis ejusdem viginti millium suppetiis (cum Sarviziæ paludum recessus præsto forent) in aperta camporum itum, ac Centurionis aliquando vicario, cui præter prosperas aliquot cum exiguis hostium manipulis velitationes vix gestum aliud, summa rei credita. Avertisset, ita spes erat, qua sibi dein manu Regni novi gloriam peperit, istud veteris dedecus Zapolyius. Et Tomorius, ita patuit, præ Livii, Polybiique magis Ægyptiæ Thebaidis scripta calluerat.

Sed fuere (eheu) Rex, Præsules, ac Proceres, Szalaházio, quod is apud Reginam Budæ relictus, periculi, ut Istuanfius narrat, experte. „ Regina (inquit ille Lib. VIII. pag. 84.) Regina cum Joanne Antonio Burgio Legato Pontificio, ac Thoma Episcopo Vesprii, Alexio Thurzone, ac Joanne Bornemisza, nondum quidem satis comperto Regis interitu, sed id quod erat, multis indiciis suspicata, trepide se Posonium recepit, rerum suarum majori parte navibus imposita, adversoque flumine vehi jussa.“ At ducenti (præter multitudinem civium) Turzoniani pedites, si cum machinis remansissent, cum urbi, tum Corvinianæ librorum Gazæ salutis esse poterant. Neque Palatino Bathorio de Republica desperandum, sed ex recto, quod Balocfia Nemetujvárinum carpebat, itinere Budam, quo periclitanti arci temporis consuleret, despectendum erat. Quodsi enim se deingressum adversus collectum, cur tum non Buda se adversus dispersum Solymani exercitum tuebatur? Et si subitanea Budensis jugi munitio Tartarorum aliquando incursum; qui non annis pariter cumulata castelli ejus opera Turcarum assultum sustinere poterant? sed nempe Belæ IV. ad id miles, & Jurisicius ductor desiderabatur.

Cæterum haud mihi statim constat, utrum prius prensantes binos eandem coronam, an senos profanos totidem sacras infu-

infulas querar? Zapolycius prior; sed in-
auspicato & electus Tokajini, (quia abs
Palatini voto) & Albæ redimitus; quia
haud sueta Metropolitæ Strigoniensis, sed
Podmaniczki, ut plurimi volunt, Ni-
trienfis Præfulis manu. Ferdinandus au-
tem licet postea, præeunte tamen pro
more Palatino Stephano Bathorio, Posonii
XXX. Novembris MDXXVI. Rex salu-
tatus, & V. Novembris anni sequentis
MDXXVII, Pauli Vardaji Strigoniensis
Archiepiscopi manibus Albæ coronatus.
Joannes Golztonius sub ea obierit (quod
Transilvanienfem Pedum Joanni Statilio
traditum) & Syrmienfi Præfule Stephano
Broderico prorogatus per Ferdinandum
Cancellarii Regii; Szalaházio vero Regi-
nalis postliminio redditus, quin mox &
ille (deficiente ad Zapolycium Broderico)
collatus honor.

Enodandum hoc nobis loco, quando ac
quamdiu Agriensis Ecclesiæ Infulis poti-
tus, & an a Romana Curia in iis stabili-
tus unquam Thomas noster? Nil pronius
creditu, quam post traditam Vardajo
Strigoniensem Metropolim, Simoni Erdö-
dio Zagrabienfi Antistiti Agrienses a Za-
polyio decretas fuisse infulas. Zermegius
tendentis MDXXVII. Gyöngyösfine
Agriam Zagrabienfis Præfulis meminit,
occupati vero per Ferdinandos eo ipso
anno Agriæ oppidi castrique, ac dediti
Erdödiani præfidiarii militis Istuanfius.
Quo confit, sub MDXXVII. anni finem

Szalaházium a possessione urbis Ferdinando Agriensem, ejusque loco Vesprimiensem Martinum Kecsethium nominatum fuisse Episcopum. Verum, quod sequenti MDXXVIII. Agriam Zapolyiani receperint, illius Ecclesiæ fundis, quos Petrus Perényius deinceps tenuit, excussus Noster Vesprimium rediit. Congruit in hoc nobiscum MS. Vesprimiense, dum ait : „Qui ex post factus est Episcopus Agriensis, sed inde a factione Joannis Zapolya pulsus, recipit iterum Episcopatum Vesprimiensem.“ Perényanum facinus secuti partium Duces: Zapolyii quidem Czibacus Varadiensis, & Casparicius Clanadiensis; Ferdinandi vero: Thürzo Nitriensis, Bakithius Jaurinensis, & Petrovichius Quinque Ecclesiensis Ecclesiæ fundos avertunt. *)

Init MDXXIX. cum inauditæ jacturæ magnitudine, tum diuturni (quippe usque MDCLXXXIII.) temporis intercapedine summum Patriæ malum. Accitus per Zapolyium Byzantio Solymanus adest, ac Vindobonam, frustra licet, primum obsidet. Haud majori fortuna Ferdinandæus Dux Wilhelmus Rogendorfius Budam primo assilit.

Haud,

*) Cl. Palmæus Tom. III. a pag. 30 usque 36 sequentes nominat usurpatores Episcopatum: Ioan. Szerescenium Quinque Ecclesiensis, Valentinum Török Nitriensis, Paulum Bakics Jaurinensis, Casparum Berusics Clanadiensis, Casparum Bodó Transilvaniensis,

Haud expletus principis titulis, quibus ejus Genitorem Emericum Maximilianus exornarat, Petrus Perényius sibi ipsi, quod utrique Regni æmulo Albæ quasi commodarat, diadema quærebat indere. Quibus ergo Patriæ salutem cordi adhuc esse putabat Civibus, talia per se, suosque insinuat: „præclaros (scilicet) ambos Reges! quorum ille oppugnandæ Germaniæ Metropoli Turcam evocavit, hic evertendæ nostræ suum Ducem expedierit. Quid ita futurum aliud, quam ut bini Patriam, quin Christianam rem distractum, ac perditum eant; quin ergo abrogatum infelix duorum, sibi uni, si temporis salvam Rempublicam vellent, imperium crederent, neque filium, cujus Patrem dudum Germania principem agnovisset, Regem dedignarentur Hungari. Suppares sibi (si Siklosienses, ac Patakienes spectent) Zapolyianis fundos; Agriam Calloviamque præcipuas Regni arces e suo nutu pendere, quin Budense etiam, dum res poscet, sibi præsto futurum præsidium; Ferdinandum denique & exterum, & plerumque absentem, post se, cum Hungarum, tum semper præsentem haberi oportere.

Gliscebant novæ partes, jamque in festum Ascensionis Domini MDXXXI. Vesprium Comitia indicta fuere. Libet rem Synchroni Scriptoris, Conradi Sperfogelii verbis stabilire. „Anno MDXXXI. septima Maji missus est a Leucovienensibus

Thomas Sartor cum famulo Cassoviam, inde cum omnibus Comitibus iturus ad festum Ascensionis Domini ad Congregationem totius Hungariæ ad Vesprium, & est causa talis: totum enim Regnum considerat destructionem, & devastationem quæ quotidie sine intermissione contingunt, nunc per Turcam, nunc per Zapolyenſes, nunc per Ferdinandæos. Intendentes igitur talibus imponere finem, Deo adjuvante volunt omnes eligere unum Regem, aut Ferdinandum, aut Joannem de Zapolya, aut Petrum Perényi, hæc est mens, & intentio totius Congregationis; sed timendum est, quod vix concordabunt; Nam Civitates partium superiorum in neminem consentient præter Regem Ferdinandum, plurima autem pars favet Petro Perényio, dicens: quod possit facere pacem cum Turca, cui jam magnam summam pecuniarum, (si non jam tum etiam obsidem Nicolaum filium, Byzantii circumcislam, & aliquot plaustis coëmptarum juvenularum redimendum) misit non solum Cæsari, sed etiam suis Balchis, sicut Ibrahim, & aliis. Civitates autem dicunt, quod Ferdinandus non dimittet titulum Regis Hungariæ, sed pro eo fortiter dimicabit, cui Petrus Perényi cum tota Hungaria resistere non poterit; sed cogetur Turcam invocare pro auxilio, per quem non solum inimici, sed etiam amici devastantur; quia nemini parcit; & demum tota Hungaria per

per Turcam aut possidebitur, aut destruetur, & error novissimus erit pejor priore. “

Jam alias (nempe MDXXVII.) Poloniæ Rex Sigismundus se Olomuccii interposuerat, quo partes æqua quadam ratione inter se componeret: verum, quod seu Zapoliani affinis suspecta foret opera, seu Ferdinandi ob continuas anni ejus victorias haud ita pronus ad pacem animus, intra spem tum rei adhæsit exitus. Territæ in præsens (præsertim quod & Wittenbergensi ritui saveret Perényius) novi æmuli metu, ambæ partes abs omni arbitro anni unius inducias extemplo ineunt, renovandas MDXXXII. in Cituorum Insulæ Megyer oppido, ac Strigonii MDXXXIII. Sigismundo Poloniæ Rege, ac Friderico Saxoniae Duce intervenientibus.

Quantumvis autem Agriæ fundos Perényius, Diœcesim tamen Szalaházius procurasse visus, cujus rei causa quædam e Cl. Wagneri Scepusiacis exscribimus. „MDXXXI, feria V. ante Martini, facta est Cassoviæ seditio, propter prædicatorem Hungarorum, qui fuit monachus profugus de suo Claustro, quem Reverendissimus Dominus Thomas Episcopus Agriensis, Cancellarius Regis Ferdinandi, ex mandato regentium *) captum per Huszarones

X 4

ipsum

*) In absentia nostra, inquit, iturus Ratisbonam MDXXVIII. Ferdinandus, reliquimus præcipuos utriusque ordinis Consiliarios nostros Reverendissimum D.

„ ipsius Ludovici Pekry sine voluntate Calloviensium misit ad castrum Likava, abinde forte ipsum missurus est Regi Ferdinando, & propter hoc ortus est maximus tumultus Calloviæ contra Episcopum. Item simile aliud ejusdem anni in vigilia S. Nicolai Thomas Episcopus venit Leucsoviam — — Item nota, quod Episcopus Agriensis Thomas abduxit secum duos Presbyteros de Secta Lutherana existentes, Antonium prædicatorem Eperiesiensem, & alterum Bartholomæum Presbyterum, propter petita Dominorum de Eperies liberum de Castro Neuhäusel (Hradek seu Liptoujvár); Antonium vero duxit secum ad Presburg una cum prædicatore Calloviensi.“

Abligurierit profanus homo vellus, pavit tamen Thomas verbo, opere, & exemplo Christi gregem, irruentesque hinc & illinc in Caulam Lupos magno sæpius animo repulit; Decessoris sui Vardaji in utrisque cum Vesprimiensibus, tum Agriensibus Infulis facta æmulatus, qui Ciliniensi ovili eminus quoque pro viribus iis annis consuluit.

Mis-

Paulum Strigoniensem &c. ao. RR. DD. Thomam electum Agriensem, Cancellarium nostrum; Nicolaum de Gerend electum Albensem Transilvaniae Thesaurarium nostrum. Item Magnificos: Alexium Thurzo Iudicem Curiae, Andream de Bathor Magistrum Tavernicorum cum Palatino Stephano de Bathor, quem Locumtenentem nostrum constituimus.

Missus hæc inter ad Carolum V. in Hispaniam a Zapolyio (mox Szalaházy nostri in Agriensis Ecclesiæ Præfectura Successor) Franciscus Frangepanius, quo annuæ hæctenus inter utrumque Hungariæ Regem induciæ in perpetuæ pacis fœdus abirent. Non abnuvit rei, ad quam Viennæ conficiendam Joannem Archiepiscopum Lundensem, & Joannem Sceperum Oratores misit, Cæsar operam; suam recens defuncti Clementis VIII. Successor Paulus III. MDXXXIV. addicit pariter. Ne sic quidem pax, verum induciæ tantum Viennæ II. Augusti MDXXXV. occupatione Calloviæ MDXXXVI. iterum rumpendæ, initæ. Nullas prope jam Zapolyi partes data ad Tokajinum sub id tempus a Duce Leonardo Welfio Clades fecerat, ni accepta a Victoris Duce Joanne Kaczianer in Syrmio eas fulcitasset. Haud amplius itaque incerto armorum eventui sortem commissuri Reges, in has pacis conditiones Vacix abeunt; „uterque Hungariæ Rex, Zapolyus ad vitæ, in perpetuum tempus Ferdinandus salvantur; ejus si mascula fuerit. Proli Transilvania cum paternis superioris Hungariæ, ac largiendis in Silesia a Ferdinando fundis, Ducisque titulo ceduntur. Parum aberat, ut sibi exitium non conficerit Zapolyus, quod inscio Solymanno ea pacta icere ausus. Ergo, quod Vacix res haud ita plene exierat, inserto mutuo in Turcas fœdere, telam Va-

radini MDXXXVII. retexere visum Regibus, ac plaudente universa Europa XXIV. Februarii MDXXXVIII. pacata tandem Hungaria. Thomæ tamen Szalaházio, quod priori anno (quo Francisco Ujlákio Agriense Sacerdotium contulit) ante pacis Vulgationem Viennæ mortuus, ac Vespriinii, ut MS. nostrum habet, sepultus, in lætitiæ communionem venire hæc licuit.

„ Thomas de Zalaháza, miseratione divina Episcopus Vespriiniensis Ecclesiæ, postulatus *) Agriensis, Cancellarius Regius &c. Dilecto nobis in Christo Venerabili Magistro Francisco de Ujlak. Præposito Posoniensi, regio Secretario, & Consiliario nostro Salutem, & paternam in Domino benedictionem. Vitæ, & morum honestas, litteralis scientia, sufficiens peritia, cæteræque animi tui dotes, ac probitatis, & virtutum merita, quibus te ab altissimo præditum esse cognovimus, nos inducunt, ut in tuam personam simus liberales. Cum itaque Custodia, ac Canonicatus cum præbenda, & Rectoratu Altaris S. Joannis, in Ecclesia nostra Agriensi, per Episcopi Varadinensis, Reverendi Domini Ladislai de Macedonia eorundem Custodiæ, Canonicatus, præbendæ, & Rectoratus Altaris ultimi veri, & legitimi, immediatique pos-

*) Szalaházio videtur ante Romanam admissionem postulationis, & Confirmationem, factamque Vespriinio Agriam Translationem mortuus.

possessoris assensionem de jure, & de facto vacare dignoscantur: nos præmissorum meritorum tuorum intuitu hujusmodi Custodiam, Canonicatum, præbendam, & Rectoratum altaris, de jure, & de facto vacantis, tanquam personæ idoneæ nostris ordinaria, & juris Patronatus authoritatibus, quibus fungimur, duximus conferendum, & de eisdem providendum, prout damus, conferimus, & providemus per præsentem, curam, & omnem administrationem eorum in spiritualibus, & temporalibus tibi plenariam committentes. Quocirca vobis honorabilibus fratribus nostris, Vicario, & Capitulo præfatæ Ecclesiæ nostræ Agriensis committimus, ut acceptis præsentibus, Vos Domine Vicarie præfatum Magistrum, vel Procuratorem suum legitimum, nomine nostro ad eosdem servatis de jure servandis, investire, & confirmare, dictum vero Capitulum, ipsum vel Procuratorem suum in corporalem, realem, actualemque & pacificam possessionem eorundem introducere, & per hos, quorum interest, introduci facere, ac in socium, & canonicum ipsorum recipere, Stallo in Choro, voce, & loco in Capitulo cum omni plenitudine juris canonici assignatis; de universis quoque fructibus, redditibus, & proventibus eorundem sibi, vel procuratori suo, locis & temporibus consuetis, integre reponere debeat, & teneatur. Datum in Ovar anno Domini MDXXXVII.

Com-

Commendat hunc Nostrum Urfinus Velius Lib. II. ita inquit: „Paulo (Várdajo) Archiepiscopo dignitas relicta; Thomas Vesprimiensis declaratus est Regni Cancellarius; qui adiectione Episcopatus Agriensis locupletatus, Vir propter innumerabiles, & eximias virtutes omni honore, & fortunis dignissimus.“ Libet addere: in eo prope uno haud ita laudandus, quod indignum usque Nepotem *) in nostris infulis sibi sublegi passus.

LI. MARTINUS II. de KECSET.

1527 Cum Ludovici II, tum Ferdinandi I. favore ad decrepitam senectam usus Posoniensis Comes Joannes Bornemisza de Berzencze, Avunculus Thomæ Szalaházy, & Martinus noster ex Decessoris sui Magdalena Sorore Nepos exstiterit, MS. Vesprimiense illum Dacum facit; parum morarer, etsi Davus, Danusve, modo majoris frugis exstitisset vir. Eodem tempore, quo Decessor suus Agriensis postulatus, ipse electus Vesprimiensis audiit. Supprimerit, ita reor, quoad Szalaházium Avunculum Censorem, ac Correctorem veritus, quem mox laxavit, in-

*) Datum Strigonii in festo B. Lucie MDXXVII. diploma, quo Ferdinandus I. Rex Szalaházii sororibus & nepotibus Comitis Posoniensis honorem confert, ait: Magdalene, & Annæ præfati Domini Episcopi sororibus, nec non Egregiis, Melchiori, Martino, & Ioanni de Kechet suarum sororum filiis &c. pro fidelibus servitiis dicti Domini Episcopi

ingenii impetum, effrenemque animi indolem.

Cæterum post redditam regno pacem Paulus III. haud amplius differendam Episcoporum (qui adeo jam apud nos rari evaserant, ut præter Vardajum Strigoniensem, & Erdödium Zagrabiensem vix sacratus alter præsto fuerit) confirmationem ratus, Insulas compluribus, Calendis Junii MDXXXIX. stabiliit; Quos inter haud ita tamen; cum ob juventam suam, tum ejus; dissimulata licet à Ferdinando I, ut Dudithii à Maximiliano II. delicta; Martinus noster exstitit. Ducta inde Zapolyio Isabella conjux, e qua XXI. Julii MDXL. quâ Pater obiit, cum masculâ prole Sigismundo nova bella enata. Suscepta sub id tempus secundo incassum à Leonardo Welfio Budæ Obsidio; & quemadmodum Petrus Perényius pro Nicolao Filio Vacienfes, ita Isabella pro Joanne Lasco Vesprimienfes prensabat Insulas; sequentis vero anni (MDXLI.) II. Septembris, postquam Wilhelmus Rogendorfius Budam tertio inaniter oppugnasset, aderat in pone urbem positis castris Solymanus ipse, dolone? an re ita composita? Natum Zapolyii in protectionem, arcem vero quarto jam MDXLII. per Joachimum Brandeburgicum assultu petendam, deditione accipiens.

Primus ab avita Patrum Religione ad novitium dogma prolapsus Petrus Perényius in Pestanis anni ejus castris, seu cum
 hoste

hoste colludere, seu cum Ferdinandæi exercitus Duce dissidere ausus, cumulas cum præsentium, tum præteritorum facinorum poenas Neostadiensi Carcere luit. Ut ne dicta jam de viri ambitione, de varia, & neutri Regni æmulo probata fide, deque novandi in Religionis rebus studio repetam, nefanda ejusdem, ac Francisci Bebekii facta ex Conrado Sperfogelio profero. „Leonardus Welfius supremus Ferdinandi Copiarum Dux cepit XXXII. Currus, inquit Sperfogelius, oneratos puellis, pueris, & juvenculis mulieribus, quos Joannistæ ceperant Cassoviæ, & in vicinis villis circumjacentibus volentes ipsos ducere Varadinum ad Zapolyam, & inde ad Turcam; nam Petrus Perényi promisit Turco, se velle mittere aliquot millia puerorum, puellarumque pro filio suo, qui est apud Turcam qua obses.“ De altero vero idem autor ita habet: „Franciscus Bebek, dum adhuc partibus Zapolyanis favisset, plus centum campanis in diversis villis asportatis pecuniam cudi curavit.“ Indigni ambo majorum ceris; ille quod ærea fronte ceream ætatem prostituere, hic religiosas res desecrare ausus.

Seu exercitu, seu Duce Ferdinandus inde caruit, quod castra castris oppondere deinceps veritus. Dedita X. Augusti MDXLIII. post toleratam acrem a Simone Lascano obsidionem arx Strigonii; obnixa viriliter Turcico assultui Alba regia,

gia, quoad Præfectus ejus Georgius Bárkoczius non occubuit; & Quinque Ecclesiæ tantum quod peditatu destitutæ (ut scriptæ Vesprimii XXVIII. Julii anni ejus a Stanislao de Varallya ad Thomam Nadasdium literæ habent) cum Siklossia in hostis manus venerunt. MDXLIV. Visegradum Petrus Amadæus fame dedere coactus; parem sortem positæ ultra Istrum Neogradia, Vacia, & Hatvani munitiones expertæ. Vardájus inde a morte Alexii Thurzo Regius simul Locumtenens tempore se Strigonio primum Posonium, deinde Tyrnaviam cum Sacerdotum Collegio transtulit, structoque MDXLV. Ujvariensi ad Nitram annem Castello, obicem hostili excursioni posuit. MDXLVI. traductum e Piccardia in Hungariam Joannis Calvinii Nomen. MDXLVII. Nata Pragæ Ferdinando filia, cui Lustricus Pater Vardájus datus. Habita alternis fere annis Regni Comitibus, quorum suffragiis MDXLVIII. Hungaria proscripti ad Piccardi ritum transfugæ.

Kecsethiana jam etiam intercalanda februa. Si oratoris regii, quod in Imperii Comitibus cum Georgio Rákoczio, & Martino Berizlao Spiræ aliquando Kecsethius gessit munus demas, vix viginti & amplius annorum, quo is electus Vesprimiensis audit intervallo, Patriæ cive dignum aliquid, etsi plurima Presbytero (Nam sacratus Præsul haud ita fuit) indigna patravit. Hinc illi MS. Vesprimien-

sis

sis questus: „Hic Martinus (Kecset) partim fraude, partim vi extorsit aurum, & argentum, sive Clenodia, & pretiosas sacras etiam res Ecclesiæ a Capitulo suo, & relicto Episcopatu suo duxit uxorem putatitiā, qui postea Posonii divenditis ex Clenodiis Ecclesiæ brevi tempore vixit, ibidemque inglorius post multiplices morbos in bonā adhuc ætate infelicem vitam terminavit. Malo Franciscus Këndi omine Sacrilegam mulierosi Antistitis pellicem conjugem sumpsit; quod is innox jubente ne? an connivente juvene Transilvaniæ Principe, Joanne Sigismundo Zápolya, misere trucidatus.

LII. PAULUS V. BORNEM- ISZA.

1548 **P**aulo Præsuli, tres quippe, supra nonaginta annos nato, par prope cum Joanne illo Posoniensi Comite senium, non item sanguis erat. Joannes axiomate de Berzencze ulus, ad Transilvanos Fogarassiensis arcis heros referebat originem, cujus fundi emortuis, quos solum sequebantur maribus, in Nadasdios; Posonienses vero in Episcopi Thomæ Szalaházii sorores Magdalenam, Annamque transiere. Paulo contra Quinque Ecclesiæ patria, nec ita aliud præter abstemii, quod cum Hungarico Bornemisza sensu congruit, cognomen fuit; unde ipsum minorum gentium domo ortum fuisse

„sim, prout expedire viderit, salutem & gratiam nostram regiam referat &c. Et cum sciant arcem, & Episcopatum Ecclesiæ Agriensis cum ejus omnibus pertinentiis ad neminem alium, quam ad nos, & nostram collationem, atque jurisdictionem pertinere, quem hactenus quoque Thomas Warkoch præter dignitatem, voluntatemque nostram, prædicti quoque quondam Petri Perényi Domini sui commissionem vi tenuerit, hortetur Paulus Bornemisza ipsam Dominam, & Gabrielem filium, ut jam tandem arcem, & Episcopatum illum Agriensem, una cum tormentis bellicis, & victualibus, ac aliis, ut antea inter nos conclusum erat, nobis ad manus fidelis nostri spectabilis & magnifici Comitis Nicolai a Salmis capitanei nostri generalis &c. dent, & assignent, & per ipsum etiam Warkoch assignari faciant. Nam non posse jam eum, & alios servitores, aut ipsam voluntatem, aut captivitatem Domini eorum prætexere, cum a morte illius reciderit in potestatem Dominae & filii ejus, nobisque ut Regi suo legitimo, arcem & Episcopatum prædictum Agriensem, veluti ad nos, & neminem alium pertinentem ex Officio fidei, atque honoris sui restituere teneatur. Quæ quidem Domina si responderit, se nostris mandatis parituram, & arcem Agriensem nobis ad manus prædicti Capitanei nostri statim defacto tradituram, non erit opus de his
„ rebus

rebus cum officialibus, & servitoribus suis ulterius tractare.

„ Hæc ubi dictus Paulus Bornemisza fideliter, ut debet, obierit, quidquid responsi ad hanc nostram instructionem, & mandata a prænominata Domina relicta Petri Perény, ejusque filio Gabriele, ac Castellanis, Officialibus, & servitoribus eorum ei datum fuerit, tam nobis, quam Locumtenenti, atque Nicolao Comiti a Salm Generali, ac Andræ de Báthor supremis Capitaneis nostris, sine mora, & dilatione ulla significare debeat, ut & nos, & ipsi sciant, quid ulterius sit faciendum. Summam itaque Paulus ipse Bornemisza adhibeat in hoc nostro servitio curam & diligentiam, quam clementia nostra erga eum recognoscemus. Datum Augustæ Vindelicorum XIX. Mensis Martii anno Domini MDLXVIII. Ferdinandus L. S. Nicolaus Olahus, Episcopus Zagrabiensis.“

Agentis apud Vindelicos Regis jussa ocyus ita feliciter Bornemisza executus, ut IV. Mensis Majianni ejus die, Vespri-
mienne Pedum adipisci meruerit. Ea dignitate auctus cum primis curavit, ut De-
cessoris errata corrigeret, ac illata per eum Ecclesiæ damna, qua posset ratione
farciret. MS. Vespri-
mienne id his verbis
narrat: „ Qui a prædecessore Martino
sacrilege dilapidatas sacras Ecclesiæ res a
manibus secularibus, quas invenire po-
tuit, parte in aliqua pretio redemptas

restituit Ecclesiæ. “ Affigenda huc, ceu loco (propter chronologiam) proprio nostri quondam Præsulis Pauli Vardaji mors, quam ex annali Nicolai Olahi opere exscribimus : „ Eodem anno MDXLIX. Dominus Paulus de Varda, Archiepiscopus Strigoniensis XII. die Octobris annum agens LXVI. Posonii mortuus, ibidemque sepultus est, ejus tamen cadaver subinde Tyrnaviam translatum fuisse Istuanfius asserit.

Mos adhuc obtinuit, ut a recens nominatis Præsulibus æs quoddam (annatæ dictum) a Strigoniensi quidem ex Sambuci recensione 7000, Agriensi 4000, Zagrabienfi 2400, Vespriemensi 900, Vaciensi 500. aureorum summa Romanæ Curiae penderetur. Verum recedere ab eo Præsules temporum, quibus Ecclesiarum fundi si non a Turcis, fere a laicis tenebantur, conditio coëgit, ac precibus convenire Pontificem, quo id ex vero jam onus ipsis remitteret. Censuerant & anni MDL. Comitibus sua cura, ac commendatione dignum negotium. Rem ipsam cum quibusdam aliis, quo seculi illius mores, ac miserum sacræ Reipublicæ statum Lector penitus inspiciat, in medium adferimus : „ Ut Præsulum, inquit Art. XIV. confirmatio a Pontifice gratuito impetretur, cum apertum sit, regno bellis Turcicis, & civilibus exhausto Episcopatum vectigalia esse multum imminuta, eaque conservandis finitimis arcibus ægre
fussi-

sufficere, egente Episcopo. Art. vero XV. inquit: ad eundem Pontificem Orator primo quoque tempore mittatur, qui hanc confirmationem urgeat, ac miserrimo statu Hungariæ, totius Reipublicæ Christianæ propugnaculi exposito, eo rem flectat, quo pecuniarium subsidium impetret a Principibus Italiæ ad infringendos Turcarum conatus. Et Art. XVII. ita habet: „ Pars frugum decima, aliique fructus Ecclesiarum Episcopis, eorumque ministris omni mora abrupta restituantur. Art. denique XIX. in locum Cœnobarum, quos mori contigerat, vel vitæ licentia, vel hæreticorum furor a sanctiori instituto amovit, sufficiantur bonarum artium Magistri, & Doctores — — eorundem e Vectigalibus, fundisve ludi literarii excitentur.

Utrum subsidiarum cujus art. XV. meminit, æs ab Italiæ principibus obtentum sit, apud Scriptorem nullum reperio; Constat autem gratuito submissas fuisse IV. Augusti MDLI. compluribus Episcopis inter quos Paulus Abstemius noster, a Julii III. Successore Marcellò II. Confirmationis Tabulas. Usque a gloriosissimi Regis sui Ludovici I. felicitate jam deviaverat Hungaria, quo regnante illa suo ære, ac milite cum Turcis Venetos, Apulosque, ac Calabros juxta domuerat.

Verum multo amplius ejus anni fastos dedecorat infanda Purpurati Patris, &

Strigoniensis Archiepiscopi Georgii Martinulii fida Italica patrata cædes. Non hostium, & rebellium, quemadmodum deinde victæ in campo Andreas Bathor Siculorum; sed amicorum, quos heri hospitio, & cœna acceperat, ferro interfundendum mane ad Deum preces is cæcidit. Multa industria in detestandum facinus inquirebat Nuncius Apostolicus Hieronymus Martinengus; vocati ab eo in examen, quibus rei quantalibet esse poterat notitia. Eos inter, qui testimonium perhibere jussi Græcii, Reverendus D. Paulus Bornemisza Episcopus Vespriemensis, Reverendus D. Nicolaus Episcopus Agriensis; & Cancellarius regię Majestatis Hungaricus; Viennæ excellens D. Georgius Blandrath serenissimæ D. Isabellæ Hungariæ Reginæ Physicus; Sopronii Comes Joannes Pethö de Gerse, Franciscus Bornemisza de Aszov (fortassis e numero agnatorum nostri Episcopi eo tum primum axiometate uti incipientium)

Annus MDLII. etsi erepta Turcis, virtute Michaelis Toth Szegedino utcunque prospere inierat, lugubre desit, recepta ab hoste eadem urbe, ac occupatis præterea Temeliæ, Lippæ, Szolnokiæ, ac Dregeliæ propugnaculis. Haussit idem belli furor deditum Aly Eunuchæ Calendis Junii Vesprium, cujus ille præsidarios contra datam a se fidem, qua trucidavit, qua servituti mancipavit. Ab-

erat

erat tum Orator Ferdinandi Regis ad Isabellæ Reginae Aulam Abstemius, ac capta per Turcam Ecclesiæ suæ urbe se facile ad Transilvanienses Insulas transferri passus. Coluit is utrobique cum literas, tum literatos versabatque jam tum sua manu, quod nostra in præsens volvitur, saxum, idemque agitati Venero qua per se, qua per alios præsto fuit. En rei testem epistolam:

„ Venerabiles Domini & Fratres nobis honorandi salutem &c. Perscripsit ad nos vir eruditus Georgius Vernerus, se habere in animo, imo jam velle, ut gesta rerum Hungaricarum per publicam editionem suæ lucubrationis, memoriæ consecret perpetuæ; cumque nos jam pridem ad eam rem promovendam, atque illustrandam, tum etiam locupletandam quædam de exordio, ac fundatione Ecclesiæ Vespriensis illi ipsi suggesserimus, habeatque aliarum jam Ecclesiarum totius regni Hungariæ, præter Albenfis (in Transilvania) originis cognitionem, petit nunc a nobis, ut idem ipsum de Ecclesia Albenfi faceremus, inprimisque ut adnotaremus, quæ ejus sit origo, fundatio, a quibus suscepit incrementa, ornamenta, opulentiam, idque genus reliqua; denique si quæ exstarent, antiqua diplomata, ex quibus id ipsum, de quo fit mentio, accuratius intelligi possit, ut ea omnia transcripta, & in unum digesta ad se transmitteremus. Quare hortamur

fraternitates vestras, & nihilominus vobis etiam præcipimus, ut quam primum præfatum negotium foundationis ipsius Ecclesiæ Albenſis, deputatis ad id idoneis personis, ut sunt Magister Matthæus Bathay, Magister Ambrosius Mosdofy, Magister Albertus Custos, & aliis etiam, qui ad id obeundum apti esse videbuntur, nobis diligenter, nec non summa cura, ac sollicitudine, prout se se res habuerint, perscribatis; idque ex privilegiis vetustissimis Ecclesiæ bona ex parte colligere poteritis, addentes peristates, quo tempore, & sub quo Rege, & a quibus, & propter quam causam ista Ecclesia fuit combusta, & qui capitulares canonici fuerint tum extincti — &c. Proinde etiam atque etiam mandamus, sine ulla dilatione hanc rem perficiatis. Easdem feliciter valere optamus. Datum ex arce nostra Gyalu XXIII. Augusti MDLV.

Quo is deinde pacto e Transilvania Nitriam traductus, ac demum regius locumtenens esse iussus sit, inter ceteras ejusdem successorum res suis annis dicturi sumus. Utrum vero Canonici Vespriemienses hostis adventum fuga prævenierint, an pars eorum capta urbe, arceque victoris manu perierit, aut in servitute vitam finierit, hodieum ignoramus. Miror se viros non ad exemplum Vespriensis Vallis Virginum Kõrmendinum recepisse, quorum inde memoria usque frequen-

quentis XVII. seculi annum tricesimum
evanuit.

LIII. ANDREAS I. de KEVES.

Proxime fere ubivis Abstemium secu-¹⁵⁵³
tus Kevesius; nam & in veteris Bu-
dæ Sacerdotio, & in Vesprimienfis Ec-
clesiæ regimine ejusdem vestigiis institit.
MDLIII. V. Junii lego, illi a Rege col-
latum, ac III. Augusti MDLIV. a Pon-
tifice affirmatum Vesprimiensem (Abste-
mio vero Albensẽ) Episcopatum. Bru-
schius in sacellum regium Ferdinandi Re-
gis inscripto carmine, eundem in montanis
Hungariæ Civitatibus ortum, Musisque,
ac aulæ ob doctrinam, fidem, morum in-
tegritatem, ac ceteras dotes in primis
carum fuisse ita canit:

Tertius Andreas Kevesinus, natus in
 ipsi

Auriferis regnis, Pannonis ora, tuis.
Præpositus Budæ, regalis scilicet olim,
Quæ canis est Getici facta rapina
modo :

Mox reparata manu fortis Regisque,
Ducunque

Christiadum fiet rursus ut ante soror.
Vir mira lucens morum gravitate fa-
vorem

Qua fibi conciliat Regis ubique fui;
Sed doctus quoque, & omnigena vir-
tute decorus,

Et cui barbaricæ nil feritatis inest.

Agriæ arx nefasto illo MDLII. anno aliquot Ambath Baschæ, & Beglerbegii assultibus petita, verum insigni Præfectorum Stephani de Dobó, ac alterius pariter Stephani de Mecske fortitudine quadraginta duorum dierum obsidionem toleravit; amborum inde virtus multo in Comitibus cum anni MDLIII. art. XXV. tum anni MDLIV. art. XVIII. encomio celebrata. Traductus sub idem tempus Agria Strigonium Olahus, ac Thomas Nadasdius, postquam recens nominatus Agriensium Antistes Franciscus Ujlákus regii locumtenentis munus posuit, Regni Palatinus dictus. MDLIV. IV. Septembris proditione Francisci Bebekii captum a Turcis Filekum; pari abhinc fato vicinæ arces, & oppida Szeçsén, Sáagh, Gyarmath, & Buják preissa. MDLV. ultima Januarii obiit Posonii, cujus Ecclesiæ simul Præpositus exstitit, Agriensium Præsul Franciscus Ujlákus. MDLVI. XVII. Augusti obsideri capta a Puchemio (magna inde clade Calendis Septembris per Bebekios repulso) Krasznahorkensis arx.

MDLVII. primam Augusti diem Metropolita Olahus præfixerat, qua singuli jus, quo sacerdotia possident, docturi adessent Tyrnaviæ. Hos inter census Andreas Præsul noster, quod una Budensis Præposituræ, ad quam Castellum Komár spectabat, fundis frueretur. Libet hic nomina Possessorum ceterorum Diœcesis nostræ

nostræ sacerdotiorum, unde illorum temporum conditio elucescet, adnectere: „ Reverendus D. Ladislaus Archiabbas S. Martini Montis Pannoniæ habuit etiam Abbatias, ita loquuntur acta Tyrnaviensia, S. Jacobi de Simighio sexcentos florenos inferentem, & alteram de Beél in Baconio, in qua nihil præter mediam secundam villam habet; ambæ in manibus Turcarum sunt, ac redditus hos exiguos in conservationem arcis S. Martini conversos esse ajebat. Joannes Ujlaky Canonicus Posoniensis, & Episcopus Tinnienensis Abbatiam de Pilis ordinis Cisterciensis, ex resignatione Francisci Ujlakii habuit, declaratum cum titulo Episcopatus absque sedis Apostolicæ dispensatione incompatibilem. D. Albertus Szily Abbas S. Salvatoris de Kapornak habuit collationales de anno MDXLVII; sed absens in studio & reversus decem annis habitum Ordinis S. Benedicti non tulit, nec ordinem ingressus, etli in collationalibus fuerit, ut intra tres, ad summum sex menses ordinem ingressus deferret habitum; tandem eidem Presbytero seculari Abbatia de novo per Archiepiscopum Olahum collata est.

MDLVIII. Idem Olahus, ut Hungariæ Clerus eadem formula statas preces persolveret, sequentis inscriptionis codicem suo ære excudi fecit: „Breviarium secundum usum almæ, & Metropolitanæ Ecclesiæ Strigoniensis, Reverendissimi Domini
Ni-

Nicolai Olahi ejusdem Ecclesiæ Archiepiscopi, impressum per Raphaelem Hoffalter, Viennæ Austriæ MDLVIII. Matthias Görög Strigôniensis Archidioecesis generalis Vicarius MDLVIII. legem tulit, graves pœnas ejus transgressoribus comminatus, qua comas, barbam, ac tonsuram ad normam proborum Sacerdotum a cunctis gestari præcipiebat.

MDLX. die Aprilis edita in vulgus, ut post Ferdinandi decretum XIX. habetur, constitutio, qua universi ad Conventus & Cœnobia Religiosorum pertinentes fundi quamprimum reddi jubentur. MDLXI. Calendis Januarii indicta Tyrnaviæ Synodus, in qua bini potissimum, qui reliquorum nomine Tridenti suffragarentur, Joannes Kolosvárius Csánadiensis, & Andreas Dudithius Tiinniensis electi Episcopi. Ad constandos eorum itineris sumptus jussi Archiepiscopus Strigoniensis 300, Episcopus Agriensis 200, Quinque Ecclesiensis 100, Nitriensis 66, Zagrabiensis 60, Vespriemiensis 70, Vaciensis 55, Vaciensis 40 aureos nummos tribuere. Apertus hoc anno, ac societatis Jesu Moderatorum curæ creditus Tyrnaviæ ludus literarius. Typis excusa Synodi anni ejus acta (opera jam alias nominati egregii viri Matthiæ Görög) item habita in eadem Synodo a Nicolao Ellebodio natione Castellano de Conciliorum autoritate oratio; item: Petri Illycini Moravi, dogma Catholicæ Eccle-

Ecclesiæ cum clare exponentis, tum nervose adversus novatorum opiniones propugnantis Libri duodecim. Auxit proficiscentium ad Tridentinum Concilium numerum Ferdinandi nomine destinatus eo Zagrabienfium Antistes Georgius Draskovich, cui & Decessor suus Pavius de Gregorianecz MDLI. intererat; Csanadienfium vero Præful Kolosvárius Tridenti XXIV. Novembris MDLXII. mortuus. Obiit eodem anno Palatii Præfectus Thomas Nadasdius, Olaho inde Regis locum tenere jussu.

MDLXIII. VIII. Septembris præfente Cæsare Ferdinando Patre, & Carolo fratre Duce Styriæ, Maximilianus II. filius, adstantibus binis Rudolpho & Ernesto Nepotibus, Rex Hungariæ ab Olaho Posonii inauguratus; IX. vero ejusdem mensis Maximiliani II. Conjux Maria, per Keveffium nostrum, (ni & isthoc munere Olahus functus) redimita est. Audita in iis Comitibus art. XXXI. Divorum Regum & Ducum Stephani, Emerici, Ladislaique suffragio, & exemplo nobilitata vox: „ Quod vero sacra Cæsaræa, & Regia Majestas fideles suos status, & ordines Regni non minus benigne, quam summa cum diligentia monet, atque hortatur, ut exortis nostra ætate diversis, & impiis pariter, & absurdis hæresibus, atque sectis, in Religione, veroque Dei cultu, unionem, christianam charitatem, & doctrinam per Apostolicos & sanctos Ecclesiæ

fiæ Patres traditam, ac totius orbis consensu approbatam sequantur, status & ordines Regni, Sacræ suæ Majestati pro hac illius Clementia, & pietate (quæ non minorem de æterna, quam temporali ista fidelium subditorum salute habet sollicitudinem) immortales agunt gratias.

Ornat Ecclesiæ anni MDLXIV. fastos impositus felix diuturno Tridentino Concilio finis. Coiit jubente Strigoniensi Metropolitæ (si vel verba convocationis aut nomina convocatorum respicias) Diocesana præ Provinciali Tyrnaviæ Synodus. Haud vacat inter epitomandum quæstionis illius: an Tridentinum in Regni Comitibus palam receptum, aut peracta ad tricesimam diem super Ecclesiæ valvis affixione universis vulgatum sit? quæstioni immorari; quia id factum non fuisse, dubio caret; liquet tamen inde cæpto, & ad nostra tempora continuato profanæ, nedum sacræ, Hungariæ Curia usu, quoad ceteris Regni legibus non derogat, in legem abiisse. Ad summationem expetiti tantopere a Laicis, tandemque concessi a Pio IV. Calicis conivebant Tyrnavienses Patres, quoad pareret, quid diffusa per reliquum orbem Christi Ecclesia sibi in re sequendum deligeret.

Mortuo XXV. Julii MDLXIV. Ferdinando successerat, natus magis comitate, & clementia regendis populis, quam vi, armisque recuperandæ majori, quam Tur-

ca possidebat, Hungariæ parti Maximilianus II. Cum curiatim, tum viri-
tim in ponendis sequenti anno ad Jauri-
num Castris adesse jussi MDLXV. Nobi-
les, indictusque Antistitibus mittendo-
rum eodem, multum tamen a veteri sum-
ma imminutus, militum numerus. Nam
olim Strigoniensis 800, Colocensis 400,
Agriensis 800, Vespriensis 200, Va-
ciensis 200, Csanadiensis 100, Pecs-
várdiensis 200, S. Martini 200, Præpositus
S. Sapientiæ de Titulio 50; Alben-
se Capitulum 100, (equites potissimum) in mi-
litiam expediebat. „Ovarinum itaque
MDLXVI. scribit Lib. XXIII. pag. 310.
Istuanfius, ad Cæsarem cum suis mili-
tibus Antonius Verantius Agriæ, &
Paulus Absternius Nitriæ Episcopi, ac
Stephanus Dobo, & Franciscus Tahy mi-
litæ periti & exercitati, cum Michæle
Méreio Propalatino, Ladislao Gyulasio,
ac plerisque aliis, suo quisque ære, ac
sumptu juxta leges Patrias militaturi con-
venere, ita ut præter eos, qui cum Ca-
rolo Cæsaris Fratre, Schvendioque, ac
Dersio, ac Comaromii sub Eckii Salmen-
sis imperio erant, Cæsareis tantum in ca-
stris bis mille, & quingenti equites
Hungari, ac tantundem peditum esse exi-
stimarentur. Omnium copiarum summa,
quæ in diversis partibus, & castris habe-
bantur, si in unum contracta foret,
XXV. millia equitum, & amplius, ac
LXXX. peditum numerum facile exce-
dere

dere existimabatur, par hostibus multorum iudicio acies, apud quos bellum fama potius multitudinis, quam vero numero constare vigereque fertur.

Haud video tamen, quid tandem omni illo apparatu bellico, si demas Rudolphi Eckii virtute receptum eo anno Vespri-
mum, Tatamque *) expugnatam (nam Zigethum post acerrimam immortalis Nicolai Zrinii defensionem; Gyula vero post turpissimam, ut Verantianæ literæ habent, Ladislai Derecsenii deditionem periit) præstitum sit.

„Ad binas literas vestras XXIII. Septembris, & II. Octobris datas serius respondeo (inquit Verantius ad Michaelem Iremii) propter angorem animi, quo maxime turbor ob statum præsentium rerum hujus Regni, minime lætum, & tam tristem, quam prope jam deploratum, nisi adhuc aliquam Deus misericordiam nobis reservaverit, velitque ultimis ærumnis, atque angustiis nostris miraculose succurrere, ut qui solus sit, qui percutit, & sanat, deducitque ad inferos & reducit, nec non humiliat, & sublevat. Gyula enim ac Zigetho cum XII. Comitibus, qui tertiam ferme partem reliquiarum hujus regni complebant, erantque

*) Albenfis Bascha e manibus vino (si non etiam somno) sepulcorum præsidiariorum ante plures annos Tatam eripuerat, Ioanne Nagyid Arcis Præfecto absentis, negligentisquæ suæ poenam Capite luente.

„que nostræ potestatis, amisso; depopulatoque ex hac parte Danubii, respiciente Noricum toto eo tractu, qui ab arce Babocsia ad Papam usque; in superioribus vero partibus, quidquid amnes Zagya, Berey, Hernadusque, & Murányenses Saltus, silvæque includunt, supra LXXX. millia animarum, uti nunc loquimur, in captivitatem abegerunt. Nobis autem etiam nunc in his castris ad Jaurinum positis inaniter tempus terentibus, & nescio quas opportunitates expectantibus, quas vix jam ingruente hyeme, tot incommoditatibus comitata, nobis concedent; in dies interim omni genere militum ex his castris dilabente. Jam Joannis quoque (Zapolyi) filius cum Transilvanorum circiter V. Turcarum vero, & Tartarorum XXIII. millibus, arcem Tokaj obsedisse dicitur. Quæ quanto præsidio instructa sit, non credo admodum sufficiente, ac necessario. Sed quum Lazarus etiam Schvendius ægrotet Callovix, & vix habeat apud sua signa IV. millia Germanorum, Hungarorumque nostrorum simul; videatis, quomodo sit suffecturus & arci Tokajnx succurrere, & inibi tueri reliqua. Unde quantum metuam etiam Agriæ, & civitatibus illis liberis, ac Gabrieli Perényio, consideretis. Quare merito & isthic omnium, uti scribitis, animi conciderunt, & mœror, tristitia, timorque universos occupavit; quia in toto etiam re-

z gno

gno multi mortales sunt nostri generis, qui non a spe, & a fiducia, ad quam initio expeditionis hujus erecti fuerant, jam adesse tempus resurgendi a tot malis, exciderint. Nec tamen ulla succurrit ratio cujuspiam remedii, nisi dejecto capite, spirituque Deo commendato, casum, atque interitum expectare, quicumque, & undecunque ille inferatur. Hæc ad priores vestras succinctius, paulo post prolixius, aut cum Cornucopia quando una fuerimus. Vos tamen interim diligentius attendatis ad obsidionem Tokajnam, quæ si, quod avertat Deus, cesserit hostibus prosperior, metuendum erit mox & civitatibus illis, Cassoviæ, Eperieso, Barthphæ, Cibinio, Leutschoviæ, ac Scepusio, & consequentibus Comitibus usque ad Turoczium nostrum in pedemontanis Carpathi sitis. Ideo tempestive hoc casu & Petrum, & captivos nostros Posonium curabitis deducendos, si forte hic me diutius trahere moram contingeret. De excessu Comitis Nicolai Zrinyii honoratissimo, deque Ladislai Kerecsenyii deditioe turpissima, Gyulæque & Zigethi obsidione, oppugnationeque potentissima, paulo post quum rei totius perspectius successum fuero assecutus, scribam ad vos solita mea diligentia —. Bene valete. Ex castris Cæsareis ad Jaurinum positis XIII. Octobris MDLXVI.

MS. Vesprimiense nihil de Andrea Antistite suo depromit aliud, quam munitum postliminio per eum Simeghienſe Caſtellum; nulla tamen anni, quo id factum ſit, mentione addita; iſthoc tamen præ ceteris tempore, quò exercitus noſtri pars, eas oras aliquantum tutas reddidit, ſecurius in ejusmodi opus incumbere licuerit.

Condidit ſub ea Tyrnaviæ Olahus junioris tum (hodie ſenioris ad S. Emericum) Cleri primum in Hungaria contubernium; rem pulcherrimi, & quod pæne omnes deinde Antiſtes imitati ſunt exempli, & maximi, ut experimur, uſus. Opus regio mox aſſenſu probatum, cujus rei teſtes ſubſcripti: Nicolaus Olahus Strigoniensis, Antonius Verantius Agrienſis, Zacharias Delphinus Cardinalis gubernator Jaurinenſis, Gregorius Bornemiſza Clánadienſis, Paulus Bornemiſza Tranſilvaniensis, & Adminiſtrator Nitrienſis, Andreas de Köves Veſprimienſis, Joannes de Ujlak Vaciensis, Georgius Draskovich Zagrabiensis Præſules; Colocenſis & Baſſienſis, Syrmienſis, Boſnenſis, & Tinniniensis Eccleſiarum non tam vacantibus, quam nullis per Turcas redditis ſedibus.

Quod mirere MDLXVII. inter eum armorum ſtrepitum ſummi nominis viri Nicolaus Iſtuanſius, Joannes Sambucus, Franciſcus Forgácsius, Stephanus Radetius, Zacharias Moſſoczius, Mathias Ebeczkus,

Joannes Listius literis & scriptis apud nos inclaruere; quorum Mæcenas Nicolaus Olahus XIV. Januarii MDLXVIII. Tyrnaviæ mortem oppetiit, quam Andreæ Præfulis nostri VII. ejusdem mensis & anni Posonii antecessit.

LIV. JOANNES VII. LISTIUS.

1568 Cum MS. Vesprimiense, tum Cl. Prayii Hierarchia, Listiani Episcopatus initia ad annum MDLXVIII. affigit. Infulis ille admodum juvenis admotus, quod XV. Maji MDLXXIII. ad Jaurinenses translato venia ætatis a Pontifice fieri debuit. Is nondum quinque supra viginti, dum electus Vesprimiensis audiit, annos numerarit. Et quod Olahus Ferdinandi I. Maximilianique II. Cancellarius, ipse eorundem Secretarius, ac Vicecancellarius erat; post Métropolitæ vero fata Listius noster Cancellarii, & Paulus Bornemisza regii Locumtenentis munus adiit. Tenuit is plurimum Sacerdotiorum, inter quæ Præpositura de Turjie fuit, fundos; quod eidem haud tantum e discerptis inter nostra, & Turcica confinia Vesprimiensibus redibat, quantum ad sustinendam Episcopalem dignitatem sufficeret.

Ictæ inde XVII. Februarii ejus anni Hadrianopoli opera Antonii Verantii ad octennium ex formula: uti possidetis, cum Turcis induciæ, quarum beneficio in nostrorum potestate mansit recuperatam

tum eo bello, ut ejusdem Verantii ad Simonem Forgacium literæ indicant, cum Tata Vesprimium.

„ Literæ Magnificæ D. V. in Turciam ad me datæ, redditæ sunt fideliter, sed ad eas responsum nullum dedi, quod tunc maxime tractatus noster flagrabat, occupabamurque summa rei pacis, & conservationis duarum arcium Vesprimii, & Tatæ, quas utique etiam conservavimus, ne diruerentur. Utinam! Vos etiam isthic non permisissetis Sázberényium erigere sub induciis. Quantum vero nobis oratoribus licuit, admonuimus de omnibus Majestatem Cæsaream, quæ ad commodiorem statum pertinent populi nostri, nostræque gentis; sed quum hæc non sint autoritas unius, vel duorum hominum, dominationes etiam vestræ, quum tempus erit, loquantur. Ego inter alios non ero postremus, qui Rempublicam nostram salvem esse velint. Postremo quidquid mihi significavit oretenus, intellexi: curaboque ei ut nullo tempore defint officia. Tantummodo oro, ut ipsi quoque sit commendata mea Ecclesia, nec fratres molestantur, labefacteturque Agriæ Catholica Religio. Quæ si videro D. V. Magnificæ serio esse commendata, & me, & mea habebit semper sua. Valeat optime & feliciter. Viennæ XI. Junii MDLXVIII.

Revoluta hæc inter, ad simillimum iterum miserrimo illi, anni MDXXXVIII.

quo, duo duntaxat Strigoniensis & Zagrabienſis ſacrati apud nos Præſules, ſtatum Hungarica Eccleſia; quo Georgius Draskovichius permotus datis VIII. Octobris anni ejus Zagrabia ad nondum conſecratum Verantium literis, in hæc verba queſtus eſt: „Viciffim Reverendiſſima D. V. fraterno, & benevolo animo accipere velit, quod eam admoneam, ut viſa paucitate Episcoporum Hungariæ ſacrificantium, aliaque officia episcopalia obeuntium; (nam præter Reverendiſſimum D. Locumtenentem Paulum Abſtemium, & me nullus eſt) velit jam tandem ſacrificare, & ſacerdotes ordinare, qui in Hungaria pauciſſimi ſunt, & alia ad Episcopale officium ſpectantia perficere.“

Comitiis anni MDLXIX. cum Collegiſ ſuis, quorum nomina ex Clleſſianis Scriptis recitaturi ſumus, Liſtius juxta aderat.

„Nomina Dominorum Prælatorum, & Baronum regni Hungariæ in generali eorum conventu, pro prima die Menſis Auguſti anno Domini MDLXIX. ex edicto Sacræ Romanorum Imperatoriæ, & Regiæ Majeſtatis, ſua quoque Majeſtate præſente Poſonii celebrato.“

„Reverendiſſimi Domini Prælati:

„Antonius Verantius, Episcopus Agri-enſis, Conſiliarius S. C. R. M. Comes-que Borſodi-enſis, & Heveſienſis, qui in hac diæta electus eſt per ſuam Majeſtatem

„ statem in Archiepiscopum Metropoli-
tanæ Ecclesiæ Strigoniensis.

Paulus Abstemius Episcopus Transilva-
niensis, administrator Episcopatus Nitrien-
sis, locique ejusdem Comes perpetuus, S.
C. R. M. Consiliarius, & ejusdem in
Hungaria Locumtenens.

Georgius Draskovich Episcopus Za-
grabienfis, Regnorum Dalmatiæ Croatiae,
& Sclavoniæ Banus, S. C. R. M. Consiliarius.

Stephanus Radetius, Episcopus Vara-
diensis, Præfectus Camerae Hungariæ Po-
soniensis, ac Consiliarius S. C. R. M.

Joannes Listius, Episcopus Vespri-
miensis, locique ejusdem Comes, S. C. R.
M. Consiliarius, & Regni Hungariæ Can-
cellarius.

Joannes ab Ujlak, Episcopus Vacien-
sis, S. C. R. M. Consiliarius, hic semper
Comitiorum tempore æger decubuit.

Georgius Bornemisza Episcopus Csana-
diensis, Præfectus Camerae Scepusiensis,
S. C. R. M. Consiliarius.

Stephanus Fejerköi, Episcopus Tinni-
riensis, S. C. R. M. Consiliarius.

Jaurinensis, & Quinque Ecclesiensis
berant.

Id ipsum, quod gubernans Jaurinen-
sem Ecclesiam, Cardinalis Zacharias Del-
phinus, plurimum in Italia absens iis Epi-
scopalibus fundis frueretur, magnum in
Comitiis questum, clamoremque excivit.
Quo factum est, ut eidem absenti abro-
gatus Episcopatus, præsentì Listio (vacan-

te abhinc per triennium Vesprimieusi) regendus traderetur. Et sane e re Maximiliani II. erat, subditorum, quos Transilvaniæ factionis incentor Georgius Botskaj ab eo parabat avertere, devincire sibi animos, cujus filius Jeremias tum Joannis II. partes in Slavonia, Croatiaque suscitatum ibat. Caspar, Georgii Draskovichii Zagrabienfis Episcopi frater primis accensendus, qui id agi ad aulam perscripsit, Trakostyán (Gyuliano alias hæredio) perpetuum ea propter donari meritis.

Urgebat obsidione Tokajnum ipse (in cute jam Calvinianus) junior Zapolyius, qua se Turcæ tantum, post initas cum Maximiliano II. octennales inducias imperio dimoveri passus. Vilescere inde apud nobiles Tibisci accolas, quod castra habente illic Schvendio usque invaluerat, Wittembergense; insurgere contra Piccardicum dogma, illudque Slavorum ac Saxonum plebejum istud patritium Hungariæ, ac Transilvaniæ perperam haberi cæpit. Duplex utriusque mali fons Sacerdotum paucitas communiter indicatus. Quapropter recens mense Martii anni MDLXX. dictus Strigoniensis Metropolitæ Verantius (quo tempore & Listium nominatum fuisse Jaurinensem Episcopum autumo) huic primum rei, ut ejus ad Cardinalem Draskovichium verba ostendunt, intendere: „Nos quoque, inquit Verantius, a palmarum (MDLXXI.) Domini-

minica

minica solis sacrorum officiorum celebri-
tatibus operam navavimus, terque inte-
rim administratis sacris ordinibus ad quin-
quaginta circiter Candidatos in ministe-
rium Ecclesiæ Dei insignivimus.“ Quin-
idem Metropolita XX. Aprilis ejus anni
Viennam ad Casparum Haldebergum Pas-
saviensis Antistitis Officialem, & ad Chri-
stianum novæ Civitatis Episcopum lite-
ras dedit, ut si quos suscipiendis sacris
Ordinibus idoneos haberet, mitteret eos
ad se Tyrnaviam. Denique ad D. Adal-
berti festum Synodum indixit, remque
Ecclesiæ Hungariæ, ut ejusdem ad Dras-
kovichium epistola testatur, pro viribus
restituit: „Edicturus, inquit Verantius,
& sanctam Synodum ad festum S. Adal-
berti, intra quod tempus speramus nos
pallium quoque accepturos: quod jam est
expeditum, & secretario nostro assigna-
tum. Nec illum in urbe remoratur aliud,
quam expeditio Diplomatum suffraganei,
qui nobis a sua Sanctitate, & a sacro
Cardinalium Collegio non sine peculiari
gratia, quod idem scribit Secretarius,
concessus est. Eaque etiam facultas attri-
buita, ut sacros ordines septies per annum
ultra quatuor temporum legem canonicam,
in quibuscunque Diœcesibus usus po-
stulabit, non requisitis etiam Diœcesanis
ordinariis, administrare queamus. Et ad-
hæc confirmatio quoque Reverendissimi
D. Fratris nostri Tinniniensis data est
sumtibus, & petitionibus nostris. Nec

fumus sine gaudio, quod jam plures erimus, qui Ecclesiasticis functionibus dabimus operam; fratres reliqui, cur id benedictionum negligant, aut differant, non satis scimus. Male tamen in urbe audiunt, uti nobis scribitur. Et dolemus quod eis cessantibus ab hoc studio, nostrum ibidem non exauditur; quum magnopere voluissimus, si jam dudum fuissent confirmati &c. Datum Tyrnaviæ XXVII. Maji MDLXXI.

Laude omnino digna erat Metropolitæ voluntas, qua reliquos Hungariæ Præsules ab eo studio non cessare optabat; verum ejusdem temporis seu inedita (inter quæ sunt tot gratuitam Insularum Confirmationem a Romana Curia expetentium Antistitum literæ) scripta consulenti satis patebit, cur ii benedictionem neglexerint, aut distulerint, quod nempe præter petitiones sumtibus, quibus ipsi perinde, ac Tinniniensis carebant, opus erat. Cessaverat iis annis Colocensis, Bosnensis, ac Syrmienensis Antistitum nominatio, Confirmatio vero nominatorum Csanadiensis, Quinque Ecclesiensis, Varadiensis, Vacienensis, Vesprimienensis ac Transilvanienensis Episcoporum rara admodum evaserat. Cujus quidem rei una illa manebat ratio, quod sumtibus parsum vellent Nostri, qui intra modicum annorum intervallum plures sæpe, quorum fundi incommoda nostri, aut Turcici exercitus sustinebant, Ecclesias electionis jure tenebant. Quod-
si

si etiam tenuiorum reddituum Præsulibus gratis quandoque, tardius tamen, & ad multas Aulæ preces a Romana Curia largiebatur confirmatio; quo fiebat, ut tali ratione confirmati non raro interea alterius sedis electi, nominatique, quin vita nonnunquam ante obtentam confirmationem functi sint. Quocirca Episcoporum seriem, aut res gestas molientibus identidem cum ad electionis, tum ad confirmationis ipsorum tempus respiciendum est. Sed in viam.

Audi reliqua ex Verantii ad Sambucum Tyrnavia XIII. Decembris MDLXXI. exaratis literis: „Curo res Ecclesiæ, Clericorum ordinationes paro, festisque natalitiis absolutis Posonium redibo, diemque ibidem Comitiorum expectabo. Jam tandem Nitriæ, secunda hujus sacro pallio insignitus, donatusque Archiepiscopati plenitudine, si tamen interim & Strigonio potiemur, & hostes hinc etiam submovebimus, quorum jam petulantiam, ut terra quoque (nam mari in sinu Corinthiaco a Joanne Austriaco tum victi Turcæ) divina vis comprimere non gravetur; & oremus altissimum, & lætemur moderate de tam gratuitis donis, ut majora in nos conferat, & quos hostes nostri causa tam fortiter cepit frangere, in finem usque conterat.“ Tale nitorem styli, gravitati materiæ sociantis Verantii tum votum, cujus fero admodum Leopoldus M. compos factus. Sed & iudicet

Sta ad festum D. Adalberti Synodus, seu Metropolitæ negotiis, seu imminentibus Comitibus eam præpedientibus, adhæsit.

Mortuo sub id tempus Joanni II. Zapolio, successit in fiduciarii deinceps erga Maximilianum II. juris Transilvaniæ Principatu Stephanus Bathorius, sub quo orthodoxa sacra aliquantum respirarunt. Fuisse eadem Maximiliano II. quoque cordi curæque, datæ ab eo Vienna XXIV. Novembris MDLXXII. Romam ad Cardinalem Moronem literæ testantur, quibus electis sub ea Præsulibus stabiliri infulas petebat. Id ipsum Listius tam suo Jaurinensis electi, quam reliquorum nondum confirmatorum Episcoporum nomine XXVII. Decembris ejusdem anni flagitabat.

„ Reverendissime ac Illustrissime Domine Domine, & Patrone mihi summa observantia colendissime! Addictissimorum servitiorum meorum in gratiam Reverendissimæ & Illustrissimæ Dominationis vestræ Commendationem conveniebat, ut nos qui nominati sumus Ecclesiarum hujus afflictissimi regni Hungariæ Episcopi, primum Sanctitatem summi Pontificis, postea sacrum istud sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium Collegium supplicibus, & communibus omnium nostrum nomine literis humiliter deprecati fuisset, ut sacratissimi, & clementissimi Imperatoris, & Regis nostri postulationi, quæ de nostri promotione singularibus literis apud suam

suam Sanctitatem fecit, paterne consenti-
 re, & nostras quoque humillimas preces
 benigne exaudire, admittereque dignare-
 tur. Quod etiam neglectum minime fuisset,
 nisi post electionem, & nominationem
 factam, omnes fere in diversas hu-
 jus miseri, & deserti Regni partes, hinc
 inde dispersos, in ista Nuncii nostri Fran-
 cisci Diotalevii expeditione, qui has red-
 diturus est, ex longinquo tam subito in
 unum convenire fuisset impossibile: quum
 tamen in hoc casu aliqua a fratribus meis
 mihi tradita sit facultas, & ipsorum ani-
 mus sit mihi perspicuus, tanquam sedi
 huic sanctæ subjectissimus suæque promo-
 tionis cupidissimus, absentibus illis vel
 ego saltem, licet inter illos minimus,
 per eam, quæ mihi adest, commoditatem,
 quod clementissimi Cæsaris, & Regis mei
 Curiam continue ex Officio mihi injuncto
 nunc incolo, id quod omnes vel singula-
 riter, vel communibus literis facere de-
 buissemus, omnium nomine, qualiter-
 cunque faciendum duxi, ut impedito per
 necessitatem debito Officio testarer, vel
 apud solam dominationem vestrum Reve-
 rendissimam & Illustrissimam, humilis &
 abjectissimi omnium nostrum animi devo-
 tionem. Quam humiliter, & quo possum
 maximo studio. omnium nomine depre-
 cor, dignetur nuncium nostrum benigni-
 ter audire, pium & favorabile nostri pa-
 trocinium hilari vultu suscipere, justam
 insuper sacratissimi Cæsaris & Regis no-
 stri

stri postulationem promovere, & nostras denique humiles, & devotas preces, quas per literas nequivimus, viva voce sanctissimo Domino nostro in causa, quam agimus, offerre, & si quid neglectum est, cum apud suam Sanctitatem, tum vero sacrum istud collegium excusare. Verget id, quo citius sortietur finem, in maximum, & summe necessarium apud nos fidei sanctæ, hic pæne in universum collapsæ profectum. Et si quid nostra parvitas potest, testabimur nos, omni quo possumus conatu, inprimis Deo, deinde sanctæ isti sedi fidos, & gratos Ministros, Dominationi vero vestræ Reverendissimæ, & illustrissimæ pro omni in nos collato beneficio, omni tempore addictissimos. Ego autem me novum, & ignotum suum fervitorem, & Capellanium commendo eidem ex animo, ad omnia illius mandata promptissimum. Quam Deus diu felicem, & incolumem servare dignetur. Datum Viennæ XXVII. die mensis Decembris, anno Domini MDLXXII. Obsequentissimus servitor Joannes electus Jaurinensis.

Ejusmodi Listianorum Collegarum nomina pandit Szegédinensium diploma, cujus Clausulam hic damus: „datum per manus fidelis nostri Reverendi Joannis Listii electi Episcopi Jaurinensis, ac Consiliarii nostri, Aulæ nostræ Vicecancellarii in civitate nostra Viennæ Austriæ VI. die Mensis Augusti, anni MDLXXII. Regnorum

gnorum nostrorum Romani decimo, Hungariae ac aliorum nono, Bohemiae vero vigesimo quarto. Venerabilibus in Christo Patribus Dominis Antonio Verantio Strigoniensi Archiepiscopo, Stephano Radetio electo Agriensi, Georgio Draskovics Zagrabienfi, Paulo Bornemisza Transilvaniensi, praefato Joanne Listio Jaurinensi, Joanne Monolzlai electo Quinque Ecclesiensi, eodem Paulo Bornemisza gubernatore Nitriensi, Joanne ab Ujlak Vacienfi, Gregorio Bornemisza Csanadiensi, Stephano Fejerköi electo Tinniniensi, ac Georgio Svikovics Segniensi, & administratore Modrussiensi Ecclesiarum Episcopis, Colocensi & Bacsiensi Archiepiscopatibus canonice unitis, item Varadiensi, Vespriensi, Bosnensi & Syrmienfi episcopalibus sedibus vacantibus.

Plorat MS. Vespriensi direptos ad haec tempora a nefariis harpyis Ecclesiae nostrae fundos; malim in ea aerarii penuria militiae, aut ejus Praefectis in Stipendium cessos, aut illorum redditus in Episcopaliis cum Simeghini, tum Vesprii arcium munitionem, ac tuitionem infumos fuisse. Nisi iterum, (ut MDLVII. in Kapornakensem Abbatiam) profana manus in sacra involasset. Exstant quippe exaratae MDLXXIII. literae, quibus Rex armorum in Hungaria Praefecto Eckio praecipit, ut Prioratum Papocziensem Petro Zlatario Jaurinensi canonico tradat,
eli-

eliminetque extra ejus ædes intrusum a laico profanum hominem.

XV. Maji ejus anni affirmatæ Joanni Listio Jaurinenses a Pontifice Infulæ; XII. vero Calendas sextiles, Metropolita Verantius Eperiesini mortuus, cui annos LXXII. nato Paulus Abstemijs octogesium septimum agens Locumtenentis regii munus altero abhinc anno cesserat. XX. Julii Budensis Bascha, rupto induciarum fœdere, Castellis Kékkö, Devin, & Hajnakzcö potitus.

Reliquas Listii, inter ejusdem Successorum res, ad quas transitum paramus, enarrabimus.

LV. JOANNES VIII. MONOSZLOJ.

Vacasse MDLXXII. sedem nostram e Szegedinenſis urbis diplomate conſtitit; MDLXXIII. vero Stephanus Fejerköius deſiit, & Zacharias Moſſoczy cæpit eſſe Tinninienſis Epicoſopus; denique Joannes Monofzlojus teſte Cl. auctore Hierarchiæ, Strigoniienſis Metropolis ante Zagrabiennes, quas MDLXXVIII. naſtus, Veſprimienſes infulas tenuit; nihil itaque vero propius, quam MDLXXIII. Pedum noſtrum a Monofzlojo ſumptum, Quinque Eccleſienſe autem Fejerköio fuiſſe traditum.

Joannes nobili apud Varasdinennes, cui in montem Claudium (cujus deinde Heri

Csu-

Csuporii, ac tandem Erdödy effecti) aliquando jus, domo ortus. Mansuetioribus is Musis Zagrabiaë, severioribus si non Bononiaë, certe Viennæ vacaverit. Traductus inde in florentissimum Zagrabienfium Sacerdotum Collegium, mox ubi Draskovichius Brumano Zagrabiaë, ipse Draskovichio successit Quinque Ecclesiis. Vix has illi Roma infulas XII. Maji MDXIX. affirmarat, Maximilianus II. XIX. ejus mentis, & anni die, ei Strigoniensis Archiepiscopatus administrationem cum Abbatiis de Szalavar, & de Kapornak concedidit; quam etiam renunciato sub veris anni sequentis MDLXX. principium, Strigoniensi Metropolita Antonio Verantio iterum dimiserit, Szalavariensi tamen, & Kapornakenfi Sacerdotio etiam deinceps præditus, multa, initarum cum Turcis induciarum tempore, in vacantis sub ea Diocesis nostræ commodum præstiterit.

MDLXXIV. Stephanus Radetius Episcopus Agriensis, Regius Locumtenens, Regni judiciis Eperiesini præsidet. „ MDLXXV. die XXIII. Maji, inquit appendicula Olahiani Chronici, Viennæ Reverendissimus D. Stephanus Radetius Locumtenens Regni Hungariaë, & Episcopus Agriensis, sacrum solenniter peregit coram Imperatore Maximiliano, & Regnicolis, quo peracto Imperator, qui jam in Regem Poloniaë electus fuit, ordinibus Polonis super electione juramentum præstitit, id-

„que factum est in Monasterio S. Augustini prope aulam.“

MDLXXVI. tribus jam (quibus viginti deinde accesserunt) annis vacabat Strigoniensis Metropolis; quo factum, ut novitiorum rituum præcones pedetentim Tyrnaviam, unde dein haud ita depelli poterant, subierint; Listii tandem (ut Nicolaus Telegdinus Vicarius, ac Præpositus Strigoniensis XII. Maji ejus anni ad Papam scripsit) opera effectum, ut inquirendæ rei cura certis Præsulibus ac Proceribus a Rege commendata sit. „Reverendissimus quoque Sanctitatis Vestræ Nuncius, verba sunt Romam scribentis Telegdini, frequentissime suam Majestatem interpellavit, & oravit, ut pestem hanc Civitate, in qua sedes est Archiepiscopatus, & quæ hætenus non nisi Catholicos audivit Concionatores, exigeret. Neque Reverendissimorum Dominorum Agriensis (Stephani Rudolphi) & Jaurinensis (Joannis Listii) Episcoporum opera nobis defuit; hætenus tamen hoc obtinere potuimus, quod dignata est sua Majestas certos Commissarios deligere, qui de tota ista re certo inquirent, & suam Majestatem edoceant.“

Remissior quoque in persequendo adversus Christiani nominis hostes (cum quibus inducias ante XII. qua obiit, Octobris diem ad novennium renovavit) bello Maximilianus II. exstitit.

MDLXXVIII.

MDLXXVII. Peculiari sollicitudine complexus Hungariæ Ecclesias Gregorius XII. alendo juniori regni nostri Clero, domicilium Romæ destinavit; quod, cum pauci admodum nostrorum juvenum eo adventassent, in Germanorum abiit, cui tardius accedentibus Hungaris, nomen deinde Germano - Ungarici impositum.

MDLXXVIII. apertus Agriæ, fatagente loci Antistite Stephano Radetio, Patrumque Societatis Jesu moderamini traditus, ludus literarius. Decessit sub id tempus Viennæ Joannes Listius, cui in Jaurinensibus infulis Draskovichius, (huic contra in Zagrabienensibus Monofzlojus, noster); successor datus, qui inde a Gregorianeczii temporibus oblitteratæ Colocensis Metropolis electus Archiepiscopus simul audiit. *)

LVI. STEPHANUS III. FEJERKÖI.

Incertum jam magis ferri (fortassis quia 1578 Capituli nostri, quod tum nullum, tabularii monumentis destitutus) MS. Vesprianiensis Autor incipit. Is Joannem Monofzlojum (cujus notitiam Cl. Autori Hierarchiæ Strigoniensis Metropolis debemus)

aa 2

peni-

*) Utriusque Antistitis hodieum supersunt ingenii monumenta; Ioannes Listius præter alia, commentarium Coronationis Maximiliani II. Hungariæ Regis, Georgius autem Draskovichius versum e Latino in Vngaricum Vincentii Lirinensis Commontorium edidit.

penitus ignorat; Listium vero sedisse apud nos usque annum MDLXXIII. ac inde duodecim, & amplius annis vacasse sedem autumat. En ipsa MS. illius verba: „Anno vero MDLXXIII. in Jaurinensem translatus est Episcopatum, a cuius discessu vacavit Episcopatus annis plus quam duodecim;“ atque errorem errore tuiturus idem autor Fejerköiani apud nos Episcopatus exordium ad Annum MDLXXV. omnium pessime, ut ex mox dicendis elucescit, rejicit. Tinniniense pedum Zacharias Moszocius, ut jam supra dictum, anno MDLXXIII. Quinque Ecclesiense vero Nicolaus Tegedinus MDLXXVIII, tenere coepit; quale, obsecro, Stephano Fejerköjo per duodecim annos, nisi cessum MDLXXIII. a Monoszlojo Quinque Eccles. MDLXXVIII. vero Vesprimiense usurpatum?

Fejerköio seculari licet Clerico, administranda tamen ex lege VI. Comitiorum anni MDXLVIII. Archiabbatia S. Martini de sacro monte Pannoniæ primum commissæ fuit, tum in anni MDLXIX. Comitibus electus, XXVII. vero Maji MDLXXI. cum commenda, & retentione Monasterii Archiabbatiæ S. Martini de sacro monte Pannoniæ confirmatus Tinniniensis Episcopus audiit. Idem qui Tinninium, Christiani nominis hostis, Quinque Ecclesias, quo deinde, ut diximus, Fejerköius transiit, habuit; in Vesprimiensi vero vicinia haud secus, quam Papensi jam a Moha-

csien-

clienſi inde clade, infelix Lutheri primum, dein Calvini lolium dominabatur. Quodſi itaque cum Verantio, cujus verbis ad Draskovichium uti libet, depravatiffimum illud ſeculum rite novi, Fejerköio quoque non Eccleſiaſtica temporalibus, ſed temporalia Eccleſiaſticis ſarcienda erant, quo Reſpublica ab extremo malo contine- retur; quin haud ita multum fallar, quod- ſi eundem Fejerköium vigili identidem oculo adverſus Albenſium, Mohrenſium- que Turcarum excuſiones de S. Martini arce proſpectaſſe, eorundemque impetus, ut illi fere inquieti vicinis, infeſtique agebant, quandoque retudiſſe dixerō.

MDLXXIX. obiit Nitriæ tres ſupra no- naginta annos natus Paulus Abſtemius, qui, quoad vixit, Tranſilvaniensis Epi- ſcopi titulum retinuit. Inferimus eodem, diplomatis Illuſtriſſimæ Erdödianæ familiæ clauſulam, quo MS. Veſprimienſe ſedem noſtram duodecim annis vacaſſe dictitans, manifeſti erroris convinci queat: „Datum XXVI. Februarii MDLXXX. Regnorum noſtrorum Romani V. Hungariæ, & alio- rum VII. Bohæmiæ V, Venerabilibus in Chriſto Patribus Dominis, Georgio Drasko- vich Colocenſis, & Baſienſis canonice unitarum Archiepiſcopo, Stephano Rade- tio Agrienſi, Joanne Monofzloi Zagra- bienſi, Georgio Bornemiſza Varadienſi, Nicolao Telegdino electo Quinque Eccle- ſienſi, Stephano Fejerköi Veſprimienſi, eodem Georgio Draskovich Jaurinenſi,

Balthasare Melegh Csanadiensi, Zacharia Molfoczy electo Vacienſi, Fratre Michaele Pyberkovich de Cetino electo Segnienſi, nec non Adminiſtratore Modruſſienſi, Eccleſiarum Episcopis; Metropolitana Strigoniienſi, Tranſilvanienſi, Nitrienſi, Boſnenſi, Syrmienſi & Tinninienſi vacantiſbus.“ MDLXXI. Fejerköius Poſonii *) ærarium Regium, Radetius vero Strigoniienſem Metropolim adminiſtrabat, anno vero ſequenti MDLXXII. ambo Poſonienſibus Comitibus interfuere.

Ad annum MDLXXIII. damus, quando aliud non ſuppetit, Nitrienſis privilegii, quod ejus anni Præſulum nomina exhibet, clauſulam: „Datum per manus fidelis noſtri nobis dilecti Reverendiſſimi Georgii Draskovich Archiepiscopi Colocenſis, Adminiſtratoris Jaurinenſis, locique ejusdem Comitatus Comitibus perpetui, Conſiliarii, & aulae noſtræ ſummi Cancellarii, in Civitate Vienna Austriæ IX. die menſis Auguſti, Anno Domini MDLXXIII. Regnorum noſtrorum Romani VIII. Hungariæ, & aliorum XI. Bohæmiæ vero ſimiliter VIII. Venerabilibus in Chriſto Patribus Dominis, præſato Georgio Draskovich Colocenſis & Baſienſis Eccle-

*) Viſitur hodie in arce Poſoniienſi icon Episcopi cum inſcriptione S. F. E. W. ſeu Stephani Fejerköi Episcopi Veſprimienſis; adnexo ſcuto gentilitio, in cujus primo & tertio ſorulo ſol, ſecundo & quarto luna cum ſtella, medio autem Grypho ſimile animal, ſupereminente pedo ac inſula apparet.

Ecclesiarum canonice unitarum Archiepiscopo, Stephano Radetio Agriensis, Joanne Monoszloy Zagrabiensis, Georgio Bornemisza Varadiensis, Nicolao Telegdino Quinque Ecclesiensis, Stephano Fejerkőjio Vesprimiensis, eodem Georgio Draskovich administratore Jaurinensis, Martino Pethő de Hethes electo Vacienſis, Stephano Mathisy electo Csanaſis, Zacharia Moſſoczy Nitrienſis, Petro Herisnizy electo Tinniniensi, ac fratre Michaële Pyberkovich electo Segniensis, nec non administratore Modruſienſis Ecclesiarum Episcopis, Ecclesias Dei feliciter gubernantibus, Strigonienſi Metropolitana, Transilvaniensi, Syrmienſi, & Boſnenſi Cathedralibus ſedibus vacantibus. “

Comitiorum vero ejus anni res ex aucto Iſtuanſio adferimus: „Fuere illa Comitia, inquit ille Lib XV. pap. 361. turbulenta, clamorumque, & querelarum plena, quod Hungari nondum libertates ſuas reſtitutas, neque amotos Officiis, & Præfecturis externos lamentari non deſinerent, & ſuis malis, miſeriisque ſub tutela Cæſaris exoptatum finem imponi contenderent, adeo ut iis, quæ a Cæſare in medium allata eſſent, remediis, velut quæ tarda, totiesque oblata, nec unquam ad effectum deducta eſſent rejectis, Comitia longius, quam par erat, Cæſarisque negotia requirebant, protraherentur, & ipſe eorum mora, & temeritate non pa-

rum offenderetur. Sed illi se bello ab hoste diripi, pace vero a sociis vastari, ac inexpiabilis ruinæ detrimenta pati, miserimum, calamitosissimumque esse ducebant. Quibus contentionibus Comitia ad primos fere Mensis Maji dies MDLXXXIV. protrahi, austero vultu, contractaque fronte nec æquo animo ferre videbatur Cæsar. Postremo cum se Draskovichius Jaurinensis, ac Radetius Agrientis Episcopi, ac plerique e Magnatum Numero, qui Cæsaris Consiliis adhibebantur, partes suas interposuissent, proque Cæsare omnia æqua & honesta, ac toleratu haud indigna promississent, oblato ab ordinibus ad biennium subsidio, ac iis, quæ ad confinium tutelam contribuenda erant, ita contentioni, querelisque finis impositus est, ut nisi intra istud tempus votis ipsorum satisfaceret, se impostero neque subsidia collaturos, neque ad Comitia venturos aperte denuntiarent.

Verosimile admodum est, MDLXXXV. Joannem Monofzlojium Zagrabia mortem oppetiisse, quod Nitriense sequentis anni privilegium jam electum ejus sedis Antistitem Heresinczium nominet. „Datum per manus fidelis nostri, nobis sincere dilecti Reverendissimi in Christo Patris Domini Georgii Draskovich S. R. E. Presbyteri Cardinalis, Archiepiscopi Colocensis, Administratoris Jaurinensis, locorumque eorundem Comitum perpetui, Consilarii, & Aulæ nostræ summi Cancell-

cellarii in arce nostra Regia Pragensi XVII. Die Mensis Augusti; Anno Domini MDLXXXVI. Regnorum nostrorum Romani XI. Hungariæ & aliorum XIV. Bohemiæ vero similiter XI. Reverendissimis ac Venerabilibus in Christo Patribus Dominis, præfato Georgio Draskovics dictæ S. R. E. Presbytero Cardinale, nec non Colocensis & Bacsiensis Ecclesiarum canonice unitarum Archiepiscopo, Petro Herefinczi electo Zagrabiensis, Stephano Fejerköjio Vesprimiensis, eodem Domino Georgio Draskovich Cardinale administratore Jaurinensis, Martino Pethö de Hethes Vacienfis, Stephano Mathisy Clánadiensis, Zacharia Mosoczy Nitrienfis, ac fratre Stephano Tarnovio electo Syrmienfis Ecclesiarum Episcopis, Strigoniensi Metropolitana, nec non Agriensi (nam Radetius pridie Nonas Februarii ejus anni mortuus) Transilvaniensi, Varadiensi, Quinque Ecclesiensi, Tinniniensi, Bosnensi, Segniensi & Modrussiensi, Cathedralibus sedibus vacantibus.“

MDLXXXVI. ad exitum vergentes novennales cum Turcis induciæ ad totidem iterum annos prorogatæ sunt, quarum tamen fine non expectato, illi in nos arma, ut ad annum MDXC dicturi sumus, expedivêre. Nitrienfis cum Jaurinensi, quod Strigoniensis, Agriensisque vacabat, inter præcipuas Episcopales Sedes tum habita; quocirca ejus jam rebus nostras suppletum pergimus.

Mosloczius defuncto ante septennium decessori suo Paulo Abstemio sequens hoc anno Epitaphium fieri fecit: „D. O. M. S. Paulo Abstemio Quinque Ecclesiensi, Episcopo Transilvano, hujus Ecclesiæ (Nitriensis) Commendatario, & Comiti perpetuo, Ferdinandi I. & Maximiliani II. Impp. & Regg. S. M. Secretario, Consiliario, ad postremum hujus in Hungaria Proregi, de se, & amicis bene merito, piam etsi exiguam memoriam Zacharias Mosloczy successor H. S. (hujus sedis) XIII Decembr. Anno Dom. MDLXXXVI.“

MDLXXXVII. Mosloczius ipse, inter doctissimos seculi sui Pannonos numeratus, Nitriæ, ut sepulchralis lapis exhibet, vita functus est. „Tandem quiescit Zacharias Mosloczy cum per omnes Sacerdotii ordines dignitatesque ad Episcopatum Tinniniensem vocatus, tandem ad Vaciensem postulatus, & ultimo hujus Ecclesiæ Antistes ab Imp. & Rege Rudolpho II. Austriaco nominatus esset, duorum D. D. Impp. & in Hungaria Regg. Consiliarius, & Comes perpetuus Nitriensis existeret, suo satis, superque contentus, saxum hoc eo loci, quo corpus vita, & spiritu destitutum, amicos recondere, firma in spe resurrectionis jussit vivus. P. vixit annos XLV. Menses II. Dies VIII. Anno Domini MDLXXXVII. obiit, mense Julio, Die XX.

Sub finem hujus anni translatus ad Nitrienses Insulas Fejerköjius cessit nostras For-

Forgácsio, uno ante mortem, ut dein videbimus anno, etiam Strigonienses consecutus. Ab obitu Verantii Præposituram quoque de Turocz, ut MS. Vespri-
mienne perhibet, aliquamdiu tenuit, quæ demum Stephano Radetio, & post hujus fata, Patribus societatis Jesu tradita est.

L VII. FRANCISCUS I. de FORGÁCS.

Hic Comite Sigismundo Patre, ac Ma-¹⁵⁸⁷
tre Elisabetha Comitissa de Pemflinger
prognatus erat. Quodsi Purpuræ
Pannonicæ habenda fides, idem unum
duntaxat supra viginti (quod MDLXVI.
natum scribat) annum numerabat, dum
Vesprimiensis electus audiit. Nam teste
Agriensis Civitatis privilegio is fine anni
MDLXXXVII. sedere apud nos cœpit.
„Datum per manus fidelis nostri dilecti
Reverendissimi Petri Heresinczy electi
Episcopi Jaurinensis, locique ejusdem
Comitis perpetui, Consilarii & Aulae
nostræ summi Cancellarii in arce nostra
regia Pragensi XXII. Die mensis Decem-
bris, Anno Domini MDLXXXVII. Regno-
rum nostrorum Romani XIII. Venerabi-
libus in Christo Patribus Dominis, Caspa-
ro Stankovanzky electo Zagrabiensis,
Martino Pethö de Hathes electo Vara-
diensis, Joanne Kutasy electo Quinque
Ecclesiensis, Francisco Forgács de Ghy-
mes electo Vesprimiensis, eodem Petro
Here-

Herefinczy electo Jaurinensis, Stephano Mathisy electo Vaciensis, Paulo Szege-
 di electo Csanadiensis, Stephano Fejér-
 köji electo Nitriensis, Fratre Stephano
 Tarnovio electo Syrmienfis, & Fratre
 Bonaventura de Aquila Segnienfis, nec
 non administratore Modruſſienfis Eccle-
 ſiarum Episcopis, Eccleſias Dei feliciter
 gubernantibus, Strigoniensi item Colo-
 cenſi & Baſienſi (Eccleſiarum canonice
 unitarum) Metropolitanis, nec non Agrien-
 ſi, Tranſilvaniensi, Tinniniensi, & Bos-
 nenſi Cathedralibus ſedibus vacantibus.

Jam Antistes nominatus Forgácsius,
 iterum ac ſæpius Græcii ad Societatem
 Jeſu admitti petiit, verum e re Chriſtia-
 næ Reipublicæ magis fore, ut ipſe in
 Eccleſiæ ſubſelliis, velut ſupra modum
 poſitus, verbo, opere, ac exemplo in
 eius ſæculi proborum hominum paucitate
 effulgeret, quam privatos inter licet re-
 ligioſos parietes ut deliteſceret, ab ordi-
 nis illius Superioribus reſponſum ferre
 ſolitus. Eum potiffimum cum Locumte-
 nente Stephano Fejerköjio Rudolphus II.
 in ejusdem (MDLXXXVII.) anni Comi-
 tiis delegit, cui protegendis religioſi il-
 lius ordinis contra quoslibet violentos,
 & illegitimos impeditores, turbatores, ac
 damnificatores in bonis, ac perſonis cu-
 ram committeret. Et vero (perhibente
 id Strigoniensis Capituli teſtimonio) pie-
 tatis Zelo, ſpeciali commiſſione, ac man-
 dato Sacratiffimæ Cæſareæ, Regiæque Ma-
 je-

jestatis, ad requisitionem P. Stephani Cas-
 sovii Reſtoris Collegii Societatis Jeſu, in
 Præpoſitura Turoczienſi habiti motus, &
 inductus Forgácsius, ſingularem proteſtio-
 nem & deſenſionem, tam perſonarum di-
 cti Collegii, quam oppidi Sellyæ in ſe
 recepit,

Ad illuſtrandas cum Veſprimienſis, tum
 reliquarum Eccleſiarum ejus temporis res,
 ſtatum Episcopatum Regni Hungariæ ex
 Synchrono quodam MS. adnectimus.

„ Episcopatus Regni Hungariæ,

In Regno Hungariæ Reges jure patro-
 natus, ad Eccleſias principales ſanctæ ſe-
 di Apoſtolicæ Prælatos nominant, & non
 ſolum imperator, uti Rex præſentat Epi-
 ſcopos, & Prælatos ad Eccleſias majores:
 verum prohibet, ne minora beneficia ab
 iſſis Episcopis, niſi ad ejus nutum con-
 ferantur.

In Hungaria duo ſunt Metropolitani,
 Strigoniienſis & Colocenſis. Archiepiſco-
 patus Strigoniienſis ſex habet ſuffraganeos.
 Incæpit autoritate Apoſtolica anno Domi-
 ni MIX, & primum habuit Archiepiſco-
 pum *) Anaſtaſium, & ultimum Antonium
 Verantium, qui electus anno MDLXIX.
 moritur MDLXXIII. a quo tempore Ec-
 cleſia caret Paſtore, Strigonium Elztergam
 Hungariæ arcem, & bonorum Eccleſiæ,
 par-

*) Hunc Colocenſem plurimi faciunt; Strigoniienſem
 autem Dominicum, aut Sebaſtianum, primum Ar-
 chiepiſcopum.

partem majorem Turca tenet; reditus vero ex decimis, ex nonnullis villis quas adhuc Archiepiscopatus habet, colliguntur. Cathedralis Capitulum, & Archiepiscopi sedes est in Civitate Tyrnaviæ, ubi Vicarius nomine, & autoritate Regis Ecclesiam administrat.

Agriensis Episcopatus est immunis a Turca.

Vaciensis Episcopatus totus sub Turcis est, e Vaciensi tamen Civitate, ab incolis Episcopatus quotannis quingentos florenos percipit.

Nitriensis Episcopatus Civitatem Nitriæ subiectam habet, & Episcopus, Comes Nitriensis dicitur, in eaque sedem, & Capitulum habet, major tamen pars Diœceseos & bonorum, est sub Turca, reditus annui non ascendunt ad quatuor mille florenos.

Quinque Ecclesiensis Episcopus totus datur sub Turca Titulus.

Vesprimiensis Episcopatus pauperrimus est, & unicam tantum habet arcem; Vesprimium enim a Rege possidetur, & cætera bona, totamque fere Diœcesim Turca tenet; Cathedrali autem Residentiam non habet.

Jaurinensis Episcopatus Cathedrali Sedem, & Capitulum in Civitate Jaurini ad Danubium habet, quæ Civitas est Capituli. Episcopatus autem nonnulla alia oppida, & villas possidet, ex quibus Episcopi percipiunt annuos reditus, duodecim

cim millium florenorum; tertiam partem
Diœcesis Turca tenet.

Colocensis Archiepiscopatus octo ha-
bet suffraganeos, est sub Turca, datur ti-
tulus.

Varadiensis,	} sub Turcis dantur aliquando Tituli.
Svielniciensis,	
Weissenburgensis,	
Bosnensis,	

Csanadiensis Episcopatus a Turca tene-
tur.

Syrmienſis Episcopatus integer sub
Turcis est, datur Titulus.

Transilvaniensis ab incolis profanatus
est, atque destructus, datur Titulus.

Zagrabiensis in Provincia Sclavoniæ,
sedem & Capitulum habet in Civitate Za-
grabix, quæ Regi Hungariæ paret; redi-
tus annui non ascendunt ad mille flore-
nos, licet antequam Diœcesis & bona
Ecclesiæ a Turcis occuparentur, quam plu-
rimi essent.

Sub Metropolitano Spalatenſi *)

Segniensis Episcopatus decem tantum
Clericos subiectos habet, est pauperri-
mus, et Sedem habet in Civitate Segniæ,
quæ est Imperatoris, qui ad hunc Epi-
scopatum ultimo loco, summo Pontifici
præsentavit Fratrem Bonaventuram Aquil-
lanum Italum, Ordinis Minorum Obser-
van-

*) Olim Spalato subdita Segniæ; non item postremo
ævo, quo Strigoniensis Metropolitæ jurisdictionem
cœpit recognoscere. Fariati Tom. IV, fol. 139.

„vantium, qui ab eodem Pontifice fuit confirmatus.

Modrussiensis Episcopatus sub Turcis est, & partem bonorum Comes Zringius hæreticus usurpat. Cetera vero Turca occupat, datur Titulus.

Tinniniensis Episcopatus in Dalmatia sub Turca totus est, hujus etiam datur Titulus.

Religio in Regno Hungariæ tota fere est profligata, & hæresis illius partes adeo invaserat, ut omnes hæreticorum sectæ isthoc in regno inveniantur: & Arriana adeo præsertim in mentibus innovatur, ut eatenus quasi sit major, multi tamen sunt Atheistæ. *)

Nutans VIII. Octob. ann. MDLXXXVIII. ad Abaujvariensis Provinciæ oppidum Sikszo victoria, per Hungaros e Turcarum manibus extorta est. Rapuit Regni Cancellarium Draskovichium, ac Præfectum ærarii regii Rudetium, quemadmodum id e Diplomatum Clausulis patet, mors, eorumque loco Demetrius Nopraghy Agriensis, & Joannes Cserödus Strigoniensis Præpositi inclaruere, quorum postremo XX. Februar. MDLXXXIX. Tinninienses Insulas Romana Curia affirmavit. MDXC. Mehemetes Sultani Amurathis consobrinus, infesta signa Slavoniæ intulit, quem, quia Provinciæ ejus Banus Thomas Erdödus, non sine clade inde

*) Compiler unitarios videtur intelligere, ac loqui de Transilvania.

inde repulit, ira, vindictaque incensus Sultanus, Crequizium Rudolphi II. oratorem, quasi per nostros, qui bellum tantum arcuerant, renovatæ nuper novenales induciæ ruptæ forent, morte affici curavit.

MDXCII. V. Septembris Tinninienses Quinque Ecclesiensibus infulis mutavit Cserödius, atque Strigoniensem Archiepiscopatum in spiritualibus administrare cœpit. MDXCIII. e Strigoniensis Ecclesiæ Canonorum numero ejusdem Præpositus renunciatus Stephanus Szuhajus, plures mox ordine Infulas, post præclare, obitas varias legationes, reportavit. Felix ejus anni, Duce Matthia Archiduce, suscepta expeditio, nobis longam arcium (Filek, Szabatka, Dévén, Hajnaskö, Szecsen, Kékkö, Hollokö, Buják, Vadkert, Dregel, Hedvvig, Palanka, quibus anno sequenti Neogradium additum,) seriem asseruit.

Vicem Nostris MDXCIV. Archistrategus Turcicus Sinanes reddidit, ac sublati ulteriores Istri ripa minoribus Papæ, Vesprii, Tatæque, ac S. Martini de monte Pannoniæ arcibus, ipsum recens ad omnem architectonice communium Jaurinum occupavit. Animadversum inde belli jure in supremum Præsidii Præfectum Hardeckium, ejusque Locumtenentem Perlenium; non item in turpissimæ ante urbis deditionem totius exercitus nostri fugæ (qua universa castrorum, æ-

nea præcipue suppellex perdita) autores; servatum tamen immortalis Praunii virtute attentatum hosti, Capitolium Hungariæ, Comaromium. Fuere & sua hilaria eidem anno, quo Græcio Styrorum Sigismundo Bathorio Transilvaniæ Principi, sponsa Christierna Caroli Archiducis filia, per Demetrium Napraghium deducta est. Idem Napraghius Rudolphi II. Cracoviæ Orator, Hungariæ causam coram Sigismundo III. Poloniæ Rege, nervose II. Martii MDXCV. peroravit, cujus anni Calendis Septembris, insigni nostrorum fortitudine, Strigonium a Turca receptum.

MDXCVI. viriliter ante quatuor, & quadraginta annos propugnata Agria, in tempestiva discordantis cum arcis Præfecto Paulo Nyario præsidarii militis deditione, in hostium manus venit.

MDXCVII. conflata e pluribus Italorum peditum millibus, Maximilianique Ducis Styriæ filii exercitum aucturæ Pontificiæ suppetiæ, Duce Joanne Francisco Aldobrandino ad Canisam appulerant, in cujus castris ad Madruzzianam Legionem, Guilielmus de Migazziis militiæ tyrocinium posuit. *) Melior inde Christianis armis fortuna aspirare cœpit. Pugnatum quippe

*) Guilielmus Frater erat Iacobi de Migazziis anno MDXCI: Cathedralium Brixinensis & Tridentinæ Ecclesiarum Canonici; ambo vero e majoribus de Regno & Ecclesia, cum primis Vaciensi, immortaliter meriti Cardinalis Christophori a Migazzi erant.

e Ducibus Nicolao Palfio, ac Sigefrigo Kollonitsio ad Vaciam feliciter, & Tata adminiculo coni ænei (Petardam vocant) ab hoste recepta.

Nitriam X. Julii ejus anni, postquam Stephanus Fejerköjius Strigoniensem Metropolim obtinuit, translatus Forgácsius. Nequit Purpura Pannonica, quæ illic deinde idem gesserit, satis deprædicare, ut nempe afflictæ Orthodoxæ Religionis res sublevarit; quantus pauperum, ac Orphanorum parens, literatorumque Sellyensis cum primis Gymnasii Mæcenas exstiterit. Mirumne? si is idem mox Archiepiscopali pallio, quin purpura condecoratus.

LVIII. ANDREAS II. MONOSZLOJ.

Hic eo ipso anno, quo a nostris ad Nitrienses Forgácsius, a Quinque Ecclesiis ad nostras, etsi haud ante XXI. Junii MDXCIX. per Romanam Curiam stabiliendas Infulas traductus est. Andreas, ita similitudo cognominis suadet, ejusdem cum Ecclesiæ nostræ ordine LV. Præsule Joanne, gentis, patriæ, ac Sacerdotii exstiterit. 1597

MDXCVIII. recuperatum pari, quo Tata nuper, stratagemate Jaurinum, utque priore anno Vacia, Hatvania autem MDXCVI. ab hoste recepta, ita præsen-

te anno Mons Pannoniæ, ac Vesprimium in nostrorum manus rediere.

Demortuo sub id tempus Fejérkövio, Archiepiscopi Strigoniensis munus Joannes Kutasy (Jaurinensis antehac Episcopus) ærarii autem regii Præfecturam Vacienfis Episcopus Szuhajus consecutus, quo internuncio, Sigismundus Bathorius Transilvaniæ principatu, quem tamen mox repetiit, cessit. Abstentus inde principis aula Antistes Demetrius Napraghius, se in arcem Gyalu recepit; Stephanus vero Botskajus Transilvaniæ negotium Pragæ apud Rudolphum, anno MDXCIX. componere orsus.

MDC. Rudolphi II. Cæsaris aula repente exesse jussi intimæ hæctenus admissionis ministri, Wolfgangus Rumpsius, & Paulus Sixtus Trautsonius. Missus a Rege XXVI. Junii anni ejus ad tractandum cum Turca de pace, Antistes Noster Andreas Monofzloj; unde re, quod ejus operam hostis eluserit, infecta redux, Viennæ sequenti anno vita functus est, ac Posonii, ut Epitaphium *) ostendit, tumulum reperit.

Hæc requies mea in seculum seculi; hic habitabo, quoniam elegi eam.

Re-

*) Ad cornu Evangelii summæ Aræ Ecclesiæ Posoniensis S. Martini, Epitaphium Monofzlojjanum visitur; gentilitium scutum, præter Pedum & insulas, in medio arborem, pone hanc, sinistrorum fugientem ingesto ori agno Lupum, splendente de super sole exhibet.

D. O. M.

Reverendissimo D. Andreæ Monofzloj, Episcopo Vefprimienfi, locique ejusdem Comiti perpetuo, Præposito Poloniensi, *) S. C. R. M. Confiliario, de Patria, Catholica Ecclesia scriptis, eloquio, sacris concionibus & pietate bene merito, Gabriel Monofzloj frater germanus M. P. C. obiit MDCL. Die XI. Decembris Viennæ, anno ætatis suæ XLIX.

MDCL. XVI. Septembris obiit Tyrnaviæ Joannes Kutafy Strigoniensis Archiepiscopus, tradita abhinc Stephano Szuhajio, recens dicto Agriensium Antistiti, metropolim illam in spiritualibus administrandi facultas. XX. vero ejus mensis & anni, capta a Mercuriano Duce Alba regia, & quod plurimum insolens, duo Persarum legati, Antonius Syrlæus natione Anglus, & Cuchimus Olaj Begus Persa, belli contra Turcas continuationem suafuri, Rudolphum Pragæ conveniunt.

Vacavit inde sedes nostra tribus propemodum, quorum jam res intercalandæ, annis.

MDCII. recidit in Turcarum potestatem Alba regia, ac nostro exercitui, cui Roswurmius præerat, Buda sexto **) nequicquam tentata. Ut vero meam de vacante sede nostra sententiam stabiliam, adscribo huc privilegii Mersianæ familiæ de Szynye Clausulam:

bb 3

Da-

*) Factus Poson. Præpositus anno MDLXXXVI.

**) Quinto A. MDXCVIII. frustra oppugnata.

„Datum in arce nostra regia Pragenſi
 Die XXVII. Junii MDCII. Regnorum no-
 ſtrorum Romani XXVII. Hungariæ vero
 & aliorum XXX. Bohemiæ vero ſimiliter
 XXVII. Reverendiſſimo, ac Venerabili-
 bus in Chriſto Patribus Dominis, Martino
 Pethö de Hethes Colocenſis & Baſienſis
 Eccleſiarum canonice unitarum Archie-
 piſcopo, Stephano Szuhaj Agrienſis, Ni-
 colao Zelniczey electo Zagrabiensis, De-
 metrio Napragy electo Trauſilvaniensis,
 Nicolao Mikocſio Varadienſis, Georgio
 Zalatnoky Quinque Eccleſienſis, præſato
 Martino Pethö de Hethes, adminiſtratore
 Jaurinenſis, Franciſco Forgács de Ghy-
 mes Nitrienſis, Petro Radovicſio electo
 Vaſienſis, Fauſto Verantio electo Cſa-
 nadienſis, Fratre Simone Bratulich electo
 Syrmienſis, Matthia Draskovich electo
 Tinninienſis, Ludovico Ujlaky Boſnenſis,
 & Marco Antonio de Dominis electo Se-
 gnienſis, ac adminiſtratore Modruſſienſis
 Eccleſiarum Episcopis, Eccleſias feliciter
 gubernantibus, Strigoniensi Metropoli-
 tana, & Veſprimienſi Cathedrali ſedibus
 vacantibus. “

MDCIII. dum Rudolphus Pragæ aſtra
 ſpeculatur, Palatino, ac Primate deſtitu-
 tum regnum in dies in pejus vergere
 cœpit. Profani, ut cuique libuit, Lu-
 theri aut Calvinii ritus ſecuti; ſacri con-
 tra ac temporis ratio ſuadebat, cum ſua,
 tum ipſius Regis poteſtate uſi. Splendi-
 dum, Laicisque expetendum Præſecturæ

regii ærarii munus, suum quasi jam Præfules fecerant, & inaudito vicenis tribus antea Primatis, nunc quadragenis annis Palatini nomine, fere iidem jus pro Rege universo regno dicere soliti. Redux a novitio ad orthodoxum dogma Christophorus Thurczojus Ecclesiam Galgocziensibus novatoribus (idem facturus Leuclovienfibus) sub id tempus ademerat, & Stephanus Szuhajius Agriensium Antistes Cassoviense templum occuparat: denique declarandus (Regis personam in judiciis referentis) Joannis Jojii sententia seu læsæ Majestatis, seu proditæ Patriæ reus, Stephanus Illyesházius ad Polonos confugerat; ipse autem Jojius, quod Rudolphum ob neglectam Rempublicam regno abdicandum allerere ausus, judicandi munere motus est. Talibus præinformandum Lectorem duximus, ut ne aliqua mox dicendorum admiratio eum subeat.

LIX. LUDOVICUS de UJLAK.

Profuiſſet recens, seu dein fine prioris 1604
MDCIII. seu principio istius MDCIV.
anni, dicto Antistiti Ujlakio, aut, ut alii
vocant, Vitalio, ad morem Decellorum
suorum e longinquo conspiciari potius fu-
mum ardentis Patriæ, quam propius ac-
cedentem ejus flamma amburi. Quisque
etenim temporis illius procellam facile
prospicere poterat.

Pestinum Jagenreiterus fama adven-
 tantis exercitus Turcici territus destituit,
 cujus exemplum inditus Hatvaniensi, ac
 Vaciensi præsidio miles, succensis, quæ
 hostis abs negotio restinxit operibus,
 turpi fuga sibi consuluit. Hæc ad Zagy-
 vam & Istrum infra: supra e Dacia, quod
 jam altius repetendum, turbo ipse ingruit.
 Exstincta Zapolyii stirpe, Bathorea in
 Transilvaniæ principatu successit domus.
 Evecto in Polonicum solium Stephano,
 Christophorus frater, huic filius Sigis-
 mundus suscectus. Qui victor licet Tur-
 cæ, ac vicinarum Moldaviæ, Valachia-
 que Alpium domitor, ut tamen Chri-
 stiernæ conjugis in ipso refrixit amor, Pa-
 truique (Varmiensibus infulis, ac Roma-
 na Purpura fulgens Andreas Siculorum,
 Balthasar vero carnificis manu cum duo-
 denis Proceribus, nefario Stephani Bots-
 kajii consilio) occiderant, sui impotens,
 ac quadam mentis intemperie actus prin-
 cipatu modo decedere, alias eundem ite-
 rum repetere parabat; quapropter in
 Lobkoviczia arce abditum, titulo Principis
 Romani Imperii contentum, agere Rudol-
 phus voluit. Commenebat e Dacia Pragani
 ultro citroque Sigismundi antea, postea
 suo nomine Botskajus; unde Csakianis,
 quæ tum in Transilvania vigeabant, parti-
 bus suspectus, provincia exactus, & po-
 ne Varadinum agitans, iram coquebat.

Conflatus pari domesticorum, atque ex-
 terorum numero Decemviratus, cui cum

supremo suo Moderatore Baſtæo haud ita congruebat, regionem Rudolphi nomine gubernabat. Turca par ſibi in orbam Duce terram juſ eſſe ratus, principatum, invito Cæſare necquicquam accipere auſo, Gabrieli Betlenio obtulit. Gnarum id Botskajo; quare exaratis ad Betlenium literis, cedi ſibi dignitatem flagitat. Forte poſt fugatum ad Lippam Turcicum exercitum reperta in direptis caſtris, Betlenii veſtis, cumque hac ambitioſa illa perduellis Botskajii Epiſtola. Eam victores Rakoczius, ac Dampierius ad Rudolphi armorum præfectum Barbianum de Belgioſa, Caſſoviam dirigunt. Botskajus contra rei inſcius, ac fidem erga Imperatorem porro ſimulans, eodem ex S. Jobbi arce tendebat, & niſi ab amico monitus, viam relegiſſet, in caſſes (magno quidem Patriæ, e cujus civibus primus proditor exſtitit, commodo) ſe ipſum induiſſet. Redux, quia S. Jobbi (quod interea Szekelius Conciniò tradiderat) præſidio excluſus, ad domi feriantes (Calvino juxta ſecum devotos) Hajdonum *) veteranos iter vertit, quos, ut recens ipſorum ritus hominibus, ademtum Caſſoviæ templum ſecum receptum irent, abs negotio concitavit.

Occurrit ita procedentibus, at cæſus ab iis medio inter Debreczinum & Szatmari-

bb 5 num

*) Hajdones genus erant liberæ pedestris militiæ, qua (quibus hodieum pollent) privilegia commeriti.

num fito, Adorian dicto loco, XIV. Octobris anni ejus (MDCIV.) Regiarum copiarum ductor Pecsius. Vel tantilla prospere gestæ rei fama causa exstitit, ut & reliquus in Dampierii castris agitans juniorum Hajdonum numerus, ad Botskajum dein defecerit. Qui fretus multitudine, quo malus Hungariæ genius vocabat, viam institit, recepto præsertim per iter nuncio, Cassoviam quoque accessisse partibus. Urbi, ut in eam appulit, Blasium Lippajum cum valido præsidio imposuit, ac mancipatis carceri Stephano Szuhajo Agriensi, Nicolaoque Mikocfio Varadiensi Episcopis, majus templum (exelle inde, atque Eperiesinum commigrare jussu Agriensi Capitulo) poluendum Helveticis ritibus tradidit. Expugnatum inde per Blasium Nemethium Bagossianæ familiæ castrum Ostyán, & Kezekiensi carceri Quinque Ecclesiensis Antistes Georgius Szalatnoky deditus.

Rudolpho ceteris magis offensi, Stephanus quidem Illyesházius ob exantlatos, unde nuper in Poloniam profugit, carceres; ob recens vero extra ordinem adjudicatum sibi Terebesium, Valentinus Homonay, primi e Proceribus ad Botskajum transiere. Hos secutus Rédejus, qui regionum equitum ductorem Szomogyium cum Cituorum insula in partes pellexit. Etsi cæsus deinde MDCV. ad Edelinum a Bastæo Botskajus, & obsessa per nostros Cassovia, cladem tamen, captis III.

Octo-

Octobris Strigonii, ac XVI. Novembris Palotæ arcibus Turca restituit. Quo factum, ut inferior quoque Hungaria, si pauca Danubio adfita loca demas, a Rudolpho discesserit, in qua mox a factionis ad verbera, cadesque Episcoporum processum est. Forte tumultuantium multitudinem vitaturus Martinus Pethö Sabariam properabat. Senem illi Antistitem vehiculo detractum multis plagis, & contumeliis, eo deinde anno mortuum, afficiunt: Nostrum vero Ludovicum Ujlakium nil tale in arce sua Simighiensi formidantem, Hagymásius per proprium ejus servum MDCVI. interfici procurat. Denique Franciscus Forgácsius, exantlata longa Nitriæ obsidione, quia suppetiarum spes nulla affulgebat; sibi, suoque Jaurinum transferendo sacerdotio abitum pactus, Redejo arcem cum oppido tradidit. Haud quidem ultra biennium, supra modum tamen ea tempestas desæviit. Tentata cum Carponæ tum Viennæ, inter Rudolphum, & Botskajum pax, tandem opera Stephani Illyesházii coit, a qua neque victus XXX. Novembris ejus anni ad D. Hedwigis fanum Turca deinde abhorruit.

LX. DEMETRIUS II. NA- PRAGY.

Summa erant hujus viri, quæ jam su-1607
pra quadam parte attigimus, de utraque Republica difficillimis illis temporibus

bus merita. Et Sigismundo Bathoreo, Christiernam sponfam, Agriensis tum Præpositus e Styria adduxerat. Et cellam ab illo deinde Provinciam, Decemvir, simulque Albæ Juliæ Antistes *) pro Cæsare administravit. Milcente demum omnia Botskajo Transilvanæ Reipublicæ clavum linquens, Pragam ad Rudolphum contendit, a quo misere sub ea interfecto Ujlakio, successor destinatus est. Quia vero Posoniensem S. Martini Præposituram una tenuit, securam hanc, infidæ illi apud nos stationi, quoad furorem Bellona non posuit, antehabuit. **) Sed neque deinceps ita facile Vesprium viderit, quod jam X. Aprilis anni sequentis (MDCVIII.) ad Jaurinenses Insulas transiit. Vacabat ex actis publicis III. adhuc Maji sedes nostra; IV. vero ejus mensis Nitriensem, cum metropolitana Strigonien- si sede mutavit Forgácsius, ac XVIII. Augusti anni ejus, regius simul Locumtenens audiit. Deplorandis anni MDCVIII. comitiis (quibus libera cuique seu e Lutheri, seu e Calvinii opinione in re religionis sentiendi relicta facultas) haud ita alter, præter Præpositum Majorem Andream Karoly, aliter Vasváry nomine, Vespri- mien- sis, quæ porro vacabat, Ecclesiæ interfuit. En rei monumentum.

„Nos

*) MDXCIX. electus Transilvanæ Episcopus Cardinalem Andream Bathorium, Claudiopoli tumultu intulit.

**) Factus Posoniensis Præpositus MDCIV.

„Nos Capitulum Ecclesiæ Posoniensis
 memoriæ commendamus per præsentēs,
 quibus expedit universis: quod Illustris-
 simi Reverendissimi Domini, Franciscus
 Forgács de Ghymes Presbyter Cardinalis,
 S. R. E. Archiepiscopus metropolitane
 Ecclesiæ Strigoniensis, locique ejusdem
 perpetuus Comes, Demetrius Napragy
 Archiepiscopus Colocensis & Bacsiensis
 Ecclesiarum canonice unitarum, admini-
 strator Episcopatus Jaurinensis Ecclesiæ,
 locorumque eorundem perpetuus Comes,
 frater Simon Bratulich Zagrabiensis,
 Prior generalis Fratrum Ordinis S. Pau-
 li primi Eremitæ; Nicolaus Mikocsius Va-
 radiensis, & Franciscus Ergelius electus
 Quinque Ecclesiensis Ecclesiarum Episco-
 pi, & Consilarii regię Majestatis: Item
 admodum Reverendi & Venerabiles, Joan-
 nes Telegdinus major Strigoniensis, Ma-
 thias Herovitius Albæregalis, Ladislaus
 Majthenyi de Keselyökö utriusque Buden-
 sis Præpositi: Georgius Himmelreich, Ar-
 chiabbas S. Martini, sacri montis Panno-
 niæ, Paulus Ruber Saagiensis, & S.
 Thomæ, Joannes Byber, Sanctissimæ Tri-
 nitatis de superioribus calidis aquis,
 vulgo Felhéviziensis Præpositi, & Cano-
 nici dictæ Ecclesiæ metropolitane Stri-
 goniensis, Ladislaus Habardy, Conven-
 tus S. Crucis de Lelesz Præpositus, Can-
 tor Andreas Hoginus, Præpositus minor
 B. M. V. Canonici Agrienses: Georgius
 Ottaricius Archidiaconus Cathedralis, &
 „Ni-

„Nicolaus Jazkoczy Canonici Zagrabien-
 ses: Ladislaus Hofzutothy Præpositus,
 Andreas Andahazy Prolector, Blasius Si-
 culus Canonici Scepusienses: Joannes
 Ivanczy Præpositus major, Joannes Al-
 tabák S. Adalberti Præpositus, & Cano-
 nici Jaurinenses: Paulus David Lector,
 & Canonicus Ecclesiæ Nitriensis; Stepha-
 nus Csemethey Præpositus Castriferrei,
 Andreas Károly aliter Vasváry Præposi-
 tus major Veszprimiensis, Petrus Kály
 Præpositus Conventus S. Michaelis de
 Csorna, & Thomas Tröley Abbas Pili-
 siensis, nostram personaliter veniendo
 in præsentiam per modum solennis prote-
 stationis, contradictionis, & reclamatio-
 nis imprimis causa liberæ Religionis, &
 in fine ejusdem articuli primi de Superin-
 tendentibus contra antiquas constitutiones,
 & libertates Archidiaconorum; item se-
 ptimi articuli constitutionis Hungaricæ
 tractatus Viennensis de Sede spirituali,
 quæcunque quæstiones contra prærogati-
 vam libertatem, leges & articulos decre-
 ti; usu continuantes concernerent; sic
 etiam articulo sexto, quo auctoritati
 Dominorum Prælatorum non possessionato-
 rum, vel residentia carentium derogare-
 tur, vel Comitum officio adversaretur,
 sic quoque de octavo articulo de Patri-
 bus Jesuitis; item quia si Domini terre-
 stres, & Regnicolæ de medietate decima-
 rum colonorum Turcico jugo subiecto-
 rum, ut quemadmodum medietatem dicæ

„per-

5, persolvere tenentur; sic & medietatem decimæ, non autem totam. Item quod contra antiquos articulos Ferdinandi Imperatoris in Decreto Soproniensi Anni MDLIII. art. VIII. & aliorum decimas ipsis Ecclesiasticis personis non secus vendere liceat, quam ante quinquaginta annos. Et si qui alii, in tractatione ista moderna statum Ecclesiasticum, ac libertates prærogativas, & consuetudines ejusdem longo usu observatas ab ipsis Dominis regnicolis, prioribus statutis, ac decretis contrarii statuerentur, vel per regiam Majestatem confirmarentur, protestando contradixissent, & reclamassent, imo contradixerunt, & reclamarunt coram Nobis publice, serio, & solenniter ad superiores appellationem petendo. Nam contra juramentum eorundem super non dilapidatione bonorum & proventuum Ecclesiarum præstitum, contra sanctorum canonum constitutiones a priscis temporibus semper observatas nulla ratione se in alias constitutiones prioribus prærogantes consentire posse, idem status aperte confirmat harum nostrarum vigore, & testimonio literarum confirmante. Datum feria VI. proxima post festum S. Elisabethæ viduæ, Anno Domini MDCVIII. “ Cui successit aliud Scriptum ejusdem Archiepiscopi :

„ Sacratissima Regia Dignitas, Domine
Clementissime!

Quamquam nihil antiquius, aut magis
in votis habet afflicti Ecclesiasticus sta-
tus Hungariæ, quam ut secundum Deum
Majestati vestræ obsequantur, ejus nutum,
ac voluntatem, qua par est, veneratio-
ne suscipiat, sequaturque; quia tamen
fidelitatis, ac debiti obsequii ea quoque
potissima pars est, ut Ecclesiastici, quo-
rum curæ, ac fiduciæ animarum salus
concredita est, quæ legibus divinis ad-
versantur, pro virili parte advertant,
Regibusque Ecclesiæ Nutriciis, quæ ani-
mæ ipsorum salutaria sunt, ea qua par est,
submissione suggerant: Idcirco Majestati
vestræ significandum censuimus, posse
quidem Majestatem vestram passim gras-
santes, & severissime omnia depascentes
in Hungaria hæreses impunitas tolerare,
zizaniaque ad messem usque crescere fi-
nere, quando evellere illas, aut omnino.
aut certe sine graviori, periculofiorique
metu non potest; tamen legibus ac arti-
culis liberam, ac patentem hæresibus por-
tam patefacere, earumque liberi exerci-
tii defensionem patrocinium, protectionem-
que suam promovere non magis posse,
quam possit homicidiorum, aliorumque le-
ge divina interdictorum scelerum liber-
tatem concedere, protectionemque pro-
mittere; si quidem non minus grave vi-
tium est hæresis, quam cætera divinis le-
gibus interdicta flagitia; quæ omnia di-
„ vine

„vinæ scripturæ, rationisque ipsius naturali ductu comprobari a nobis liquide possunt. Ex quo illud est consequens, ut quoniam sancto Apostolo Paulo docente cognovimus, non licere mala facere, ut eveniant bona, nullo quantumvis gravi, ac periculoso urgente casu, nullo cujusvis boni publici prætextu, nullo quantumvis gravi metu, falsæ religionis libertatem, & protectionem legibus sanciri posse. Atque ideo, ut externa taceamus, pii Reges Hungariæ S. Stephanus, S. Ladislaus, Bela, & alii coronas, vitasque suas in discrimen adduxerunt, ne hujusmodi defectioni a veritate subscriberent, & Arcadius, Gainæ Arriano, petenti libertatem suæ sectæ, acturam imperii se facere malle dixit, quam petitioni acquiescere: ejusque constantiam Deus probari sibi mirabiliter declaravit; nam ut Sozomenus Lib. VIII. cap. 4. recenset, cum irritatus Gainas nocte concubia imperiale palatium violentus aggreditur, Angelorum excubiis territus, terga vertit. Nec est, quod percenseamus vel infelices exitus eorum, qui regnandi desiderio libertatem Religionum approbarunt, vel calamitates Regnorum, quibus hac eadem libertate involuta sunt, vel præjudicia gravissima, quæ Catholicæ Ecclesiæ concessionibus istiusmodi generata sunt, vel denique quam difficile sit libertatem semel concessam legibusque illatam rescindere, quam multa animarum

„ millia hac concessione pereant, quarum rationem Deo reddendam scimus; quam denique pudendum sit, principes Lutheranos, ac Calvinistas nullam in suis ditio- nibus religionem tolerare præter suam; interea vero Catholicæ veritatis propu- gnatores patentem erroribus viam com- planare.

Quæ cum ita sint, Majestatem Vestram Sacratissimam, obsecramus per misericor- diam Dei, per animæ suæ salutem, per inclytæ Domus Austriacæ illibatam fidem, per æternum posteritatis de Majestate Ve- stra judicium, ut hanc libertatem Reli- gionis omnibus legibus Regni nostri con- trariam concedere, articulisque inscribi non patiatur, sed contenta sit Majestas Vestra tolerare, quod corrigere non li- cet. Si vero, quod absit, Majestas Ve- stra aliter faciendum statuerit, Nos omnes ac singuli Prælati, capitula, conventus, cæterique omnium Ordinum status Eccle- siastici in Hungaria coram Divina Maje- state, gloriosissimæque virgine Maria, omnibusque choris angelorum, ac san- ctorum Dei, item coram Majestate Vestra, ac toto mundo protestamur, ordinem Ec- clesiasticum nunquam consensisse, nec consensurum deinceps esse in hanc liber- tatis concessionem; atque adeo ante tre- mendum divinæ justitiæ tribunal rationem animarum, quæ occasione hujus liberta- tis, æternæ damnationi adjudicabuntur, a se transcribere. Rogamus vero Maje-
 „ tem

„ tem Vestram, ut hanc nostram protestationem benigne, ac clementer suscipere dignetur; Deus enim, qui corda scrutatur, & renes, testis est, nullo alio fine hæc nostra reclamatio, & protestatio a nobis profecta, quam ut nostræ imprimis, quos Deus animarum salutis procurandæ præfecit, deinde vero etiam cæterorum conscientia, & salutis consulere-mus. De cætero Majestatem Vestram diu, feliciterque ac digne Deo imperare votis omnibus ac suffragiis contendimus.

Sacratissimæ, Regiæque Majestatis
Vestrae

Capellani ab universo statu
Ecclesiastico a subsignandis de-
lecti:

L. S. Franciscus Cardinalis Strigo-
nienfis.

L. S. Nicolaus Mikocsius, Episco-
pus Varadiensis.

L. S. Demetrius Napragy, Episco-
pus Jaurinensis.

L. S. Petrus Radovich, Episcopus
Vaciensis.

L. S. Ladislaus Majthenyi, veteris
Budæ Præpositus.

L. S. Andreas Carolus Vasvary de
Szalavár & Kapornak.

L. S. Nicolaus Balásfi, proprio &
Jaurinensis Capituli nomine.

L. S. Matthias Submontanus proprio,
& Posoniensis Capituli nomine.

LXI. FRANCISCUS II. ER- GELIUS.

1608 **H**ic e subfello Zagrabienfium facer-
tum collegii, ad Boſnenſe primum,
dein Quinque Eccleſienſe, tandem XIV.
Decembris MDCVIII. ad noſtrum (XXIX.
duntaxat Martii MDCX. a Romana Curia
ſtabilitum) Pedum translatus eſt. Tenuit
iſtud uſque XI. Julii MDCXXVIII. cujus
intervalli ſacras cumprimis (ſi quæ ſint,
ſecus etiam profanas :) res, pro more ad-
nectimus.

Actus Stephani Illyeſhazy, ac Geor-
gii Thurzonis conſiliis Matthias II. ma-
luit vivo etiamdum Rudolpho II. habere,
quam poſt hujus fata expectare Hungariæ
coronam. Et prope erat, ut ex fumo
nondum plene ſopiti domeſtici, in flam-
mam fraterni belli Patria recideret, ni
regnandi ſatur (quippe in trigefimum
quintum annum Hungariæ Rex) Rudol-
phus, Matthiæ ambitioni connivendum ra-
tus, ei Praga diadema, cum literis, qui-
bus ſe ejus. jure abdicabat, Poſonium
transmiſiſſet.

Nihil præ ejus temporis ſacerdotum
ſtatu miſerandum magis. Exemptus qui-
dem ſtatim ad Sigismundi Poloniæ Regis
preces carcere Szalatnokius; neque Szu-
hajus, quod ſe irato Botskajo coram pur-
gaſſet, tanta jam, quanta Illyrus Miko-
cſius invidia laborabat, in quem unum *)

Lu-

*) De Lupo Unverzagtio Iſtuanſius Lib. XXXIII. pag.
798,

Lupi Unverzagtii ingrata Hungaris facta devolvebantur; rerum & hic, juxta adniventibus Rudolpho, ac Matthia fratribus, liber tandem redditus.

Vix Sopronio redux Jaurinense Sacerdotium stationem, qua per Turcam depulsum erat, repetierat, & jam ab eo ipso Nitria exules Collegæ excepti hospitio. Quamquam & isti mox recuperarint sedem; Agrienses tantum adhuc MDCIX. Tyrnaviæ adhærebant. In Dacia vero, ejecto MDCX. Stephano Szent Andrasio Præsule, res sacra fusque deque versa. Ruinam sarcire, convocata Tyrnaviam MDCXI. Synodo, pro viribus adnissus Metropolita Forgácsius. Inter universorum suffragia proponenda Matthiæ Regi, sextum id locum obtinuit: ut clenodia Episcopatus Vesprimiensis, quæ apud D. Stephanum Török, & D. Battyáni habentur, Sua Majestas restitui præcipiat. Altum de his MS. Vesprimiense filet; quantum tamen conjicio, ea in horum Procerum manibus, per dispersos in regno post primam Vesprimiensis arcis expugnationem Canonicos, partim Ujvari ni apud loci Præfectum Törökium, partim Körmendini apud oppidi, castellicque herum Battyánium deposita exstiterint. Inter referenda ad ipsam Romanam Curiam, illud erat præcipuum: „ quia sacerdotum magna est penuria in Hungaria, & Domini Prælati ultra vires conatus suos ad alumnorum sustentationem, qui

sacerdotio apti sint, extendendo non sufficiunt ad omnia, oranda sua Sanctitas, ut Pragæ, Olomucii, Græcii, Viennæ inter suæ Sanctitatis alumnos Hungari, Slavi, & Croatæ habeantur tres in prædictis singulis locis, quos illustrissimus D. Strigoniensis, vel Illustrissimus D. Colonicensis, aut aliquis e senioribus suffraganeis commendabit.

MDCXII. Inclaruit civitatis Tyrnaviensis duorum, & viginti annorum Curio, celebris Ecclesiastes, & Orthodoxæ fidei propugnator, Joannes Pyber,, tum quidem una Præpositus Felhéviziensis, mox autem suffragantibus ejusdem meritis Præpositus major Strigoniensis, ac trium ordine, Quinque Ecclesiensis, Varadiensis, atque Agriensis Ecclesiarum Antistes. MDCXIII. restauratum insigni Matthiæ II. Regis munificentia, & Tyrnavia Jaszoviam translatum Agriensium sacerdotum Collegium. MDCXIV. Georgius Homanaj subditi sibi Ruthenici populi multitudinem, opera Athanasii Crupesi, Romanæ Ecclesiæ uniit. MDCXV, Cardinalis Forgácsius, posteaquam Patres Societatis Jesu Tyrnaviam ad ædes S. Joannis Baptistæ annuente cum Rege, tum Pontifice reduxisset, XVII. Calendis Novembris ad S. Crucem vita functus est. MDCXVI. orbi, a scriptis voluminibus, & gestis rebus notus, Petrus Pazmanus Strigoniensis metropolis clavo admotus. MDCXVII. Valentinus Lépes Nitriensium Episcopus
eru-

eruditi ingenii sui foetus, latinum hoc titulo: *Lucidum Speculum mortalium judicandorum Matthiae II. Regi, Hungaricum vero (Alceticum) Pazmano Archiepiscopo dedicavit.*

MDCXVIII. datum per Bohemos tricennali bello, cui se princeps Transilvaniae Gabriel Betlen quoque innexuit, initium; Quo factum, ut isthoc rursus tempore, in salvos per Hungariam viros (quos inter diris verberibus in itinere affectus Nitriensium Antistes Ladislaus Majthenius) Laici grassarentur. MDCXIX. continuavit malum Szechio Jaszoviae in Agrienses, & Ráckoczio Calloviae in Strigonienſes sacerdotes ſævientibus, quos inter Crifinus, ut intestina ſpectari poſſent, latera exuſtus. Obiit XX. Martii ejus anni Matthias II. cui Ferdinandus pariter II. ſucceſſit.

MDCXX. Betlenianus turbo, ubi Iſtrum tranſgreſſus, Veſprimii ſimul præſidium, (poſt ejeſtum inde Ferdinandi Regis præſectum Paulum Zichium) abripuit. MDCXXI. compoſitus, inſita Nicopoli in Moravia cum Bethlenio pace motus, quo ſacra quoque aliquantum reſpirarunt. Clauſula Sopronienſis Crucigeratus anni MDCXXII. Diplomatis ſequentes Præſules repræſentat. " Datum per manus fidelis noſtri, nobis ſincere dilecti Reverendiſſimi Valentini Lépes electi Archiepiſcopi Colocenſis, & Bacſienſis Eccleſiarum canonice unitarum, adminiſtratoris Epico-

patus Jaurinensis, locorumque eorundem
Comitis perpetui, Consilarii aulae no-
strae, summi Cancellarii in civitate regia
& libera nostra Soproniensi XIII. Mensis
Julii anno MDCXXII. Regnorum nostro-
rum Romani III. Hungariae & reliquo-
rum V. Bohemiae vero anno VI. Reve-
rendissimis ac Venerabilibus in Christo
Patribus Dominis, Petro Pázmany Eccle-
siae Metropolitanæ Strigonienfis, dicto
Valentino Lépes Colocensis Archiepisco-
pis, Comite Joanne Erdödy de Monyo-
rokerék electo Agriensis, Petro Domi-
trovich Zagrabienfis, Joanne Pyber ele-
cto Varadiensis, Stephano Szent Andrá-
fy de Csikmadedfalva electo Transilva-
nienfis, Thoma Balásfi electo Quinque
Ecclesiensis, Francilco Ergelio Vespri-
mienfis, antelato Valentino Lépes admi-
nistratore Jaurinensis, Nicolao Dullos ele-
cto Vaciensis, Joanne Telegdi electo
Nitriensis, Matthia Herovichio electo
Csanadiensis, Ladislao Majthenyi Syr-
mienfis, Stephano Sennyei electo Bosnen-
fis, Paulo David electo Tinniniensis, fra-
tre Alphonso de Requezius Rosonenfis,
altero fratre Joanne Baptista Agatich Se-
gnienfis, & Modruffienfis Ecclesiarum
Episcopis, Ecclesias Dei feliciter guber-
nantibus.“

MDCXXIII. rediit e Dacia Betlemia tem-
pestas, atque, ubi in nostros in Bogda-
noczenfi agro procellam ejaculata est,
Svarczenbergii cervici ad Göttingam in
Mo-

Moravia sat diu incubuit. MDCXXIV. Pazmanus se suosque in Metropoli successores, quinque Rhenensium florenorum millibus (quibus Ferdinandus Rex duo addidit) pie fraudans, hodiedum florens Tyrnaviense Nobilium, priore vero anno (MDCXXIII.) Viennæ Clericorum, contubernium condidit.

Ut nullus omnino Pazmaniani regiminis annus peculiaris cujusdam in sacram cumprimis Rempublicam meriti expers, ita præsens MDCXXV. singularis illius benefacti testis, quo is liberam de facultatibus suis testandi licentiam patrio Clero a Ferdinando II. impetravit.

„ Nos Ferdinandus &c. ad perpetuam rei memoriam pro nobis ac hæredibus & successoribus nostris recognoscimus, & notum facimus tenore præsentium universis, quod cum universus Regni nostri fidelis clerus demisse nobis supplicavit, ut Prælati Hungaricis facultatem & potestatem certa aliqua ratione de bonis ipsorum, quæ quidem patrimonialia non sunt, mobilibus disponendi, atque etiam testandi, quæ ratio ac modus imposterum uti firma regula, & norma, in notabile catholicæ religionis emolumentum ab omnibus æquo jure perpetuo observari posset, clementer concedere, nec non super id regium nostrum diploma impertiri benigne dignaremur.

Nos pro solita nostra in Deum pietate, & continuo rerum omnium, quæcunque

„ in majorem cultus divini propagationem, atque Ecclesiastici status, & boni publici conservationem, & augmentum cedere possunt, pro viribus promovendarum studio, ac zelo, uti pro benigno etiam huc imprimis Hungarico Clero, ob præclara & insignia sua in Nos, & Religionem Catholicam, ac totum Hungariæ Regnum merita gratificandi desiderio, memoratis ejusdem Cleri Hungarici postulatis, ac precibus, subsequenti modo, ac ratione clementer annuimus, & assentimur, ac proinde ex certa nostra scientia, animo bene deliberato, sano accedente consilio, & regię potestatis nostrę plenitudine omnibus & singulis Regni, nostrę Hungarię Prælati, benigne admittimus et concedimus, adeoque expresse declaramus, & decernimus, & statuimus, ut ipsi imposterum perpetuis temporibus sequentem de mobilibus suis disponendi, atque etiam testandi facultatem & potestatem habeant; eademque facultate, ac potestate absque omni impedimento, & contradictione in hunc modum & hac præscripta ratione & ordinatione, quiete et libere uti, frui, & gaudere possint, & debeant.

„ Nimirum si Prælatus Capitulum habens, vel in Capitulo existens decedat, sive testamentum condiderit, & executores ordinaverit, sive non: teneatur Capitulum tres probatę fidei viros ex suo corpore, quorum unus regio nomine
„ sem-

„ semper deputetur, & interveniat, destinare, qui & funeri curando, & mobilium cujusvis generis consignationi inventario conficiendo, & fideli conservationi attendant, quique sub pœna excommunicationis, & amissionis beneficii, quam pœnam Prælati infidelitati, si quæ hic admitteretur, inflixerint, & amissione honoris, obligati sint omnia fideliter consignare, nec quidquam distrahi sinere.

Mobilia vero Prælati defuncti ita dispenseantur: Primo honesta nec sumptuosa sepultura procuretur, & pro refrigerio animæ eleemosynæ pro facultatum ratione fiant. Deinde servitoribus, & creditoribus satisfiat. Ubi tamen attendendum est, ut si aliqua debita in præjudicium Hungarici Seminarii, de quo inferius mentio erit, a defuncto essent contracta, ita ea, uti hisce expresse prohibita, pro nullis, & penitus irritis habeantur; adhæc juxta statuta Synodi Tyrnaviensis libri omnes Capitulo cedant ad erigendam bibliothecam. Indumenta Sacerdotalia, & altarium ornamenta Ecclesiæ cedant: utensilia domestica, mensæ, lecti, scamna, & similia successori relinquuntur; quod superfuerit mobilium, cujuscunque etiam generis allodialium, ejusmedia pars, in usum erigendi Seminarii, vel postquam Seminarium in perfecto statu fuerit, Parochiis meliorandis servetur, ut ad censum collocata summa aliqua, alumni Clerici educari, vel tandem

„ Pa-

„Parochiis in deteriore conditione constitutis subveniri possit, uti metropolitano Strigoniensi, ac aliis Episcopis videbitur. Teneantur tamen tam executores, quam prædictæ personæ Capitulares ad inventandum destinatæ, eidem metropolitano Strigoniensi pro tempore existenti, & etiam si in alia Diœcesi fuerit, ordinario loci inventarium exhibere, ac rationem peracti sui muneris sufficientem dare. Et de alia hujusmodi mobilium parte libere liceat Prælati juxta sacrorum Canonum præscripta testari & disponere. Speramus tamen eos consimiorum, quæ communis patriæ, adeoque totius Christianitatis propugnaculum sunt, ut piissimæ causæ in testamentis memores futuros. Si defunctus Prælatus nec Capitulum habeat, nec membrum sit Capituli alicujus, in eo casu Diœcesanus, in cujus Diœcesi beneficium obtinuit, vel residentiam habuit is, qui obiit; vel certe Capitulum propinquius, aut Conventus vicinior, prædicta omnia per Ecclesiasticas personas ad id deputatas exequi curabit. Cum autem servitorum mortuorum aliqui hæc forsitan ulla ratione impedire, vel rapinis sese tradere præsumserint, executores testamenti, vel ad inventarium faciendum destinati, eos ad plenam usque satisfactionem, invocato brachio sæculari, etiam in persona detinendi potestatem habeant. Mandantes idcirco, & serio præcipientes universis & singulis, præsentibus

„ bus

„bus & futuris Regni nostri Hungariæ Palatino, Judici, Curia, Comitibus ac Vice-Comitibus, Camera nostræ Hungariæ Officialibus, Præsidiorum supremis ac Vice-Capitaneis, atque liberarum civitatum magistratibus, aliisque omnibus nostris & regni nostri Hungariæ subditis, & fidelibus, cujuscunque status, gradus, conditionis, vel præeminentia exstiterint, ut sæpius memoratos ejusdem regni nostri Hungariæ Prælatos, eorumque Capitula, Diœcesanos, atque magis vicina Capitula & Conventus, in posterum perpetuis futuris temporibus præscripta testandi, & mobilia defunctorum Prælatorum relicta curandi, & disponendi potestate, ratione, & ordinatione pacifice, quiete, & sine omni impedimento vel molestia plene uti, frui, & gaudere finant, nec non eisdem etiam, atque iis, quibus cura hujusmodi executionis demandata fuerit, quotiescunque requisiti fuerint, juxta hujus clementissimæ nostræ annuentia tenorem, & contenta, ad talia in omnibus & singulis punctis, clausulis, articulis, sententiis, & verborum expressionibus, ad convenientem effectum perducendæ decentem operam ferant, & quantum necessitas exegerit, serio assistant, idemque ab aliis pariter fieri sedulo curent. Si quis autem contra hoc nostrum Regium diploma, & ejus contenta quicquam attentare temerare ausus fuerit, is nostram, hæredum, & successorum nostrorum, Hungariæ

„gariæ Regum indignationem, & pœnam gravissimam se noverit ipso facto incursum; harum testimonio literarum manus nostræ subscriptione & sigili nostri regii appensione munitarum. Datum in civitate nostra Regni Soproniensi, Die XI. Mensis Decembris, anno Domini MDCXXV. Regnorum nostrorum, Romani VII. Hungariæ & reliquorum VIII. Bohemiæ vero IX.“

Consuetæ ad illa tempora Capitularis jurisjurandi formulæ, sequentia verba inferi Pazmanus voluit: „juro item, quod concordatum Cleri Hungarici cum S. R. R. Majestate diplomate anni MDCXXV. contentum observabo, & pro meo posse observari curabo.“

MDCXXVI. XXVI. Martii in campo Babassa Gyarmathienfi, opera potissimum Palatini Nicolai Esterházii, pax cum Turca inita est. MDCXXVII. Pazmanus, Romanam studiorum causa Georgium Pohronczium seu Scelepclénium destinando, se-
ris posteris profuturam arborem plantavit. MDCXXVIII. indicta a Pazmano pro II. die Aprilis anni sequentis Tyrnaviæ Synodus, agitatumque jam tum, ut suam quisque Præsulum Symbolam ad id conferret, unde quotannis idoneus procurandis in Romana Curia Hungariæ rebus vir ali, sustentarique posset; item: ut Archivum Ecclesiasticum instrueretur, in quo asservarentur omnium beneficiorum, & Officiorum commoda, proventus, pagæ
&

& decimæ, ad quod conficiendum ex Camera quoque suæ Majestatis subsidium petendum foret. Hujus anni XI. Julii Ergelius nostrum cum Zagrabia, ubi alioquin plurimum degebat, pedo commutavit. Ceteras egregii viri laudes suis locis interspergemus, quem MS. Vespri-miense tali encomio prosequitur: „Hic quoad temporalia resuscitavit Episcopatum Vespri-miensem, vir alias dexter, civilis, & in agendis rebus felix.“ Apud Zagrabien-ses certe neque institutionis, ad quam Clerus seu Viennæ, seu Bononiæ forma-retur, norma, neque domestici exempli, quo idem perficeretur, copia unquam de-fiderabatur.

LXII. STEPHANUS IV. ZSEN- NYEI de KIS ZSENNYE.

Unus hic Præsul, quidquid inconsulta¹⁶²⁸ Ludovici II, juvena, furor Turci-cus, ac indignorum patriæ civium Bots-kaj, Betlenique intemperies Vespri-mio sustulit, restituisse visus. Illustri de Kiszsenye stirpe progenitus. ubi inge-nium scientiis poluit, & animum virtu-te stabiliit, Bosnensibus MDCXXII. Va-ciensibus vero MDCXXIII. infulis, si-mulque Regni Cancellis admotus, hoc demum (MDCXXVIII.) quo Ergelius Za-grabiam abiit, anno apud nos sedere cœ-pit. Res ejus ita compendio refert MS. Vespri-miense: „Hic anno MDCXXX.
plus

plus quam cētum annis vacans Capitulum postliminium reduxit; Capitulares constitutiones una cum Capitularibus in perpetuum sanctissime observandas elaboravit. Ad quarum observationem, antequam ad Canonicatum admittatur, omnis Canonicus jurare teneatur. Idem bona Capituli mutuato ære redemit a Filcō regio; fratres quos pro illa rerum tempestate habere potuit, in Capitulum introduxit, plurimis & pulcherrimis apparamentis Ecclesiam suam Cathedralem dotavit. “

Et si idem jam XXIV. Martii MDCXXIX. Jaurinensis Antistes audit, se tamen principio sequentis (MDCXXX.) in possessionem Velprimiensis Ecclesiæ fundorum, quod ejusdem vinculo nondum solutus foret, per successorem suum Szent Andrásium immitti procuravit. Quæ MS. Velprimiense ita recenset: „qui (Szent Andrásius) Episcopatum Velprimiensem ingressum modofactum prædecessorem suum (Zfennyejum) Episcopali vestitu indutum cum Canonicis installavit, ac in civitate Velprimiensi nemine contradicente, qua Dominos terrestres nomine suæ Majestatis regiæ, ut Commissarius regius, statuit. “ Celebrat ipsum (Zfennyejum) ceu virum raræ vitæ, & pietatis exemplo iis temporibus rarissimum idem MS. nostrum, cujus biennales res hic paucis perstringimus.

MDCXXIX. Tyrnaviensis Synodi permissionem suffragio suo Zfennyejus roboravit,

ravit, qua Curionibus, quorum paucitate Hungaria laborabat, probæ vitæ cælibes Laici suffecti, quibus baptizandi, sepeliendi, pios libros prælegendi, ac matrimoniis assistendi (idcirco licentiatis dictis) data licentia; unus adhæc, isque stabilis sacra perficiendi, ac statas Sacerdotales preces fundendi modus (directoria & ritualia vocant) in Diœceses inductus.

MDCXXX. transactum a Zsennyejo cum arcium Episcopaliū Præfectis (quos inter Türjeiensem, ac Simeghiensem post Georgium Nemethium, Franciscus Battyanus; Vespriemensem autem post Paulum Zichyum, Stephanus Körtvéleßius obtinebat) quo iidem pertinentium ad easdem fundorum possessione cederent. Narramus id Cl. Peterfi Tom. II. Sac. Concil. pag. 303. occurrentibus verbis: „Reverendissimus D. Episcopus cum Capitulo suo hoc, qui sequitur modo transegerunt: Quod ex quo bona, & jura possessionaria ipsius Capituli paucissimis exceptis una cum nonnullis bonis, & juribus possessionariis Episcopalibus, inter cetera autem telonio, & totius anni educillo Vespriemensi in, & pro decem millium florenorum Hungaricalium summa, generoso Domino Paulo Zichyo, alias hujus Præsidii Vespriemensis supremo Capitaneo per Suam Majestatem inscripta fuerunt, eademque bona Episcopalia pariter, & Capitularia jam fatus Reverendissimus D. Stephanus Zsennyei Episcopus Vespri-

d d ,, mien-

„ mienſis, expetitis alibi mutuo decem millibus florenis, eidemque annotato Paulo Zichyo eliberavit, ideo univerſi & ſinguli proventus, & utilitates eorundem bonorum Episcopaliū pariter, & Capitularium tandiu in unum colligantur, & percipiantur, quamdiu nempe prænotatam ſummam decem millium florenorum non attigerint, debitumque modo præta-cto contractum exolutum non fuerit &c. Datum Veſprimii VIII. Januarii MDCXXX.

LXIII. STEPHANUS V. SZENT
ANDRÁSY de CSIKAMAD-
FALVA.

1630 **N**obili eum apud Tranſilvanos Siculos loco natum vel Cſikamadfalvæ, quo uti ſolitus, axioma teſtatur. Etiam juvenis, ſi non aſperas, certe vanas mundi curas ſaſtidiit, unde ſuſcepto S. Franciſci habitu ſe non tam nomine, quam re obſervantem latorum a Seraphico Patre legum profeſſus. Locum in eo illud Servatoris noſtri: nemo bonus propheta in patria ſua, reperit; licet eum ſui non tam, quod ejusdem cum ipsis gentis eſſet, quam quod diverſo ab illis (orthodoxo videlicet) ritu Deum coleret, non receperint. Ea de cauſa ſede ſua pulſus, vicenis quibus Eccleſiæ illius titulum continenter geſſit annis, inſigne æqui, ac forte ſua contenti animi ſpecimen præbuit.

In

In commune cum sacra, in Synodis MDCXI. & MDCXXIX. tum profanae Reipublicae commodum, in crebris eorum annorum Comitibus Szent Andr ssius consuluit. Datum id & provectae viri aetati, & multo rerum usus, ut is secundo inter delectos ab ultima synodo iudices, quorum nomina sequuntur, loco poneretur. „ Dein delecti iudices synodales: ad hoc munus nominati, Reverendissimus D. Emericus Losy Vicarius Strigoniensis, Reverendissimus D. Stephanus Csiky (alias Szent Andr s) Episcopus Transilvanien-sis, Reverendissimus D. Paulus David, nominatus Episcopus Vaciensis, Reverendissimus D. Gregorius Nagyfalvay nominatus Episcopus Sirmien-sis, Reverendus D. Georgius Himmelreich Abbas S. Montis Pannoniae. “

MDCXXX. VIII. Januarii decessorem suum Zsenyejum, ut supra dictum, Regis nomine Vesprimium induxit; XXIV. vero Octobris ejusdem anni Paulum David de Felistal successorem apud nos natus est. Atque ita vix nostram Ecclesiam. XXX. Martii regere orsus Szent Andr ssius, jam XXI. Septembris, (ut isthac MS. Vesprimiense disertim narrat) ad superos abiit.

LXIV. PAULUS VI. DAVID de FELISTÁL.

1630 **C**ituorum Insulæ prædium Felistál. virum in lucem edidit. Is cum generis nobilitate, tum virtutum ac scientiarum prærogativa usque erat eximius, ut, dum Viennensi anni MDCVI. pacificationi, ac quibusdam Ecclesiæ juribus adversantibus Posoniensium anni MDCVIII. Comitiorum articulis cum omni Clero contradiceret, primum in Nitriensi Sacerdotio, Lectoris videlicet, subsellium jam tennerit, atque in priore anni MDCXI. synodo Præpositus Orodienfis, Abbasque de Ludán, in posteriore vero anni MDCXXIX. Vaciensis Episcopus audierit, ac tertium inter delectos synodales iudices, ut alias jam vidimus, locum occuparit. MS. Vesprimiense eundem Posoniensem etiam Præpositum facit. „Ex Præposito Posoniensi & Vaciensi Episcopo, inquit illud, factus VI. Decembris MDCXXX (juxta nos XXIV. Octobris) Vesprimiensis Episcopus, qui tertio Episcopatus sui anno e vivis excessit.“ *)

MDCXXXI. Gabrielis Betlenii vidua, Stephani Zsennyei nostri quondam, (tum Jaurinensis) Episcopi opera, sinum Orthodoxæ Ecclesiæ subiit. Libet rem verbis Nicolai Schmidti, nitidi & accurati scriptoris eloqui: Catharina Brande-
„ de-

*) MS. Posoniense Initia Præposituræ Collegiatæ Ecclesiæ Pauli David ad annum MDCXIX. affigit.

„deburgica Betlenii vidua (inquit ille P.III. p. 191. Agriens. Ep.) post breve regimen principatu dejecta e Transilvania nimium sibi infesta Tokajnum abiit, atque hic demum ad perennem, nullisque casibus obnoxiam beatitatem, cujus desiderio diu jam antea ardebat, serio adspiravit. Ruptis obicibus, qui eam identidem ab amplexu orthodoxæ religionis arcebant, in oppido Sabariæ, præsentè Stephano Sennyeio Jaurinensium Præsule, Lutherum ex animo ejuravit, magnoque pietatis sensu semet catholicam professæ est.“ Patuit hoc anno Tyrnaviæ Pazmani munificentia jam etiam alterum, alendo instituendoque juniori Clero Contubernium. Cessit quippe depontanis Presbyteris Olahiana ædes, adauctoque juniorum numero recens alia, a Divo Protorege Stephano nomen mutuata e fundo educata.

MDCXXXII. iterum cunctatrice in affirmandis nominatorum a Rege Præsulum infulis Roma, Pazmanus Urbano VIII. in hæc verba scribit: „Episcopi Hungari opinione magis inopes sunt, & si duos excipiam (Jaurinensem, & Nitriensem) omnes sedibus suis extorres. Prædia quæ in Regno Hungariæ tenent, Reipublicæ subiecta sunt oneribus; militi hyberna perinde præbent, ac profani fundi: fervente intra fines bello in vastitatem, & solitudinem rediguntur. Itaque ut Antistites personam cum dignitate sustineant, minora, ut dicimus, beneficia necessitate

obtinent, atque idcirco fere a Rege apostolico nominantur, ut in Comitibus meliora suffragia augeant, hocque qualicumque honore splendor ordinis conservetur. Jam ut a sede apostolica confirmentur, ut inaugurentur, diu, multumque sollicitos esse oportet, firque, ut nonnunquam decem anni abeant, dum omnia, quæ huc faciunt, expediant. Quare Sanctitatem vestram oro, ut his malis modum finiat, atque inprimis id præstet, ut ab his, qui inaugurari postulant, immodicæ pecuniæ ne exigantur.

Minora ejusmodi sacerdotia, quæ Paulus noster tenuit, ut Ludaniense, Orodienense, ac Posoniense, jam alias recensui; quibus hic addendum: gestum ab eo ante Vacienense, etiam Quinque Ecclesiense Pedum, datumque eundem in anni MDCXXV. Comitibus, decidendis majoribus causis judicem, quorum LI. lex ita inquiebat: „Penes Illustrissimum D. Comitum Palatinum pro partibus Regni superioribus, pro Prælatibus Reverendissimi Domini, Joannes Pyber Agriensis Paulus David Quinque Ecclesiensis, Emericus Losy Varadiensis, Episcopi.“ Idem David in Clausula Diplomatis Seminarii S. Stephani, electus Vespriemensis adhuc audiit. Numerum itaque eos inter Præfules fecit, quos ita obnixè Romanæ Curiae Pazmanus commendabat, vixque, ac ne vix quidem nostrarum Insularum confirmationem obtinuerit; quod is mox (fi-

ne videlicet anni MDCXXXII) mortem
oppetiit.

LXV. GEORGIUS III. LIPPAI de ZOMBOR.

Posonium ei patria, ac MDC natalis an-
nus; Joannes Lippai de Zombor, & Maria Lendoczy parentes. Mansuetiori-
bus Musis partim domi, partim Viennæ
vacavit juvenis; severioribus autem Græ-
cii, quæ Philosophum, & Romæ, quæ
Theologum habuit. Agriensium Sacer-
dotum Collegio jam tum adlectus, unde
ad Strigonienſe, addita Præpoſiti S. Ste-
phani de caſtro Strigonienſi dignitate, per
Pazmanum traductus. Ardor revocandi
avitum numinis cultum eum Tyrnavia
Erſekujvarinum excivit, cujus incolarum
animos non minus Wittenbergense, quam
corpora peſtiferum virus exedebat. For-
te afflatus eo mali genere loci Miniſtel-
lus electus erat, tempori itaque Lip-
pajus ſe errantium ovium paſtorem ſub-
ſtituere, atque, ubi alter accurrit, re-
ductarum in Eccleſiæ ſinum quingenta-
rum animarum lucrô dives domum regre-
di, illicque uſque caſtis, ac integris
moribus agere, ut in miſerorum, ſeu
opem medicam fruſtrata, ſeu mali genii
artibus divexata corpora, humano quando-
que majus imperium a Deo obtinere me-
ruerit. Ferdinandum II. (ſi quem profe-
cto illum) virtutis cenſorem, ac æſtima-
torem

torem haud latebant talia; quo factum, ut is singularia viri merita MDCXXXI. Quinque Ecclesiensibus, l. vero Februarii MDCXXXII. Vesprimiensibus remuneranda infulis arbitraretur. Usque valere nuperæ per Pazmanum Romanæ Curiaë factæ preces, ut tempori elargita Lippajo sueta confirmatione XIV. Decembris anni ejus Præsul sacratus sit.

Habita eodem anno Tyrnaviæ synodus, in qua Lippaius multiplices Pazmani designationes voto suo stabiliit; Vacienfi autem Episcopo Georgio Draskovichio universorum nomine ea data provincia, ut decedentium seu factis, seu infectis ultimæ voluntatis tabulis Antistitum res, suprema potestate respiceret, curaretque, ut pro eo, ac par esset, Præsulum cadavera tumulo, fundi vero & suppellex in adversaria per sacros (exclusis profanis) viros inferrentur, utque eorum, quæ loco moveri possent, semissis ad Pazmanianæ, Stephanæque domus, in qua promiscue quarumvis Diœcesium junior Clerus tum alebatur, usum seponeretur.

Annus MDCXXXIV. eximio illo fortis animi Lofii facinore claret, quo is Agriensis Baschæ consensum ad obeundam præsentem anno Diœcesim, sequenti vero celebrandam Jaszoviæ Synodum multo auro mercatus. Facile mihi persuadeo isthoc exemplo incensum Lippajum, quod si non ad se Vesprimium

accerfisse, singulos tamen Curionum, qui tum pauci in Diœcesi, accessisse, ac paternis monitis instruxisse; Simeghiaë cumprimis, Turjiaë, Szalavariaë, ac Karpornakini arcibus circumposito gregi, prius quam Viennam ad Cancellos regios concessisset, solerter intendisse.

Anno MDCXXXV. (qui ejus simul emortualis est) Ergelius noster quondam, tum Zagrabienfium Antistes Synodum habuit, qua veterem Slavoniaë contra recentem Hungariaë psallendi in Ecclesiis modum inter cetera tuitus. Eodem affigenda post nostras Jaurinenses Insulas adepti Zsenneyejii veneno, ut quibusdam placet, properata mors. Nam e Slavoniaë conventu, cui is cum Colocensi Archiepiscopo Telegdio præerat, redux in itinere obiit. Rem Cl. Ratkajus his verbis narrat: „Atque ita commissioni impositus finis, quem paullo ante Cancellarii Stephani mors præcesserat, qui ut fama ferebat, veneni tabe ab Allemanis infectus, extrema usus valetudine rediens in itinere exspiravit. “*)

Annum MDCXXXVI. Lippajus Viennaë, ut plura ejus anni diplomata ostendunt, ad Regis latus egit, ac quietem a Turcis tantisper nacta Hungaria, qui Buda, Agriaque in Transilvaniam, exor-

dd 5

tas

*) Fundata eodem MDCXXXV. anno Pazmaniana munificentia Universitas Tyrnaviensis, coeptæque in illa Theologicarum cumprimis, & Philosophicarum disciplinarum Prælectiones.

tas illic inter Georgium Rakoczium, ac Stephannum Betlemium turbas sopituri, magnis itineribus proficiscebantur.

Luxit Pannonia ademptum sibi XV. Calendis Martii MDCXXXVII. piissimum Regem Ferdinandum II. ac XIX. Calendis Aprilis maximum Metropolitam, & Cardinalem Pazmanum, cui Strigonii Emericus Losius, huic vero Agriæ Præsul noster Georgius I. Maji anni ejus successor datus. Reliquas a Lippaio cum Agriæ, tum mortuo Losio Strigonii gestas res, sparsim suo loco dicturi sumus.

LXVI. GEORGIUS IV. JAKO- SICS de ORBOVA.

1638 **I**llustris hic Jakosiefiorum Baronum furculus, Lutheri virus cum materno lacte a Thurzonis Palatini filia hauserat, quod tamen usus Polemices, & Ascesis Magistro Lamormainio feliciter a se repulit. Clero inde adscriptus, etsi haud multum ultra vicesenos annos processerat, tanta ingenii, virtutisque commendatione in sacrarum disciplinarum Athenæo Romæ versatus est, ut honorariis Cubiculariis per Urbanum VIII. adlegi meruerit. Reduci ex Italia Strigoniensis Collegii primo subsellium, ac mox S. Stephani de Strigoniensi castro Sacerdotium traditum. Quibus MDCXXXIII. D. Petri veteris Budæ. MDCXXXV. D. Martini Posonien-
sis Præpositi, ac MDCXXXVI. Syrmien-
sis

sis, quam II. Maji MDCXXXVIII. Vespriensis Episcopi subsecuta, accessit dignitas.

Fuere anni MDCXXXVII. si quæ alias diuturna (in octavum quippe mensem, & XXVI. diem Mensis Martii MDCXXXVIII. protracta) ac turbulenta Comitia, ausis novatoribus universa sibi ab anno MDCVIII. per Catholicos adempta templa repetere. Quasi vero pacata sex seculorum possessio Botskajiani biennii intervallo iniqua evaſſet, ac opus post orthodoxas manus clamare (ut Jurisconsulti inquit) cessasset. Jam se novitate sua, & humanæ ad sequiora suapte pronæ indoli blandiendi ratione, suspectum dogma avito illi, & sanctissimorum Regum, ac Majorum nostrorum vestigiis inclyto æquari postulabat, seque Regni, quod semel, ac iterum cum Botskajo, & Betlemio Turcis, tertio vero cum Rakoczio Svecis prodiderant, statores, & fusque deque versæ Hungariæ Ordines vocare ausi. Liquet id ipsum ex Ferdinandi III. a Cl. Kázyo Lib. V. pag. 10. relatis verbis: „quosdam fideles Hungaros, qui se status & ordines Evangelicos ferrent, ad alloquium admissos, quærelas suas, & postulata scripta complexa representasse, quæ quidem ipse pro suo in afflictos, & calamitosos studio examinaverit, suisque omnia momentis ponderarit. Jam nunc cupere se, atque Lippajo præcipere, quæ super hoc negotio

in mentem sibi venissent, in consilio omnium ordinum explicaret. Ac primum quidem more majorum ita comparatum esse, ut de rebus gravibus, ac incommodis e communi sententia ad Reges perferatur, id modo cum a paucis agi intelligant, & plane videant, ecquid existiment hanc esse veteris, & laudatæ consuetudinis commutationem. “ Verum negotio huic ac Comitibus aliter exitus tum reperiri haud potuit, quam Helvetica doctrina inescatis facta Tyrnaviæ, Levæque oratoria, Augustanis autem Szakolczæ cœmeterium extra urbis ambitum habendi potestate. Nondum venerat Præsulibus nostris veterem coronandi Reginas prærogativam redhibendi animus, ac Jakosiefsius isthac quoque vice Mariam Ferdinandi III. Conjugem a Strigoniensi Metropolita redimiri passus.

Comitia excepit Tyrnaviensis Synodus, in qua noster Secretarii munus multa laude obiit, eque primis ferendæ de Residentia & adeptione beneficiorum legis autoribus fuisse perhibetur.

Destinabatur in annum sequentem MDCXXXIX. repetundorum arcis Lublyo, ac tredecim Scepusii villarum fundorum ergo legatio, cujus caput Antistes noster esse iussus. Verum, quia istud adhæserat, aliud fine ejus anni, aut sequentis MDCXL. seu contestandæ erga Basilicarum limina reverentiæ, seu coram faciendæ Pontifici pro more priscorum
tem-

temporum de statu Diœceseos relationis causa, in urbem iter suscepit.

Inchoferus edito MDCXLI. sacrorum Hungariæ Annalium opere, se illius scriptioni de nostri potissimum Præfulis consilio accinxisse, ita palam professus: „Hæc dum paucis abhinc annis eximius catholicæ religionis in Hungaria Antistes, Georgius Jakufics tum Vesprimienfis, nunc Agriensis Episcopus ad salutanda limina Apostolorum in urbe præfens, familiari colloquio nobiscum retractasset, ut semper in ardua pro religionis & Patriæ dignitate propensius, animum indidit conscribendorum annalium Ecclesiasticorum rerum Hungariæ, atque ut in id studii incumberemus, plane acuit.

Par viri laus ex iis Georgii Rákoczii, apud quem regii aliquando oratoris munere in Transilvania functus noster, verbis eruitur: „Proxima hyeme cum apud nos versaretur Dominus Georgius Jakufics Episcopus Vesprimienfis, nihil aiebamus Reipublicæ rationibus opportunius fieri posse, quam si Cæsar faveret libertati religionis, atque adeo restitueret omnia ab anno MDCVIII. per Catholicos nostris ablata; sic enim futurum, ut ordo Evangelicus conjunctis animis, & viribus hostium impetus propulset. At ille refragari, ac præeise negare fas esse Cæsari firmare religionis li-
„ber-

bertatem, templa, aliaque contra jus Ecclesiastici ordinis restituere.“

Perfecit MDCXLII. idem antistes sacræ ædis Pruskensis in Trenčiniensi Provincia Monasteriî Ordinis Seraphici (ubi illum deinde sepulcrum reperisse videbimus) plurium annorum, tali illius fronti inscripto titulo, opus : „orate pro Georgio Jakufics Episcopo Vesprimiensi, qui mole peccatorum pressus hoc Monasterium e fundamentis erexit Anno Domini MDCXLII.“ Ediderat Idibus Septembris ejusdem anni, de agendis per christianum orbem parili ordine ritumque sacris feriis sanctionem Urbanus VIII. cujus in Hungaria recipiendæ causâ, Posonium Convēntus Præsulū indictus fuerat. Verum res, quod Metropolita Lofius in procinctu itineris Tyrnaviæ IX. Novembris vita functus, ad sequentem Synodum rejecta est. Jakuficsius se in idem iter, ex quo Agriensis Antistes rediit, Vesprimio dederit. Arbitramur enim ea, qua Lofio Strigonii Lippajum, huic Agriæ Jakuficsium XVIII. Novembris ejusdem anni die successorem datum. Pari illic, atque apud nos pastoralis curæ, ac vigilantia laude cum Sáagiensi, qua MDCXLIV. a Ferdinando III. donatus, Præpositura administravit Episcopen, longiore omnino vita dignus, seu ibidem, seu in Trenčinio adfuit Thermis, aut familiæ fundis (Pruszkæ tamen, ut ejus loci epitaphium docet, tumulatus) vitam finiit.

fniit. „Illustrissimi, ac Reverendissimi
D. D. Georgii Jakusith de Orbova Epi-
scopi Agriensis, Comitatum Heves, &
utriusque Szolnok supremi Comitatus, S. C.
R. M. Consiliarii intimi (hic corpus quies-
cit) qui pie obiit anno MDCXLVII. die
XXI. Novembris, ætatis suæ annorum
XXXVIII.“

LXVII. STEPHANUS V. BOS- NYÁCK de MAGYARBÉL.

Parensne, an frater Stephani Thomas ¹⁶⁴²
ille Regiorum Dapiferorum Magister
existit, dicere non habeo; quia ta-
men axiomaticè de Magyarbél uterque
usus, quid ni sanguinis communio inter
eosdem intercesserit. Præter generis,
pluribus aliis animi, ac corporis dotibus
Stephanum ornatum esse oportuit, quod
transiliendo minora sacerdotia summis il-
lico admotus. Ecclesiæ nostræ clavum
eodem prope tempore Bosnyakius; quo
Jakusicius Agriensis, adiit; parum ta-
men Vesprimii versatus, quod Regni si-
mul Cancellarius plurimum absens Vien-
næ ageret. Illic conditiones, quibus Ra-
koczius a Suecico fœdere dimoveri pos-
set, elucubrarat; quæ quantacunque de-
mum facundia, ac solertia principis ora-
toribus per Metropolitam Lippajum, ac
Palatinum Eszterháziurn Tyrnaviæ propo-
nerentur, in irritum tamen labor omnis
recidit. Par fere anni ejus Comitiorum
exi-

exitus erat. Pergebant interea duodeni Vienna a Lippaio in Cîtuorum Insulam acciti societatis Jesu Patres sumto Curionum munere horridum illum novitiarum opinionum sentibus, ac vepribus agrum Domini repurgare, & uberes manipulos in Ecclesiæ horreum recondere.

Destinatum a decessore Losio fundandæ Tyrnaviæ facultati juridicæ æs, ita suo cumulavit MDCXLIII. Lippaius, ut triginta millium florenorum summa exierit.

Redimus ad Stephanum nostrum, cujus res MS. Vesprimiense ita promit. „Anno deinde MDCXLIV. die XIV. mensis Julii transit ad Episcopatum Nitriensem, qui apprehenso Episcopatu Nitriensi post duarum septimanarum spatium Viennæ in Domino sanctissime obiit. Vir magnæ prudentiæ, pius, humilis, prudens, sobrius, castus, & quietus fuisse legitur.“ Quamvis autem idem antistes omnium virtutum compendium haud perinde tamen multorum vitæ dierum, sed brevis admodum, nostræ quidem duorum annorum, Nitriensis vero Ecclesiæ totidem duntaxat hebdomadam regiminis exstitit.

LXVIII. GEORGIUS V. SZELEPCSENYI.

1644 **T**enuibus licet ut vetus illius cognomen Pohroncz indicat, natalibus ortus Szelepcsenyius, ad summum tamen cum in sacra, tum in profana Republica fasti-

fastigium duce virtute, ac comite scientia eluctatus. Magnopere juvenis ingenio delectatus Pazmanus, mittendi ejus in urbem studiorum causa præcipuus auctor factus. Ubi is unus omnium maxime non solum quocunque disciplinæ genere floruit; verum inter calcographos, etiam, quo quidem is ad omnia comparatæ mentis suæ vim prodidit, non mediocre nomen reperit. Reverso inde in Patriam post minora Sacerdotia e majoribus Quinque Ecclesiense primum, ac dein nostrum V. Augusti MDCXLIV. obtigit.

Decessoris Bosnyákii vestigia premens haud ita multo post regiis cancellis præesse, exactoque illic quadriennio (positis nostris) Nitrienses, quibus mox Colocenses copulavit, insulas ferre jussus. Lippaio, ut suo loco, ac tempore commemorabimus, in regenda Srrigonienfi Metropoli surrogatus, decimum Sacerdotii sui lustrum Viennæ peregit, quarto post ea anno tumulo apud Styros in Cellis Marianis conditus. Laborabat & is (quæ se tamen usque penitus apud Leopoldum purgavit, ut, abrogato gubernatore Ambringenio, regius Locumtenens dictus sit) suspicione Vesseleniani colloqui. Quæ paucis omissis MS. Vesprimiense, ita complexum.

„ Hic relicto pallio, quod Episcopatu Quinque Ecclesiensi (recuperato per sedis ejusdem summi nominis Antistitem

„Klimonem) jure debetur, & ejus Infu-
la transit ad Vesprimiensem Ecclesiam,
& brevi ex post ad Cancellariatum quo-
que regium; tandem ex Episcopatu Ve-
sprimiensi ad Archipræfulatus Strigonien-
sis dignitatem sublimatus. Idem Præful
erat nonagenario major, vir raræ virtu-
tis, ac sapientiæ, non solum Patriæ, sed
orbi christiano pæne universo veneran-
dus, de quo legitur: nihil mortale per
vitam admisisse præter mortem, Hic an-
no MDCLXXXV. ad Cellas Marianas se-
met transferri curat, & corpus suum ibi-
dem condi voluit. Ast Vesprimiensis
Ecclesiæ non nisi usque ad annum
MDCXLVIII. moderabatur habenas.“

Communes jam ejus temporis res, quod
quadriennio illi, quod fere absens An-
tistes noster Viennæ exegit, proprias non
habemus, pro more interloquimur.

MDCXLV. magno alioquin per regii
Palatii Præfecti Nicolai Eszterházi ob-
itum fulcro destituta Respublica Hungaræ,
majus etiam, conciliata internuncio Jo-
anne Törösy cum Rakoczio pace, qua no-
naginta Catholicæ Ecclesiæ novatoribus
deditæ, vulnus accepit. Præcoci stipu-
lationi scripto statim, voce dein in Co-
mitiis obviam ivit Lippaius, incredibili
simul studio ac industria unioni degen-
tium in Hungaria Græci ritus Rutheno-
rum cum Romana Ecclesia sub annum
MDCXLVI. vacans.

„Ne-

„ Neque enim (verba sunt MS. Hevenessiani) rite divisi erant Rutheni sacerdotes in Parochias; sed in aliquibus pagis nulli, in aliquo quatuor, quinque decemve cum uxoribus suis, & liberis habitabant more rusticorum, subibantque omnia onera, & labores rusticanos dominis terrestribus, ad quæ etiam ab ipso altari avellebantur. Horum populorum, & tantæ multitudinis sortem, & conditionem miserata divina bonitas, excitavit spiritum moderni Archiepiscopi Strigoniensis (Georgii Lippai) dum ageret Episcopum Agriensem, cœpitque laborare pro conversione ipsorum ad fidem Catholicam, & unionem, effecitque non parum, prout & successor illius Georgius Jakusicsius Episcopus Agriensis, donec & isto mortuo iterum modernus (Lippaius) Archiepiscopus Strigoniensis omnem adhibuit operam, ut ipsos ad Catholicam fidem, & unionem reduceret;“ Romanæ quoque curiæ idem Archiepiscopus magnopere supplicabat, ut solutus ab Ecclesiæ censuris, Petrus Parthenius, Munkacsienſis Episcopus confirmaretur.

Prorogata anni ejus usque in sequentem MDCXLVII. Novatorum pertinacia, Comitia, ac facta tectaue ad confluentes savum, Dravum, Colapim, & Hunnam servata per recens inauguratum Palatinum Joannem Draskovichium orthodoxa sacra, dum stipulatæ nuper nonage-

næ Catholicæ Ecclesiæ ad Istrum, & Pathyllum extortæ.

Fluxit inde & Tyrnaviensi provinciali Synodo, & erecto (post Stephanæum & Pazmanianum) tertio junioris Cleri a rubeo habitu passim nominato, communique omnem Diœcesium, seu generali Regni Hungariæ dicto Contubernio illustris MDCXLVIII. annus. Sed rumpimus dictionis stamen, quo Szelepclénianis Szecseniana adtexamus.

LXIX. GEORGIUS VI. SZECSENYI.

1648 **V**acua post Szelepclényi ad Nitrienses transitum Ecclesiæ nostræ sedes eo adhuc (MDCXLVIII.) anno in Szecsenyii convenit manus. Nobili is, etsi mediocrium reddituum domo natus, post Tyrnaviæ audita Philosophiæ placita, Viennæ, uti & primum ad aras operatus, sacratioris doctrinæ principia combibit. Vix Sellyensem Domini gregem curio pavērat, Strigoniensis sacerdotii subsellio, ac Quinque Ecclesiensi, quod cum nostro mutavit, Pedit dignatus. MDCLVIII. inde ad Jaurinenses, quibus MDCLXVIII. Colocenses junxit, Infulis transiit. Denique MDCLXXXV. decennio gestandum Strigoniense pallium sumsit. Non modo ordinis sacerdotalis, quo Szelepclénium æquavit, verum etiam Episcopalis dignitatis, quo illum nullus hæctenus afsecu-

secutus, annum quinquagesimum, ætatis vero nonagesimum sextum supergressus.

Fulcimus universa MS. Vesprimiensis verbis: „ Hic priori Georgio (Szelepcsenio) haud impar, imo major (annis omnino & piis largitionibus, non item gestis pro utraque Republica, arduis iis temporibus rebus) prædecessore suo successor. Anno præattacto (MDCXLVIII.) ex eadem Insula Quinque Ecclesiensi venit ad Vesprimiensem, quam Jaurinensis anno MDCLXIII. excepit. Sed quia nec hæc Mythra par erat tanto vertici, subsecuta est augustior Mythra Colocensis, quam simul cum Jaurinensi retinebat usque ad annum MDCLXXXV; quo anno, die vero XXI. Mensis Martii a Rege Apostolico, Archiepiscopus Strigoniensis renunciatus est. Hic Præsul tantus, quæ tulerit, feceritque, qua sapientia, qua fide, qua Religione cuncta egerit, hic recensere non vacat. Nactus jam ampliore cum primo Strigoniensi subsellio potestatem, totum in commune conferre non destitit, quidquid a communi fortuna accepit; augmento nempe dignitatis non aliter usus, quam ad incrementum boni publici. Deprædicant immortalem hujus laudem tot in Hungaria Ecclesiæ, Collegia, Gymnasia, Seminaria, & domus religiosæ, convictusque nobili juventuti erecti; Arces & Scientiæ, ac Universitates (quas inter Academia Bu-
ee 3. „ den-

„densis) ad omnem nitorem, & dignitatem surrexerunt.“

Et si agnatis, præter Comitum titulos, decies centenis florenorum millibus æstimata latifundia moriens Szecsenyius reliquerit; ultra vigesies tamen centena florenorum millia in pias, dum viveret, res, quarum elenchum ex MS. Vespri-miensi hic adscribimus, largitus est.

„ Collegia Societatis Jesu fundata in Hungaria :

Jaurinense 1659.

Gintliense 1684.

Budense 1687.

Strigoniense 1687.

Agriense 1689.

Quinque Ecclesiense 1694.

Convictus & Seminaria :

Jaurinensis 1684.

Budensis 1687.

Leutschoviensis 1694.

Trencsinienſis 1694.

Seminarium Budense 1687.

Monasteria :

S. Dominici in Castro ferreo.

R. R. P. P. Franciscan. Simeghini & Strigonii.

R. R. P. P. Capucin. Budæ.

Servorum B. M. Agriæ.

S. Franc. de Paula Samariæ.

Reditibus aucta vel instaurata :

S. Franc. Reformatorum in oppido Szecseny.

S. Pau-

S. Pauli Primi Eremitæ in Nozdra.
 S. Joannis a Deo FF. Misericordiæ
 Posonii.
 S. Augustini Eremitarum Leitaponti
 in Austria.

Monasteria Sanctimonialium :
 S. Claræ Posonii & Tyrnaviæ.
 S. Augustini Kismartonyii.
 S. Ursulæ Posonii.

A tam larga in reliquas Diœceses manu in nostram (quod Turcæ vicinia remorabatur) haud aliud, præter Simeghinum inductos Seraphicos Patres profectum beneficium. Fortassis facilior aliquando dies ejusdem Vesprimiensis decennii labores (ut sunt lustratio Capituli, & Diœceseos, census, curaque Parœcorum & Parœciarum, redintegratio Episcopaliū fundorum) revelatura est, in quorum supplementum quædam aliunde sumimus; ac inprimis vindicias pro hortensibus Lippaianis deliciis Cl. Kazii Lib. VI. pag. 117. verbis, ad annum MDCXLIX. damus.

„ Posteaquam religiosissimus Antistes (Lippaius) primas curas Dei gloriæ, Ecclesiæ suæ, communi Patriæ felicitati impendisset, ut animo suo tot laboribus, ac tædiis lasso aliquando indulgeret, secundas in hortum Posonii extra muros excitandum transtulit. Et illum quidem, ut erat animo generoso, & liberali, summa magnificentia, nec minoribus impen-

„ sis, vario opere topiario, hydraulico moliebatur, In hortum istum ex fonte S. Thomæ, cum assensu civium, magno labore per saxa aquas duxit ad machinam, quæ receptas in altum jaculabatur, & aliam, quæ amœnos sonos, secundum musicæ leges, collisione edebat, ut adeo in invidiam apud externos se vocaret, complures e vicinis provinciis rei miraculum visuros, exciret. Sed istud ne in mentem quidem illi venire poterat, futuros aliquando, qui se foeda suspitione aspergerent, quasi vero publicam pecuniam communiendo Ujvarino destinatam ingenti Christianæ Reipublicæ detrimento in hortum illum effudisset. Et tamen inventi sunt, qui virum patriæ, & religionis studiosissimum, in ea suspitione ponerent, odiosamque opinionem literis in vulgus ederent, sed hi jam pridem refelli meruerunt.“

Idem Lippaius in perpetuum grati animi monumentum erga veterem tutelarem, ac recentem sospitatorem suum D. Franciscum Xaverium, cujus tum ope usum brachii receperat, tricies mille Rhenenses, ut regium XXI. Junii anni MDCL. diploma testatur, in Trensinenses hujus divi honoribus dicatas ædes, profudit.

MDCLI. Matthiam Tarnoczium Vaciensem Præsulem (quidni & Szecsenyium nostrum) pluribus, ad excitandum juniori Clero contubernium Lippajus cohortatus; illi quidem excusatio in promptu fuit,
quod

quod in late, per quinque Provincias diffusa Diœcesi, haud ultra totidem Parœciæ numerarentur, paucumque æs, quod ex admodum attenuatis decuinis redibat, neque tantillo Seminario struendo sufficeret. Noster contra, ut ante triennium pro generali rubrorum collegio Præposituram veteris Budæ Lippajus, impetrare tum a Rege in similem finem, unum aliquod e Veiprimio adfatis (Szalavár, Kapornak, aut Túrjie) sacerdotiis potuisset, nisi ipse cum e re Diœcesis, tum ex usu ejus temporis magis censuisset, Symbolam ad alendos Tyrnaviæ certo numero Clericos conferre.

MDCLIII. duntaxat anno, stabilitæ Szecsenyio Veiprimienses Insulæ, jussu sancto jurejurando coram binis Præsulibus, Lippaio, & Szecsenyio sedi Apostolicæ obstringere. Missi a Lippaio sub idem tempus in Daciam duo recens e disciplina Pazmanianæ domus egressi verbi divini Præcones, gestis deinde Agriensibus Insulis inclytus Michael Fenessius, ac florentis hodie in Transilvania siculæ gentis furculus, Martinus Kâszonius.

Anno MDCLIV. gemina morte, & solenniter jam redimiti regii principis Ferdinandi IV. & Palatii Præfecti Comitæ Pauli Pálfi, funestus exstitit.

Sarta in anni MDCLV. Comitibus, electo Palatino Comite Paulo Vesselenio, ac coronato Leopoldo Archiduce jactura, ac palam habitæ pro Ersekujváriensis ar-

cis reparatione Lippaio gratiæ; rejecta in sequentem (MDCLVI.) annum destinati repurgandis ejusdem castelli fossis Draskovichiani (quingenta millium florenorum) æris investigatione.

Annus MDCLVII. regiminis Ferdinandi III. supremus, ac Leopoldi I. Regum, primus exstitit.

LXX. PAULUS VII. HOF- MAN.

1658 **A**dscrip- tus in prima juven- ta Strigonien- si Clero, ejus Ecclesiæ Sacerdotum Collegio primum adlegi, mox etiam præfici meruit. Jam anno MDCLII. quo quadruplicem pro patria in Vezekien- si prælio occumbentium Ladislai, Francisci, Thomæ, & Caspari Esztoradum victimam, Hungara dictione Tyrnaviæ laudaverat, Quinque Ecclesiensibus (etsi II. duntaxat Augusti MDCLV, per Romanam Curiam affirmatis) Infulis renidens, Ecclesiæ nostræ regimen fine MDCLVII. aut principio MDCLVIII. iniiit, & vix ultra MDCLIX. sub cujus exordium mortuus est, annum protulit. Ad narrandas publicas, quando privatæ ejus nullæ sunt res, prolabimur.

MDCLVIII, cum Synodus Tyrnaviæ, tum Comitia Posonii habita; utrobique Paulus noster Metropolitæ Lippaio cum Collegis, in Regni, & Ecclesiæ commoda suffragatus. Institutum eodem anno
alte-

alterum Patriæ (Benedicti Kisdi Agriensis Episcopi munificentia) Cassoviense Athenæum, quem in raro suo (Institutione eloquentiæ sacre inscripto) opere Cl. Historicus, & Orator Kaprinajus in hunc modum anno seculari MDCCLVIII. allocutus: „centesimus inde, quo prima Academia nostræ jecerat fundamenta, nuper exactus est annus, optime Præsul. Æquum erat, ut tanti beneficii memoriam, adjecta recens studiorum universitatibus eloquentia sacra, grata toleret recordatione: quæ sibi, cum sacra sit, sacrorum Antistitum laudes celebrare, jure quodam vindicare videtur.“

LXXI. STEPHANUS VI. ZSENNYEI de KIS ZSENNYE.

Duo de viginti, quibus hic Pedum no-1659
strum tulit, annorum intercapedo
alienis iterum refercienda est.

Teste MS. Vespriemiensi Zsenneyus XXVII. Julii MDCLIX. electus; sed haud ante XIV. Januarii MDCLXIX. confirmatus est. Valuit is cum splendore generis, tum nativi, quo miros in auditorum animis motus concire solitus, sermonis facundia, qua ei via ad minora, & mox majora etiam sacerdotia patuit. Defuncto Paulo Hofmano, Præpositi Strigoniensis Ecclesiæ dignitatem Thomas Palfius; Stephanus autem noster Præpositi S. Thomæ de monte Strigoniensi cum Vespri-

primiensibus Infulis fuit. Majorem tum Hungariæ Præsulum partem Tyrnavia alebat, quod vix ulli (si Nitriensem, & Jaurinensem excipias) ita tuta ab hoste in Diœcesi foret statio; Metropolitæ tamen sui lateri adhærentes ipsi sacra eminus quoque pro virili procurabant. Calsovia post Tyrnaviam, præsertim ubi Georgius II. Rakoczius Suecicis armis implicitus, sub ea maxime esloruit.

Accepit MDCLIX. ea urbs, insigni Sufannæ Balassa liberalitate, nobilium juvenum (convictum dictum) contubernium. VII. vero Augusti MDCLX. ejus Athenæum pari cum reliquis prærogativa, a Leopoldo I. exornatum. MDCLXI. Sophia Bathorea Georgii II. Rakoczii vidua, una cum filio Francisco, se Catholicam palam professæ. MDCLXII. in Thomæ Pálffy Agriensis tum Episcopi manus convenit, ejus deinde opera adversum repentinas Turcarum excursiones utcunque comparata, Jaszoviæ Præpositura. MDCLXIII. Victor ad Parkanum Turca expugnato, cui dein Leopoldopolis opposita, Ujvarino, Posoniensem agrum, quin Moraviam vastat; in tutiora se Tyrnavia recipiente universo Strigonienfium Sacerdotum Collegio. MDCLXIV. reddita Turcis gemina, trans Istrum ad Granum a Suchesio, cis vero ad Gothardum a Montecuculio clades; illius Nitria, ac Leva (non item, quod in hostium potestate

state mansit, Ujvarinum) hujus plurium annorum, cum Turca pax, fructus fuit.

Reliquerat moriens ante quadriennium Kisdius, præter vertendas in Agriensis Cleri Callovix Seminarium Mosdosianas ædes, triginta florenorum millia, cujus æris domusque administrationem, Capitulum, Societatis Jesu Patribus MDCLXV. tradidit. MDCLXVI. II. Januarii Polonii obiit quinque Lustrorum Strigonienſis Metropoliſta Lippaius, XX. Menſis ejusdem die, Hungara funebri panegyri per Præſulem noſtrum Stephanum Zienneyejum celebratus. Dicitur is in pia opera uniſerſim quingenta Rhenenſium millia, ſerſim vero in Ujvarini communiſionem tercentum quadraginta millia impendiſſe. Ejusdem ære præter Trenſinienſes, etiam Roſnavienſes & Gyöngyöſſienſes muſæ viſitant, quibus & Neololium, Szakolczamque, ac Schemniczium (illius potiſſimum opera) patuit aditus. Aſceſeos, qua quotannis modo Trenſinii, alias Tyrnavix animum percoluit, multum amans, illud ſervatoris dictum: „ Quid prodeſt homini, ſi mundum uniſerſum lucretur, animæ vero ſux detrimentum patiatur, aut: quam dabit homo commutationem pro anima ſua; „identidem repetebat; injurias tranquillo animo, peracutos vero, quibuſcum conſictabatur, pedum ac manuum dolores, immotis labiis (perferre ſolitus. Qui plura de eodem
volet,

volet, editum Tyrnaviæ, Quinque Lip-
paiana lustra inscriptum, opus consulat.

Wittenbergenſe dogma profeſſi, æmu-
laturi Tyrnavienſem, Caſſovienſemque
orthodoxos, aſſi V. Aprilis ejus anni die,
inſcio Rege, Academicæ Fabricæ funda-
menta Eperieſini jacere; verum ſevere a
piſſimo Leopoldo increpitis MDCLXVII.
obnunciatum eſt opus.

MDCLVIII. Schemnicziennes Catholici
exuti reliquis, unum incerti religioſi or-
dinis, Hoſpitalenſe nuncupatum tem-
plum, idque autoritate juris patronatus
regii obtinent.

Ad annum MDCLXIX. promimus So-
pronienſis Convictus ejus anni diplomati
ſubjuncta Præſulum nomina:

Datum per manus fidelis noſtri dilecti
nobis Reverendi Franciſci Szegedii Ec-
cleſiæ Vaciensis Episcopii, Conſiliarii no-
ſtri, ac per dictum regnum noſtrum Hun-
gariæ Aulæ noſtræ Cancellarii in civi-
tate noſtra Vienna Aſtriæ, die XXVII.
Mensis Januarii anno Domini MDCLXIX.
regnorum noſtrorum, Romani XI. Hunga-
riæ & reliquorum XIV. Bohemiæ vero XIII.
Reverendiſſimis ac Venerabilibus in Chri-
ſto Patribus & Dominis, Georgio Szelep-
cſenyi Metropolitanæ Strigoniensis, & al-
tero Georgio Szécfényi Colocensis &
Bacſienſis canonice unitarum Eccleſiarum
Archiepiscopis, Thoma Pálffy ab Erdödy
Agrienſis, fratre Martino Borkovich ele-
cto Zagrabiensis, Leopoldo a Kollonics
Ni-

Nitriensis, Georgio Bársonyi Varadiensis, dicto altero Georgio Szeclényi administratore Jaurinensis, Matthæo Szent Tamásy Transilvaniensis, Stephano Zlennyei, Velprimiensis, altero Fratre Hyacintho Mokripodari Csanadiensis, Joanne Gubafoczy Quinque Ecclesiensis, Joanne Smolinavich electo Segniensis, & Modrusiensis, Episcopatu Scopiensi vacante, Francisco Gorup electo Noviensis, Joanne Szálzy Syrmienensis, Georgio Pongrácz Samandriensis, Scardonienſi Episcopatu vacante, Andrea Mokhay electo Corbaviensis, tertio Fratre Christophoro de Roka Tinniniensis, quarto Fratre Penlich electo Bolnensis, & Georgio Berdoczy electo Rolonensis Ecclesiarum Episcopis, Ecclesias Dei feliciter gubernantibus."

Bini isthoc ævo ad summa quæque cum sacræ, tum profanæ Reipublicæ munia ob-eunda non tam comparati, quam nati Comites Palfy, Agriensibus Infulis incla-ruere. Thomas Csanadiensis, Vaciensis-que, ac Agriensis antea Antistes sicutum pro Nitriensi Episcopatu examen, Viennæ XVIII. Februarii, MDCLXX. coram Cardinale Antonio Pignatellio, postea Innocentio XI. Pontifice subiit; Ferdinandus autem non ita multo post Csanadiensis, ac demum Agriensis Episcopus dictus.

MDCLXXI. Caput aliquantum efferre Catholica Religio visa, præsertim ubi ardore promovendi veri Dei cultus incen-sus

fus G. B. E. V. P. S. C. R. M. C. (seu
 Georgius Barsonyi Episcopus Varadiensis
 Præpositus Scepusiensis Sacræ Cæsareæ Re-
 giæque Majestatis Consiliarius) edito in
 vulgus libello: „veritas toti mundo de-
 clarata“ Sacram Cæsaream, Regiamque
 Majestatem non obligari tolerare in Hun-
 garia sectas Lutheranam, & Calvinianam,
 viam præiit. Tradita sub id tempus
 Agriensi Sacerdotio illa vasti non minus,
 quam elegantis operis Callovienfis D. Eli-
 sabethæ Basilica, cui post domitos ad
 Györkium sequenti (MDCLXXII.) anno
 publicæ pacis turbatores altera ejusdem
 urbis, D. Michaelis, hodie Sororum S.
 Ursulæ, accessit. Rediere mox plures
 aliæ, nominatim Györkiensis, Tallyen-
 sis, Tokayensis, Liskensis, ac binæ
 Eperiesienses postliminii jure ad Catholi-
 cos. Prosper æquæ usquequaque causæ
 exitus magna parte Leopoldi milita-
 rium Præfectorum cum Caroli Pálffy, Pau-
 lique Elzterházy, tum Koppii ac Vol-
 kræ consilio, operæque debebatur.

Vim, potentiamque humanæ (quippe a
 divina exortæ) Majestatis revereri debue-
 rant novatores; at injectis in sancta am-
 borum Barsonyianorum, Georgii, Episcopi
 consecrati, ac Joannis præsentia Regiæ
 in judiciis Locumtenentis Pronotarii cor-
 pora manibus, hunc crudeliter neci de-
 dere, illum fustibus minutim dipungere,
 nihil veriti. Alter hic jam (si sublatum
 Kosztolanyii hoc eodem seculo in furcam

Somogyium *) huc accenseas) e regiis
Judicibus Novatorum furoris victima
cecidit. Damus rem ipsius Episcopi
Barsonyi verbis:

„ Posteaquam die XVI. proxime præ-
teriti mensis Julii, anno hoc currente
MDCLXXII. possessione Turaluka in Co-
mitatu Nitriensi existente habita, con-
vocata, & congregata ibidem ex diver-
sis Domini Berényiensis pagis manu ar-
mata, Lutheranae hæresis rusticorum col-
lue, me salutem animarum eorundem
rusticorum sitientem & quærentem præter
omnem spem, & expectationem, tanta
rabie hæretica invasissent, ut dispersis
primo magna ex parte meis servitoribus,
mox & ante omnes meum unicum fratrem
carnalem; & uterinum Joannem Bárso-
ny, alias S. C. R. M. Protonotarium se-
curibus, & variis armorum generibus;
post vero immediate personam meam, sæ-
vissime aggredi præsumserint, & prædi-
ctum fratrem meum charissimum crude-
lissimis verberibus, & variis affectum
vulneribus, tandem in capite, plusquam
tyrannica rabie, pluribus infixis securi-
bus sævissime, dulcissima Jesu & Mariæ
nomina continuo prominentem, & invo-
cantem trucidarunt. me vero decussum,
& jacentem in terra, securibus, fustibus,
instrumentis trituratoriis, aliisque rusti-
cani furoris armis, a planta pedis, usque ad
„ver-

*) Stephanus Somogyi, Director causarum regalium.

„verticem capitis, plus quam spatio unius horæ quadrantis, ad modum alicujus manipuli adeo concusserunt, inflicto etiam lethali vulnere in capite, intentataque etiam, sed per Deum non permilla, ad ultimum globi traiectione, ut nisi Deus, in cujus manu est vita, & mors hominis, me miraculose ex arcana, & sibi soli nota causa, conservasset, naturaliter inter, & post tot, & tanta verbera, ac vulnera mihi supervivere erat impossibile.“

Quem Clemens X. anno MDCLXXIII. ejusmodi epistola solatus: „Intimo cum mœroris sensu accepimus facinus immane, quod in te ad amplificandam religionem egregie incumbentem, & in germanum tuum, eum in scopum dextre collineantem, iniquissimi homines perpetrarunt. Etenim laboramus cum laborantibus in vinea Domini die, ac nocte, & persensiscimus bona, ac mala, quæ iis accidunt. Non mediocriter tamen recreat nos tuum lethale vulnus, fratris truculenta nex, dum odio fidei illata perpendimus. Mortem enim, quæ immortalem præstitit fratrem, vitæ brevi præferendam; vulnus, quod certum pignus est repositæ certantibus legitime coronæ, tibi gratulandum ducimus. Eja igitur Venerabilis Frater, sume animos Pastore Christi ovium dignos, & novo impetu ad majorem Dei gloriam nitere, sic præstantissimi muneris partes impleveris, & perennes in concilio justorum laudes commerueris. Id

„even-

„eventurum nobis plane pollicemur. Te, & contumeliarum socios, patris affectu complectimur in Domino. Sempiternus Pontifex jugia vobis cœlestis gratiæ dona impertiat, quos Apostolica benedictione nos prosequimur.“

Malæ causæ pejus tuendæ œstro MDCLXXIV. acti alii, vinctos Sacerdotes Budam usque trahere, ac Turcis (tempori tamen Szecsfényiano lytro redimendos) dedere; pars ternos ad Miaviam Presbyteros, binos autem D. Pauli Religiosos ad Calloviam enecare immaniter.

Nondum a Luporum morsibus agnus apostolicus Barsonyius plene convaluerat, cum transcurso iterum speciosis (ut sunt Evangelizantium) pedibus Scepusio, Leutschovix, maximum in foro templum, legitimis possessoribus post centum viginti quinque annos, cum duabus sacris ædibus restitutus adfuit, & cum ibidem, tum alibi per se, atque alios, intra quadriennium, mille septingentos sexaginta octo in Ecclesiæ sinum reduxit. Sumptus hic calculus ex MS. Hevenessiano, cui titulus: „Computus seu numerus conservorum, in subsequentibus possessionibus Comitatus Scepusiensis, Diœcesis Strigonien-sis factus, ac per Reverendissimum D. Georgium Barsonyi Episcopum Varadiensem, & Præpositum Scepusiensem præsentatus, anno MDCLXXV. die X. Augusti.

Operæ pretium fuerit iisdem, alia tria supra sexaginta, ad orthodoxum dogma

converforum millia, scribentis ad Clemen-tem X. Szelepcsfényii verbis accensere:

„ Beatissime Pater: post orationum, & sacrificiorum meorum humillima suffragia. Ejus quidem eram non solum animi, sed plane constantis propositi, & voti, ut pro lucrando sacro jubileo, limina S. S. Apostolorum invisam, ac invisendo, me demississime ad Sanctitatis vestrae pedes provolvam, gratiam, & Apostolicam ejusdem benedictionem imploraturus, ac de iis, quæ novissimis temporibus pro Ecclesia Dei, cultusque divini amplificatione, & hæresium in regno hoc Hungariæ extirpatione, antea Apostolico, & Mariano, jam vero partim sub jugo Turcico gemente, partim vero per injuriam temporum diversis hæresibus infecto, exantlaverim, exactam, genuinamque rationem redditurus. Verum cum ob ingravescentis ætatis, & novennarii Climacterici anni mei crebras alterationes, tum etiam ob muneris, quo Cæsareæ Majestatis Locumtenentem, & regni hujus non solum in spiritualibus, sed etiam temporalibus Primatem ago, onus (his præsertim periculosis revolutionum temporibus) gravissimum, conatibus meis satisfacere nequeam, veniam spero; habeo enim Pontificem Clementem, qui potest compati infirmitatibus meis. Interim exhibitorem præsentium Reverend. Franciscum Jani, Abbatem de Monostor Archidiaconum Sasvariensem, & Canoni-

„ cum

„cum meum Strigonienſem, cui viſitationem quoque ſacrorum liminum loco mei detuli, ad pedes Sanctitatis veſtræ humillime præſento, qui nomine meo, & oretenus, & ſcripto repræſentabit converſionem animarum, quas Dei benignitate intra quatuor circiter annos ſupra ſexaginta tria millia, hac in mea duntaxat Archidiœceſi (uti ex annexa relatione intelligere dignabitur) lucri feci; nullus dubitans, quin Sanctitas veſtra ſereno vultu, & innata ſibi clementia, hos meos cum exultatione portantem manipulos ſit complexura, ulterioſque meſſi meæ, ſuam Apoſtolicam benedictionem impertitura. Recuperata enim brevi, ut ſpero, priſtina valetudine, ejus ſum Deo auxiliante intentionis, ut me ad remotiores etiam regni hujus partes, ſuffraganeas videlicet Metropolitanæ Archidiœceſis meæ, Eccleſias conferam, & reſiduas, quæ perierunt ex Iſraël oviculas, ad caulas Eccleſiæ reducam, ea cum diſpoſitione, ne amplius luporum rapacium, & aprorum vineam Domini demolientium prædæ exponantur. His iterato etiam ſacros Sanctitatis veſtræ pedes, demiffiſſime exſculans, indignis meis precibus divinam bonitatem exoro, fervet Sanctitatem veſtram orbi Chriſtiano, & Eccleſiæ ſanctæ ſuæ; quam diutiſſime florentiſſimam. Poſonii MDCLXXV.“

Zſennyejum Antiſtitem noſtrum cum collegis ſuis, Thoma Pálſio Nitrienſi, &

Joanne Gubafoczy Quinque Ecclesiensi Præfulibus, animarum lucro inter aperta quoquo vitæ discrimina inhiasse, scriptores memorant, etsi non item censum reductarum ab eo Christi ovium, aut receptorum ex Acatholicorum manibus templorum ineant.

Parentatum Cassoviæ geminis summis viris, II. Januarii MDCLXXVI. Agriensium Præfuli Szegedio, qui decem florenorum millibus redemptas a Rakocziana familia decimas, Kisdiano Seminario legavit; XVIII. vero Augusti MDCLXXVII. Principi Francisco Rakoczio. Is valere jussu Helvetico dogmate, Munkácsini MDCLXX. orthodoxum amplexus fuerat, ac didito in vulgus, sub officii Rakocziani nomine, precatorio libello, nomen dederat.

MDCLXXVIII. inductus in Hungariam pauperum regularium Clericorum Matris Dei (vulgo Piaristarum) religiosus ordo, quod quidem e clarissimis patriæ nostræ scriptoribus ita pluribus refert: „Joannes Carolus Palfius, communicato cum parente sua Francisca, Comitissæ Joannis Eusebii Khuen de Belasy filia, ac Pauli palfi Palatini vidua consilio, novas virorum religiosorum colonias MDCLXXVIII. in Hungariam deduxit. Placuit illas ex ordine Clericorum regularium, quos a piis scholis, Piaristas vulgo vocant, petere, ac Prividiæ, Palfiani juris municipio, in valle Nitriensi posito, salutem civium, pue-
,, rili

., rili ætati, quod primum habent in munere, rebus optimis instituendæ, collocare. “

Repertus iterum, qui restaurato Botskajii, Betlemii, ac utriusque Georgii Rakoczii exemplo, Acatholicis jure adempta templa vi recipienda ratus, Emericus Tökölius. Dedit & accepit is eodem anno cum collecto ex Hungaris, Polonis, Transilvanis ac Turcis exercitu non temendas clades, & post sublatam ex auriis vallibus ingentem tam facti, quam infecti æris summam, hyeme duntaxat servandas inducias, dolo cum nostris pactus est.

Nam vere anni sequentis (MDCLXXIX.) ad ingenium & campum rediit, pluribus deinceps annis eandem continuaturus catastrophem. Quemadmodum autem Scepusii, cujus Præposituram cum Agriensi pedo simul tenuit, priori anno Bársonyus, ita præsentis Thomas Palfius Nitriensis Episcopus Viennæ, ubi Regis Cancellarium egit, vita functus est, qui tricenis Rhenensium millibus æstimatos Heiczenfes fundos, Kisdiano Seminario perpetuo donavit.

Fine ejusdem anni, ubi Leslæus Tökölii alleclas Jaszovia expulit, recens dictus Agriensium Præsul Ferdinandus Palfius, loci illius B. V. Præposituræ ædes resecuravit, dumque habitis Callovix polemiciis dictionibus alios orthodoxæ religioni adjungit, alios in eadem stabilit,

ipse in febrim, quæ ei XXXI. Octobris MDCLXX. mortem concivit, incidit.

In Comitibus MDCLXXI. apparuit oppositus a nauci flocci (quis enim nomen & cognomen ex iis S. A. S. T. D. E. P. P. H. extundat) homine illi Barionyiano libellus : „Falsitas veritatis toti mundo declarata, in negotio tolerantiae exercitii publici religionis Protestantium in Hungaria, breviter, & dilucide ostensa,“ qui seipsum (ita misere consarcinatus erat) refutavit.

Præfatus regio Palatio in iisdem Comitibus Paulus Eßzterházius, ac in septimum mensem, refragantibus Acatholicis, usque indulgendum mitissimus princeps Leopoldus ratus, ut iisdem excitandi in quovis collimitio, ac regia civitate oratorii copia data sit, ceteris tamen Ecclesiis in statum anni MDCLXX. repositis.

MDCLXXII. advertere Metropolitam Szelepcsényium quatuor illæ XIX. Martii in galliis editæ propositiones, inter quas ordine quarta agebat: in fidei quoque questionibus præcipuas summi Pontificis esse partes, ejusque decreta ad omnes, & singulas Ecclesias pertinere, nec tamen irreformabilius esse judicium, nisi Ecclesiae consensus accesserit, vetitasque tali formula XXIV. Octobris pronuntiavit: donec super eis prodierit infallibile Apostolicæ sedis oraculum, ad quam solum divino immutabili privilegio spectat, de controversiis fidei judicare.

Ist-

Isthoc anno cum Calſovia, tum Veſprimium in Tökölſii poteſtatem venit, qui ſuas, cum Viennam MDCLXXXIII. obſidentis Karæ Muſtaphæ copiis pariter conjunxit. Ubi vero ea expeditio ſecus accidit, receptum cum Strigonio, Viſſegrado, Vacio, & Peſtino Veſprimium, *) ac Tökölſius eodem anno cum Turcis ad Viennam, Parkanum, & Leutſchoviam tertium proſtigatus, in comunionem multiplicis victoriæ veniente Innocentio XI. qui & hoc, & præcedente anno; luculentam ſymbolam in bellum contulerat.

Temporis illius Hungariæ Eccleſiæ ſtatus vel ex uno Romanæ Curie ad Szepceſenianas (ut arbitror) literas reſponſo, ſat liquet:

„Innocentius &c. Venerabilis Frater ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Ad recitationem literarum, quibus de afflicto Hungariæ, ac Diœceſis inprimis tibi commiſſæ ſtatu diligenter nos docuiſti, ex intimis plane præcordiis ingemuimus, effuſisque ad Patrem miſericordiarum, & Deum totius conſolationis, qui juſtos in tribulationibus diu eſſe non ſinit, humil-
limis precibus eum enixe rogavi-
mus, ut exortam in iſto regno adverſus fideles ſuos ſæviffimam tempeſtatem, ſpiritu oris
ff 5. ſui

*) Lexicum Martinier ita habet: la Ville de Veſprim, qui eſt defendue par un fort élevé ſur une Colline, ouvrit au commencement de la Campagne de 1683. ſes Portes au Comte Tökölſy; mais ſur la fin les mécontents, & les Turcs en furent chaffés par le Baron de Mercy.

sui quamprimum dissolvat, & educat eos de potestate tenebrarum, & de manibus furentium hæreticorum. Dum vero tantam rerum perturbationem nobiscum impense dolemus, non possumus non vehementer lætari de invicta fortitudine, qua eosdem fideles acerbissimam persecutionem pati, & nonnullos sanguinem ipsium, vitamque pro catholicæ fidei confessione profudisse intelligimus, divinamque bonitatem non omittimus accurate exorare, ut in adversis omnibus alacriter sustinendis magis, magisque gratiæ suæ ope superstites roboret, atque confirmet. Quod quidem sicut fraternitas tua salutaribus monitis hætenus egregie præstitit, ita indefinenter etiam præstituram non dubitamus. Ubere vero de hoc, eximio zelo, ac pastoralis vigilantia tuæ laudes in præsens tribuentes, nullam quæ se offerat, occasionem dimitemus, propensos erga te animi nostri sensus re ipsa tibi declarandi. Cæterum ad sacra Apostolorum limina tuo nomine visitanda dilectum filium Joannem Janium a te ad id deputatum libenter admisimus; & congregationi ejusmodi negotiis examinandis præpositæ mandavimus, ut quæ supra memoratis literis ad Ecclesiam tuam spectantia, nobis exposuisti, serio perpendat, iisque opportune consulat. Fraternitati interim tuæ, Apostolicam benedictionem peramanter impertimur. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo piscatoris die XXII. Maji.

Maji MDCLXXXIII. Pontificatus nostri anno septimo. “

MDCLXXXIV. summus ævi illius belli Dux Carolus Lotharingus, Neosolii criminum veniam, cientibus in superiori Hungaria turbas, nomine Regis vulgavit, qua freti multi Comitatus, ac liberæ civitates ad obsequium redierunt. *)

MDCLXXXV. deditis Ujvárino, Szolnokino, Eperiesino, Cassovia, ac Debreczino, præcipuus Tökölíi ductor Petneházíus ad regias partes transit, Princepsque Transilvaniæ Michael Apafius, annuam Leopoldo I. pensionem spondet; captus contra Varadini a Turcis Tökölíus, Byzantino carceri includitur.

Mortuus hæc inter incomparabilis, 'ac unum prope labentis tum Patriæ fulcrum Szelepcséníus, cujus potissimum ære Vienneensem obsidionem nuper tolerantem militem, Kolonicscius solatus, deinde autem Pestiensis invalidorum militum domus, parte quadam stare cœpit. Cadaver, ut supremum ipse jusserrat, ad Marianas Cellas in Styriam deportatum. „ Corpus meum exanime (inquiunt ejus testamenti tabulæ) volo, ut statim portetur in carpento junctis sex equis ad Cellas gloriosissimæ Dei Genitricis Virginis Mariæ, inibi in Capella S. Ladislai a me exstructa, & sepulcro jam factó, absque omni pompa tumulandum. Verum sequenti die,

&

*) Frustra septimo tentata anno isto Budæ obsidio.

& reliquis intra septimanam, trecentæ Mis-
sæ celebrentur, pro cuius voto & refrige-
rio animæ meæ, lego hypothecata mihi
oppida. — — — Supra quæ habeo ul-
tra quadraginta millia florenorum. Item
pro necessariis Divinis officiis ita, ut
quolibet anno menstruatim celebrentur
duo sacra cantata; lecta autem pro dispo-
sitione Patris superioris, lego XII. mil-
lia florenorum, committendo Joanni Jó-
kaj, quatenus idem cum sufficientibus
expensis hujatibus exangue corpus meum
ad locum præscriptum deferat, ac usque
ad finem sepulturæ, & cærimoniarum ibi
maneant: Carpentum vero una cum sex
equis, Patribus dono offerat.“ Pluribus,
quia nostri quondam Antistitis, hæc exe-
quimur, post cuius fata Strigoniensis Me-
tropolis Scecsényio tradita.

MDCLXXXVI. vix Byzantio liber Tö-
kölius aderat, jam ab Heistero ad Sze-
gedinum cæsus iterum, ac receptum a
Caprara S. Jobbi Castellum. Ita prolusum
felici II. Septembris (septies incas-
sum alias tentatæ) Budensis Metropolis
expugnationi. Elector Bavarus, in cuius
castris Marchio Badensis, & Princeps Eu-
genius militabant; arcis e D. Gerardi ju-
go; Lotharingiæ Dux urbi a pone sitis,
unde illi nomen *) furnis imminebat.
Carolus Palfius cum Capraræ, Taffii, Neo-
burgii & Fürstenbergii equestribus tur-
mis

*) A furnis, in quibus lateres coquuntur, Budæ
germanicum nomen Ofen plurimi repetunt.

mis. Albensem viam contra Vezirium tuitus; duodena vero peditum millia, inter quæ Csakiana legio, e superiori Hungaria Scherfenbergius adduxerat. Enituit in ceteris assultibus legionis Structoris Görgeri, ac Protribunorum Stahrenbergii, ac Kaunitzii, qui etiam vulnus accepit, militaris virtus; supremam autem, qua urbs trium Tribunorum Astii, Spinolæ & Öttingii manu capta, impressionem, bini peditum supremi Magistri Sufa, & Diepenthalius moderati. Prior in murum, quem moriendo nobilitavit, Astius enifus; post hunc Spinola, quem Turca, ubi Öttingius supervenit, haud amplius sustinuit. Sub idem prope tempus Bavari miles arcem penetrat. Cadit denique loci Præfectus Turcicus, reliquis se abjectis armis dedentibus. E nostris, obsidionis hujus tempore occubuerunt Dux Curlandiæ, junior Dörflingius, Dux Vallæ Hispanus, ac Mercyus. Thungenius inde primus receptæ ab hoste urbi Præfectus, alter ab illo Csonka Begus (e Turca Christianus) Tribunus impositus. Insolita ob diei ejus triumphum lætitia gestiens Innocentius XI. posteaquam XXII, vacua Purpuratis Patribus subsellia, e quibus unum Leopoldo Kolonicio obtigit, replevisset, piissimi Leopoldi Regis precibus exoratus, D. Protoregem Stephanum, cui post Deum ea Victoria adscribebatur, Hungaris secundo; universæ autem Ecclesiæ communiter colendum edixit. Asserta eo anno

in libertatem Szegedinum, Simonythurna, Quinque Ecclesiæ, Siklossinum, Kapuvarinum; sequenti Agria.

MDCLXXXVII. Seu severum Carassæ supercilium pertæsa, seu nefandis ministrorum suorum consiliis acta, major pars superioris Hungariæ ad Tökölum iterum respexit; Velprimium quoque (novitiarum opinionum cum Papensi oppido in interiore Hungariâ tum sedes) cum Eperiesino, Tokajno, vetere & novo Zolio, Schemniczio, Leva, Nitria ac Polonio in partibus erat. Sopitus utcunque revocatione Carassæ, præsertim post cælum Mohaciæ Turcam (cujus prælii fructus Essekum & Petrovaradinum fuit) tumultus adeo, ut autoribus Cardinale potissimum Leopoldo Kolonicio, ac Regni Palatino, designato Imperii Principe, Paulo Eszterházio, melior Hungaria novenni Josepho Regni coronam, tanquam hæredium IX. Decembris obtulerit. Antistiti nostro Stephano Zsennyejo, quod is jam X. Aprilis mortuus, haud ita, quemadmodum Paulo Szecsenyio, qui illi XXV. ejusdem mensis apud nos successit, iis solenniis interesse licuit.

LXXII. PAULUS VII. SZECSENYI.

1687 **F**raterne is etiam, an tantum Patruelis Strigoniensis Metropolitæ Georgii? id dubium; at certe religiosus D. Pauli Ere-

Eremitæ exstiterat. MS. Vesprimiense contendit illum, antequam ad nos idem appelleret, Quinque Ecclesiarum Præsulem fuisse. Duobus inde, & viginti annis nostras ille Insulas, quibus MDCXCVIII. Colocenses accedere, tenuit. Cujus intervalli res aliunde iterum conquisitis notitiis fartum pergimus.

Delatus Paulo nostro cum Agriensi Episcopo Georgio Fenessio, Vienna Posonium XVIII. Octobr. anni MDCLXXXVII. adventantem Josephum, nomine Comitiorum salutandi honor; XXIV. vero Novembris anni ejusdem stabilitæ illi per Romanam Curiam nostræ Insulæ.

MDCLXXXVIII. recepta cum Szigetho utraque cum Hungariæ, tum Serviæ *) Alba regia, restaurataque Syrmienensis Episcopalis sedes, quæ juris utriusque laurea, ac Cſornensi Præpositura insignito Francisco Janio obtigit.

MDCLXXIX. Badensis ductu Servia reliqua, Bulgariæque; Piccolomini autem Bosnia asserta. In fortiter gestæ in Croatia rei specimen, missa Leopoldo per Draskovichium XII. vexilla Turcica.

MDCXC. strui Tyrnaviæ cœptus Marianus Colossus, de quo Strigoniensis pallii candidatis aliquando accensus Tyrnaviensis Collegii Rector, Ladislaus Zſennyei, ita scriptum reliquit. " Ad Eccle-

*) Alba regia Hungarica, patrio idiomate Székesfejérvár, Alba regni Serviæ, seu Belgradum Nándorfejérvár appellatur.

Ecclesiam nostram refertur etiam Coloffus Marianus ex marmore eleganti, prope templum nostrum in fundo Collegii, in eum peculiariter finem empto, anno MDCXC. a fundamentis erigi cœptus, in quem Illustrissimus, ac Reverendissimus D. Georgius Fenesy, Episcopus Agrientis, plus quam trium millium florenorum expensas liberali manu suppeditavit. Recidere hoc anno in hostiles manus nuperi belli lucra, Vidinum, Orsova, Nyssa, ac Belgradum: Lippha Tökölianis cessit, illatusque per Turcas jamjam fame caluris Gyulæ, Varadini, ac Temesiæ arcibus comineatus: Insigni tamen iterum clade MDCXCI. ad Szalankemum hostis affectus, sequenti vero MDCXCII. Varadinum a Heidershemio Turcis ademptum. MDCXCIII. editis polemicis opusculis, atque inedita Historia Ecclesiastica Hungarorum notus Otrókocsius, repudiata Calvinii doctrina, orthodoxam Tyrnaviæ professus est.

Annus MDCXCIV. emissio palam. a Cæsare Leopoldo Viennæ, ad D. Stephani, cujus formulam hic damus, voto illustris:

„ Omnipotens sempiterne Deus per quem Reges regnant, & in cujus manu sunt omnium potestates, & jura Regnorum: Ego Leopoldus humilis servus tuus, coram divina tua Majestate prostratus, immortales tibi ago gratias, quod in virtute, & magnitudine brachii tui, Turcarum & Barbarorum exercitus immanes,
Tui

„tui nominis hostes ab Austriæ Metropoli, ejusque finibus abegeris, quod inclytum Hungariæ Regnum, olim a Stephano Rege antecessore meo admirabili matri tuæ donatum, post vero Turcarum tyrannide ejus cultui prope totum ereptum, mihi clementissime restitueris. Gratias inquam, reddo tibi Deo immortalis, victoriarum omnium largitori, & restitutum mihi a potenti tua dextera Regnum, sanctissimæ & admirabili matri tuæ, cœli, terræque Reginae, magnæ Hungariæ Dominæ, iterum dono, dico, dedico: totumque ejus protectioni consigno: humillime orans, velit in illud, tanquam iterato suum, misericordiæ suæ oculos convertere, & Paganorum gentes, quæ in sua feritate confidunt, illudque infestare non desinunt, potenti sua virtute contertere: ac utrumque bellum *) pace universali, ad maximam tuam gloriam terminare. Insuper voveo, ac pro me, & successoribus meis promitto, me ad propagandam nominis tui gloriam, & matris tuæ, Dominæ nostræ honorem, Parochiales Ecclesias per Hungariæ Regnum, tum barbarorum tyrannide, tum temporum calamitate destructas, iterum erecturum, & competente Parochis sustentatione dotaturum: ut omnes a clementia tua meo imperio subiecti, te verum Deum debito cultu adorent, & sanctissimam ma-

„ trem

*) Imperiale videlicet, & Turcicum.

„trem tuam, & Dominam magnam nostram venerari addiscant. Suscipe igitur clementissime Deus servi tui demisse te adorantis vota, & me, conjugem meam, liberos, domumque meam, populos, exercitusque meos, regna omnia, ac provincias meas, continua misericordiae tuae protectione custodi, gubernare, tuere, & defende. Amen. “

MDCXCV. Posonii, Strigoniensi Metropolitae Georgio Szecsenio parentatum, cui Leopoldus Kolonicus successor datus. Perit cum Lippha destinatus oppugnandae Temesiae bellicus adparatus.

MDCXCVI. incassum resumta Temesiae obsidio. Maduit VIII. Decembris anni ejus spectante populo, & regionum cis, & trans Tybiscum, armorum Praefecto Andrea Corbellio (cujus super eadem re testimonium producimus) Pötsiensis Ruthenici ritus, in Comitatu Szabolcsensi, Agriensis Dioecesis B. M. V. icon.

„Sacratissimae Caesareae Regiaeque Majestatis, generalis campi Marschalli Locumtenens, unius regiminis Cataphractorum equitum Colonellus, nec non partium superiorum regni Hungariae, cis & trans Tybiscum, pro nunc Commendans generalis, Joannes Andreas Comes a Corbelli, praesentium tenore notum facio, significans sub bona fide christiana, & juramento, quo sacratissimae Majestati Caesareae obstrictus sum, quibus expedit universis: quod inaudiens imaginem B. M. V. la-

„ cry-

„crymas fundere in facello Ruthenico; Possessionis Pöcs vocatæ, ad quam videntem devotionis causa etiam ipsemet exiit, cum pluribus militaribus, quam aliis etiam Comitatus Szabolcsensis Officialibus, quo perveniens, fateor me vidisse præsentem imaginem B. M. V. actu flevisse, & quidem sub ultimo sacro circa elevationem, copiosius lacrymas fundere, quo finito propriis manibus defluentes lacrymas detergi tela quadam munda, in qua etiam actu vestigia lacrymarum apparent. Ex post vero, pro tollendo omni scrupulo, curavi deponi memoratam imaginem, & coram omnibus tam Catholicis, quam A Catholicis strictissime perlustravi, ne subit aliquis dolus; qua investigatione facta, nullum omnino dubitandi fundamentum inveniens, reverenter reposui, & omnes adstantes una voce maximum agnovere Dei miraculum. Et hoc factum est octava mensis Decembris, festo Immaculatæ conceptionis B. M. Virginis. In quorum fidem dedi hanc meam attestationem, Tokajni I. Januarii MDCXCVII.“

Eodem anno Joannes Sigray, Præpositus antea Vesprimiensis, tum vero recens renunciatus Tinniniensis Antistes, Scepusiensem Præposituram adiit. Annus MDCXCVII. gemina victoria nobilitatus, altera Principis Eugenii de Turca ad Zentham, altera Friderici Augusti Saxonæ Electoris de se ipso, hoc majore, quod superatis Majorum suorum præjudi-

ciis, se palam Viennæ Romanæ Ecclesiæ dedidit. Quibus addenda secunda Vaudemontii adversus tumultuantis superioris Hungariæ cives prælia, ductis ab eo Viennam in triumphum partium, Primipilo Francisco Tokajio, & Calviniani dogmatis præcone Martino Kallajio, quorum ille mox, ut carceri mancipatus est, hic antequam in illo animam edidisset, reiectis novitiis, ad avitos patriæ ritus reversus est.

Data MDCXCVIII. poscentibus Turcis ad Carloviczium pax. MDCXCIX. elato Jaszoviæ Agriensi Præsuli, Georgio Fenessio, laudator Alexander Szörényius obtigit. *).

MDCC. restauratum per loci Antistitem Michaellem Duornikovichium Vacien-
se Capitulum. MDCCI. Res novas molitus Franciscus Rakoczius, Neostadiensi carceri, unde sequenti (MDCCII.) anno elapsus, deditus. Tumultuantes XIV. Augusti ejus anni Rasciani, fratrem Nicolaum Plumbensem ordinis S. Francisci, Provinciæ Argentinæ, emeritum Theologiæ lectorem, ac Bosnensem Episcopum in frustra secant.

Reverso MDCCIII. e Polonia Rakoczio intestinum bellum inchoat. Nec patriæ, nedum Moraviæ, Austriæ, Styriæve aris & focis (quod præter Regnum etiam Eccle-

*) Notus ab editis, & ineditis eloquentiæ, ac Historiæ operibus.

clesiam oderint) parcebant MDCCIV. cives degeneres.

Infractus aliquantum MDCCV. ad Tyrnaviam, Heistero frontem, Czoborio tergum premente, sed mox in Dacia potissimum referbuit amentium furor. Obiit interea Leopoldus. Satagente itaque Josepho, conciliandæ inter partes pacis causa, Angliæ, Bataviæque Oratores Tyrnaviam commeant. Inter Regios Archiepiscopus Colocensis, & administrator Vespriensis Episcopatus, Paulus Szécsényius; Rakoczii vero nomine Bercsényius, qui rem interturbavit, ibidem aderat.

MDCCVI. Rakoczius Szecsénii a popularibus dux; a collectis autem MDCCVII, Albæ Juliæ Dacis, etiam rex acclamatus. Onodini, publicæ licet fidei cōmmeatu instructi Rakovszkius & Okolicfányius, quod pro libertate, quam cūsum æs male crepabat, melius locuti, trucidantur. In locum demortui Koloniczii Dux de Saxonia Christianus Augustus, Strigoniensis Antistes dictus.

Altera licet jam clade MDCCVIII. ad Trensinium attritis malecontentis, Ujvarinum tamen, quod cum Vesprius, Vacia, Agria, & Cassovia iidem tenebant, eripi haud potuit.

Fame, quam mox pestis excepit, & continente bello tripliciter funestus MDCCIX. annus iniit, quo patria, dum contra fas libera fieri gestiit, propemodum nulla effecta est. Tantum erat, ut

Agriensium Antistes Telekessius, & Vaciensium Præpositus Berkessius Rakoczianæ partis, catholicos destituisent, & A catholicum oblitteratis pulcherrimis Mariani, & Apostolici nominibus, Regnum omne evaserat.

Sed curæ fuit, ut statim videbimus, gens, ac urbs nostra superis. Vespri- mium, quod juxta adhuc tumultuabatur, fine ejus anni per regios receptum, Loci Præfecto (Arcis Kállo jam etiam alias proditore) Ecksteinio, cum sex primoribus, capite facinus luente. MDCCX. Internecione ad Vadkertum deleta factio reliqua; capta Ujvarinum, Szolnockinum, Agria, ac Eperiesinum; una jam in Rakoczii, qui se in Poloniam ejecerat, partibus Cassovia, ac Munkacsia.

Vita functo XIII. Aprilis MDCCIX. Josepho I. eluxit materna, in offerenda errantibus venia, & resipiscentibus gratia, Augustæ Eleonoræ clementia; Joannis vero Palfii, & Alexandri Karolyii singularis in pacandis patriæ civibus facundia.

Utne seriem domestici belli rumpere- mus, huc Pauli nostri, quæ XXII. Maji præcedentis (MDCCX.) anni intercessit, mortem rejecimus. Qua is, per durissimi illius temporis, quo exul Colocsa, & Vespri- mio plurimum aberat, calamitatem potuit, propriam Szecsénianæ genti liberalitatem exeruit, opes cumprimis in Leitapontanos S. Augustini fratres, larga (qualis nempe his manica) manu profun- dens.

dens. Spectatur hodie in loci ejus
religiosorum triclinio, utriusque Sze-
csényii icon *) Georgii quidem Strigo-
nienlis Archiepiscopi iconi, hi versus
subscripti:

Vos Fratres bene fundassem, si vita
fuiſſet.

Hoc quia non potuit, vir bonus al-
ter aget.

Pauli vero Colocensis Archiepiscopi, ac
Episcopatus Vespriensis Administrato-
ris iconi, sequentes:

Alter quod voluit, praeventus morte
nequivit,

Qui quod praestiterat, vir bonus iste
confuit.

LXXIII. JOANNES IX. VOL- KRA de HEIDENREICH- STEIN.

Vetusto is, ac jure civitatis (indigena-
tus vocant) apud nos donato, stem-
mate prognatus, Romæ in Collegio Ger-
manico adoleverat: unde redux, sacerdo-
tum ad S. Martinum Præfecturam, Poso-
nii MDCXCVIII. iniit. Gradus hic erat

1710

g g 4

ad

*) Ad hunc annum spectat Posoniense Monumentum:
Tribus magnis, Hungariæ Columnis, Petro Paz-
mano S. R. E. Cardinali, & Archiepiscopo Strigon.
Georgio Lippai etiam Archiepiscopo Strigon. Geo-
rgio Szecsényi itidem Archiepiscopo Strigon. Patriæ
Patribus, quorum veneranda ossa, hac requiescunt
in fossa. Posuit hunc lapidem gratitudinis ergo
S. R. I. Princeps, Paulus Esztorus, Regni Hung.
Palatinus. Anno Domini MDCCX.

ad Insulas, quas eo ipso, quo Decessor
suus Paulus Szecfényius obierat, anno
consecutus. *) **)

Dominabatur (quod ut primas Præfulis
curas comperias, indicandum) cum in ur-
be, tum Diœcesi nostra, Turcicorum, ac
domesticorum bellorum reliquiæ, infelix
Calvini lolium. Foris, statim conjecit
sapiens Antistes, opus futurum curioni-
bus, qui, quoad domi iidem adolesce-
rent, aliunde excitis sarcindi forent.
Seraphici ergo Patris institutum profectos,
quos ipse illic jam repererat, corrogan-
dæ alioquin per Diœcesim stipi intentos,
sublevandis in Dominici gregis cura Pa-
storibus, una præsto esse voluit; ne vero
excolendæ, Cleroque per vices adlegen-
dæ juventuti Moderatores deessent, Præ-
vidiæ, Nitriæque ac Szegedini teneræ
ætatis institutione, inclarescentes piarum
Scholarum Clericos accersendos censuit;
cujus hi votis lubentes subscripsere, du-
ctaque in urbem nostram colonia, statores
præsentis literariæ, & magna pars chri-
stianæ pariter rei effecti sunt. Suffece-
rit hæc tenuibus lineis adumbrasse, qui-
bus in clariore luce ponendis, facile nobis
ejusmodi virum succedere patiemur, cui

ad

*) Cum Præpositura Posoniensi simul Archidiaconi, &
Parochi Posoniensis, & per eundem districtum Vi-
carii munus tenebat,

**) Successit eidem in Posoniensi Præpositura Emeri-
cus Csáky, deinde Colocensis Archiepiscopus, ac
Cardinalis.

ad exscribenda conditæ illius apud nos MDCCXI. religiosæ domus adversaria, aditus patuit.

Educendo autem junioris Cleri S. Annæ honoribus dicato contubernio Volkra, quæ non vulgaris laudis materia, primam, etsi non itidem supremam, quod legatum ab eo in alimenta, amictumque contubernium æs non suffecit, manum indidit.

Lustrum inde in promovendis ex imo ad summum tribunal litibus abiit, dum denique Novatoribus Scholæ cum Moderatoribus, Exedræ, ac oratoria cum Præconibus apud nos adepta sunt. Fulciebant callida ingenia æquitate (ex formula: salvo tamen jure Dominorum terrestrium) destitutam causam cum longi, quo avita sacra Vesprimio exulabant, temporis possessione, tum Regni Procerum, qui conivendum in re, dum paci magis consvesceret patria, putabant, patrocinio. Perstitit contra fortissimus Antistes vel idcirco, ne dissimulando negotium procrastinaretur, jus, quod demum MDCCXVII. obtinuit, persequi.

Posonii nescio quorum negotiorum causa MDCCXVIII. agenti Volkra, inopina fati vis, quo minus inde ad nos amplius reverti posset, incubuit. Acquiescere is, in invitantis se ad mutandam caducam cum mansura deinceps vitam, numinis nutu ac arbitrio, certamque servandæ ad Basilicæ nostræ aras anniversariæ sui memoriæ æris summam destinare. An-

num, non item diem emortualem quidam
taliū, ex seculi hujus principii more æsti-
mator iis verbis: CVIVs noMen In bene-
DICtIonIbVs, complexus est. *) **)

LXXIV. EMERICVS ESZTER- HÁZY.

1723 **Q**uo minus hic Præsul Romæ, (a qua
licet tertium ante annum a Rege no-
minatus, haud unquam tamen confirma-
tus) hoc magis & genere quo fatus, &
doctrina, qua præditus, & virtute, qua
pollebat, & dignitatibus quas gessit, &
rebus, quas patravit, Vesprimio cogni-
tus. Nunquam deinceps sumpsit, quod
se Deo penitus in juvenia devovens po-
suit, Comitis axioma, seque Fratrem,
quoad vixit; quin, teste visendo hodie-
dum in Posoniensi D. Martini Basilica
epitaphio, etiam post fata dici voluit.

Natus is MDCLXV. Patre Emerico, ac
Matre Susanna Busány. Finiit apud So-
pronienſes, quæ Tyrnaviæ inchoarat, hu-
maniorum literarum studia. Recta inde
ad Wondorfensem D. Wolfgangi Ere-
mum (ubi religiosæ vitæ tyrocinium XXV.
Julii MDCLXXX ingressus est) secessit.
Philosophiæ placita Neostadii, divinæ ve-
ro

*) Redundat uno anno chronographicum; nam ex
fide Posoniensis Præposituræ monumentorum, Vol-
kra MDCCXVIII. & mortuus & tumulatus Posonii.

**) Connivente Volkra Elisabetha Caroli VI. Conjux
per Archiepiscopum Strigonienſem Posonii corona-
ta est.

ro scientiæ arcana Romæ hausit; unde redux, terminato Leoglavæ gemino Philosophiæ cursu, Theologiam ibidem, iquod Tyrnaviæ pluribus annis factitabat, prælegere aggressus, & a gestis multa commendatione inferioribus Præfecturis, summus ordinis (generalem vocant) moderator renunciatus est. Libet verba ipsa ex ordinis illius annalibus exscribere:

„Ordine LXIII. P. Emericus Eszterházy illo pronomine III. in generalem electus, anno Domini MDCCII. sub cujus gubernio accessit ordini cœnobium Leshnovienne MDCCIII. & Svecorum hostilia machinamenta, a claro monte Czeszochovienfi, iteratis vicibus depulsa sunt. Qui etsi XXV. Junii MDCCVII. Episcopus Vaciensis electus, Leoglavæ adhuc capitulo electivo Provinciæ Germano-Croaticæ præfedit; die vero IV. Martii MDCCVIII. Posonii in Diæta, a Saxone Christiano Cardinale Archiepiscopo Strigoniensi, assistentibus Martino Brajkovics Zagrabienfi, & Adamo Erdödy Nitriensi Episcopis consecratus, inde XI. Novembris eodem anno MDCCVIII. Zagrabienfis Episcopus electus.“*)

Haud ita alter cum sacris, tum profanis Regnorum illorum Croatia, Dalmatiæ, ac Sclavoniæ viris, quorum moribus
fe

*) Idem ad salutandos Vienna XII. Martii MDCCVIII. ad Posoniensia Comitia advenientes Regios Duumviros, Lichtensteinium & Traunium destinatus erat.

se mire conformabat, præ Emerico nostro carus fuit. Idem in Comitibus anni MDCCXV. quod Sisciensis (quem ipse cum Zagrabiensi eundem esse contendebat) Stephanæos Episcopatus vetustate præcelleret, primum ab Archiepiscopis suffragium, sessionemque petierat; sed vetus, ex consecrationis die locum capefendi ordo, inter Episcopos stabilitus est.

Vesprimium inde, haud ante annum MDCCXXIII. (contra quam MS. Vesprimiense, quod eum jam MDCCXX. apud nos sedisse facit, sentiat) traductus. Nam XXI. Maji MDCCXXI. (ut id ex Venerabilis Hungariæ Cleri in re Religionis, per Michaellem Zadory Præpositum Vesprimiensem, & vacante sede Diœcesis ejusdem Generalem Vicarium, subscripta declaratione patet) nondum apud nos sederat.

„ Nos infra scripti, ex parte tam Archiquam & reliquarum Diœcesium, adeoque absentium quoque (attenta unitatis causæ ratione) Dominorum Prælatorum nostrorum, nostris etiam nominibus, & in personis, potiore scilicet numero ex statu Ecclesiastico congregati, coram excelsa Regia commissione in forma solennis protestationis, & contradictionis declaramus. Quandoquidem in negotio religionis ante annum MDCVI. tot & tantos nobis conditos fuisse articulos ut plurimum adverteremus, eodem vero anno MDCVI. art. I. Pacificationis Viennensis, absque præjudicio

dicio Catholicæ Religionis sancitam ha-
 beri legeremus, imo ejusdem conditi
 tempore, prædecessorum nostrorum, circa
 Acatholicorum in hocce Apostolico Re-
 gno Hungariæ tolerandam, eorum suæ
 Majestati Sacratissimæ exhibitam, solennem
 interpositam fuisse litteris A. & V. nota-
 tam protestationem, & contradictionem,
 huicce protestationi in genuinis copiis
 adnexam, & si opus fuerit, dum & quan-
 do remonstrandam, oculis nostris intue-
 remur, imo successivis quoque tempori-
 bus toties, quoties ex parte status nostri
 (uti monumenta eatenus testimonialium,
 & ipsorum quoque articulorum diætalium
 perhiberent, testatumque redderent) rei-
 teratas fuisse, & interpositas certo certius
 sciremus; hinc nolentes esse eorundem
 degeneres, imo potius vestigia imitari
 cupientes, velut dum nihil hic, & nunc
 novitatis nos facturos, verum exemplo
 antiquitatis, & successivæ continuationis
 debere procedere consideremus, adeoque
 præattactum annum MDCVI. præcedenti-
 bus constitutionibus nullatenus præjudica-
 re volentes, parem protestationis & con-
 traditionis cautionem circa quoslibet, &
 singulos Dominorum Acatholicorum sive
 in genere, aut specie hætenus ubicun-
 que, & quacunque modalitate factas, vel
 fiendas prætensiones de non consentiendo,
 ne nutu quidem in easdem, imo quidquid
 coram excelsa Commissione Regia, scri-
 ptis vel dictis in negotio Religionis ege-
 rimus,

„rimus, & fecerimus, id totum, & omni absque præjudicio Religionis nostræ, sola erga suam Majestatem sacratissimam Cæsareo-Regiam homagiali obligatione (uti tenemur) nos facturos esse, intelligendum esse expectorantes reiteramus & interponimus, & hujus nostræ cautionis beneficium in quantum pro exigentia, & munere pastoralis curam animarum salutis nos habere conveniret, etiam ad statum catholicum sæcularem in diæti nobiscum contradicentem extendimus, imo protestamur, & contradicimus, salva nihilominus suæ Majestatis Sacratissimæ Cæsareo-Regiæ, & ejusdem Excelis Commissionis auctoritate illibata permanente. Humillime instantes ab Excelsa Commissione Regia, eatenus nobis pro futura jurium Ecclesiæ Dei, & Romano-Catholicæ religionis, per Divum olim Protoregem Stephanum præcise plantatæ cautela, literas testimoniales extradari.

L. S. Jacobus Rauscher, Canonicus ex parte Archidiœcesis Strigoniensis.

L. S. Franciscus Barbacsy, Abbas B. M. V. de Abraham [ex parte Archidiœcesis Colocensis, qua Vicarius.

L. S. Joannes Kifs, electus Episcopus Ansariensis, Episcopatum Agriensis, & Nitriensis Plenipotentarius.

L. S. Stephanus Kontor nomine Diœcesis Jaurinensis, qua Vicarius generalis, idem nomine Diœcesis Csana-diensis qua Plenipotentarius.

L. S.

L. S. Michael Kebell, electus Episcopus Tinninientis nomine Diœcesis Varadiensis, qua Vicarius.

L. S. Adamus Györödy, Canonicus Nitriensis, & Plenipotentarius ejusdem Diœcesis.

L. S. Michael Zadory, Præpositus & Generalis Vicarius, sede vacante Diœcesis Vesprimiensis."

Si vero eadem fuere, ut quidem fuisse videntur, illius apud nos Episcopatus, quæ ad aulam regiam Cancellariatus exordia, is ne sequenti quidem (MDCCXXII. anno, quo Nicolaus Illyeshazius isthoc adhuc munere functus, sedem nostram capeffit. Usque omnia cum Zagrabienfis Ecclesiæ historia, quæ Insularum mutationem ad annum MDCCXXIII. rejicit, congruunt. Qui etsi in anni ejus Comitibus Posonii, & alias fere Viennæ, in regiis obsequiis absens ageret; ita utiliter tamen, quasi coram adfuisset, nostræ Ecclesiæ rem gessit. Hiabat foris, intus squallebat piissimæ Reginæ Giselæ opibus, si non omnino structa, profecto amplificata, ornataque D. Michaelis Basilica. Hanc ille ruina exemit, resectisque parietinis, & apice tenus restauratis turribus, quibus campanum æs (cui nullum par in Hungaria) indidit, multo sumtu decoravit, testante id, quæ simul rei gestæ tempus complectitur, Basilicæ Vestibulo affixa: dle sVM ConDeCorata ex rVInIs, epigraphe.

Ad

Ad asserenda, stabiliendaque Ecclesiæ suæ jura inde conversus, habito cum Sacerdotum suorum Collegio consilio, conventum (sedem dominalem vocant) urbis incolis indixit, quibus ad præstitutam diem præsentibus conditiones scripsit, quatenus illi cum Episcopo, tum Capitulo deinceps obnoxii, utilesque (ad dominalis Urbarii modum) viverent. Quibus utrum iidem tum statim & ultro, aut ingratis suis post judicis sententiam accesserint, quod de eo MS. Vespriemiense tacet, dicere non habeo.

Cæterum non tam inchoavit, quam per omne tempus, quo apud nos sedit, continuavit Elzterházius perpetuam illam suam quibusvis benefaciendi, ac larga manu, opes egenis distribuendi consuetudinem. Usque se is ad D. Joannis Elemosynarii exemplum effingebat, dum illum ex asse retulit. Quo autem Eclypon cum Archetypo contendendi, perpetua feris posteris fieret copia, uno, eodemque in Posoniensi D. Martini Basilica loco D. Joannes super aram, & pone adgeniculans Frater Emericus jungitur. Obiit is Posonii (posteaquam MDCCXXV. a nostris ad Strigonienses Insulas translatus est) anno MDCCXLV. octuagenario major. Par tanto viro funebris laudator, in quovis doctrinæ, præsertim eloquentiæ genere versatus, Emericus Kelczius obtigit.

LXXV. ADAMUS ACSÁDY de EADEM.

Una pugna Leuctrica memoriam Epa-1725
minondæ, gemina contra, Papensis
D. Pauli, & Jaurinensis D. Ignatii Basili-
ca Antistitis nostri perpetuat. Sat utra-
que mirabilem viri in sacras res largita-
tem loquitur, me cetera tantum pro mo-
re enarrante.

Promicantibus ejus ingenii igniculis
capti Jaurinenses, eundem Clero, Diœ-
cesi, ac Cathedralis Ecclesiæ subsellio di-
gnati. Retulit ille iisdem gratiam insi-
gni honore, quo ipse potissimum præ re-
liquarum Cathedralium Ecclesiarum can-
didatis, e sinu illius primis, recens Pestini
instituti Tribunalis regii Prælati adle-
ctus. Ubi is gratiam, qua ob multige-
nam virtutem, ac scientiam apud ambos
purpuratos Præsules suos, Christianum Au-
gustum Saxoniae Ducem, & Comitem
Zinzendorfium dudum ante valuit, apud
Emericum Eszterháziū deinde iniit, hu-
jus apud Carolū VI. commendatione
cum in Ecclesiæ nostræ Infulis, tum in
regii Cancellarii munere, Successor datus
est. Electus Præsul jam MDCCXXV.
audiit; XXVI. vero Maji anni (MDCCXXVI.)
sequentis, Viennæ sacratus est.

Providi decessoris sui vestigia premens,
Conventum, seu dominalem sedem,
MDCCXXVII. agitavit, quo præstanda-
rum sibi, Capituloque suo, per urbis incolas

rerum modum stabiliit. Reperio ad eum annum, quo is fortassis lustrum condidit (seu canonicam visitationem instituit) in scripta relatos Capituli fundos.

Idem V. Januarii MDCCXXVIII. sanctiori senatui accensus, Intimi Consiliarii axioma sumsit.

In sequentis (MDCCXXIX) anni Comitibus, præclaram intra Cancellos cum Regi, tum Regno operam navavit.

Remittente demum non tam per senium, cujus incommoda hilari animo ferre solitus, corporis vigore, quam Aulæ favore, Vienna in Patriam remigravit. Plano, amœnoque Papensis oppidi, in quo XI. Octobris MDCCXLIV. vitam finiit, situ vehementer oblectatus, ibidemque in D. Pauli Ecclesia tumulo illatus.

LXXVI. MARTINUS III. BIRO de PADÁNY.

1744 **N**atus is in Cituorum Insula (vulgo Csallóköz) in vico Padány, Patre nobili, sed fortunæ admodum angustæ; literis colendis adolescens animum advertit Nitriæ, quarum subsidio cum præclaræ esset indolis, atque ingenii ad scientias comparati, vitam sustentabat, ac sæpe de se præsagitione quadam futuræ fortis dicebat:

Martinus Biro, quamvis sit egentior
Iro;

Attamen is miro par cupit esse viro.

Ad

Ad Clerum ab Episcopo Vesprimien-
si receptus, studiis philosophicis, ac theo-
logicis in Tyrnaviensi Academia, cum
laude operam dedit. Sacerdotio initia-
tus, Curionem egit in oppido Bitske, quod
Batthyániæ gentis Dynastiæ dat nomen.
Hic verbi divini singulari studio prædi-
candi, comitate, ac hospitalitate in adve-
nas, ceterisque probissimæ vitæ dotibus,
amorem emeruit Ludovici Batthyanii,
sub id tempus Cancellarii, demum vero
Regni Palatini. Quo autore factum est,
ut citius, quam ipse sperarat, in Vespri-
mienfium Canonorum collegium adle-
ctus sit. Mox item Patronus, Præpositu-
ram D. Magdalenæ eidem contradidit, ubi
elegans, ac pervetustum Divæ fanum ab
Aatholicis vindicavit.

Ad Comitia, in quibus Augusta M.
Theresia Hungariæ diademate insignita
est, a Collegis ejusdem Cathedralis Ec-
clesiæ delectus, oratione hungarica dicta,
omnium Ordinum plausum tulit. Inde
Prælati in Curia Regia auctus dignitate,
merita ad progressionem fortunæ suæ cu-
mulavit. Sublato enim e vivis Adamo
Acsadio Vesprimiensi Episcopo, ab Au-
gusta, in meritorum præmium iisdem Infu-
lis donatus est. Erat hoc Regiæ in eum
gratiæ argumentum ipsi porro incitamento,
ut quibus artibus honorem peperit, etiam
tueretur. Seminarium Cleri restituit Ve-
sprimii, quod ab Antistite Volkra cœ-
ptum, absente Viennæ decessore Acsadio;

prope interciderat. Provinciam omnem suam, ubique pro concione dicendo, lustravit. Eorum, qui ab avitis sacris alieni sunt, ut in Ecclesiam reducerentur, studiosissimus, cum libris editis, tum polemicis dictionibus, aliisque modis, quo ipsis consuleretur, tentabat. Societatem Sanctissimæ Triadis in omnes Diœcesis suæ Provincias invexit, ipse confluenti ad matutina sacra immixtus plebi, comprecari solitus. Ædes sacras in Város-lod, Hagymáskér, Monostor, Egerfzegini ac demum Simeghini extruxit, perfecit, atque harum supremam Maulpe-tsii penicillo ornari fecit, ipsumque Simeghienſe domicilium, multo sumtu splendidum reddidit, dignum denique se, omni vitæ parte probavit Episcopum. Studiis, quoties a publicis seu sacræ, sive profanæ Reipublicæ curis vacabat, intentus, libellos varios ad pietatem in superos manducentes, concionum præterea volumen edidit.

Procedente ætate, oculorum vitium sentiens, coadjutorem muneris pontificiî, Ignatium Koller de Nagy-Mánya petiit, in quem, ubi partem curarum rejecerat, tranquillam cum Deo senectam agebat. Demum anno MDCLXII. annos natus LXVII. nocte illa, quæ anniversarium consecrationis suæ diem secuta est, obiit; magno adparatu, quem vivus sibi posuit, tumulo Vesprimii XV. Septembris illatus.

Ad

Ad res ejusdem amplius illustrandas, facit sequens Breve Apostolicum.

Benedictus Papa XIV.

„ Venerabilis Frater! salutem & Apostolicam Benedictionem. Literas fraternitatis tuæ, quibus Nos de pastoralis sollicitudine tua in æterna Christi fidelium, ac præsertim heterodoxorum Diœcesis tuæ salute, suaviter, fortiterque procuranda certiores facis, libenti, & gaudenti animo excepimus. Pastorales virtutes tuas, sacra cum eruditione conjunctas, ac parem ceteris laudibus tuis Zelum complexuri sumus. Persuasum tibi, Venerabilis frater, esse cupimus, fraternitatem tuam, quo majori Charitatis ardore, vigilantiaque studio, & sacerdotalis pectoris firmitate pro reducendis errantibus, & recte sentientibus in Catholica Religione instruendis, confirmandisque certaverit, eo majori cœlestium charismatum copia a Pastorum principe Christo Jesu fore cumulandum. Nos vero, qui plane immerentes illius vices in terris gerimus, tecum maximopere gratulamur, meritisque Apostolicæ laudationis præconiis fraternitatem tuam prosequimur, fore in Domino speramus, ut nova semper pontificiis nostris in suprema Catholicæ Ecclesiæ procuratione molestiis, curisque, levaminis, ac solatii argumenta præbere fatagas, & adnitaris. Porro ad populum tuæ curæ creditum, ut flagrantiori studio peragantur Christianæ pietatis, veræque

religionis a te instituta officia, magis, magisque incitandum, libenter votis fraternitatis tuæ annuentes, per rescriptum hisce nostris (in forma Brevis) literis adligatum, uti postulaveras, cœlestium munerum thesauros, Apostolica benignitate indulgemus. Interim divini præsidii auspiciem, nostræque benevolentia, pignus, Apostolicam benedictionem, quam populo tuo elargiri valeas, Fraternitati tuæ peramanter impertimur. Datum Rômæ apud S. Mariam Majorem, sub annulo piscatoris, Die XIV. Novembr. MDCCCL. Pontificatus nostri anno XI.

LXXVII. IGNATIUS KOLLER de NAGY-MÁNYA.

1762 **Q**uam alias quatuordecies intersectam, jam continenti oratione Kolleri vitam promimus; Quid factu pronius, quam resectis, quæ illic de origine sacrorum in Hungaria, de exordio Vesprimiensis urbis, & Episcopes, deque late patente, & Hungaro sacerdote, nedum Præsule, scitu omnino digna rerum patriarum notitia interseruimus, eadem aliis tamen, ne tædium lectori creemus, verbis referendo, e biographo epitomatores fieri?

Vindobonæ, quod ibidem Pater Carolo VI. erat a Consiliis, III. Octobris MDCCXXV. in lucem Ignatius editus. Seu agnatos Nagymányios, seu cognatos Aranymarothienfes spectas, patritia omni-

no domo, & longissima, optime de utraque Republica meritorum Majorum serie, prognatus fuit.

Illic in D. Barbaræ Contubernio adolevit junior, mox ut ad Clerum applicuit animum, ad insigne illud, unde velut, e Trojano equo quondam Heroes, summi tam scientia, quam virtute viri hactenus prodierant, rubea veste utentium generale Regni Hungariæ (quod omnium fere Diœcesium) Clericorum Collegium traductus. Idem rauco, sat crebro gutture, ex Academiæ illius Peripato redibat; causatus id postea vir, tanquam vitiati sub ea pulmonis initium. Propugnavit magna cum laude ibidem Philosophiæ, Romæ vero Theologiæ excepit placita. Redierat inde non sacris modo, verum profanis etiam, quæ illic pariter vigent, scientiis, subactò ingenio.

Exacuit felix per se, nondum Presbyteri judicium, multus cum per omnes sacerdotii gradus ad summum illud, quo hodie fulget, subsellium evecto, Klimone sermo, ac convictus diuturnior.

XIII. Octobris anni MDCCXLVIII. Ad aras primum apud D. Ursulæ socias Viennæ operatus, sequentis anni Majo vacuum magni Albensium, Zagrabiensium, ac Colocensium Antistitis Klobusiczky, Strigoniense Sacerdotium consecutus est.

Quæ, cum illic, in tertium lustrum Canonici, ac Præpositus minor, tum Pestini per plures annos regius Prælatus patravit, in commune ita nota sunt, ut ea prædicare superfluum putem. Id singulare fuisse, illum ejus ipsius precibus, cujus manibus is sacerdotio initiatus fuerat, exoratum administrandæ Episcopos adiutorem, dictumque ac sacratum Targensem, *) Antistitem. Ut is XV. Septembris MDCCLXII. Apostolicis curis confectum decessoris corpus composuerit: ut a Francisco Fratre Provinciæ, a Sacerdotum Collegii Præfecto Kissio, Ecclesiæ nostræ Præses inaugaratus sit, id ad acta ejusmodi rituum remittimus; ut vero recentes tum adhuc corporis vires, in utriusque Reipublicæ procuratione primum exercuerit, deinde etiam attriverit, id omnino commemorandum est.

Ecclesiæ sacrandam Pubem, suis ipse dispicere oculis, ac, ut ita dicam, manibus deligere, delectamque in S. Annæ contubernio solícite educere: Curionum (ut hominum) rite cognita, probataque errata reprehendere, ac corrigere, recte contra facta præmiis prosequi: Obire Diœcesim, lustrare oves, vigili oculo Domini gregi intendere: In Nobilium con-

*) Bulla Pontificia, qua in Coadjutorem idem confirmabatur, XV. Decembris MDCCLX. ita expedita erat, ut qua Episcopus Targensis in partibus possit consecrari.

conventu frequens adesse, refecare dis-
 fidia, consensionem curare, ac publica
 negotia, e Regis, Regnique sententia ge-
 rere solitus. Dixi quidem, ut idem sa-
 pienter sacra ac profana juxta moderatus;
 non item, ut se simul miserandorum
 hominum, orphanorum, viduarumque,
 ac vivendi mediis destitutorum (præser-
 tim si tales ex Helvetico, aut Augu-
 stano bivio, in Divorum, Stephani, Eme-
 rici, Ladislai, & Elisabethæ vestigiis
 tritam semitam, rediissent) patrem præsti-
 terit. Inspiciant, quibus ea versus ali-
 quando iter, laxata Vesprimiensis No-
 focomii spatia, auctumque id incolen-
 tium numerum; atque una in Orphano-
 trophii, ac frugum promptuariæ domus
 insolitum opus, inquirent. Ne vero mul-
 tiplicia, quæ sub calcem, ipsius morientis
 verbis deprompturus sum, legata hic oc-
 cupem, neve splendidæ S. Michaelis
 aræ, magnificique episcopalis palatii,
 quæ in omnium alioquin oculis sunt,
 præconiis subserviam auribus, neve ist-
 hæc volventium dextram, typis piarum
 ejusmodi, seu Vesprimii intra sacellum
 domesticum, seu Simeghini in Parochiali
 Ecclesia eductarum molium, lævam vero
 ampliandi in urbe junioris Cleri domi-
 cillii, struendarumque per Diæcesim cum
 Parochialibus ædibus Ecclesiarum ichno-
 graphiis onerem, delabor ad formandam
 ejusdem Viennæ III. April. MDCCLXXIII.

vita sancti, præcipuarum, quæ a Cardine nomen habent, virtutum luce, refulgentem imaginem.

Ad quem se suus frater in Barfienfi, ad eum ille modum in Vesprimiensi colimitio, æquum *) ferendorum a subdita plebe herilium onerum censorem, Diribitoremque præbuit.

Robur **) animi, cum adversus pervicaces alios, tum præsertim adversus Szentgallenfes exeruit, quos se ea, qua Regi Apostolico, etiam sedi Apostolicæ clientela obstrictos, profiteri compulit.

Quid autem sagacius conjicere poterat futuri providus ***) Præsul? quam se per paucos, quibus per attenuatam valetudinem victurus esset, annos, educendæ vegrandi illi, quam Præpositi Majoris ædes, & patrum piarum scholarum fundi partem averfurus architectus meditabatur, moli omnino imparem, magisque e re sua fore, ut ipse destinandorum ad reliqua pia opera sumtuum compendio mediocre quiddam, cujus usum adhuc caperet, ad apicem perdu-

*) En Iustitiæ.

**) Fortitudinis.

***) Prudentiæ.

duceret. Prædicandum & illud eximium viri consilium, quo is sibi Reginalis (ut nostri vocant) cancellarii dignitatem, huicque junctam, regias conjuges coronandi prærogativam, stabilivit.

Quam idem sibi porro junior vigente sanguine, ac senior (flavane an atra bile affluente) numquam non temperarit, *) ad eos, quibus ille penitus fuit cognitus, provoco. Profecto, quoties ejusdem character expingitur, haud is unquam alia, quam lenis, facilis, comis, atque affabilis viri imagine sistitur. Qua bilance, agenda pariter, ac dicenda expendere solitus, eadem ipse diribitrice in condendis testamenti tabulis, quibus copulatam sibi spiritu Ecclesiam, & sanguine, ac carne junctos in æqua semisse hæredes scripsit, usus est. Si qua tamen in re (sit licentia calamo) in profundendo in inopes ære intemperantior sæpius visus, sacra isthac semente, qua Pragam, Bohemiæque Thermas adiit rediitque, viam resperisit.

Vindobonæ (quod illa secus mendiculis redundaret, quodque egestate pressis, multiplex aliud illic præsto perfugium) præquam alibi stipem vicatim, aut

I. 217. 222. præ

*) Temperantiz specimen.

præ sacrarum ædium foribus quærere vetitum, neque in re ita apparitores conivent, nisi fortassis inter ducendum funus pone Cœmeterium. Gnarum id mihi; ast ignotum quandoque in urbe adesse Kollerum Episcopum. Cantorum igitur, qua illé fere habebat, vicum transiens: Hem errans, inquiebam, iterum filicernium. Sero, neque ita alio indicio, quam, quod miseri easdem semper, quas idem Episcopus incolebat, ædes respiciabant, rem deprehendi, ac turbam interdum amolientibus revera dici poterat: Sinite, stipem Antistes haud ultra morem, tantum quod ante diem (ducendi eorum, ut deinde contigit) funeris repræsentat.

Univerſim, ſi quæ ipſi nummorum ſumma reliqua, recondebat illam in pauperum ſinum, aut ejus adminiculo utile ſucceſſuris opus molitus. Forte ei opimum magis, Comaromiensis Archidiaconatus, Sacerdotium aliquando oblatum fuit, deprecari is cum ab offerente, tum a commendante ipſum pro illo gratiam, ac ſuo acquieſcens, id in alium facile tranſire paſſus.

Denique ne ſcriptori res Minervæ excidant, quo minus prodebat, hoc ille fere amplius quovis ſcientiæ genere valebat. Lectitabat ipſe, quoad potuit, ſtatim

tis quotidie horis selectissimorum librorum volumina; æger vero sibi eadem prælegi curabat. Lubens publico ingeniorum tentamini interveniebat, quo solenne illud theologicum accenseas, cui in sacro Pannoniæ D. Martini jugo, affecta jam valetudine adesse dignatus. Regnat demum in Vesprimienfis Episcopii, quam ipse condidit, bibliotheca rarissimorum, atque ex ultima Italia allatorum, typis hætenus editorum Codicum (quo singularem ejus palatum metiri liceat) cum copia, tum varietas.

Ut vero Lector præter illa, quæ incomparabilis vir apud nos gessit, ea insuper, quæ idem (si superi vitam illi prorogassent) gesturus erat, cognoscere queat, quædam, ut supra spondimus e testamenti tabulis, illiusque executionis actis isthuc inferimus.

Hæredem in una rata medietate Cathedralē Ecclesiam, sponsam videlicet meam, instituo — Ex residentia episcopali Vesprimii, quam sperabam, usque finem venturi mensis Julii parandam, materialia omnia, pro seminario, juxta delineationes jam factas erigendo, supermanebunt; pro inchoando & continuando ædificio seminarii, decem florenorum Rhenensium millia — — Habeo Vesprimii domum, a Domino Casparo Csuzi

zi, ære meo parato emtam, quam in orphanotrophium, alendorum in eodem ad romano - catholica sacra converſorum Diœceſis meæ orphanorum deſtinavi; & pro hujus Orphanotrophii fundacione, ſex mille florenos Rhenenſes; Hoſpitali, quod cœpi elevare, & quatuor viros, ac totidem mulieres in eodem alo, octo mille florenos Rhenenſes; Venerabili Capitulo ex hac rata, capitale mille florenorum, ad inſtar votivi unius duntaxat in anniverſario obitus mei quot annis abſolvendo. — — Patribus Franciſcanis Veſprimienſibus, pro continuando in eodem oppido ædificio ſuo, quingentos florenos; Patribus item ſcholarum piarum, pro inchoando ædificio ſcholarum, quadringentos Rhenenſes florenos lego. — Succellori & Veſprimii & Simeghini univerſam ſupellectilem; quæ muro appenſa eſt, cum bibliotheca, libris, armariis, menſis, ſedilibus — — Præterea apparamenta, quæ Romæ fieri curavi, pro ſolo ſuccellorum uſu relinquo; reliquas Caſulas & pluvialia, Eccleſiæ Cathedralis uſibus tradi ordino. Domum Vegheluſianam, & alteram Kelemenianam dictas Veſprimii ære meo, pro accommodacione Proviſoris, & ſervitorum Episcopatus relinquo.

Scriptum, quo VI. Septembris anni
 MDCCCLXXIII. Regius conſenſus ſuper
 or-

orphanotrophio & promptuario impetratus, sequentia in rem nostram suppeditat.“ Ab eodem Episcopo Vesprimii, in vico ex oppido ad possessionem Felsö Eörs ducente, Öreg utza dicto, quatuor mille nongentis viginti florenis Rhenensibus, pro orphanotrophio revindicatam domum — — — Ac in succursum egentioribus, in quibuscunque tandem ad Episcopatum Vesprimiensem pertinentibus bonis, degentibus subditis, panis sibi comparandi mediis præ aliis minus provisus, illa intentione ab eodem Episcopo legati mille floreni Rhenenses, ut ex hac summa octingentis, Vesprimii in Episcopali vacuo opportuno fundo, solidum erigeretur granarium, & pro residuis ducentis compararentur, & in ejusdem promptuarii granis provisionem, ad idem comparandæ fruges imponerentur, erga novi pro antiquo ex eodem granario accepto refarcitionem, ut tam fertilioribus, quam sterilioribus annis, mediis sibi aliunde comparandis minus provisus, Episcopatus subditi, nullo successoris in Episcopatus bonis incommodo, magis merentes, præ minus merentibus, semet inde juvare, & tales ex incremento ejus fundi, in deducenda contributione, talem qualem subventionem sentire valeant — —

Inter removendum de tabula manum,
votum pro septuagesimo octavo Præsule
facimus, ut is præclaras decessoris sui
res, quoad illæ supremam manum præ-
stolantur, feliciter pertendat, addendis-
que suismet plurimum adaugeat, atque
illustret.

APPENDIX.

EPISCOPUS VESPRIMIENSIS

LXXVIII.

JOSEPHUS BAIZÁTH.

Jam inde ab obitu Kolleri summis, infimisque peræque gratus rumor invaluerat, fore, ut viduæ Infulæ Baizáthii vertici indantur. Intercessit nihilominus trium annorum spatium, quo providentissima Regina nostra præmatura morte Kolleri interrupta, cum sacra tum profana Vespriemienſium ædificia omnino continuanda, ac penitus perficienda sibi ſumpſit, ut adeo præ Baizathio vix ulli unquam poſſeſſionem magis inſtructi fundi inire contigerit. Juvat jam reliquas ejusdem Antiftitis res paucis, ne viventis modestiæ officiamus, perſtringere.

Primam is lucem Endrödy (loco filiali nexu Matri, ut vocant, Eccleſiæ Nagyſarló obnoxio) in Comitio Borſienſi VI. Februarii Anno MDCCXX. aſpexit, Joſephi ad luſtricum fontem nomine inſignitus. Altero religionis noſtræ myſterio, utpote confirmationis, anno MDCCXXXII. per Mednyánſzkium Præſulem: minori- bus vero ordinibus Anno MDCCXXXVIII. per Nitrienſium Antiftitem Eſzterházi- um initiatus eſt; majores reliquos hoc ei

ordine Botrensis tum Episcopus Comes Franciscus Zichius impertitus est: VIII. videlicet Junii MDCCXLIII. Subdiaconatum X. Septembris anni ejusdem Diaconatum, XXI. Septembris anni ejusdem Presbyteratum; post quæ inter primos Theologicis Tyrnaviæ Baccis ornari meruit.

Friwaiszio, qui tum omnem Strigoniensem Provinciam vicaria potestate obtinebat, unius hujus nostri recens initiati Sacerdotis e tot contuberniorum alumnis felix ingenium, sedatusque animus usque eo arrisit, ut ipsum cumprimis sibi a manu esse vellet. Gessit arduum illud ab epistolis munus annis pluribus, communique cum applausu; quo factum, ut is Poloniensis ad S. Martinum Sacerdotii subfellio donaretur. Delectus a Collegis, qui ipsorum nomine in anni MDCCCLI. Regni Comitibus Ecclesiæ ac Regni juribus intenderet, ubi is prima connata sibi facundiæ, conjunctæque suæ cum juris patrii notitia, usuque exquisitæ prudentiæ specimina præbuit. Renunciatus sub id tempus Strigoniensis Metropolitæ Nicolaus Csákus viri cum scientia tum virtute captus, eum sibi continuo ad latus assistere voluit, inque navatæ sibi operæ præmium Strigoniensis Collegii Patribus cooptavit.

Non

Non diu hic sibi uni, aut D. Adalberti Metropoli vacavit. Nam mox summis Reip. muneribus admotus, ac primum quidem Regiæ Tabulæ Prælatus dictus est. Jussus deinde cum socio Vice Collegarum reliquorum in anni MDCLXIV. Comitibus suffragia promerere, id summa cum laude effectum dedit, ac quoties eidem sparta seu salutandi proceres, seu equestris ordinis opiniones aut consulta cum illis communicandi obtigit, (exornabatur autem eadem sæpius) illud is haud unquam abs eximia eloquentiæ, ac sapientiæ suæ commendatione executus est.

Quæ peculiare ejus dotes, ac præclara in utramque Rempublicam merita impulere Apostolicam Reginam nostram, ut ea ipsum Vindobonam acciret, referendis ad Thronum suum gravissimis quibusvis rebus præficeret. Quam provinciam is tanta industria, felicitateque, ac fidei integritate octavum in annum administravit, ut Regni subinde Procancellarius dici meruerit. Grande isthoc saxum ea Augustæ Aulæ cum approbatione, & Procerum Regni, Equitumque ac universæ Plebis cum admurmuratione quinquennio volvit, ut quum is nuper ex Serenissimæ Dominæ nostræ munificentia Vesprimienses Insulas capesseret, communis hic de eo ordinum omnium sen-

sus, judiciumque exstiterit, ipso neque de Rege Regnoque ac Ecclesia Pannoniæ magis meritum, neque suo in episcopali Cathedra Decessori magis consimilem, Vesprimio dari potuisse Antistitem.

Desprim

Roka, Johann Baptist,

Vita Vesprimiensium Praesulum

Posonium 1779

H.eccl. 983 q

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10027259-3